

คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน
ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

โดย
สมปอง ยอดมณี

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ประจำปี 2535

งานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นและสำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก
บุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในบุญคุณของแต่ละท่านอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบพระคุณ เจ้าของและผู้เกี่ยวข้องกับอาคารและสิ่งก่อสร้าง
ในเขตอำเภอเมืองสงขลาทุกท่าน ที่กรุณาอนุญาตให้เข้าทำการสำรวจ ศึกษา
บันทึกภาพ รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งต่อการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข อาจารย์สมใจ
ศรีवल และอาจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ภาควิชา ที่ได้กรุณาอ่าน ตรวจ แก่ และวิจารณ์ต้นฉบับ ตลอดจนให้
คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณเขมชาติ เทพไชย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง
หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา ที่ได้อนุเคราะห์และอำนวยความสะดวก
ในการเข้าศึกษาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา อย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาที่
ทำการวิจัย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้
และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้พิจารณาและให้ทุนอุดหนุน
การวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ ประจำปี 2535 แก่ผู้วิจัย จนการดำเนินการศึกษา
วิจัยสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

สมปอง ยอดมณี

สารบัญ

บทที่	หน้า	
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	10
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	10
	ข้อตกลงเบื้องต้น	11
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	11
	นิยามศัพท์เฉพาะ	13
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	14
	แหล่งข้อมูล	14
	กลุ่มตัวอย่าง	15
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	16
	วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล	16
	วิธีจัดการกระทำกับข้อมูล	17
2	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	18
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ คตินิยม บ้านเรือนโดยทั่วไปและ แต่ละถิ่น	18
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะสถาปัตยกรรม และ สถาปัตยกรรมจีน	29
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีน	41
	ความเชื่อของชาวจีน	44
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวไทย เชื้อสายจีน	57

บทที่	หน้า
3	
คตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน	
ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา	60
คตินิยมด้านรูปธรรม	68
คตินิยมด้านรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่	
ปรากฏในนิवासสถาน	69
ส่วนหลังคา	71
ส่วนหน้าจั่ว	86
ส่วนประตู หน้าต่าง ช่องลม	93
ส่วนผนัง เสา ฐาน พื้น และบันได	102
คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่	
ปรากฏในศาสนสถาน	125
ส่วนหลังคา	132
ส่วนหน้าจั่ว	137
ส่วนประตู หน้าต่าง ช่องลม	137
ส่วนผนัง เสา พื้น และบันได	139
คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่	
ปรากฏในสุสานสถาน	141
ลวดลายประดับ	143
สัญลักษณ์	148
จารึกและอักษรประดิษฐ์	157
คตินิยมด้านความเชื่อ	164
คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่และทิศทาง	167
คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และ	
องค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง	180
คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์-ยาม	181

บทที่	หน้า
4	วิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา
	จังหวัดสงขลา 189
	รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง 190
	โครงสร้าง การใช้วัสดุและเทคนิควิธี 215
	ประโยชน์ใช้สอย และการใช้พื้นที่ 228
	การไหลไป- เมาในที่ว่าง 244
5	บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 249
	บทย่อ 249
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า 249
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า 249
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า 251
	การวิเคราะห์ข้อมูล 252
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า 252
	อภิปรายผล 265
	ข้อเสนอแนะ 273
	บรรณานุกรม 275
	ภาคผนวก 285
	ประวัติย่อของผู้วิจัย 330

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 เส้นสันหลังคาที่มีลักษณะแฉกตรงกลาง	75
2 เส้นสันหลังคาที่มีลักษณะ เป็นเส้นตรง	76
3 รูปแบบต่าง ๆ ของสันหลังคา	77
4 ลักษณะสันหลังคาเชิดสูงกว่าระดับยอดจั่ว	78
5 กระจับปี่หลังคาสถาปัตยกรรมจีน แบบที่ 1, 2	81
6 กระจับปี่หลังคาสถาปัตยกรรมจีน แบบที่ 3, 4	82
7 ริมหลังคา	83
8 ลักษณะการยื่นของหลังคาออกจากผนังด้านหน้า	85
9 การตกแต่งลวดบัวชายคาด้วยลายเขียนสี	87
10 จัวยอดเหลี่ยม	89
11 จัวยอดโค้ง	90
12 จัวยอดแหลม	91
13 การตกแต่งบริเวณจั่วแบบต่าง ๆ	93
14 รูปแบบหน้าต่างชนิดไม่มีบานเปิด - ปิด	103
15 รูปแบบหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิดบานคู่	104
16 รูปแบบหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด บานเดี่ยว เปิดข้างและบานเดี่ยวกระทั่ง	105
17 รูปแบบหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด บานเดี่ยว เปิดข้างและบานเดี่ยวกระทั่ง	105
18 หน้าต่างที่ได้รับอิทธิพลศิลปะตะวันตก	106
19 รูปแบบกระจับปี่เคลือบ	107
20 รูปแบบช่องลมจั่วไม้	108

21	ลักษณะการก่ออิฐสลับแนวชนิดเต็มแผ่น สลับกับการ ก่อสลับแนวชนิดครึ่งแผ่น	110
22	การตกแต่งปลายผนังด้านหน้าให้มีลักษณะเป็น เสาคู่หน้า	112
23	การต่อหัวเสาชั้นบนด้วยเสาไม้	115
24	เสาก่ออิฐประกบด้วยเสาไม้ รับคานผนังชั้นบน	116
25	การตกแต่งหัวเสาคู่หน้ารูปแบบต่าง ๆ	118
26	ลักษณะบันไดด้านหน้าแบบต่าง ๆ	123
27	บันไดพาดขึ้นชั้นบนโดยวิธีเจาะพื้นเป็นช่อง	124
28	มังกรบนหลังคาศาลเจ้า	135
29	มังกรชิงໄໝ่ผูกไฟบนสันหลังคาศาลเจ้า	136
30	ผังแสดงส่วนประกอบของชวงช้อย	144
31	ด้านหน้าของชวงช้อย	145
32	แสดงทัศนียภาพเรือนหมู่ 2 ชั้น	193
33	เรือนเดี่ยวชั้นเดียว	197
34	เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบที่ 1	198
35	เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบที่ 2	199
36	แสดงผังและภาพด้าน เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบเรือนเก๋ง	200
37	เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 1	203
38	เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 2	204
39	เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 3	205
40	เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 4	206
41	หลังคาลดชั้นเว้นระยะผนัง 1 หลังคาลดชั้นไม่เว้นระยะผนัง 2	207

ภาพประกอบ	หน้า
42 เรือนแถวชนิด เรือนด้านหลัง เป็นเรือนขวาง	208
43 เรือนแถวชนิด เรือนด้านหลัง เป็นเรือนตาม	209
44 เรือนแถวชนิด เรือนด้านหลัง เป็นเรือนขวาง และ เรือนตาม	210
45 รูปแบบชวงชั้ยขนาดเล็ก	216
46 ชวงชั้ยขนาดเล็กแบบผนังปึก เป็นรูปทรงเหลี่ยม	217
47 ชวงชั้ยขนาดเล็กแบบมีป้ายจารึกและผนังปึกโค้ง	218
48 ชวงชั้ยขนาดใหญ่	219
49 ชวงชั้ยขนาดใหญ่มาก	220
50 โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป	224
51 โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป แบบไม่มีอกไก่	225
52 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดอกไก่ แบบมีจันทันและคั้ง	226
53 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดอกไก่ แบบไม่มีจันทันและคั้ง	227
54 ผนังที่ภายในของอาคารชั้นเดียว	229
55 ผนังที่ภายในอาคาร 2 ชั้นที่เรือนหลังหน้า	230
56 ผนังที่ภายในอาคาร 2 ชั้น ที่เรือนหลังใน	231
57 ผนังที่ภายในชั้นล่าง เรือนหมู่ 2 ชั้น	232
58 ผนังที่ภายในชั้นบนเรือนหมู่ 2 ชั้น	233
59 แสดงผนังชวงชั้ย	243
60 แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศในเรือนหมู่ 2 ชั้น	246

ภาพประกอบ

หน้า

61	แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศในเรือนเดี่ยว 2 ชั้น	247
62	แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศในเรือนแถว	248

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาความรู้ความคิดและภูมิปัญญาของคนในอดีตให้เข้าใจใน ขณะที่ผู้ศึกษากำลังอยู่ในสิ่งแวดล้อมและพื้นฐานความรู้ในปัจจุบันนั้นย่อมไม่อาจ กระทำได้อย่างสมบูรณ์และครบถ้วนหากเพียงแต่ศึกษาวิถีชีวิตที่เป็นปรากฏการณ์ ผิดแผกเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการพยายามทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับมรดก วัฒนธรรมอันเป็นผลงานของมนุษย์ที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะ สามารถนำเอาความหมายทางปรัชญา ความคิด ตลอดจนวิถีชีวิตที่คนใน อดีตสร้างสรรค์ขึ้นไว้ มาเรียนรู้ทำความเข้าใจ เผยแพร่และพัฒนาให้เกิด ประโยชน์ได้ชัดเจนขึ้น

มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์จึงเป็นผลงานที่สามารถนำมาศึกษา วิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวของมนุษย์ได้ ซึ่งผลงานเหล่านั้นอาจ ปรากฏในรูปแบบของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ดนตรี และนาฏกรรม เป็นต้น

รูปแบบทางศิลปกรรมดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นมาจากความต้องการที่จะ ด้ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ทรรศนะ และคตินิยม เพื่อสนองความ ต้องการทั้งทางกายและทางใจเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งคตินิยมของมนุษย์ นั้นจะมีอิทธิพลต่อการแสดงออก เจตคติ การรับรู้ พฤติกรรม และการตัดสินใจของมนุษย์เป็นอย่างมาก

การศึกษาคตินิยมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของ กลุ่มชน ดังมีนิยามว่า "คตินิยม" หมายถึงแบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิถีการคิดร่วมกัน ที่เป็นลักษณะร่วมกันของกลุ่ม ในการประพฤติปฏิบัติต่อ

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง" (ไพโรจน์ เพชรสังหาร. 2531 : 10) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คตินิยมนี้มีบทบาทและอิทธิพลต่อการวางระเบียบแบบแผนอันเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชน การศึกษาประวัติศาสตร์แห่งพฤติกรรมของมนุษย์ โดยวิธีศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในผลงานเหล่านั้น จึงช่วยให้เข้าใจปรัชญาความคิด จิตใจ และวิถีชีวิตของมนุษย์ได้

สถาปัตยกรรม เป็นมรดกวัฒนธรรมอันเป็นผลงานของมนุษย์ที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ และวิถีชีวิตของมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของผลงานนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองทั้งความต้องการทางกายและทางใจ เป็นสิ่งศิลป์ที่รวบรวมเอาสาระสำคัญของชีวิตไว้อย่างรอบด้านดังคำกล่าวของ ประทีป มาลากุล (2530 : 2) ที่ว่า "สถาปัตยกรรมเป็นบันทึกความรู้วิวัฒนาการอันต่อเนื่องของมนุษยชาติไว้เป็นลำดับด้วยดี และยังเป็นเครื่องแสดงถึงภาวะของจิตใจ และบุคลิกลักษณะอันแท้จริงของชนชาตินั้น ๆ ให้เห็นได้อย่างใกล้ชิดที่สุด และอาจเห็นลึกซึ้งลงไปถึงสติปัญญาความสามารถของชนชาตินั้น ๆ ด้วย" สิ่งที่ปรากฏอยู่ในสถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความจริงของชีวิตมนุษย์ที่ไม่เพียงแต่จะชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะด้าน เทคนิควิธีก่อสร้าง ประโยชน์ใช้สอย หรือรูปทรงโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น หากแต่จะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งในแง่อารยธรรม วัฒนธรรมและเนื้อหาสาระของสังคมได้อีกด้วย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของ วิวัฒน์ เตมียพันธ์. (2530 : 520) ที่ว่า

ตัวสถาปัตยกรรม (อาคาร) มิใช่เป็นผลผลิตทางวัตถุก่อสร้าง ระบบการก่อสร้างหรือทางเทคโนโลยีเพียงส่วนเดียว แต่สถาปัตยกรรมคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นโลกทรรศน์ พฤติกรรมและความต้องการที่ลึกซึ้งเพื่อขจัดความกลัวและสร้างความหวังให้แก่ชีวิต เนื่องจากความเชื่อต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่นอกเหนือความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และยังเป็นการสั่งสมมรดกของอดีตที่ต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบันอีกด้วย

การศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรม จึงเป็นการศึกษาแบบอย่างซึ่งแสดงออกให้ปรากฏทางรูปทรง โครงสร้าง ศิลปะ และองค์ประกอบอื่น ๆ อันมีผลและอิทธิพลมาจากความเชื่อ โลกทรรศน์ ประเพณีและวัฒนธรรมนั่นเอง

ในทำนองเดียวกันการศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมยังสามารถสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตและสังคมของกลุ่มชนต่าง ๆ ในอดีตได้อีกด้วย ดังความเห็นของ อนุวิทย์ เจริญศุกกุล (2527 : 66) ที่กล่าวว่า

การก่อสร้างงานสถาปัตยกรรม นอกจากจะต้องใช้เทคนิควิทยา และกระบวนการทางการช่างในรูปขององค์การอย่างกว้างขวางแล้ว ก็ยังจะต้องสัมพันธ์กับกลุ่มช่าง หรือองค์การการผลิตในรูปหัตถกรรมอุตสาหกรรมอยู่เสมอ ดังนั้นเทคนิควิทยาการก่อสร้างในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะสามารถวัดความเจริญทางเทคนิควิทยา การจัดการองค์การทางการช่าง ตลอดจนถึงขอบขีดความสามารถในการผลิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี

สถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นและวัตถุประสงค์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในแง่ประโยชน์ใช้สอย หรือเพื่อความยึดมั่นทางจิตใจหรือทั้งสองอย่างรวมกัน ลักษณะสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ย่อมแสดงออกซึ่งคตินิยมตามลักษณะ และประเภทของชนิด และกิจการที่ต้องรับสนองเสมอ

การปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบหนึ่งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะที่พักอาศัยเป็นสิ่งแรกที่มนุษย์สร้าง เมื่อตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นหลักแหล่งแล้ว และได้มีการพัฒนาปรับปรุงเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย มุ่งประโยชน์ใช้สอยและความแข็งแรงเป็นประการสำคัญ ต่อมาโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่มีพลังแห่งการสร้างสรรค์และจินตนาการ แบบแผนของการก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย ก็ได้เปลี่ยนเป็นผลงานทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับความงามก่อให้เกิดความประทับใจ

ซึ่งนอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้วยังสามารถสนองตอบต่อความต้องการทางจิตใจได้อีกด้วย

ดังนั้นการศึกษาคตินิยมในนิवासสถาน อันเป็นสถาปัตยกรรมประเภทที่พักอาศัยในอดีตย่อมทำให้ทราบถึงสาระของสังคมที่แฝงเร้นอยู่ในเรือนนั้นด้วย เพราะหลักฐานที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีตที่ยังปรากฏอยู่นั้นถือเสมือนหนึ่งเป็นซากแห่งอารยธรรมอันผ่านพ้นไปแล้วนั่นเอง (วิวัฒน์ เคมียพันธ์. 2529 : 2-7)

แม้ว่างานสถาปัตยกรรม จะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยทางกายอยู่มากก็ตาม แต่เมื่อมนุษย์ผูกพันอยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติและความเชื่อทางศาสนา การสร้างสรรค์ผลงานทางสถาปัตยกรรมก็ย่อมเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกประโยชน์เพื่อตอบสนองต่อความเชื่อดังกล่าวด้วย สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางจิตใจ จึงเกิดขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่ง จุลทัศน์ พยายามรานนท์ (2523 : 99) ได้แสดงความคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่า

ความปรารถนาของมนุษย์ในการที่จะได้ใช้สิ่งปลูกสร้างที่ประกอบด้วยศิลปลักษณะซึ่งได้รับการสร้างสรรค์ด้วยศิลปะและวิทยาแห่งการก่อสร้าง ไม่ได้จำกัดเฉพาะเพียงแต่การทำที่อยู่อาศัยเท่านั้นแต่คนเหล่านั้นยังมีความประสงค์ที่จะได้ใช้สิ่งปลูกสร้างเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ตามสภาพการคลี่คลายขยายตัวของสังคมที่คุมกันอยู่ได้อย่างเป็นปึกแผ่นมั่นคง ความเชื่อถือและศรัทธาในศาสนาซึ่งแสดงให้เห็นปรากฏได้ด้วยกิจกรรมของคนในพื้นที่สังคมนั้น ๆ ก็เป็นเหตุอันสำคัญประการหนึ่งที่คนได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม ...

การก่อสร้างศาสนสถาน อันเป็นสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนา หรือความเชื่อนั้นส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นความยิ่งใหญ่ อลังการ ทั้งนี้เนื่องมาจากความศรัทธาเชื่อถือเป็นสำคัญ ศิลปะการก่อสร้างที่ถูกสร้างขึ้นด้วยอิทธิพลของศาสนา และความเชื่อย่อมเป็นสิ่งที่กระทำกันอย่างสุดกำลัง ความคิดสุดฝีมือ ใช้วัสดุที่ดีที่สุดและสวยงามที่สุดเพื่อผลตอบสนองทางใจคุณค่าทางความงามจึงย่อมปรากฏในผลงานนั้นด้วย

พทยา สายหู (2512 : 33) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่อง
ดังกล่าวว่า

ความเชื่อทางศาสนาทุกศาสนา เป็นความเชื่อในอำนาจเบื้องต้นที่
ทรงมหิทธานุภาพเหนือมนุษย์ และอำนาจนี้มนุษย์เข้าใจได้ง่ายที่สุด
จากการเปรียบเทียบกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์เอง แล้วขยาย
ขึ้นไปเป็นหลายเท่าพันทวี เมื่อศิลปะให้ความพอใจแก่มนุษย์ได้จับใจ
ก็เชื่อว่าสิ่งท่านองเดียวกันย่อมให้ความพอใจแก่เทพเจ้าได้จับนั้น

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า วัฒนธรรมในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจะ
มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคติความเชื่อเป็นอย่างมาก การก่อสร้างศาสนสถาน
จึงปรากฏคตินิยมด้านความเชื่อดังกล่าวด้วย

นอกจากความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และสิ่งเหนือธรรมชาติแล้ว
มนุษย์ยังมีความสนใจในเรื่องความตายอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในบริเวณแถบ
ลุ่มแม่น้ำไนล์ อันถือเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญแห่งหนึ่งของโลก ชนชาติ
อียิปต์โบราณ มีความสนใจในเรื่องความตาย การรักษาศพ และการเตรียม
ชีวิตเมื่อตายแล้วให้สมบูรณ์ เพื่อจะได้มีความสุขในโลกหน้า ความเชื่อนี้กลายเป็น
ส่วนหนึ่งที่ทำให้อียิปต์ สร้างหลุมฝังศพอย่างมั่นคงแข็งแรงเป็นการเริ่มต้น
เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่ อันได้แก่ พีรามิดนั่นเอง (อารี สุทธิพันธ์.
2516 : 61)

การก่อสร้างสุสานสถาน อันเป็นสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับความ
เชื่อเรื่องของโลกหน้าและชีวิตหลังความตายนั้น จึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึง
วิถีชีวิตของกลุ่มชนในด้านความเชื่ออีกประการหนึ่งได้เช่นกัน

คตินิยมการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิต
ความคิด ทรรศนะ ประเพณีตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศ อันเป็นภาวะแวดล้อม
ทั้งทางสังคมและภูมิศาสตร์อย่างแนบแน่น ก่อให้เกิดรูปแบบรวบรวมของกลุ่มชนที่มี
คุณค่าทางวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไปแต่ละกลุ่มดังที่ จำเริญ แสงดวงแข

(2531 : 1) กล่าวว่า "วิถีชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมเป็นผลมาจากการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับภาวะแวดล้อม ดังนั้นกลุ่มชนที่อยู่ในภาวะแวดล้อมต่างกัน จึงมีวิถีชีวิตต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับตัวในอดีต"

อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีกลุ่มชนต่างเชื้อชาติ อาศัยอยู่ร่วมกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวไทยพุทธ กลุ่มชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาวจีน โดยเฉพาะกลุ่มจีนนั้นได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณดังกล่าว ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายและกลายเป็นกลุ่มชนกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งในเมืองสงขลาในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน (สงบ ส่งเมือง. 2523 : 184 - 185)

ชาวจีนในจังหวัดสงขลา นับเป็นกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตและลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างไปจากกลุ่มชนอื่น ๆ ที่ได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาททั้งในทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในทางการเมืองนั้น ชาวจีนมีโอกาสได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ครองเมืองสงขลา มาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี การมีอำนาจทางการเมืองของชาวจีนในเมืองสงขลา ดังกล่าว จึงส่งผลต่อบทบาทด้านอื่น ๆ ของชาวจีนมากขึ้น ทำให้ "ชาวจีนได้อพยพเข้ามาค้าขายตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นชุมชนชาวจีนขึ้น" (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2525 : 337)

การเข้ามาตั้งหลักแหล่งของชาวจีนในเมืองสงขลา นอกจากจะมีบทบาทในทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจแล้ว คนจีนยังมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะชาวจีนมีประวัติการสร้างชาติที่ยาวนาน ย่อมมีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้า และพัฒนาเป็นรูปแบบเฉพาะตน ดังที่ มานพ ถนอมศรี (2530 : 59) ได้ให้ทรรศนะไว้ว่า "คนจีนเป็นชนชาติที่ฝังใจในอดีต และยึดมั่นวัฒนธรรมของตนเองอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใด ก็ยังคงดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของชนชาติตนตลอดมา ศิลปะวัฒนธรรมจีนจึงกระจายกว้างในทุกถิ่นที่คนจีนอพยพไปตั้งรกรากอยู่"

ด้วยเหตุนี้ อิทธิพลทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมจีนจึงปรากฏอยู่ในเมืองสงขลาอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งชโลม บุญช่วย (2531 : 11) ได้กล่าวถึงผลงานต่าง ๆ ทางสถาปัตยกรรมของชาวจีนในเมืองสงขลาว่า

อิทธิพลทางด้านศิลปะวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในเมืองสงขลาที่เด่นชัดหลายประการ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นอาคารทรงจีนแม้แต่อุโบสถในวัดบางวัด เช่น วัดคอนแแม่้ วัดดินเมรุศรีสุदारาม มีรูปทรงคล้ายศาลเจ้าจีน กุฏิวัดบางวัดก็มีอิทธิพลศิลปะจีน เช่น กุฏิวัดมัชฌิมาวาสวรวิหาร กุฏิวัดคอนแแม่้ ศาลหลักเมือง ก็เป็นแบบจีนอย่างเด่นชัด

สถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวจีนที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมืองสงขลา ทั้งประเภทนิเวศสถาน ศาสนสถานและสุสานสถาน ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ไม่ว่าผู้ใดเมื่อได้เห็นอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะ เช่นนั้นก็จะบอกได้ทันทีว่านั่นคือสถาปัตยกรรมจีน ลักษณะเฉพาะนี้มีต่อเนื่องกันมาตลอด แม้สถาปัตยกรรมบางประเภท เช่น ศาสนสถาน สุสานสถาน จะได้มีการปรับเปลี่ยนคล้อยตามกาลเวลาที่ผ่านไป แต่ก็ไม่ทิ้งแบบดั้งเดิมจนมีความแตกต่างกันมากนัก รูปแบบโครงสร้าง สัญลักษณ์ หรือองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นมาอย่างไร ในสมัยปัจจุบันก็ยังคงดำเนินการก่อสร้างอยู่เช่นนั้น ปรากฏเป็นคตินิยมที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง

การที่สถาปัตยกรรมจีนยังคงดำรงเอกลักษณ์อยู่ได้มาจนถึงทุกวันนี้สามารถนำมาเป็นข้อสังเกตได้ว่าน่าจะมีหลักเกณฑ์หรือคตินิยมบางประการที่ทำหน้าที่ควบคุมและเป็นตัวกำหนดรูปแบบเหล่านั้นเอาไว้

การศึกษาคตินิยมในการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนจึงเป็นการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของกลุ่มชนเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยอาศัย

ผลงานที่เป็นรูปธรรมเป็นเครื่องมือในการศึกษา ทั้งนี้เพราะคตินิยมที่ปรากฏเป็นรูปธรรมเหล่านั้นย่อมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชนที่มีค่านิยมด้วยกัน ต่อธรรมชาติ และต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอันเป็นสิ่งกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ได้อย่างชัดเจน เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนในชาติที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อพิจารณาในแง่ของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน นับเป็นวิธีการหนึ่งในการดำเนินการอนุรักษ์ที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะสภาพการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมที่ผ่านมานั้น เมื่อพิจารณาประเมินผลการดำเนินการตามหลักวิชาการทางมานุษยวิทยาแล้ว ยังนับว่าได้ผลน้อยมากเพราะ "เป็นการดำเนินการที่ค่อนข้างผิวเผิน คำนึงเฉพาะการรักษารูปแบบในทางวัตถุมากกว่าการเข้าใจในหน้าที่ความสำคัญ" (ศรีศักร วัลลิโภคม. 2525 : 331) ขณะเดียวกัน กระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่ไหลบ่าเข้ามา จะส่งผลกระทบต่ออาคารารงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา กล่าวโดยเฉพาะสถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลา สงบ สงเมือง (2523 : 173) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

อิทธิพลวัฒนธรรมจีน จะปรากฏเด่นชัดมากในช่วงที่เจ้าเมืองยังเป็นผู้นิยมวัฒนธรรมจีน ในระยะหลังค่อย ๆ จางลง ในลักษณะผสมผสานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มแพร่เข้ามาทางบิ๊นังและสิงคโปร์ สิ่งก่อสร้างมีลักษณะเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น แม้แต่บ้านเรือนราษฎรในเมืองสงขลาก็เป็นแบบจีนผสมตะวันตกมากขึ้น

ปัจจุบันเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิตมีสูงขึ้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวจีน สถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยถูกพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว ดังนั้น "บรรดาบ้านเหล่านั้นค่อยถูกปรับเปลี่ยน ค่อยถูกทุบทิ้งไปทีละหลังสองหลัง จนขณะนี้

เหลืออยู่น้อยเต็มที่ กรมศิลปากรเคยดำริจะอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบริเวณดังกล่าว แต่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ เพราะล้วนเป็นบ้านของเอกชน" (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529 : 1873) ขณะเดียวกันเมื่อจำนวนประชากรชาวจีนเมืองสงขลาเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยบางอย่างในการก่อสร้างผลงานทางสถาปัตยกรรม เช่น ที่ดิน เงินทุน และวัสดุอุปกรณ์มีจำกัด "จึงทำให้การปฏิบัติ หรือกฎเกณฑ์ที่เคยยึดถือบางประการในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมบางประเภท เช่น สุสานสถานอุทิศเลยและสุญหายไป" (ประยงค์ อานันทวงศ์. 2527 : 92)

อย่างไรก็ตามผลงานทางด้านสถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลา ก็ยังคงปรากฏเป็นหลักฐานสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และการสืบทอดทางวัฒนธรรมอยู่อีกจำนวนหนึ่ง การศึกษาทำความเข้าใจถึงเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในผลงานเหล่านั้นย่อมเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม อันจะเป็นข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์ด้านรูปแบบอีกด้วย

เนื่องจากการศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในผลงานอันเป็นมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชน มีความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา คตินิยมในการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนประเภทนิวาสดาน ศาสนสถาน และสุสานสถาน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลาในระยะแรกนั้น เป็นชาวจีนเชื้อสายจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนโดยตรง การก่อสร้างที่อยู่อาศัยอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตย่อมเกิดจากปรัชญาและการยึดมั่นในวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนที่ติดตัวมา แม้ในระยะหลังจะมีการผสมผสานทางเชื้อชาติขึ้น แต่ลักษณะการต่อเนื่องทางวัฒนธรรมทั้งด้านความเชื่อ ขนบประเพณี ศิลปะ ยังคงปรากฏเป็นแบบแผนที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. จากการสำรวจพื้นที่ภาคสนามของผู้วิจัยพบว่า จำนวนสถาปัตยกรรมจีนทั้งประเภทนิวาสดาน ศาสนสถาน และสุสานสถาน มีปริมาณข้อมูลมากพอที่จะทำการศึกษาค้นคว้าได้

3. การศึกษาคตินิยมในการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนประเภท นิวาสดาน ศาสนสถาน และสุสานสถาน ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ไม่ปรากฏในงานวิจัยอื่นใดมาก่อน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คตินิยมด้านรูปธรรมและความเชื่อที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนประเภทนิวาสดาน ศาสนสถาน และสุสานสถาน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ รูปแบบ ส่วนประกอบ โครงสร้าง หน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย และการตกแต่ง สถาปัตยกรรมจีนทั้งสามประเภทดังกล่าว

ความสำคัญของศึกษาค้นคว้า

1. ผลการศึกษาค้นคว้าช่วยให้เข้าใจคตินิยมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างสถาปัตยกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา อันจะเอื้อประโยชน์ให้เข้าใจถึงสภาพชีวิตของกลุ่มชนเหล่านั้น และเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้รู้รูปแบบ ส่วนประกอบ โครงสร้าง หน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย และการตกแต่งของสถาปัตยกรรมจีน อันเป็นเนื้อหาสาระของมรดกวัฒนธรรมในอันที่จะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อการธำรงเผยแพร่ อนุรักษ์พัฒนามรดกวัฒนธรรมเหล่านั้น

3. ผลการศึกษาค้นคว้า ช่วยเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า เรื่องราวในท่านองเดียวกันนี้แก่บุคคลผู้สนใจในโอกาสต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาสถาปัตยกรรมจีนครั้งนี้ มุ่งศึกษาโดยเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของสิ่งก่อสร้างกับวัฒนธรรม เชิงพฤติกรรม และคตินิยม ที่ปรากฏอยู่ พร้อมทั้งพิธีกรรมบางประการที่สัมพันธ์กับขั้นตอนของการก่อสร้าง มากกว่าจะอธิบายในเชิงระบบโครงสร้างและเทคนิควิธีการก่อสร้างในแง่สถาปัตยกรรมศึกษา

2. วิทยากรจำนวนทั้งหมดที่เป็นผู้บอกข้อมูลแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้ ถือเป็นตัวแทนของชาวจีนหรือชาวไทย เชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาได้

3. ข้อมูลคตินิยมด้านความเชื่อ ที่นำมาเสนอในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยทางมุขปาฐะ และข้อมูลเอกสารที่ชาวจีนหรือชาวไทย เชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลาโดยทั่วไปยอมรับกันว่า เป็นแนวทางที่นิยมปฏิบัติ และยึดถือสืบเนื่องกันมาจริง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เท่านั้น

2. ขอบเขตด้านข้อมูล งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 สถาปัตยกรรมจีนประเภทนิเวศสถาน ได้แก่

สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเพื่อเป็นที่พักอาศัยซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษานิเวศสถานชนิดที่พักอาศัย รวมทั้งที่พักอาศัยที่นำไปใช้เพื่อการพาณิชย์และอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน

2.2 สถาปัตยกรรมจีนประเภทศาสนสถาน ได้แก่

สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเพื่อเป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษาศาสนสถานชนิดศาลเจ้าและศาลหลักเมือง

2.3 สถาปัตยกรรมจีนประเภท สุสานสถาน ได้แก่

สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ เพื่อการประกอบพิธีศพ การเก็บศพ หรือการฝังศพซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษาสุสานสถานชนิดขวงชู้ย

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1 ศึกษาคุณิยม ที่ปรากฏและเกี่ยวข้องในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท ในประเด็นคุณิยมด้านรูปธรรมที่ปรากฏในสิ่งก่อสร้างและคุณิยมด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างดังต่อไปนี้

3.1.1 คุณิยมด้านรูปธรรมที่ปรากฏในสิ่งก่อสร้าง

3.1.1.1 คุณิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในนิเวศสถาน และศาสนสถานความส่วนต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1.1.1 ส่วนหลังคา

3.1.1.1.2 ส่วนหน้าจั่ว

3.1.1.1.3 ส่วนประตู หน้าต่าง

ช่องลม

3.1.1.1.4 ส่วนผนัง เสา ฐาน

พื้น และบันได

3.1.1.2 คุณิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถาน

3.1.1.2.1 ลวดลายประดับ

3.1.1.2.2 สัญลักษณ์

3.1.1.2.3 คำจารึกและอักษร

ประดิษฐ์

3.1.2 คตินิยมด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง

3.1.2.1 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่

และทิศทาง

3.1.2.2 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุ

อุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง

3.1.2.3 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์

-ยามในการก่อสร้าง

3.2 ศึกษาวิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท ใน
ประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.2.1 รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง

3.2.2 ส่วนประกอบ โครงสร้าง การใช้วัสดุ และ

เทคนิควิธี

3.2.3 การแบ่งพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย

3.2.4 การไหลไปมาในที่ว่างอากาศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

คตินิยม หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิธีการ
คิดร่วมกันที่เป็นลักษณะร่วม อันเป็นที่ยอมรับร่วมกันของกลุ่มชนในการประ
พฤติปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่สามารถสนองประโยชน์ของ
มนุษย์ได้อย่างถูกต้องตามความต้องการ ทั้งกิจกรรมธรรมดาในชีวิตประจำวัน
ทั่ว ๆ ไป และในกิจกรรมพิเศษเฉพาะ

สถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่อง หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือศิลปกรรมชนิดอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบร่วม มีลักษณะรวมกันแน่นเป็นกลุ่มก้อนกับมวลและโครงสร้างทั้งหมดของสถาปัตยกรรมนั้น ๆ

นิवासสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเพื่อเป็นที่พักอาศัย เช่น บ้าน และ บ้านที่นำไปใช้เป็นอาคารพาณิชย์ และอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน

ศาสนสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เช่น ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง

สุสานสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อการประกอบพิธีศพ การเก็บศพ และการฝังศพ เช่น ขวางขี้

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับในอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีอยู่จริง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจพื้นที่และปริมาณข้อมูลเบื้องต้น โดยการออกสำรวจพื้นที่เป้าหมายอันเป็นที่ตั้งของสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท ตรวจนับและบันทึกจำนวนอาคารและสิ่งก่อสร้างดังกล่าวพร้อมทั้งทำแผนที่สังเขปแสดงที่ตั้ง จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานในการกำหนดหัวข้อเพื่อการศึกษา การกำหนดแหล่งข้อมูล การกำหนดกลุ่มประชากร และการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาค้นคว้าได้จากแหล่งต่อไปนี้

1.1.1 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ สงขลา จังหวัดสงขลา

1.1.2 หอเอกสารทักษิณคดีศึกษา สถาบันทักษิณคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

1.1.3 หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี

1.1.4 หอสมุดแห่งชาติ สาขาวัดคอนรา็กษ์ อำเภอ
เมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

1.1.5 หอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาลัยครูสงขลา

1.2 ข้อมูลสัมภาษณ์และสิ่ง เกิดได้จากแหล่งข้อมูลภาคสนาม
ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2
ลักษณะ คือ

2.1 กลุ่มตัวอย่างข้อมูลสถาปัตยกรรม

2.1.1 ประเภทนิเวศสถาน กำหนดสถาปัตยกรรมจีน
ชนิดที่พักอาศัย รวมทั้งที่พักอาศัยที่นำไปใช้เพื่อการพาณิชย์ และอาคาร
พิพิธภัณฑ์ ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.1.2 ประเภทศาสนสถาน กำหนดสถาปัตยกรรมจีน
ชนิด ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.1.3 ประเภทสุสานสถาน กำหนดสถาปัตยกรรมจีน
ชนิด ชวงซุ้ย ในบริเวณตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัด
สงขลา เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้บอกข้อมูล กำหนดคุณสมบัติดังนี้

2.2.1 เป็นชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน พูดและ
ฟังภาษาไทยได้เข้าใจ

2.2.2 เป็นผู้มิประสพการณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา หรือพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน

2.2.3 เป็นช่างก่อสร้างหรือผู้มิประสพการณ์ในด้านการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน

2.2.4 เป็นผู้มิหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาปัตยกรรมนั้น ๆ เช่น เจ้าของบ้าน เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า และสุสาน เป็นต้น

3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือในการสำรวจรูปแบบอาคาร เช่น แถบวัดระยะ คัลลัมเมตร เป็นต้น

3.2 เครื่องมือเขียนแบบ

3.3 กล้องถ่ายภาพ

3.4 เครื่องบันทึกเสียง แถบบันทึกเสียงและอุปกรณ์จัดบันทึก

4. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

4.1 เก็บข้อมูลภาคสนามโดยดำเนินการเป็นลำดับดังนี้

4.1.1 สำรวจสิ่งก่อสร้างตามพื้นที่เป้าหมาย

4.1.2 บันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ด้านรูปแบบ โครงสร้าง สัดส่วน และองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร และภาพถ่ายเส้น รวมทั้งบันทึกภาพถ่ายเป็นหลักฐานประกอบ

4.1.3 สัมภาษณ์วิทยากร ผู้บอกข้อมูล เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ช่างก่อสร้าง เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า นักบวช เจ้าหน้าที่ประจำสมาคมจีนต่าง ๆ เจ้าหน้าที่และสมาชิกมูลนิธิการกุศลและผู้รู้อื่น ๆ การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จะใช้ทั้งวิธีบันทึกเสียงและจัดบันทึก

4.1.4 สังเกตพิธีกรรมและพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมที่ศึกษา เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ช่าง ชาวบ้าน และเจ้าของบ้าน จัดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ

5. วิธีจัดการกระทำกับข้อมูล

5.1 นำข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ ส่วนประกอบ โครงสร้าง หน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย และการตกแต่ง มาจัดหมวดหมู่ และจำแนกประเภทตามชนิดของสถาปัตยกรรมที่กำหนดในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

5.2 พิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเทียบเคียงกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลด้านคตินิยม ที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนที่ศึกษา

6. รายงานผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคตินิยม ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีในการปลูกสร้างบ้านเรือนโดยทั่วไป และแต่ละท้องถิ่น
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมจีน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคตินิยมในการก่อสร้างบ้านเรือนโดยทั่วไป และแต่ละท้องถิ่น

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคตินิยมในการก่อสร้างบ้านเรือนโดยทั่วไป

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรม อันได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนสังคมของมนุษย์เอง ขณะเดียวกันเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม มนุษย์ก็จะต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งอันเป็นนามธรรม ซึ่งได้แก่ระบบความเชื่อ ความคิด ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่นอีกด้วย สภาพแวดล้อมดังกล่าว จึงมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. 2526 : 2)

เมื่อรวมกลุ่มกันเป็นสังคม และเริ่มตั้งหลักแหล่ง ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต และความสะดวกสบายเกี่ยวกับการอยู่อาศัยก็เกิดขึ้น

การสร้างสรรคผลงานทางสถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก ๆ ที่ มนุษย์ได้พยายามปรับปรุง และวิวัฒนาการรูปแบบมาโดยตลอด ประกอบกับ วัสดุของมนุษย์ที่มีสติปัญญา ความคิด และมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ สัมผัสมา ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรม เพื่อสนองประโยชน์แก่คนเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ยังคง อาศัยสภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการ

ในการดำเนินการก่อสร้างสถาปัตยกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ นั้น อาจจำแนกวัตถุประสงค์ได้ 3 ประการดังนี้ (จุลทัศน์ พยามรานนท์. 2523 : 99 - 107)

1. มนุษย์สร้างงานด้านสถาปัตยกรรมขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ให้ เป็นที่อยู่อาศัย ที่มีคุณลักษณะมั่นคง แข็งแรง และคุ้มกันภัยอันตรายต่าง ๆ
2. มนุษย์สร้างงานด้านสถาปัตยกรรมขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ให้ เป็นอาคารสถานที่ ที่มีคุณสมบัติทางด้านความสวยงาม ประกอบด้วย ศิลปะลักษณะ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ หรือประทับใจ ทำให้เกิด ความสุขแก่จิตใจ
3. มนุษย์สร้างงานด้านสถาปัตยกรรมขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ให้ เป็นสิ่งสนองตอบและแสดงออกซึ่งความเชื่อ และความศรัทธาต่อศาสนา หรือวีรกรรม หรือสิ่งอันควรแก่การยกย่อง ชื่นชม ในลักษณะปรัชญาธรรม ทางวัตถุหรือทางรูปศาสตร์

อย่างไรก็ตาม การกำหนดวัตถุประสงค์ดังกล่าวของมนุษย์ย่อม ขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมเหล่านั้น ดังนี้

1. อิทธิพลทางด้านภูมิศาสตร์
2. อิทธิพลทางด้านฤดูกาล
3. อิทธิพลทางด้านสังคม
4. อิทธิพลทางด้านประวัติศาสตร์
5. อิทธิพลทางด้านศาสนา

6. อิทธิพลทางด้านภูมิวิทยา

อิทธิพลพื้นฐานทั้ง 6 ประการ ดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่มามีเหตุผลอันสำคัญแก่มนุษย์ ในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งคลบชั้นตาลใจให้เกิดความคิด การวางแผน การสร้างสรรค์รูปแบบ การตกแต่ง และการแสดงคุณค่าของศิลปกรรมให้ปรากฏ

2. เป็นสิ่งท้าทายให้เกิดความพากเพียร ออกแบบ การแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ การลำดับความสัมพันธ์อันเหมาะสมระหว่างวัตถุ ประสงค์ รูปแบบ และวัตถุให้เกิดเป็นคุณสมบัติและคุณสมบัติร่วมกันเป็นอย่างดี

3. เป็นสิ่งกำหนดความเชื่อและแสดงความเชื่อของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ออกมาให้ปรากฏ

4. เป็นสิ่งแสดงให้เห็นประสิทธิภาพ และความสามารถของมนุษย์ที่อาจหาญยืนหยัดดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขโดยหยิบฉวยสาระสำคัญของอิทธิพลนั้น ๆ มาใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และสังคมของคนสืบมาได้

5. เป็นสิ่งสนับสนุนและหล่อหลอมจิตใจ ความคิด ท่วงท่า มนุษย์ ให้สามารถสร้างวัฒนธรรม อันมีสาระสำคัญต่อสังคมและชาติพันธุ์โดยแท้

เหตุผลสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานด้านสถาปัตยกรรมดังกล่าว จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าความแตกต่างทางด้านรูปทรง คตินิยม หรือแบบแผนทางศิลปกรรมของมนุษย์แต่ละกลุ่มชน แต่ละสังคมย่อมเป็นผลมาจากอิทธิพลพื้นฐานอันเป็นองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมของมนุษย์นั่นเอง

พระยาอนุมานราชธน (2531 : 9) กล่าวถึงการปลูกสร้างบ้านเรือนว่า "การปลูกสร้างบ้านเรือนสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย จะปลูกสร้างกันอย่างไร ย่อมแล้วแต่ภูมิประเทศท้องถิ่น ดินฟ้าอากาศ วัตถุประสงค์สำหรับปลูก

สร้าง ความเป็นอยู่ และคติความเชื่อในลัทธิศาสนาเป็นเครื่องบังคับ" ในด้านความเชื่อ ถือเป็นการก่อกองกรรมวิธีเคล็ดกลางต่าง ๆ ในการปลูกสร้างบ้านเรือนมีขั้นตอนสำคัญตั้งแต่การเตรียม ฤกษ์ ยาม วัตถุสิ่งของการลงมือปลูกสร้าง และการทำพิธีทั้งศาลพระภูมิ และทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ ก็มีลักษณะแตกต่างกันออกไปแต่ละถิ่นด้วย (ประยูร อุฎษาณะ โดย พลุลวง (นามแฝง). 2526 : หน้าคานา)

การปลูกสร้างบ้านเรือนของคนไทยสมัยโบราณมีเอกลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจ และถือเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบโครงสร้างเฉพาะตัว อันเป็นสิ่งแสดงออกถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และวัสดุเทคโนโลยีของท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์

คตินิยมในการปลูกสร้างบ้านเรือนไทยโดยทั่วไป จุลทัศน์ พยามรานนท์ (2522 : 74 - 80) ได้กล่าวว่า เรือนไทยนิยมสร้างเป็นเรือนทรงสี่เหลี่ยมรียาว และชอบที่จะทำเป็นเรือนชั้นเดียว ห้องหับต่าง ๆ วางเรียงกันไปตามยาวของตัวเรือน ไม่นิยมทำเรือนต่อเป็นหอเป็นห้องพุ่งเข้ากับเรือนรูปทรงของเรือนไทยจึงแลดูเรียบง่าย รูปร่างและทรวดทรงของเรือนไทยเป็นงานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นด้วยการหล่อหลอมความคิดสภาพความเป็นอยู่ อันมีสถานภาพทางวัตถุในการก่อสร้าง สภาพการณ์ทางภูมิศาสตร์และลมฟ้าอากาศ คตินิยมทางประเพณี สังคมและศาสนา เป็นปัจจัยบังคับกาลให้เกิดรูปร่างและทรวดทรงของเรือนไทยโดยแท้ และกล่าวถึงรูปทรงของเรือนไทยโดยทั่วไปจะทำเป็นเรือนชั้นเดียวยกพื้น ส่วนหลังคาคลุมเรือนทั้งสองด้านประนมขึ้นไปชนกันเป็นรูปสามเหลี่ยม หัวและท้ายหลังคาหันด้วยจั่วกับลมและฝน ข้างเรือนด้านริ ค่อพื้นลดชั้นออกไป แต่ตัวเรือนทำหลังคาคลุมตามยาว กั้นฝาตรงหัวพื้น ชั้นลดทั้งสองด้านทางด้านข้างเปิดโล่ง ส่วนที่เป็นพื้นชั้นลดนี้เรียกว่าระเบียง คตินิยมอีกประการหนึ่งของการสร้างเรือนไทยคือจะทำตัวเรือนเป็นทรงสอบ คือคันท่อต่างออกจากศูนย์กลางเรือน ส่วนปลายเล็กสอบหรือลิ่มแต่น้อยเข้าหากัน การทำตัวเรือนลักษณะนี้ มีเหตุผลและคุณลักษณะที่ดีหลายประการ เช่น เพื่อความ

เหมาะสมกลมกลืนระหว่างตัวเรือนกับหลังคา การทำตัวเรือนทรงสอบทำให้หลังคาไม่ใหญ่ ชนิดที่เรียกว่าเรือนหัวโต ซึ่งช่างถือว่าเป็นเรือนชนิดไม่งาม เพื่อความสะดวกในการประกอบฝาผนัง เพราะผนังใช้ระบบถ่ายน้ำหนัก และเพื่อระบายความร้อนภายใต้หลังคา โดยลมที่พัดมาปะทะฝาเรือนจะได้ขึ้นสู่หลังคาตามแนวลาดเอียงของตัวบ้าน การทำหลังคาด้านสกัดนิยมทำเป็นรูปทรงจอมแห และลาดค่อนข้างชันหรือที่เรียกว่าทรงเต่าหรือหลังคากรวด เนื่องด้วยเหตุผลและคุณลักษณะคือ การทำหลังคาลาดชันจะช่วยให้มีพื้นที่ในการรับแสงแดดในค่อนข้างวันน้อยลง หลังคาที่สูงชันจะเกิดโพรงว่างใต้หลังคามาก ทำให้ระบายความร้อนได้ดี ในฤดูฝนจะถ่ายน้ำหนักของน้ำฝน และทำให้น้ำฝนไหลผ่านได้อย่างรวดเร็วทั้งยังเป็น การป้องกันมิให้ลมดีน้ำฝนย้อนกลับเข้าไปตามชายกระเบื้องอีกด้วย ส่วนของพื้นเรือนจะนิยมยกพื้นเรือนนอนสูงกว่าพื้นส่วนอื่น การลดพื้นของตัวเรือนจะลดส่งตามประโยชน์ใช้สอยตามลำดับคือ พื้นเรือนนอนจะสูงกว่าพื้นระเบียง และพื้นระเบียงจะสูงกว่าพื้นชาน

พระยาอนุমানราชธน (2531 : 83 - 84) ได้กล่าวถึง ประเพณีเนื่องในการปลูกเรือน ในเรื่องความเชื่อนั้นมีคติถือกันว่า ห้ามปลูกเรือนขวางตะวัน การเลือกไม้ทำเสาเรือนจะเลือกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล ไม้ใช้ไม้คนละป่า การตัดไม้ห้ามตัดเดือน 5 ถึงเดือน 12 ถือว่าไม่กำลังบวช นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลักษณะต้นไม้ที่จะทำเสาด้วยว่าลักษณะอย่างไร เป็นมงคลและไม่เป็นมงคล การเลือกพื้นที่ปลูกเรือน จะต้องมีผู้ประกอบพิธีเพื่อทำการเลือกพื้นที่และคุณลักษณะดิน พิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการปลูกเรือน เช่น การขุดหลุม การทำขวัญเสา ทั้งเรือนเครื่องผูกและเรือนเครื่องสับ

เกี่ยวกับคติการปลูกเรือนเครื่องผูกซึ่งเป็นเรือนพักอาศัยประเภทหนึ่งสำหรับคนไทยระดับชาวบ้าน จุลทัศน์ พยามรานนท์ (2530 : 391 - 519) ได้กล่าวถึงภูมิหลังของเรือนเครื่องผูกในด้านความหมายของคำที่ใช้เรียกชื่อเรือนและถือว่าเรือนเครื่องผูกเป็นเรือนพื้นฐานในสังคมที่ผูกพัน

กับวิถีชีวิตของคนไทย ในการศึกษาถึงลักษณะโดยทั่วไปของเรือนเครื่องผูก นั้นได้ กล่าวถึงการใช้วัสดุ การวางแผนผัง และการใช้พื้นที่ในตัวเรือน 3 แบบ สำหรับกระบวนการปลูกสร้างนั้นได้กล่าวถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ เครื่องมือ องค์กรประกอบและวิธีการก่อสร้าง ในส่วนของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงโฉลกเดือนสำหรับปลูกเรือน ความเชื่อในการเลือกที่ดิน ความเชื่อเกี่ยวกับรูปพื้นที่ดิน การวางตำแหน่งเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับการกองไม้ ความเชื่อเกี่ยวกับการขุดหลุมฝังเสาเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับเสาเรือน การยกเสาแรก ความเชื่อเกี่ยวกับความกว้างของประตู การ ทาดบันได ตลอดจนคุณลักษณะด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ ด้านจิตใจ และด้านศิลปกรรม เป็นต้น

แนวคิดในการสร้างที่พักอาศัยของคนไทยจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่าง ออกไปตามสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและทางภูมิศาสตร์ เช่น เอกลักษณ์ เรือนไทยภาคเหนือ มีลักษณะตัวกาแล รูปทรงหลังคา ลักษณะชานเรือน มี รัานน้ำคั้น ใต้ถุนโปร่ง สำหรับเอกลักษณ์เรือนไทยภาคตะวันออกเฉียง เหนือ จะมีลักษณะทรงสูง มีตัวเหงาปั้นลม มีชานเรือนแล่นเชื่อมระหว่าง เรือนพักและครัวมีใต้ถุนสูง เอกลักษณ์ของเรือนไทยภาคกลางจะมีลักษณะ หลังคาแอ่นทรงสูง ปั้นลมทรงจอมแห ฝาน้ำเป็นไม้ เข้าเคียวติดต่อกันทั้ง ผนังใต้ถุนสูง ชานเรือนและระเบียงมีเนื้อที่ประมาณ 40% ของพื้นที่ทั้งหมด มีลักษณะการจัดหมู่เรือนกระจายไม่บังลมแก่กัน ส่วนเอกลักษณ์เรือนไทย ภาคใต้มีลักษณะหลังคาทรงสูง มีปั้นลมแบบหางปลา เสาตั้งบนค่อม ใต้ ถุนค่อมข้างเคียง มีลักษณะการตกแต่งบ้านด้วยลายฉลุแบบบ้านไทยมุสลิม (บุญล ชมภูนิช. 2530 : 1 - 165)

แต่อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวแล้วว่า อิทธิพลพื้นฐานที่เป็นสภาพ แวดล้อมของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนด คตินิยม ความเชื่อ พิธี กรรม และประเพณีให้แตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมและกลุ่มชน ลักษณะ บ้านเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยแต่ละท้องถิ่นจึงมีความแตกต่างกันออกไปตามปัจจัยดังกล่าวนี้ด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคตินิยม ความเชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณีในการปลูกสร้างบ้านเรือนแต่ละท้องถิ่น

อนุวิทย์ เจริญศุกกุล (2521 : 9 - 18) ศึกษาเรือนลานนา ไทยในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยศึกษาเรือนลานนาแบบต่าง ๆ เช่น เรือนชนบท เรือนไม้ และเรือนกาแล โดยศึกษาในรายละเอียด ต่าง ๆ เช่น องค์ประกอบของบ้าน ส่วนประกอบสำคัญของตัวเรือน พบว่า เรือนลานนาไทยทั้งสามประเภท จะมีส่วนประกอบสำคัญดังนี้คือ บันได และเสาหลังหมา เต็น ห้องนอน ระเบียงทางเดิน ชาน และห้องครัว ส่วนในแต่ละชั้นตอนของการก่อสร้างเรือนลานนาในด้านคติความเชื่อ พบว่ามีลักษณะอิทธิพลบางประการที่เกี่ยวข้องเป็นประเพณีในการก่อสร้าง ซึ่ง สอดคล้องกับที่ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2528 : 518 - 601) กล่าวไว้สรุป ได้ดังนี้

1. อิทธิพลของการถือโชกลางและโหราศาสตร์
2. อิทธิพลจากสภาพแวดล้อม สภาพดินฟ้าอากาศ
3. อิทธิพลจากวัสดุก่อสร้าง
4. อิทธิพลจากเครื่องมือและเทคนิควิธีของช่างในท้องถิ่น

อิทธิพลจากการถือโชกลางและโหราศาสตร์ มีส่วนในการจัดวางผัง การวางโครงการทำงานของช่าง ซึ่งช่างจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโบราณอย่างเคร่งครัด การกำหนดวัน เวลา ในการปลูกสร้างนั้นโหรหรือหมอดูจะเป็นผู้กำหนด นอกจากนี้พบว่าจุดมุ่งหมายในการหาฤกษ์ยาม และการประกอบพิธีกรรมในการปลูกเรือนนั้น เพื่อความเป็นสิริมงคล อยู่ดีกินดี อยู่ดีมีสุข มีความรุ่งเรืองในชีวิต อันเป็นความต้องการทางกายภาพ และมีผลต่อสวัสดิกภาพจิตใจอีกด้วย นอกจากนี้จะคำนึงถึงฤกษ์ยามแล้ว การปฏิบัติบางอย่างจะถูกกำหนดโดยสภาพดินฟ้าอากาศ และภูมิศาสตร์กับฤกษ์เดือนที่เหมาะสมตามความเชื่อ เช่น เดือนที่ควรจะไปหาเสาเรือน คือ เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า และเดือนหก

ในด้านสังคมวิทยา พบว่าฐานะของผู้ที่จะปลูกเรือนใหม่คือคู่สมรสใหม่ จะเป็นผู้เลือกที่จะสร้างที่อยู่อาศัยใหม่มากกว่าบุคคลในฐานะอื่น

ชนกลุ่มใหญ่ที่ลักษณะทางวัฒนธรรมเด่นกว่า ย่อมมีโอกาสถ่ายทอดอิทธิพลแก่ชนกลุ่มที่มีความด้อยกว่าทางวัฒนธรรม ในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยมากมายหลายกลุ่ม วัฒนธรรมการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวไทยอีสาน จึงมักปรากฏอยู่ในชั้นตอนต่าง ๆ ของการปลูกสร้างบ้านเรือนของกลุ่มชนต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย ดังที่ ไพโรจน์ เพชรสังหาร (2531) ได้ศึกษาการปลูกเรือนผู้ไทย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าการวางผังรูปเรือนตามประเพณีของชาวผู้ไทย อาคารด้านกว้างหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตก อาคารด้านยาวหันไปทางทิศเหนือและทิศใต้ โดยคำนึงถึงทิศทางแดดและฝน แต่การวางผังของแปลนและรูปเรือนยังเป็นรูปทรงที่ตายตัว ขนาดของเรือนจะขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ และบทบาททางสังคม องค์ประกอบของรูปเรือนและประโยชน์ใช้สอยประกอบด้วยเรือนใหญ่ 3 ลักษณะคือ เรือนแฝด เรือนโข่ง และเรือนเกย นอกจากนี้ยังมีชานแดดใช้ตากผ้า ตากพืชผลทางเกษตร เป็นทางสัญจรและวางโข่งน้ำ เรือนไฟต่อกับชานทางทิศตะวันตก ใช้เป็นที่ประกอบอาหารได้ถูก เรือนใช้เป็นที่พักผ่อนทำงาน เป็นคอกสัตว์ และเก็บเครื่องมือทางการเกษตร ลักษณะเด่นของเรือนผู้ไทยที่ได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยอีสาน คือการนิยมประดับยอดของบ้านลมโดยนำไม้เสริมส่วนยอดให้เรียวแหลมคล้ายเจดีย์ และตกแต่งลวดลายภายในหน้าจั่วที่เรียกว่าสีหน้าเรือน และลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนคือการนิยมเจาะหน้าต่าง เรือนนอนด้านสกัดทั้งสองด้านยาวจรดพื้นที่เรียกว่าประตูบ่อ

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า คติการปลูกเรือนของชาวผู้ไทยเกิดจากปัจจัย 2 ประการคือ เกิดจากลักษณะภูมิประเทศซึ่งอยู่ในป่าเขา และเกิดจากอิทธิพลด้านความเชื่อในด้านไสยศาสตร์ อานาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ประกอบกับอิทธิพลของพุทธศาสนาแบบชาวน้ำบ คติความเชื่อเรื่องโจลก โชคเคราะห์ และพิธีกรรมต่าง ๆ มีบทบาทเป็นข้อห้าม และแนวปฏิบัติในการปลูกเรือน

นอกจากอาคารบ้านเรือนอันเป็นสถาปัตยกรรมด้านที่หักอาศัยแล้ว ศาสนสถานซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่สนองตอบความเชื่อทางศาสนาของชาวอีสานก็มีเอกลักษณ์และรูปแบบเฉพาะตนดังที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2525 : 279 - 287) ได้เขียนเรื่อง ลิมเก่าภาคอีสาน โดยกล่าวว่าอิทธิพลของศาสนาที่มีสืบเนื่องกันมาช้านาน มีผลต่อรูปแบบและลักษณะเฉพาะของศาสนสถาน เช่น ลิม หรืออุโบสถ ในภาคอีสาน

ศาสนสถานในภาคอีสานเช่น ลิม หรืออุโบสถ นั้นเดิมมีขนาดเล็กกว่าวิหาร มีรูปแบบลักษณะคล้ายกล่องสี่เหลี่ยม กว้างไม่เกิน 8 - 10 ศอก ยาวประมาณ 2 - 3 วา เท่านั้น ด้านหน้ามีประตูเข้าประตูหนึ่ง ด้านหลังทึบตันด้านข้าง มีหน้าต่างเล็ก ๆ ส่วนฐานไม่มีลวดลายแต่ทำเป็นฐานบัวหยาบ ๆ ตามแบบพื้นบ้าน ลักษณะดังกล่าวอาจมาจากคติของการสร้างสถูปพระบรมธาตุ ซึ่งนิยมทำเป็นกล่องสี่เหลี่ยมซ้อน ลดชั้นย่อเล็กลดหลั่นขึ้นไป เช่น พระธาตุพนม จังหวัดนครพนมก็ได้ ด้านหน้าลิมมักทำเป็นชานหน้าบันได หลังคาเป็นหลังคาจั่วลดชั้น แต่บางครั้งหรือส่วนของบ้านลม ทำด้วยไม้แกะสลักเป็นนาคเกี่ยว หรือนาคหลาย ๆ ตัวพันกัน แต่ละตัวมีหางอนขึ้นเป็นชั้น ๆ เหมือนใบระกา ส่วนประกอบคกต่างหน้าบัน ทำเป็นควาปิดลงบนหน้าบันเฉย ๆ นาคสะดุ้งและช่อฟ้า จะแตกต่างไปจากอุโบสถที่อื่น ๆ เป็นฝีมือช่างชาวบ้าน ตรงสันกึ่งกลางของหลังคาจะมีส่วนที่เป็นยอดคโผล่ขึ้นมาคล้ายส่วนยอดของเจดีย์ ส่วนที่เป็นเสาลิม จะมีเสารับน้ำหนักชายคาปีกนก เป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมไม่มีลวดลาย ลักษณะฝีมือช่างพื้นบ้านเหล่านี้ จะแสดงออกถึงความเชื่อถือ ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และแสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านไว้ได้เป็นอย่างดี

ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย บ้านเรือนที่นิยมปลูกสร้างกันมากในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จะเป็นแบบเรือนเครื่องสับที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศและสังคมในยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

บุญล ชมภูนิช (2530 : 72 - 89) กล่าวถึงเอกลักษณ์ของเรือนไทยภาคกลางไว้ว่ามีลักษณะที่งดงาม เพราะสร้างด้วยไม้คุณภาพดีทั้งหลัง มีหลังคาทรงสูงยอดแหลมเหมือนจอมแหโดยจันทันมีลักษณะอ่อนเพื่อส่งให้ยอดหลังคาพนมแหลมยิ่งขึ้น ฝ้าและปั้นลมอ่อนช้อยสวยงาม ปลายล่างของปั้นลมมีตัวเหงางอนรับกับเส้นรอบนอกของฝ้าอย่างลงตัว ฝ้าบ้านเป็นแผง ติดกันเป็นแผ่นใหญ่ ขนาดพอดีกับความยาวของช่วงเสา แต่ละช่วงถอดเข้าออกได้ง่าย เรียกว่าฝ้าปะกน เสาทุกต้นเอนสอเข้าหาจุดศูนย์กลางของตัวบ้านเล็กน้อย ประตูหน้าต่าง สอดด้านบนและเปิดเข้าด้านในของห้อง โครงสร้างประกอบกันด้วยการเข้าเคียวทั้งหลังไม่นิยมใช้ตะปู มีระเบียงและชานเชื่อมตัวบ้านแต่ละหลัง มักสร้างเป็นเรือนหมู่ แต่ละหลังมีประโยชน์ใช้สอยเฉพาะอย่าง ใต้ถุนสูงไม่กั้นห้อง นอกชานมีพื้นที่ 40% ของพื้นที่บ้านทั้งหมด ลักษณะรูปร่างโปร่งเบาแสดงถึงความสงบรวมเย็น

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะเด่นทางคุณภาพของเรือนไทยภาคกลางไว้ว่า มีคุณสมบัติสำคัญ ๆ เช่น สามารถป้องกันความร้อนจากแสงแดดจัดได้ เพราะความลาดเอียงของหลังคาป้องกันแดดส่องและฝนสาด เพราะมีไมรา หรือชายคา และกันสาด รับลมและระบายความร้อนอบอ้าว เนื่องจากการยกพื้นและมีหลังคาทรงสูงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบข้าง

ในทำนองเดียวกัน สมภพ ภิรมย์ (2515 : 62 - 117) ได้เขียนหนังสือเรื่องเรือนไทยภาคกลางเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสถาปัตยกรรมไทยประเภทบ้านพักอาศัย ประกอบด้วยเรื่องราวความเป็นมาของบ้านในภาคกลาง โดยได้วิเคราะห์โครงสร้างเรือนไทยในส่วนต่าง ๆ รวมทั้งกล่าวถึงการวิเคราะห์ในรายละเอียดของโครงสร้างบางอย่างเช่น ลักษณะเสาและฐานราก ข้อต่อระหว่างเสากับรอยการวางเสา และลักษณะของรูปทรงของบ้านที่มีคุณสมบัติในการทรงตัวและต้านแรงลม กล่าวในส่วนของการประเพณีในการปลูกสร้างบ้านเรือนนั้น มีคติว่าต้องไม่ปลูกเรือนขวางตะวัน เชื่อกันว่าทิศตะวันตกเป็นทิศไม่ดี เป็นต้น

ภาคใต้ของประเทศไทย มีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างไปจากภูมิภาคส่วนอื่น เพราะประกอบด้วยดินแดนที่มีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน มีพื้นที่แคบยาว ลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นและมีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลต่อคติการก่อสร้างบ้านเรือนในภาคใต้ให้มีลักษณะแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 3632 - 3645) ได้กล่าวถึงสถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้โดยภาพรวม สรุปและจำแนกรูปลักษณะออกตามสภาพการณ์ต่าง ๆ เช่น ลักษณะเรือนไทยภาคใต้ อันเนื่องแต่สภาพภูมิประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากภาคใต้มีลักษณะเป็นคาบสมุทร มีมรสุมตะวันตกและตะวันออกพัดผ่าน มีฝนตกชุก และอากาศค่อนข้างร้อนชื้น จึงมีผลต่อเอกลักษณ์ของเรือนไทยภาคใต้ ลักษณะเรือนไทยภาคใต้อันเนื่องแต่ทรัพยากรในท้องถิ่น ขีดความสามารถในการผลิต และเทคนิควิทยาการของชุมชน กล่าวถึงการสร้างบ้านเรือนที่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในวิสัยที่ชาวบ้านจะหามาจัดสร้างที่อยู่อาศัย ตั้งแต่เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ จนถึงการใช้อิฐและกระเบื้องดินเผา ลักษณะของเรือนไทยภาคใต้อันเนื่องแต่คติความเชื่อและคติทางศาสนา กล่าวถึงการไม่นิยมปลูกบ้านขวางตะวัน ไม่นิยมปลูกบ้านสองชั้น ไม่นิยมทำพื้นระเบียงให้เสมอระดับพื้นเรือนนอน การนิยมทำเชิงไว้ในห้องนอน บ้านไทยมุสลิมไม่นิยมตกแต่งลวดลายเป็นรูปคนหรือสัตว์ บ้านทรงจีน นิยมทำประตูหน้าต่างแคบ แต่ภายในโล่งกว้าง ลักษณะเรือนไทยภาคใต้อันเนื่องแต่วัฒนธรรมของชนกลุ่มอื่น อันส่งอิทธิพลต่อศิลปสถาปัตยกรรมแก่ช่างพื้นบ้านภาคใต้ เช่น อิทธิพลจีนมุสลิม เป็นต้น ลักษณะของเรือนไทยภาคใต้อันเนื่องแต่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน อันสืบเนื่องมาจากการค้าเนินชีวิต แบบครอบครัวขยาย และลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้ อันเนื่องแต่ประโยชน์ใช้สอยหลัก เช่น อาคารที่อยู่อาศัยศาสนสถาน สาธารณสถาน อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

การปลูกสร้างบ้านเรือนนั้น นอกเหนือจากเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายอันหมายถึงการอำนวยความสะดวกสบายแล้ว มนุษย์ยังมีการคำนึงถึงความงามขององค์ประกอบต่าง ๆ ของบ้านเรือน เพื่อ

ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจอีกด้วย การตกแต่งประดับประดา ส่วนต่าง ๆ เพื่อความสวยงามของบ้านเรือนของมนุษย์ จึงเป็นผลงานอีกประการหนึ่งที่ปรากฏควบคู่อยู่ในงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม

นันทา โรจนอุดมศาสตร์ (2528 : 177 - 204) ได้ศึกษา ลวดลายการตกแต่งบ้านของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส พบว่า ศิลปอิสลาม มีกำเนิดมาจากความเชื่อมั่นศรัทธา ในหลักการของอิสลาม ลักษณะของศิลปอิสลามจึงเป็นลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับ หลักการศาสนา เป็นศิลปะที่ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อทางศาสนา แต่จะสร้างขึ้นในกรอบของศาสนา หลีกเลี่ยงการประดิษฐ์รูปคน และสัตว์ ลวดลาย ศิลปะ ในศาสนาอิสลามอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทอักษรประดิษฐ์ ประเภทลวดลายจากพรรณไม้และประเภทลวดลาย เรขาคณิต ในด้านความเชื่อและคติการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวไทยมุสลิมนั้น ชาวไทยมุสลิมมีความเชื่อในเรื่องของการเลือกที่ดิน ความเชื่อเกี่ยวกับทิศและความเชื่อเกี่ยวกับการวางผัง การตกแต่งลวดลาย พบว่า จะมีการตกแต่งลวดลายตามบริเวณต่าง ๆ ของตัวบ้าน เช่น สันหลังคา หน้าจั่วและยอดจั่ว เเชิงชาย ช่องลม ช่องลมเหนือประตู คาน ลูกกรงระเบียง ดินเส้า สำหรับลวดลายที่ปรากฏจะเป็นทั้งอักษรประดิษฐ์ ซึ่งส่วนใหญ่่นำมาจากโองการใน อัล - กุรอาน และข้อความจาก อัลหะดีส ลายเครือเถาพรรณไม้และลวดลายเรขาคณิต ที่ใช้ทั้งวิจิตร และสลักหรือประกอบขึ้นไม้เข้าด้วยกัน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมจีน

1. ศิลปสถาปัตยกรรม มนุษย์มีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเสมอจนเปรียบเหมือนเป็นแม่บท และแหล่งแห่งความบันดาลใจหลายด้าน แต่ความจริงแล้วธรรมชาติไม่ใช่ศิลปะ และศิลปะย่อมไม่ใช่ธรรมชาติ " เพราะสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปะจะมีรูปแบบและรูปทรงที่แตกต่าง

ไปจากธรรมชาติ ศิลปะเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ แต่ธรรมชาติ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองโดยเงื่อนไขของโลก ดังนั้นงานศิลปะจะต้อง เป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ไม่ใช่มีมาเอง หรือเป็นไปเอง" (สุชาติ เถาทอง. 2532 : 31) ขณะเดียวกันที่ศิลปะมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมนุษย์ แต่ศิลปะและการช่างมีความมุ่งหมายในการทำงาน ต่างกัน กล่าวคือการช่างนั้น จะมุ่งสนองตอบความต้องการประโยชน์ใช้สอยเป็นประการแรก งานใดที่ทาสืบต่อกันมาในท้องถิ่น นำเอาวัสดุในท้องถิ่นมาทำ และใช้เครื่องมือธรรมดา ก็เรียกว่าการช่างพื้นเมือง ถ้าหากผลงานนั้น ๆ มุ่งความงามหรือมุ่งเพื่อสนองความต้องการของสังคมทางพิธีการศาสนา หรืออภิหารก็เรียกว่าศิลปะพื้นบ้าน ดังนั้นศิลปะและการช่าง จึงไม่เหมือนกันในแง่ของความหมาย และความมุ่งหมายของงาน (อารี สุทธิพันธ์. 2519 : 5 - 7)

อย่างไรก็ตาม สถาปัตยกรรมเป็นการสร้างสรรค์โดยมนุษย์ และเพื่อมนุษย์เอง จึงถือเป็นศิลปกรรมของสังคม หรือศิลปะของชีวิต (เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์ แสงวิเชียร. 2529 : 15)

เมื่อก้าวถึงวัตถุประสงค์ของสถาปัตยกรรมว่าเป็นงานสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการของมนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของการใช้สอยกับความงามในสภาพแวดล้อม ความเป็นผลงานที่มีลักษณะเป็นศิลปะของสถาปัตยกรรมจึงอยู่ที่ "ส่วนประกอบทางด้านประติมากรรม และจิตรกรรมที่เข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรม" (สุชาติ เถาทอง. 2532 ; 175) เพื่อผลทางความงามดังกล่าว มุสตี ทิทัส (2530) ได้กล่าวถึงหลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. รูปทรง และส่วนประกอบหลักของงานสถาปัตยกรรม เช่น รูปทรง รูปร่าง ลักษณะ เรือนรูป มวลปริมาตร เส้น ทิศทาง และพื้นผิว ที่ประกอบด้วยลักษณะผิววัสดุ รูปแบบ ลวดลาย ความหนักเบา แสงเงาและสี รวมทั้งความเว้นว่าง และที่ว่าง

2. เกณฑ์การจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม
  - 2.1 ความสมดุล
    - 2.1.1 สมดุลชนิดส่วนประกอบสองข้างของแกน
สมดุลเท่ากัน
    - 2.1.2 สมดุลชนิดส่วนประกอบของแกนสมดุลไม่
เท่ากัน
3. ความผิดแผกแตกต่าง เมื่อเปรียบเทียบกับความแตกต่างทางด้านรูปทรง เส้น ขนาด พื้นผิว การจัดที่ว่าง
4. จังหวะ จังหวะที่เกิดจากรูปร่างที่ซ้ำกัน จังหวะที่เกิดจากขนาดและระยะห่างที่ซ้ำกัน จังหวะที่เกิดจากการใช้สิ่งแตกต่างกับ ซ้ำกัน จังหวะของเส้นหรือรูปทรงที่ไม่คงที่ จังหวะที่เปลี่ยนขนาดตามแนวนอน จังหวะเปลี่ยนขนาดตามแนวตั้ง จังหวะเปลี่ยนรัศมีความโค้ง
5. สัดส่วน สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสัดส่วนในงานสถาปัตยกรรม
ได้แก่
  - 5.1 รูปร่างของอาคาร ส่วนประกอบของอาคารโดยอาศัยหลักทางเรขาคณิต
  - 5.2 โครงสร้าง และวัสดุก่อสร้าง
  - 5.3 ลักษณะการใช้สอย ขนาดของเนื้อที่โดยอาศัยเกณฑ์จากร่างกายของมนุษย์
  - 5.4 ความสอดคล้องกลมกลืนของรูปทรงหรือส่วนประกอบอาคาร
6. ขนาดส่วน
  - 6.1 ขนาดส่วนปกติ หรือขนาดส่วนตามธรรมชาติ
  - 6.2 ขนาดส่วนมหิทคาร
  - 6.3 ขนาดส่วนที่ให้ความรู้สึก เป็นกันเอง
  - 6.4 ขนาดส่วนผิดคาด

7. เอกภาพ วิธีทำให้เกิดเอกภาพในงานสถาปัตยกรรม
- 7.1 ใช้รูปทรงเรขาคณิตที่ง่ายตรงไปตรงมา
- 7.2 ใช้ส่วนประกอบของอาคารให้ความสัมพันธ์กัน เป็นจังหวะซ้ำ ๆ ต่อเนื่องกันไป
- 7.3 จัดองค์ประกอบของอาคารให้มีความสมดุล
- 7.4 จัดให้มีจุดสนใจเป็นจุดเด่นในอาคาร
- 7.5 ใช้รูปทรงและขนาดของแต่ละมวลกลุ่มก้อนให้ สอดคล้องกัน
- 7.6 ใช้โครงสร้างวัสดุ สี การตกแต่งที่สัมพันธ์กัน
- 7.7 เน้นการแสดงออกของลักษณะอาคารที่สอดคล้อง ต้องกัน

หลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเบื้องต้นดังกล่าว เป็นทฤษฎีที่สามารถนำมาปรับใช้กับการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรม โดยทั่วไปได้ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้เพื่อศึกษางานสถาปัตยกรรมประเภทต่าง ๆ ได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม เกณฑ์การพิจารณารูปแบบโครงสร้างและการศึกษาผลงานทางสถาปัตยกรรมของแต่ละยุคแต่ละสมัยอาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป ในการศึกษางานก่อสร้างโดยทั่วไปนั้น ส่วนประกอบ โครงสร้างที่สำคัญที่จะต้องพิจารณาและคำนึงถึง ชุมศรี ศิวะศรียานนท์ (2521 : 102 - 103) ได้เสนอแนะไว้ในสถาปัตยกรรมไทยพื้นฐาน สำหรับช่างเทคนิคว่าสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ

1. โครงสร้างคือ เสา คาน คง โครง จั่ว และเครื่องบน
2. ฐานราก ค่อม่อ คานคอดิน
3. พื้น เช่น พื้นระเบียง ครีว ชาน
4. ฝา ฝ้าด้านนอก ฝาประจันห้อง ฝาเรือนครีว
5. ประตู หน้าต่าง วงกบ กรอบเข็ดหน้า
6. เพดาน

7. เครื่องบน เช่น ขี่อ แป้ ตั้ง แป้หัวเสา แป้ลาน ออกไก่ กลอน ระแนง เขิงชาย ปั้นลม และตัวเหงา
8. เครื่องมุง เช่น กระเบื้อง สังกะสี จาก คา ผก ไม้ คอนกรีต
9. บันได และชานพัก
10. ชุ่มประตูเรือน
11. รั้วนอกชาน ลูกกรง
12. ห้องน้ำ

โครงสร้างที่สำคัญดังกล่าว นอกจากจะเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่างก่อสร้าง จะต้องพิจารณาก่อนลงมือสร้างและ เพื่อความสัมพันธ์กับวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้แล้ว การนำองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวมาเป็นทฤษฎีในการศึกษา ผลงานสถาปัตยกรรม ยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้การศึกษาเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาสถาปัตยกรรม ซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน พร้อม ๆ กับการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ บรรดาผู้สร้างสรรค์ผลงาน หรือสถาปนิกได้ใช้ความรู้ทั้งในด้านวัตถุและวิธีการใหม่ ๆ พัฒนารูปแบบและ โครงสร้างเพื่อความเหมาะสมมาโดยตลอด ทฤษฎีโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมถูกกำหนดขึ้นเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุด และ เอื้อประโยชน์แก่มนุษย์ได้มากที่สุดจนสามารถกล่าวได้อย่างสรุปว่า ทฤษฎีโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมนั้น แบ่งออกได้ เป็น 2 พวกใหญ่ คือ แบบกำแพงรับน้ำหนัก และแบบโครงสร้างรับน้ำหนัก เช่นที่นิยมใช้ในปัจจุบัน

แบบกำแพงรับน้ำหนักนั้น กำแพงของอาคารจะหนาและใหญ่ เพื่อให้สามารถรับน้ำหนักจากช่วงบนของอาคารได้ เช่น การก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ในสมัยอยุธยา กำแพงเหล่านั้นจะรับน้ำหนักของหลังคาด้วย การที่กำแพงต้องรับน้ำหนักมาก ฐานของกำแพงจึงเป็นฐานแผ่รับ เป็นช่วงยาวจากกำแพงไป เนื่องจากโบสถ์ วิหารของไทยใช้กำแพงรับน้ำหนักนี้เอง ประตูและหน้าต่าง

จึงไม่สามารถจะเปิดเป็นช่องว่างขนาดใหญ่ได้ เพราะจะทำให้เสียกำลังหังลงได้

ส่วนแบบใช้โครงสร้างรับน้ำหนักนั้น เป็นที่รู้จักกันมาหลายศตวรรษแล้ว และได้รับการพัฒนาโครงสร้างรับน้ำหนักให้ก้าวหน้าขึ้นอย่างมากมาย (วิรัตน์ พิชญ์พูนผลย์. 2524 : 53 - 57)

2. ศิลปะ และสถาปัตยกรรมจีน ชาวจีนภูมิใจในความยาวนานและความสมบูรณ์ของประวัติศาสตร์และอารยธรรมของคนเมื่อพูดถึงประวัติศาสตร์ ชาวจีนมักจะอ้างว่าจีนมีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 4,000 ปี นั่นคือการที่จีนย่างเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์มาแล้วตั้งแต่ 2,000 ปีก่อน ค.ศ. แต่นักประวัติศาสตร์บางคนได้แย้งว่ายุคประวัติศาสตร์จีนที่แท้จริงนั้นเริ่มต้นเมื่อ 1,500 ปีก่อน ค.ศ. (รังษี ชื่นโสภา. 2521 : 21)

แต่อย่างไรก็ตามก่อนหน้ายุคประวัติศาสตร์ของจีนนั้นก็ยังมีหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมได้เกิดขึ้นแล้วในดินแดนที่ราบภาคเหนือของจีน

เนื่องจากประวัติศาสตร์อารยธรรมจีนสืบเนื่องกันมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน จึงมีผลให้เกิดการสร้างสมศิลปะแขนงต่าง ๆ กันขึ้นมาโดยตลอด

ก่าจร สุนพงษ์ศรี (2531) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะจีน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (จนถึงสมัยสาธารณรัฐ) โดยจำแนกเนื้อหาออกตามยุคสมัยสำคัญ แต่ละยุคสมัยก็กล่าวถึงรากฐานแห่งศิลปะและวัฒนธรรมของจีนไว้โดยละเอียด สำหรับในสมัยประวัติศาสตร์นั้นได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ศิลปะจีน ตามสมัยการปกครองของราชวงศ์ต่าง ๆ ของจีนมาตามลำดับ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

สมัยราชวงศ์ชางหรือชัง (1755 - 1402 ก่อน ค.ศ.)

มีศูนย์กลางการปกครองอยู่บริเวณที่ราบภาคกลาง ยึดถือลัทธิวิญญาณนิยม เริ่มมีการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติด้านศิลปะ ค้นพบสุสานขนาดใหญ่ มีโครงสร้างทำด้วยไม้ขงในระบบเสาและคาน สร้างเครื่องมือโลหะสำริด และประดิษฐ์อักษรใช้ค้นพบประมาณ 5,000 ตัว

สมัยราชวงศ์โจว (1066 - 221 ก่อน ค.ศ.) ลัทธิวิญญาณนิยม เริ่มเสื่อมลง มีแนวคิดเกี่ยวกับพลาอนุภาพของฟ้า ดังนั้นกษัตริย์ในสมัยนี้จึงถือเป็นโอรสสวรรค์ ขงจื้อเป็นปราชญ์ที่มีชื่อเสียงที่เกิดร่วมยุคนี้ ด้านศิลปกรรมจะสืบต่อจากราชวงศ์ชางเป็นส่วนใหญ่ แต่มีการนำวัสดุหลากหลายมาประดิษฐ์สร้างงานศิลปะ เน้นลักษณะเหมือนจริงมากขึ้น

สมัยราชวงศ์ฉิน (221 - 206 ก่อน ค.ศ.) เป็นยุคที่จีนเป็นเอกภาพอีกครั้งโดยกษัตริย์ ฉิน ลี้เอว หวังตี้ ยึดถือลัทธินิติธรรม รังเกียจลัทธิอื่น ๆ เป็นเหตุให้เกิดการฆ่านักปราชญ์ และเผาทำลายคัมภีร์เอกสารต่าง ๆ เกือบหมดสิ้น ด้านศิลปกรรม กำแพงเมืองจีนนับเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มีการขุดพบสุสานขนาดใหญ่ของจักรพรรดิฉิน ลี้เอว หวังตี้ ที่มีงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมมาก

สมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ก่อน ค.ศ. - ค.ศ. 220) ความเชื่อเกี่ยวกับโอรสสวรรค์ยังคงดำรงอยู่ มีการฟื้นฟูปรัชญาขงจื้อขึ้นอีกครั้ง พุทธศาสนาเริ่มเข้ามาเผยแพร่ ด้านสถาปัตยกรรมปรากฏแต่ในเอกสาร ส่วนโบราณสถานนั้นหลงเหลืออยู่น้อยในรูปของสุสานสถานเท่านั้น เน้นความสำคัญของชีวิตในโลกหน้ามากยิ่งขึ้น

สมัยสามก๊ก (ค.ศ. 220 - ค.ศ. 280) ปลายราชวงศ์ฮั่น จีนเกิดความแตกแยก บรรดาขุนศึกต่างตั้งตัวเป็นใหญ่ เช่น ก๊กเว่ย มีเจาเซา (โจโจ) เป็นผู้นำ ก๊กอู๋ มีหลิวเป่ย์ (เล่าปี่) เป็นผู้นำ ก๊กอู๋ มีซุนจวน (ซุนกวน) เป็นผู้นำ

สมัยราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265 - ค.ศ. 420) เป็นสมัยที่จีนมีแต่ความอ่อนแอ และแย่งชิงอำนาจกัน แตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าต่างสถาปนาตนเองเป็นเจ้าราชวงศ์มากมายถึง 12 อาณาจักร

สมัยหนานเป่ย์ฉาว หรือราชวงศ์เหนือราชวงศ์ใต้ (ค.ศ. 420 - ค.ศ. 581) ภายหลังสภาพการแตกแยก จีนก็พยายามฟื้นฟูประเทศขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง พุทธศาสนาเถรวาทเผยแผ่เข้าสู่จีน และมีอิทธิพลต่อศิลปกรรมของจีน ประเพณีการสร้างวัดตามถ้ำ ตามหน้าผาในภูเขาเกิดขึ้นมากมาย

สมัยราชวงศ์สุย (ค.ศ. 581 - ค.ศ. 618) เป็นราชวงศ์ที่มีช่วงอายุสั้น เนื่องจากการบังคับประชาชนให้ทำงาน เพื่อสร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่ให้ราชสำนัก

สมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - ค.ศ. 907) จีนคืนสู่สภาพความเป็นเอกภาพอีกครั้งหนึ่ง จนมีผู้กล่าวว่า เป็นยุคที่เจริญที่สุดของจีนในทุกด้าน พุทธศาสนาแพร่หลาย ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ จะมีเนื้อหาทางพุทธศาสนาเข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมาก ในด้านสถาปัตยกรรมปรากฏผลงานที่เป็นศาสนสถานและวัดในพุทธศาสนา การวางแผนผังนครฉางอันที่มีผังเมืองเป็นระเบียบจนถึงได้ว่าเป็นนครที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกขณะนั้น

สมัยห้าราชวงศ์ (ค.ศ. 907 - 960) เมื่อสิ้นอาณาจักรราชวงศ์ถัง จีนก็แตกแยกออกเป็นก๊กอีกครั้งหนึ่ง สมัยแห่งความแตกแยกนี้ใช้เวลาถึง 53 ปี มีราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันปกครอง 5 ราชวงศ์ แต่ในด้านศิลปกรรมจีนก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเอาไว้ได้

สมัยราชวงศ์ซ่ง (ซ่งหรือซ่ง) (ค.ศ. 960 - ค.ศ. 1279) ศิลปกรรมมีความรุ่งเรืองมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะด้านจิตรกรรม และประติมากรรม เครื่องเคลือบดินเผาที่นับว่ามีกรรมวิธีการผลิตและออกแบบในขั้นสูง

สมัยราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1279 - ค.ศ. 1368) เป็นยุคที่มองโกลเข้าครอบครองจีน มีการเลือกนับถือศาสนาอย่างเสรี แต่ในด้านศิลปกรรมกลับไม่ได้รับการส่งเสริม จิตรกรถูกจัดลำดับให้เป็นชนชั้นต่ำ แต่ประติมากรรมก็ยังมีหน้าที่รับใช้ราชสำนักมองโกลอยู่ต่อไป ด้านจิตรกรรมริเริ่มการใช้สีหลากหลาย เน้นความเหมือนจริงมากขึ้น

สมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 - ค.ศ. 1644) ชาวนาได้ก่อการขบถขับไล่พวกมองโกลออกไปได้ สถาปนาราชวงศ์หมิงขึ้นมีความก้าวหน้าในด้านการค้าขายทางเรือ ชาตินะวันตกเริ่มสนใจจีน โปรตุเกส เป็นชาติแรกที่พยายามเข้ามาติดต่อ สมัยนี้ได้เริ่มฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนแท้ขึ้นมาใหม่ ศิลปะจีนเริ่มเผยแพร่ออกสู่โลกภายนอก เนื่องจากราชวงศ์นี้ใช้

ระบบบริหารบ้านเมืองแบบมีศูนย์กลางอยู่ที่องค์จักรพรรดิอย่างเด็ดขาด มีการย้ายราชธานีและสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นที่ เป่ย์จิง (ปักกิ่ง) จึงปรากฏผลงานด้านสถาปัตยกรรมมากมาย เช่น พระราชวัง พระที่นั่งต่าง ๆ เทียนถาน หรือวิหารแห่งสวรรค์ วนอุทยานเป่ย์ไห่ สุสานหมิง สุสานตั้งหลิง สถาปัตยกรรมเหล่านี้ล้วนสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงหัวใจของเนื้อหาที่แสดงความเป็นอิสรแห่งสวรรค์ขององค์จักรพรรดิจีนทั้งสิ้น

สมัยราชวงศ์ชิง หรือ เชิง (ค.ศ. 1644 - ค.ศ. 1911) เป็นสมัยที่พวกแมนจู ซึ่งมีวัฒนธรรมที่ด้อยกว่าเข้าครอบครองจีน แต่แมนจูรู้จักปรับตัว จีนจึงมีความสงบกว่าที่มองโกลเข้าครอบครอง แต่อย่างไรก็ตามมีปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมเห็นด้วยกับการปกครองของแมนจูแต่กลับศึกษาระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐจากตะวันตก โดยมี ดร.ซุนยัตเซ็น เป็นผู้นำทางความคิด และสามารถส่งผลให้ราชวงศ์ชิงสูญสิ้นอำนาจในเวลาต่อมา ผลงานด้านสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่จะดำเนินตามแบบราชวงศ์หมิง จึงไม่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ในสมัยจักรพรรดิเฉียนหลงได้มีการติดต่อกับชาติตะวันตกมาก มีการนำเอาศิลปะการก่อสร้างแบบตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วย

สมัยสาธารณรัฐ (ค.ศ. 1912 - ค.ศ. 1949) เป็นยุคสิ้นสุดของการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เริ่มการปกครองด้วยระบอบสาธารณรัฐ แต่ดำรงอยู่ได้ไม่นาน หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพแดงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตง ก็เข้ายึดครองประเทศจีนได้สำเร็จ เนื่องจากสมัยสาธารณรัฐมีระยะเวลาสั้น ประกอบกับการรบพุ่งกันอยู่ตลอดเวลา ผลงานทางด้านศิลปจึงเป็นเพียงพาณิชยศิลป์เท่านั้น

การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปจีน ดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนลัทธิความเชื่อ และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ทั้งในประเด็นการเริ่มต้นและการคลี่คลายเปลี่ยนแปลง

ประยูร อุลุชาฎะ โดย น.๘ ปากน้ำ (นามแฝง) (2530) ได้เขียนถึงศิลปะจีนและคนจีนในไทย โดยกล่าวถึงอิทธิพลด้านต่าง ๆ ของจีนที่

เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย เช่น นักรบไทยในสมัยก่อนต้องเรียนรู้ขานาญ
 ต้าราพิชัยสงครามตามแบบสามก๊ก และต้องรู้การบ้านการเมืองตามสมัย
 เลียดก๊ก ในสมัยสุพรรณภูมิแห่งสยาม โอรสของกษัตริย์แห่งสุพรรณภูมิจะต้อง
 ส่งบรรณาการไปถวายจีน เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ในพงศาวดารเหนือจะ
 ปรากฏความสัมพันธ์ไทย-จีนอยู่ด้วย ในบันทึกของจีนได้กล่าวถึงกษัตริย์ของ
 สุธยทัตพระองค์หนึ่งที่เสด็จไปเยือนจีน และอภิเษกสมรสกับธิดาของพระเจ้า
 กรุงจีน ในความสัมพันธ์กับไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 จนถึงพุทธศตวรรษที่
 16 จีนเข้ามามีบทบาทเพียงการค้าเท่านั้น ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาจีนเริ่ม
 มีบทบาททางการเมือง สมัยกรุงธนบุรี ชาวจีนและชาวไทยมีความสัมพันธ์กัน
 มากยิ่งขึ้น กองกำลังของจีนมีโอกาสเข้าช่วยร่วมรบในกองทัพไทย ตั้งแต่สมัย
 รัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ไทย-จีน กระชับความสัมพันธ์แน่นเหนียวกันมาโดย
 ตลอดจนถึงปัจจุบัน มีการสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทั้งโดยการแต่งงานและการ
 เปลี่ยนสัญชาติ วัฒนธรรมจีนที่ดึงดูดหลายอย่างได้แทรกเข้ามาสู่ความยึดถือ
 และความเชื่อของคนไทยทั่วไปอย่างเสรี รวมทั้งศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ
 อีกด้วย

ในท่านองเดียวกัน แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2526 ; 145 - 150)
 ได้เขียนเรื่องราวของศิลปกรรมจีนในกรุงเทพฯ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การติด
 ต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยมีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 จนถึงปัจจุบัน
 โดยกล่าวว่าบทบาทของศิลปกรรมจีนเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในงานศิลปะต่าง
 ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่ง
 โปรด และมีพระราชนิยมในศิลปกรรมจีนอย่างมาก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่ง
 เเกล้าเจ้าอยู่หัว ศิลปกรรมจีนเริ่มเฟื่องฟูอย่างรวดเร็ว โดยแพร่เข้า
 มาทางราชสำนัก แล้วเข้าสู่หมู่ประชาชนมีสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เป็น
 แบบศิลปกรรมจีนหลายแห่ง เช่น การสร้างวัดราชโอรสที่มีลักษณะทาง
 สถาปัตยกรรมเป็นแบบจีนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ศิลปกรรมจีนยังแผ่อิทธิพลเข้า
 สู่งานศิลปะต่าง ๆ ของไทยอีกมากมายด้วย

เกี่ยวกับอิทธิพลของศิลปกรรมจีนที่เข้ามามีบทบาทในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2525 : 87 - 109) ได้กล่าวถึงไว้ในศิลปะน่ารู้ในสองศตวรรษว่า ในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น เป็นระยะที่กรุงเทพฯ ได้สร้างมานานถึง 54 ปี แล้ว สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ได้ชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก พระองค์จึงทรงดำริที่จะบูรณะ และซ่อมแซมขึ้นใหม่ ประกอบกับทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โปรดให้มีการสร้างวัดขึ้นใหม่ 3 วัดด้วยกัน และทรงบูรณะวัดเก่าอีกด้วย วัดต่าง ๆ ที่โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ และบูรณะซ่อมแซมนี้ หลายวัดได้โปรดสร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมจีน เช่น วัดราชโอรส ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบ โดยการนำศิลปจีนมาผสมกับศิลปะไทย ทำให้เกิดรูปลักษณะใหม่ขึ้น เช่น พระอุโบสถ ตัดช่องฝ้า ใบระกาออก ประดับหน้าบันด้วยเครื่องเคลือบและเครื่องถ้วยชามจีนแทนลายปูนปั้น ใช้เสารายรับหน้าหนักชายคาปีกนก แทนคันทวยขุมประตู หน้าต่างไม่มีแต่ตกแต่งด้วยลวดลายจีน หั้วเสามีบัวหัวเสา การตกแต่งภายนอกอาคาร เช่น หน้าบันจะใช้กระเบื้องเคลือบต่าง ๆ ประกอบกับเครื่องถ้วยชามจีนลายที่นิยมเป็นลายกระบวนจีน บางแห่งเป็นเครื่องเคลือบตุ๊กตาสัตว์ มีโขดหินภูเขาคล้ายรูปปั้นปูนสูง กระเบื้องประดับจะใช้ชนิดที่มีสีสลับ สวยงาม ทั้งชนิดที่ส่งมาจากเมืองจีน และผลิตเอง ขุมประตูหน้าต่างจะเลิกสร้างไป แต่หันมานิยมลายปูนปั้นแบบจีน หรือประดับด้วยลายมุก ลายรดน้ำ ลายก้ามมะลอ นอกจากนี้ยังมีการตกแต่งบริเวณโดยรอบด้วยตุ๊กตาจีน ทั้งชนิดหินจำหลักและชนิดดินเผาเคลือบ แห่นบูชา และเจดีย์ (ตะ) ส่วนการตกแต่งภายในจะตกแต่งด้วยจิตรกรรมแบบจีน เขียนเป็นลายก้ามมะลอ โดยใช้สีฝุ่นผสมกับน้ำมัน ดั่งฉิวเขียนลงบนทอง เรื่องราวที่เขียนมักเขียนเป็นแบบอย่างจีน เช่น การตั้งโต๊ะและเครื่องบูชาแบบจีน และภาพที่เป็นสัญลักษณ์ตามความเชื่อของจีน เช่น ชก ลก ชิว ช่องเหนือหน้าต่างนิยมแขวนกระจกสามบานไว้ประดับผนังตามเส้าจะประดับด้วยลายดอกไม้จีน ลักษณะการตกแต่งภายในอาคารทางสถาปัตยกรรมตามแบบพระราชนิยมดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ

ศิลปการตกแต่งอาคารพุทธศาสนาที่แตกต่างไปจากแบบแผนที่เคยมีมาแต่เดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สืบเนื่องจากการที่คนจีนได้เข้ามามีบทบาททั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในดินแดนไทยมาช้านานและอย่างต่อเนื่อง การตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวจีนจึงปรากฏเป็นชุมชนอยู่ตามหัวเมืองสำคัญเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมจีน เป็นรูปแบบของการก่อสร้างอาคารสถานที่น่าสนใจศึกษาทั้งในแง่ของคติความเชื่อ และเทคนิควิธีการก่อสร้าง

วสันต์ ชิวะสาธน์ (2529) ได้ศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมจีนในเมืองปัตตานี โดยศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ร่วมกับ ศึกษาลักษณะทางกายภาพของอาคารประเภทบ้านพักอาศัยของชาวจีนในบริเวณหัวตลาดในเมืองปัตตานี โดยวิเคราะห์รูปแบบ โครงสร้าง การใช้วัสดุ และเทคนิควิธีการก่อสร้างอาคาร รวมถึงการใช้พื้นที่ภายในอาคาร และการตกแต่งส่วนต่าง ๆ ของอาคารในการวิเคราะห์สถาปัตยกรรมนั้นพบว่า การก่อสร้างอาคารประเภทบ้านพักอาศัยของชาวจีนยังคงรูปแบบประเพณีดั้งเดิมจากเมืองจีน ลักษณะของอาคารเป็นตัวตึกทึบตันมั่นคงแข็งแรง และสง่างาม อาคารแต่ละหลังสร้างขนาดสามห้อง ส่วนใหญ่เป็นแบบ 2 ชั้น ผนังของอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านแคบออกสู่ถนน ด้านหน้าและด้านหลังอาคาร ทำเฉลียงทั้งชั้นล่างและชั้นบน รูปทรงหลังคาแบบทรงจั่ว ยอดจั่วโค้งมน เป็นแบบหลังคาเตี้ยได้ถึงสามหลังคา สันหลังคาก่ออิฐถือปูนฉาบผิวตกแต่งด้วยกระเบื้องปรูเคลือบและลายปูนปั้น การเจาะช่องหน้าต่างทำเฉพาะด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนด้านข้างของอาคารทำเป็นช่องระบายอากาศขนาดเล็ก ภายในกรุด้วยกระเบื้องปรูเคลือบ การรับน้ำหนักโครงสร้างของอาคารใช้แบบกำแพงรับน้ำหนัก ซึ่งเป็นผนังก่ออิฐขนาดใหญ่และหนา วัสดุก่อสร้างหลักของอาคารใช้วิธีการก่ออิฐถือปูนฉาบผิว บางส่วนใช้ไม้ซุงแบบกลม และสี่เหลี่ยม กรอบประตูทำด้วยหินแกรนิต สกัดและใช้ปูพื้นอาคาร การใช้พื้นที่ภายในอาคารชั้นล่างจะใช้เพื่อประกอบการค้าขาย ทำอาหารและรับประทานอาหาร ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่หลับ

นอน แพนทุกอาคารจะมีพื้นที่เป็นลานโล่งอยู่กลางบ้าน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหา การถ่ายเทอากาศ และเป็นช่องเปิดที่สำคัญของอาคาร การตกแต่งจะปรากฏ ให้เอกลักษณ์แบบจีนเด่นชัดโดยเฉพาะด้านนอก เช่น สันหลังคา ริมกระเบื้อง หลังคา ผนังหน้าจั่วด้านสกัด หัวเสาและหนักเจดียง การตกแต่งเหล่านี้จะใช้ วิธีการปั้นปูน การแกะสลัก การเขียนภาพ และการใช้กระเบื้องปูเคลือบ ส่วนภายในอาคารไม่ปรากฏมีการตกแต่งมากนัก นอกจากบริเวณที่ค้ำยันบุชชาบรรพบุรุษ ส่วนที่เป็นฉากหลังจะเขียนภาพสีบนพื้นไม้อย่างงดงาม

เมืองสงขลาเป็นหัวเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งมาตั้งแต่สมัยอยุธยาที่ ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทและตั้งหลักแหล่งค้าขายอาคารบ้านเรือนที่ปลูกสร้างขึ้นในบริเวณถนนนครใน ในเมืองสงขลาปัจจุบันนี้ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2529 : 229 - 236) ได้กล่าวว่า เป็นอาคารบ้านเรือนที่ยังคงเป็นไปตามรูปแบบ ของสถาปัตยกรรมจีน และนำเทคนิคการก่อสร้างแบบจีนมาใช้ทั้งอาคารชั้น เดียวและสองชั้น ส่วนมากเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนทรงเตี้ย หลังคามุงกระ เบื้องดินเผาลอนใหญ่ การประดับตกแต่งจะเป็นศิลปะจีนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น การประดับชายคา ช่องลม ประตู หน้าต่าง ส่วนใหญ่จะแกะสลักเป็นลวดลาย จีน หรือเขียนเป็นลายก้ามระ คือแกะสลักบ้าง ระบายด้วยสี และปิดทอง ประกอบกันไป นอกจากบ้านเรือนของราษฎรทั่วไปแล้ว ยังกล่าวถึงบ้านเจ้า เมืองและวัดที่มีศิลปะแบบจีนอีกด้วย โดยเฉพาะบ้านเจ้าเมืองซึ่งปัจจุบันเป็น อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา นั้น ถือเป็นสิ่งที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ การปกครองเมืองสงขลาอีกด้วย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีน

ชาวจีนได้เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในลักษณะค่อยเป็น ค่อยไปมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และเริ่มขยายตัวมากขึ้นโดยเฉพาะในบริเวณ ภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อมีการค้นพบแร่ดีบุก และชาวจีนเข้ามามีบทบาท ในการทำเหมืองแร่ในต้นสมัยอยุธยา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ชาวจีน

บางคนก็ได้รับตำแหน่งทางราชการสูงขึ้นอันแสดงให้เห็นว่าบทบาทของชาวจีนเพิ่มมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง (สืบแสง พรหมบุญ. 2525 : 119)

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า การติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับจีนก็หยุดชะงักลงระยะหนึ่ง แต่หลังจากนั้นเพียงสี่ปีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนก็เริ่มฟื้นฟูขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนชาวจีนอพยพมีมากขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศไทย การอพยพเข้ามาของชาวจีนนั้นเป็นเพราะทราบว่าทางเมืองไทยเปิดโอกาสทางการค้าและปฏิบัติอย่าง เป็นธรรมต่อชาวจีน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์แมนจูปกครองจีน ชาวจีนที่ไม่พอใจต่อราชวงศ์แมนจูต่างพากันอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการสนับสนุนให้เข้าประเทศของรัฐบาลไทย จึงทำให้จำนวนชาวจีนอพยพในไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้น เหตุผลสนับสนุนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อชาวจีนนั้น ไม่ได้ถือว่าคนจีนเป็นคนต่างด้าวเหมือนชาวตะวันตกชาติอื่น ๆ ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2521 : 51) กล่าวว่ามีข้อยืนยันให้เห็นได้ว่าชาวจีนไม่ได้มีฐานะเป็นคนต่างด้าวในสายตาคนไทย คือ พระราชกำหนดห้ามมิให้สตรีไทยแต่งงานกับคนต่างด้าวในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง กล่าวว่า ... ฝรั่งเศส อังกฤษ รัสเซีย ฮอลันดา ชาว มลายู คนต่างศาสนา และเป็นมิชชันนารีนอกศาสนา ... ตามพระราชกำหนดดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ชาวจีนไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นคนต่างด้าวเลย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่จะมาจากมณฑลทางภาคใต้ โดยเฉพาะในเขตมณฑลชกเกี้ยน และ กวางตุ้งมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 95 ของชาวจีนทั้งหมดในประเทศไทย ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า ชาวจีนทั้งสองมณฑลดังกล่าวเคยอพยพมาจากดินแดนทางตอนเหนือในสมัยราชวงศ์ซ่ง และ เมื่อมาอยู่ในดินแดนที่ติดต่อกับทะเล จึงมีความถนัดในการใช้เรือ และมีความสามารถในการค้าขายกับต่างประเทศด้วย (วัลภา บุรุษพัฒน์. 2527 : 17)

ในท่านองเดียวกัน สกินเนอร์, จี. วิลเลียมส์ (2529) ได้ศึกษาสังคมจีนในประเทศไทยประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามหัวเมืองต่าง ๆ ของไทย เช่น ปัตตานี นครศรีธรรมราช และสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ การอพยพของชาวจีนเกิดจากการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ และส่วนหนึ่งก็อพยพเนื่องจากภัยธรรมชาติและภัยสงคราม นอกจากนี้เนื่องจากประชากรในประเทศจีนเพิ่มมากขึ้นและความสะดวกในการคมนาคมก็เจริญขึ้น การเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ชาวจีนจะรวมกลุ่มกันตามภาษาพูด เช่น กวางตุ้ง และ ไทหล่า ชกเกี้ยน แต้จิ๋ว โดยมีชกเกี้ยนและแต้จิ๋วพูดภาษาท้องถิ่นเดียวกัน การครองชีพในดินแดนใหม่ มีการแบ่งงานตามชาติพันธุ์ โดยกล่าวถึงความขยันขันแข็งของชาวจีน จนสามารถผูกขาดการค้าของกรมพระคลังสินค้าในสมัยรัชกาลที่ 3 และการครอบครองสิทธิในการทำเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ในเวลาต่อมา แม้แต่การเกษตรกรรมซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจภายในประเทศก็ตกอยู่ในมือของชาวจีน แต่เนื่องจากชาวจีนอพยพส่วนใหญ่ไม่นิยมทำครอบครัวมาด้วย ลักษณะการกลืนกลายทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นได้ง่าย โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษามีความสำคัญน้อยมากในการกำหนดฐานะทางสังคม หลังจากสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวจีนเริ่มถูกต่อต้าน และเกิดความรู้สึกชาตินิยม มีการก่อตั้งสมาคมลับต่าง ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สมาคมลับต่าง ๆ ของชาวจีนก็รับการยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมายของไทยมากขึ้น สมาคมของกลุ่มภาษาต่าง ๆ ได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นในการคุ้มครองผลประโยชน์ การประกอบอาชีพ และช่วยเหลือผู้อพยพด้วยกัน สร้างและบำรุงรักษาศาลเจ้า สุสาน เป็นต้น สมาคมที่มีสมาชิกครอบคลุมกลุ่มภาษาเดียวกันทั้งหมดในกรุงเทพฯ ได้แก่ สมาคมกวางตุ้ง (พ.ศ. 2420) สมาคมไทหล่า (พ.ศ. 2443) สมาคมชกเกี้ยน (พ.ศ. 2446) สมาคมแคะ (พ.ศ. 2452) และหลังสุดคือ สมาคมแต้จิ๋ว สมาคมเหล่านี้มีบทบาทอย่างสูงในการขยายตัวทางการศึกษาของคนจีน ซึ่งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนพุทธศักราช 2464 ได้

กำหนดให้โรงเรียนจีนมีการสอนภาษาไทยด้วย กลุ่มที่อยู่ในระดับยอดของระบบทางสังคมของชาวจีนปัจจุบันคือกลุ่มผู้ดีเก่า กลุ่มผู้ดีใหม่ และกลุ่มชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตามระเบียบต่าง ๆ ทางสังคมของชาวจีนเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะผสมผสานกลมกลืนเข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยมากขึ้น โดยเฉพาะจีนที่เกิดในเมืองไทยนั้นมีโอกาสที่จะเลือกรวมธรรมเนียมของทั้งสองเข้าด้วยกันมากยิ่งขึ้น

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีน ชาวจีนมีลักษณะคล้ายกับชนชาติอื่น ๆ คือ มีตำนานเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ โดยมีต้นกำเนิดเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ว่าอำนาจทางธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ มีผลกระทบต่อชะตากรรมมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อผสมผสานเข้ากับความเชื่อถือในลัทธิของขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนาเมฆายาน หลักความเชื่อของชาวจีนจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิญญาณ ไสยศาสตร์ และปรัชญาของลัทธิศาสนาดังกล่าว

1.1 ความเชื่อของชาวจีนก่อนยุคปรัชญาเมธี ความเชื่อของชาวจีนก่อนยุคปรัชญาเมธีนั้น พรรณี จัตรพลรักษ์ (2529 : 174 - 177) กล่าวไว้ว่ามี 3 ประการคือ

ประการแรกการเคารพบูชาบรรพบุรุษ เชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษมีบทบาทในการให้ความคุ้มครอง และอำนวยความสะดวกเป็น

ประการที่สอง การเชื่อถือวิญญาณ เชื่อว่าวิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และวิญญาณมีอิทธิพลต่อทุก ๆ สิ่ง ชาวจีนต้องรับใช้รวมทั้งเอาใจช่วยการประกอบพิธีบวงสรวงวิญญาณ เพื่อวิญญาณจะได้บันดาลให้ตนได้รับการคุ้มครอง และได้รับแต่สิ่งที่ดี

ประการที่สาม ความเชื่อเรื่องสวรรค์ หรือฟ้า (เทียน) ชาวจีนเชื่อว่า ในโลกของวิญญาณและโลกของมนุษย์ มีสวรรค์ควบคุมอยู่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่ดีและไม่ดีล้วนเกิดจากอำนาจของสวรรค์ทั้งสิ้น

ในความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟ้าของจีนนี้ ศร บันหยี่ (นามแฝง) (2514 : 114) ได้กล่าวไว้ว่า ตามความเชื่อถือปรัมปราของจีนเชื่อว่า

เทียนหรือฟ้า เป็นเทพที่ยิ่งใหญ่มากกว่าเทพทั้งปวง ไม่มีตัวคน มีทั้งพระเดช และพระคุณ ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม สถิตยืนยงไม่มีวันดับสลาย เป็นผู้กำเนิด มนุษย์และเลือกสรรลูกที่มีความสามารถคนหนึ่งขึ้นเป็นประมุขปกครอง จึงเป็นที่มาของคำว่าไอโรสสวรรค์ ที่ใช้แทนพระนามของกษัตริย์จีน

นอกจากมีความเชื่อดังกล่าวแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับวิญญาณนียมนั้น น้อย พงษ์สนิท (2528 : 16 - 17) กล่าวว่าชาวจีนมีความเชื่อแบบวิญญาณ นิยม 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับต้น เรียกว่า เซน (shen) ได้แก่การนับถือวิญญาณ ของเทียน สวรรค์ หรือเซียงตี้ คือ เทพเจ้าสูงสุด

2. ระดับสอง เรียกว่า จี้ (chi) ได้แก่การนับถือ ดวงวิญญาณประจำส่วนเบื้องล่าง เช่น พื้นดิน พืชพันธุ์ แม่น้ำ ภูเขา เป็นต้น

3. ระดับสาม เรียกว่า กุเอ (kuea) ได้แก่การนับถือ วิญญาณของมนุษย์ โดยเฉพาะวิญญาณบรรพบุรุษ

4. ระดับสี่ เรียกว่า กุไอ (kuai) ได้แก่การนับถือ ดวงวิญญาณของสัตว์ เช่น พระเจ้างู (มังกร) เป็นต้น

การนับถือวิญญาณบรรพบุรุษและเซียงตี้ ถือเป็นหลักสำคัญของการ เคารพนับถือของจีน สุสานแห่งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจึงเป็นเทวาลัยที่ศักดิ์ สิทธิ์ประจำสกุล แม้แต่องค์ฮ่องเต้ ซึ่งถือว่าเป็นไอโรสสวรรค์ก็ต้องทรงเซ่น ไหว้บรรพบุรุษด้วย

ทัศนคติเกี่ยวกับการสร้างโลกของจีน พิชัย(นามแฝง) (2518 : 91 - 95) กล่าวว่าเกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบมูลฐาน 3 ประการ คือ พลัง รูปทรง และวัตถุ สามสิ่งนี้รวมตัวกันเป็นภวแรก เมื่อพลังแยกตัวออกไปเป็น ภวที่สอง รูปทรงจะปรากฏขึ้นเป็นภวที่สาม ภวที่สี่ จะเป็นภวที่แสดงถึงความ เสมอเหมือนของสรรพสิ่งที่มีรูปทรง และต่อจากนั้น สสารวัตถุก็ปรากฏเป็นตัว คนขึ้น เห็นได้ สัมผัสได้ ต่อมาแสงสว่าง และสรรพสิ่งบริสุทธิ์ก็ลอยตัวขึ้น เหนือรูปทรงใด ๆ เป็นประจักษ์สวรรค์ ส่วนสิ่งที่เป็นของหนัก มีมวลสารเป็น แก่นก็จมลงกลายเป็นแผ่นดิน ทัศนคติที่แบ่งสารวัตถุออกเป็นสิ่งที่เบากว่าและ

หนักกว่านี้ เป็นวิธีการหนึ่งในหลายวิธีที่ใช้แสดงออกถึงความคิดเบื้องต้นของจีนที่เชื่อว่าในโลกนี้มีพลังคู่ ซึ่งพลังคู่ดังกล่าวเป็นที่มาของ หยิน-หยาง นั้นเอง

เกี่ยวกับกำเนิดสวรรค์ ชาวจีนเชื่อว่าเป็นพลังของหยาง และการกำเนิดของแผ่นดิน เป็นพลังของหยิน ดังนั้นโดยอาศัยอำนาจของหยางและหยิน อันเป็นพลังบวกและพลังลบผสมกัน จึงเป็นผลให้เกิดสรรพสิ่งสากลขึ้นในจักรวาล (เสฐียร พันธงชัย. 2527 : 512 - 513)

ต่อมาทฤษฎีเกี่ยวกับหยางหยิน ได้รับการพัฒนาขึ้นจากความคิดเกี่ยวกับปรัชญาโลกว่าเกิดมาอย่างไร โดยกำเนิดความสำคัญแห่งธรรมชาติประจำโลกขึ้น 8 อย่าง โดยการใช้เครื่องหมายขีดเส้นตรงเป็นสัญลักษณ์แทนภาษาเส้นตรงที่ไม่ขาด เป็นสัญลักษณ์แทนหยาง (———) เส้นตรงที่ขาดกลางเป็นสัญลักษณ์แทนหยิน (— —) เมื่อนำเส้นตรงทั้งสองลักษณะนี้มาผสมกันครั้งละ 3 เส้น เกิดเป็นสัญลักษณ์ใหม่ที่แสดงลักษณะธรรมชาติประจำโลก 8 ประการที่เรียกว่าไป๋ย๋ว่วย ตั้งนี้

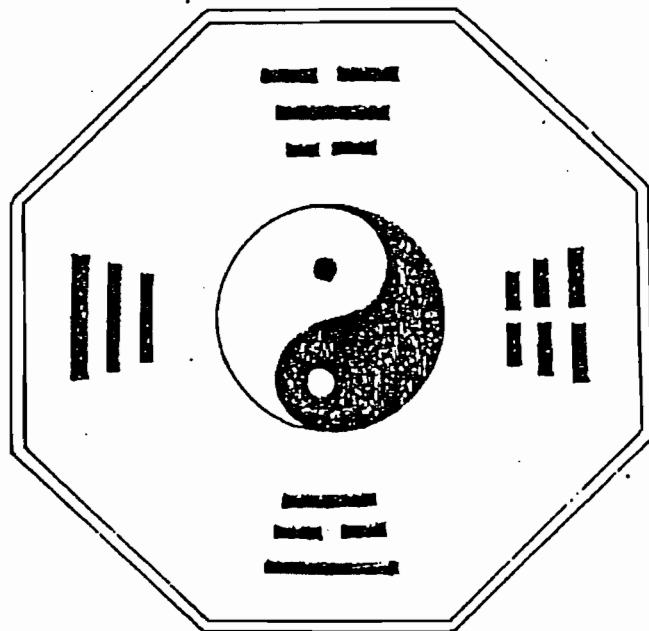
เขียน	แทน	ฟ้า สวรรค์ บิดา
ขุน	แทน	ไม้ ลม
คาน	แทน	น้ำ ดวงจันทร์
เกน	แทน	ภูเขา ลำเนาไพร
คฺฉ	แทน	แผ่นดิน
เขียน	แทน	ฟ้า ร่อง
ลี	แทน	ไฟ
คฺย	แทน	ห้วยหนองคลองบึง

สัญลักษณ์ทั้ง 8 ลักษณะจะเป็นสิ่งแทนธรรมชาติอยู่คู่โลกทั้ง 8 ทิศ ดังนี้

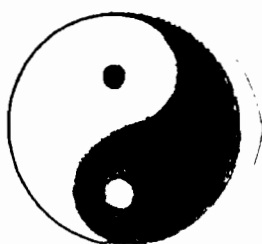
ทิศตะวันออก	เขียน	หมายถึง	ฟ้า
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	ชุน	หมายถึง	ลม
ทิศเหนือ	คาน	หมายถึง	น้ำ
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	เกน	หมายถึง	ภูเขา
ทิศตะวันตก	คุน	หมายถึง	ดิน
ทิศตะวันตกเฉียงใต้	เซิน	หมายถึง	ฟ้าร้อง
ทิศใต้	ลี	หมายถึง	ไฟ
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	คุย	หมายถึง	ห้วยหนอง

เมื่อย่อจาก 8 ทิศ เหลือ 4 ทิศ ก็จะได้ธาตุทั้ง 4 อันมีอยู่คู่โลก
คือ ดิน น้ำ ฟ้า ไฟ ดังนี้

ทิศตะวันออก	เขียน	หมายถึง	ฟ้า
ทิศเหนือ	คาน	หมายถึง	น้ำ
ทิศตะวันตก	คุน	หมายถึง	ดิน
ทิศใต้	ลี	หมายถึง	ไฟ

และหากย่อลงมาจาก 4 ทิศ ก็เหลือ 2 คือ หยาง (พลังทางบวก) และหยิน (พลังทางลบ) อันเป็นสัญลักษณ์แทนโลกและชีวิตนั่นเอง

1.2 ความเชื่อของชาวจีนในยุคปรีชญาเมธี ประวัติศาสตร์จีน นับตั้งแต่สมัยชุนชิวจนถึงสมัยเจียนก๊ก ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 141 - พ.ศ. 322 เป็นช่วงระยะที่จีนมีแต่ความยุ่งเหยิง ราชรัฐต่าง ๆ ทำสงครามแย่งชิงราชรัฐอื่น ๆ จนเหลือแต่รัฐใหญ่ที่มีอำนาจทัดเทียมกัน 7 รัฐ (เสถียร โพธิ์นันทะ. 2506 : 21 - 22) ซึ่งเจ้าผู้ครองนครรัฐเหล่านี้ต่างสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์และทำสงครามแย่งชิงอำนาจกัน จนในที่สุดรัฐจีนก็สามารถรวบรวมราชรัฐต่าง ๆ เข้ามาไว้ในอำนาจได้หมด โดยกษัตริย์ผู้ซึ่งปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ฉิน สือ หวง ดี อันเป็นการทำให้จีนกลับเป็นปึกแผ่น และมีเอกภาพอีกครั้งหนึ่ง ในทางประวัติศาสตร์ถือว่าสมัยชุนชิว-เจียนก๊ก เป็นสมัยแห่งความยุ่งเหยิง และทุกข์ทรมานของชาวจีน แต่ในท่ามกลางยุคมีตนเอง ก็ได้มีนักปรัชญาเกิดขึ้นมากมายนับ 100 สำนัก แต่ที่ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจีนเป็นอย่างมากมี 4 สำนัก คือ สำนักปรัชญาเต๋า สำนักปรัชญาขงจื้อ สำนักปรัชญาม่อจื้อ และสำนักปรัชญานิโถรรวม

ปรัชญาจีนเกิดขึ้นโดยอาศัยความเชื่อถือดั้งเดิมเป็นรากฐาน ให้ความสำคัญในเรื่องของมนุษย์ว่าทำอย่างไรคนจึงจะเป็นคนดี สังคมและโลกจะมีความสุข และเมื่อพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเผยแพร่อำนาจสอนเข้าสู่จีน จึงผสมผสานกันขึ้นกลายเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตของชาวจีนสืบมา

1.2.1 สำนักปรัชญาเต๋า ปรัชญาเต๋าเกิดขึ้นในประเทศจีนเมื่อประมาณ 53 ปี ก่อนพุทธกาลผู้ให้กำเนิดคือ เหลาจื้อ ซึ่ง พจนานุกรมสันติ (2525 : 17 - 18) ได้เขียนถึงข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับปราชญ์เหลาจื้อไว้ว่า ความบันทึกประวัติศาสตร์ ชื่อที่ ของสุมาเจียน สันนิษฐานว่าเหลาจื้อถือกำเนิดเมื่อ 61 ปี ก่อนพุทธกาล ในหมู่บ้านจูเยน ตำบลไหล่ แคว้นฉู่ ชื่อเดิมคือ หลีเอ้อหรือหลี่ตัน แต่เมื่อแก่ตัวลงจึงมีคนเรียกกันภายหลังว่าเหลาจื้อ อันมีความหมายว่า ปราชญ์ผู้ชรา เหลาจื้อได้เข้ารับราชการในนครโลย้ง ตำแหน่งเลขานุการพระราชวัง และต่อมาได้เป็นบรรณาธิการหอสมุดแห่งชาติของกษัตริย์แห่งราชวงศ์โจว เมื่อเหลาจื้อมีอายุได้ 160 หรืออาจจะถึง 200 ปี ได้เกิดความเบื่อหน่ายในความเสื่อมโทรมของราชวงศ์โจว จึงได้ออกเดินทางไปทางตะวันตกเพื่อแสวงหาชีวิตอันอมตะ เมื่อไปถึงด่านฉันกุ อันเป็นทางผ่านไปสู่ดินแดนอินอันไกลโพ้น นายด่านหยินซีหรือกวนหยินได้ขอร้องให้เหลาจื้อเขียนอะไรไว้เป็นที่ระลึก ท่านได้สนองต่อคำขอโดยได้เขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ บรรจุอักษรกว่า 5000 ตัวทิ้งไว้ให้หนังสือเล่มนี้ก็คือเต๋าเต็กเก็งอันสูงสุด ซึ่งได้ตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้ แล้วท่านก็เดินทางผ่านด่านหายสาบสูญไป

เต๋า เป็นชื่อที่สมมติหรือตั้งขึ้น เพื่อเรียกภาวะหนึ่งซึ่งสัมผัสไม่ได้ อยู่เหนือถ้อยคำที่จะบรรยาย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทางกาย เป็นภาวะนิรันดรมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นสิ่งทำให้สรรพสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้น (น้อย พงษ์สนิท. 2528 : 42) เต๋าเป็นวิถีทางของธรรมชาติ เป็นแหล่งทำให้เกิดพลัง พลังนี้จะได้มาก็ต่อเมื่อคนเราเข้าถึงเต๋าด้วยการพยายามสนใจวิถีทางของธรรมชาติ โดยลักษณะที่บรรยายเป็นคำพูดไม่ได้ ผู้นับถือเต๋ายินสมัยหลังพยายามจะได้พลังอันนี้ด้วยการใช้ไสยศาสตร์ อันเป็นการปฏิบัติที่ผิดไปจากคำสอนเดิมของเหลาจื้อ (เสฐียร พันธรังษี. 2514 : 536)

หลักคำสอนของเต๋ามีฐานะเป็นปรัชญา คือ ไม่มีพิธีกรรม ไม่มีข้อปฏิบัติอะไร เป็นพิเศษมากกว่าข้อคิดและคำสอนในคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง หลักธรรมมรสาคัญก็คือคำเน้นชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ต่อมาหลักคำสอน

ถูกตีความและคัดแปลงให้ผิดไปจากหลักปรัชญาเดิมโดยคนรุ่นหลัง เริ่มมีประมุขทางศาสนา มีนักบวช และพิธีกรรม

พิธีกรรมสมัยใหม่ของลัทธิเต๋าที่มีอิทธิพลต่อชีวิตชาวจีน โดยมากจะเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ดังนั้นนักบวชในลัทธิเต๋าก็กลายเป็นที่ปรึกษาคอยระบุฤกษ์ยามอันเป็นมงคลในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนหน้าที่อื่น ๆ ของนักบวชเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการหารายได้ให้แก่ตน เช่น การขายเครื่องรางของขลังป้องกันภูติผีปีศาจ ดังนั้นเต๋าที่เคยมีปรัชญาสูงส่งจึงถูกเปลี่ยนแปลงไปเกือบหมดสิ้น (เสฐียร พันธงศรี. 2514 : 543)

จากลักษณะดังกล่าวจึงสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนที่นับถือบูชาวิญญาณธรรมชาติ การที่นักบวชอ้างว่าเต๋ามีอำนาจเหนือสิ่งชั่วร้ายและตนเองเป็นผู้วิเศษ มีฐานะเป็นเซียน สามารถติดต่อกับวิญญาณ และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ จึงทำให้ลัทธิเต๋าเป็นที่ยอมรับของชาวจีนอย่างรวดเร็ว

1.2.2 สำนักปรัชญาขงจื้อ ฟัน ดอกบัว (2532 : 55 - 56) กล่าวถึงประวัติของขงจื้อไว้สรุปได้ดังนี้ ขงจื้อ เป็นนักปรัชญาคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งของจีนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปแม้แต่ชาวตะวันตกซึ่งรู้จักขงจื้อในนาม คอง ฟู ซี อูส (Confucius) ตามภาษาลาติน ขงจื้อเกิดในแคว้นลู่ มณฑลซานตุง เมื่อประมาณ พ.ศ. 8 เมื่ออายุ 20 ปี ได้มีโอกาสเข้ารับราชการ ประมาณ 10 ปี จึงลาออก หันมาสอนวิชาการต่าง ๆ ให้คนทั่วไป ต่อมาในแคว้นลู่เกิดขบถ ขงจื้อจึงเดินทางไปรับราชการอยู่ในนครซีได้ระยะหนึ่ง จึงเดินทางกลับแคว้นลู่เข้ารับราชการเป็นเสนาบดี กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงยุติธรรม ในช่วงชีวิตราชการนี้เองที่ขงจื้อได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่จัดวางระเบียบแบบแผน ทั้งอบรมประชาชนให้เห็นคุณค่าระเบียบประเพณีต่าง ๆ ทำให้สังคมในแคว้นลู่เจริญถึงขีดสุด แต่ต่อมาได้ลาออกเนื่องจากทนกับสภาพอันเหลวแหลกของเจ้าผู้ครองแคว้นไม่ได้ ชีวิตราชการจึงสิ้นสุดลงเมื่อขงจื้ออายุได้ ประมาณ 55 ปี แล้วหันมาทุ่มเทให้กับการศึกษาค้นคว้า จนสามารถชำระวรรณกรรมทั้ง 6 ของจีนให้เป็นระบบและสมบูรณ์ได้สำเร็จ ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวได้แก่ คัมภีร์ประวัติศาสตร์ (ชุนชิว)

คัมภีร์รัฐศาสตร์ (เสียงจื่อ) คัมภีร์ธรรมชาตวิทยา (เอี้ยะ) คัมภีร์นิติธรรม (ไถ้วเก็ง) คัมภีร์กวีนิพนธ์ (ซีเก็ง) และคัมภีร์ดนตรี (หงาว)

หลักคำสอนของขงจื้อ จะชี้ให้เห็นว่า ชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเมืองของมนุษย์นั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนแยกไม่ออก อุดมคติทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเมือง มีจุดศูนย์รวมอยู่ที่ศีลธรรม โลกทัศน์แห่งชีวิตคือความรัก กระจกสันหลังของชีวิตคือคุณธรรม ปราศจากคุณธรรม ชีวิตไม่อาจดำรงอยู่ได้ ปราศจากความรัก ชีวิตคือความตาย การพัฒนาชีวิตขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณธรรม (ช. ใจเปี่ยม(นามแฝง). 2508 : 301)

โดยส่วนตัวขงจื้อมีความเชื่อเรื่องวิญญาณเพราะได้สอนให้ประชาชน ทาพิธี เช่นสังเวทดวงวิญญาณบรรพบุรุษ แต่ในหลักคำสอนของขงจื้อไม่มีการ สอนเรื่องของโลกหน้า ปรัชญาของขงจื้อมุ่งประโยชน์ในปัจจุบัน และ ปฏิเสธพระเจ้าเป็นเจ้า อุดมคติทางการปกครอง ขงจื้อเสนอรูปแบบการ ปกครองสองแบบคือ แบบที่หนึ่งยึดหลักไม่มีการแบ่งชาติ พลโลกเป็นครอบครัว เดียวกัน และหากปฏิบัติไม่ได้ก็ให้ปกครองในแบบที่สองคือแบบประชาชนเป็นผู้ เลือกตั้งรัฐบาลของแต่ละรัฐ (น้อย พงษ์สนิท. 2527 : 21 - 23)

ในด้านคุณธรรมนั้น ขงจื้อสอนให้ปฏิบัติตามคุณธรรมสำคัญ 8 ประการ เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คุณธรรมดังกล่าวจะเน้นความกตัญญูเป็น อันดับแรก คือ กตัญญู รักษาดี จงรักภักดี มีวาจาสัตย์ มารยาทดี ชื่อสัตย์ บริสุทธิ์ และละอายต่อความชั่ว (สุชีพ ปุญญานุภาพ. 2526 : 170)

1.2.3 สำนักปรัชญาม่อจื้อ นักปรัชญาที่สำคัญอีกคนหนึ่ง ในระยะถัดจากขงจื้อ ก็คือ ม่อจื้อ หัน ดอกบัว (2532 : 93 - 95) ได้ กล่าวถึงประวัติของม่อจื้อ สรุปได้ว่าม่อจื้อเกิดหลังมรณกรรมของขงจื้อไม่นาน แต่ไม่ปรากฏว่าเกิดปีใด นักปราชญ์บางท่านมีความเห็นว่า ม่อจื้อเป็นกรรมกร ช่างฝีมือคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะ เป็นจริง เพราะม่อจื้อได้รณรงค์อย่างมากให้เลิกล้ม การแบ่งชนชั้น ยกฐานะกรรมกรให้สูงขึ้น ปรัชญาของม่อจื้อมีชื่อเสียงมาก มีความสำคัญพอ ๆ กับปรัชญาของขงจื้อ โดยเฉพาะในหมู่กรรมกร ม่อจื้อเคยศึกษา

ปรัชญาเต๋าและปรัชญาขงจื้อ แต่ม่อจื๊อกลับไม่เห็นด้วยจึงได้ตั้งสำนักของตนขึ้น บัญญัติกฎระเบียบต่าง ๆ ของสำนักขึ้นให้สาวกถือปฏิบัติ ม่อจื๊อเป็นคนบุชา อุทิศจิตใจของตนมาก การละเมิดกฎระเบียบจะมีการลงโทษและมีการสืบทอด ทางตำแหน่งเจ้าสำนักด้วย

น้อย พงษ์สนิท (2528 : 30 - 33) ได้กล่าวถึงภูมิหลังและ ปรัชญาม่อจื๊อ กล่าวโดยสรุปว่า ปรัชญาม่อจื๊อมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมือง และการสงครามในปลายสมัยราชวงศ์โจว ปรัชญาของม่อจื๊อจึง เน้นการวิพากษ์วิจารณ์ประเพณีเก่า ๆ และการอธิบายขยายความจรรยาของ กลุ่มนักบริหารต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน ความไม่สงบสุขของคนและสังคม เกิดจากปัญหาความรู้สึกแบ่งแยกซึ่งกันและกัน . ม่อจื๊อเสนอทางแก้โดยให้คน ขจัดความรู้สึกดังกล่าวออกไปให้หมด จริยธรรมอันสำคัญในทัศนะของม่อจื๊อคือ ความรักใคร่เมตตาอย่างเสมอภาค

ปรัชญาม่อจื๊อ เชื่อในเรื่องฟ้า และเทพเจ้า ตลอดจนเชื่อว่ายังมีสาง เทวดาคอยดูแลความเป็นไปของมนุษย์ พระเจ้าจะประทานรางวัลให้คนทำดี และลงโทษคนทำชั่ว ที่เรียกว่า สวรรค์บนดินและฟ้าลงทัณฑ์ ดังนั้นความทุกข์ ความสุขของมนุษย์จึงมาจากพระเจ้าหรือสวรรค์ทั้งสิ้น

1.2.4 สำนักปรัชญานิตยธรรม น้อย พงษ์สนิท (2528 : 67 - 76) กล่าวถึงการเกิดขึ้นของปรัชญานิตยธรรมหรือปรัชญานิตยธรรมไว้ สรุปได้ดังนี้คือ ในสังคมยุคศักดินาในสมัยราชวงศ์โจวตอนต้น มีลักษณะความ แตกต่างทางการ เป็นอยู่ของบุคคลในแต่ละระดับ หากเกิดมีปัญหาขัดแย้งขึ้น บุคคลในระดับสูงจะแก้ปัญหาได้ในแนวทางที่ไม่รุนแรง ส่วนบุคคลในระดับต่ำ ศักดิ์ หรือสามัญชน มักจะใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบรุนแรง ในการปกครองนั้น กษัตริย์จะ ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน แต่จะทรงมอบภารกิจให้กับ ขุนนาง ปกครองประชาชนภายในเขตของตนที่ได้รับพระราชทานมา ในการ ควบคุมดูแลขุนนางจึงมีสิทธิและอำนาจในการใช้มาตรการที่เห็นว่าเหมาะสม กับความคิดของตนมาใช้ลงโทษ เพื่อให้ประชาชนยำเกรงและ เชื่อฟัง ต่อ มาเมื่อสามัญชนมีโอกาสได้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นบุคคลชั้นสูง ประกอบกับความ

วุ่นวายทางการเมือง จึงก่อให้เกิดความยากลำบากในการปกครองบ้านเมือง
 ชั่น เพยจื่อ ซึ่งเป็นนักปราชญ์คนหนึ่ง จึงได้ประยุกต์วิธีการปกครองบ้านเมือง
 ชั่น เป็นทฤษฎีโดยยึดหลัก จี คือ อำนาง ชู คือ ศิลปะ และ ฟา คือ กฎหมาย
 เป็นแนวทางในการบริหารควบคุมกันไป นักปกครองที่ดีในทัศนะของชั่นเพยจื่อก็
 คือ จะต้องเป็นผู้มีอำนาจ และอำนาจอันนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย โดยที่
 การใช้อำนาจและกฎหมายนั้นจะต้องมีศิลปะ แนวคิดการปกครองของชั่นเพย
 จื่อ คือ ช่งเต้เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและใช้อำนาจโดยผ่านทางระบบราชการ
 มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และยึดถือกฎหมายอย่างเข้มงวด

โดยสรุปแล้วปรัชญาของ ชั่น เพย จื่อ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของสำนัก
 ปรัชญานิติธรรมนั้น กล่าวได้ว่า เป็นปรัชญาที่ต้องการให้พลเมืองมีความสุข
 สังคมเป็นระเบียบ ประเทศชาติมั่นคงและมีฐานะทางเศรษฐกิจดี การจะ
 บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวได้ รัฐจะต้องดำเนินการดังนี้ (ทีน คอกบัว.
 2532 : 232)

1. แต่งตั้งให้มีช่งเต้ หรือผู้นำของรัฐมีอำนาจเด็ดขาดใน
 การปกครอง มีหน้าที่ออกกฎหมาย และดำเนินตามกฎหมายนั้น
2. ผู้นำต้องแต่งตั้งบุคคลอื่นให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ลดหลั่น
 กันไป
3. ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ
4. ราษฎรให้พลเมืองเห็นความสำคัญของการเกษตร และ
 การเป็นทหาร

ปรัชญาของชั่นเพยจื่อ เป็นที่นิยมของชาวจีนในยุคใหม่ หลังสงคราม
 ระหว่างแคว้นเป็นอย่างมาก การใช้กฎหมายแทนจารีตประเพณี มีผลให้จีนใน
 ยุคถัดมาเห็นความสำคัญของกฎหมายในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

อิทธิพลของสำนักปรัชญาต่าง ๆ ทั้ง 4 สำนักดังกล่าวมีผลต่อวิถีชีวิต
 ของชาวจีนมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน การยึดถือปฏิบัตินั้นไม่ได้เคร่งครัดใน
 ลัทธิปรัชญาใดเพียงลัทธิเดียว แต่จะดำเนินชีวิตไปโดยการประยุกต์หลักสำคัญ
 ของปรัชญาเหล่านั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการ และสถานการณ์ในชีวิต

ประจำวัน การไฝหาความสงบทางธรรมชาติ การถือว่าคนเป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งเหยิงนั้นเป็นแนวทางของปรัชญาเต๋า ในขณะที่คนส่วนใหญ่มองเห็นว่าการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่ติงตามแนวคิดของขงจื้อนั้น เป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง ขณะเดียวกันความเชื่อที่ว่าควรมีความรักสามัคคีและปราศจากการแบ่งชนชั้นนั้นก็ เป็นแนวทางของลัทธิม่อจื้อ และการเห็นคนว่ามีธรรมชาติดั้งเดิมเป็นสิ่งชั่วร้าย จึงต้องใช้อำนาจทางกฎหมายเป็นสิ่งควบคุม ก็คือการยึดถือเอาแนวคิดของสำนักปรัชญานิติธรรมของ ชั้น เเพย จื้อ มาปฏิบัตินั่นเอง

1.3 ความเชื่อของชาวจีนกับพุทธศาสนา มหายาน พุทธศาสนา ลัทธิมหายาน เริ่มเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีนในตอนปลายสมัยราชวงศ์จิ่ว แต่ยังไม่แพร่หลาย เพราะมีอุปสรรคในเรื่องภาษา ในต้นพุทธศตวรรษที่ 7 พระเจ้าซันเม้งเต้ แห่งราชวงศ์ซัน ได้ส่งราชทูตไปสืบพระศาสนา ณ ประเทศอินเดีย และนิมนต์พระภิกษุชาวอินเดีย 2 รูป คือ พระกาศยปมาตังคะ (เกียเฮียะม่อเท้ง) และพระธรรมรักษ์ (เติกซวบลั้ง) มายังนครลกเอี้ยง และได้สร้างวัดขึ้นที่เมืองดังกล่าวคือวัดม้าขาว (แปะเบ้ย) นับเป็นปฐมสังฆาวาสของจีน (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. 2527 : 251) และเพื่อแก้ปัญหาในการเผยแพร่หลักธรรมต่าง ๆ พระกาศยปมาตังคะได้ลงมือแปลพระพุทธรักษาเป็นภาษาจีน ทำให้ชาวจีนเริ่มยอมรับพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

อิทธิพลของพุทธศาสนานั้น เริ่มแพร่หลายในหมู่สามัญชนจีนก่อน แล้วจึงเข้าไปมีอิทธิพลในชนชั้นสูง เหตุผลสำคัญที่สนับสนุนให้ชาวจีนหันมานิยมนับถือพุทธศาสนา คือ ประการแรก พุทธศาสนา มหายาน มีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์แฝงอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน ประการที่สอง พุทธศาสนา มหายาน สอนเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องชาติหน้า ประการที่สาม พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล ซึ่งต่างจากความเชื่อเดิมที่มองบุคคลในฐานะส่วนประกอบของสังคม (ริงซี ชันโสภา. 2521 : 94) นอกจากนี้ พุทธศาสนา มหายาน ยังได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก ขุนนาง และตระกูลที่มั่งคั่งตลอดจนสามัญชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกษัตริย์ในราชวงศ์ถังได้เป็นองค์ศาสนูปถัมภก จนพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรืองและถือได้ว่าเป็นยุคทองของพุทธศาสนาในจีน (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. 2525 : 8 - 9)

พระพุทธศาสนาที่เข้าไปเผยแพร่ในจีน ต่อมาได้แตกย่อยออกเป็น นิกายต่าง ๆ โดยอาศัยพื้นฐานความรู้สึกรีกนึกคิดของชาวจีนมาอธิบาย ตีความ เป็นธรรมชาติของแต่ละนิกายดังนี้

นิกายสุขาวดี นิกายนี้เชื่อว่า การหลุดพ้นจะได้มาด้วยความศรัทธา หรือความเชื่อ คือต้องเชื่อพระอมิตาภพุทธเจ้า ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธเจ้า ภาคหนึ่ง ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกมหายานนิกายนี้ เชื่อว่า ผู้ที่เชื่อใน พระอมิตาภะ เมื่อตายแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ (รังมิ ชันโสภา. หน้าเดิม) วิธีการที่จะขึ้นสวรรค์ได้ต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ประการคือ เอ่ยนามพระพุทธเจ้า ท่องพระสูตร ทำสมาธิ สักการะพระปฏิมา และสวดสรรเสริญพระพุทธคุณ นอกจากนั้นผู้ที่ปรารถนาจะ เกิดในดินแดนสุขาวดีควรจะได้บำเพ็ญกุศล 3 ประการคือ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. 2525 : 274)

1. ควรปฏิบัติรับใช้บิดามารดา ครูอาจารย์ อย่างถูกต้อง บริบูรณ์และต้องประกอบด้วยเมตตาธรรม
2. เป็นผู้ยึดเอาไตรรัตน์เป็นสรณะและ เป็นผู้พร้อมอยู่ในศีลสิกขา
3. เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งโพธิจิต เชื่อในกฎแห่งกรรมและศึกษาพระธรรมของฝ่ายมหายาน

นิกายตันตระ นิกายนี้เชื่อว่าการหลุดพ้นจะเกิดขึ้นได้โดยการ ประกอบพิธีกรรม การกระทำต่าง ๆ เป็นสิ่งปราศจากความตีความชั่ว ธรรมชาติของความตีความชั่วขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับ และผลแห่งการกระทำนั้น ๆ ดังนั้นการใช้เวทมนต์คาถา และไสยศาสตร์ของภิกษุในนิกายนี้จึงปรากฏอย่าง กว้างขวาง (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. 2525 : 189 - 190)

นิกายฌาน นิกายนี้เกิดขึ้นในอินเดีย แล้วแพร่เข้ามาในประเทศไทย และกลายเป็นนิกายที่มีอิทธิพลมากที่สุด สมาชิกนิกายฌานเชื่อว่าการหลุดพ้นนั้น มิใช่ได้มาด้วยการทำความดี เคารงศาสนา ประกอบพิธีกรรมหรือการศึกษา คัมภีร์ แต่การหลุดพ้นจะเกิดขึ้นทันทีทันใดไม่รู้ตัว ดังนั้นนิกายนี้จึงเน้นในเรื่อง การทำวิปัสสนาสมาธิหรือการเข้าฌาน (รังมิ ชันโสภา. 2521 : 93)

นิกายเทียนไท นิกายนี้เชื่อว่าการหลุดพ้นจะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการทำ วิปัสสนา รักษาศีล ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และศึกษาพระคัมภีร์ประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาพระคัมภีร์นิกายนี้เน้นเป็นพิเศษ และเชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของลัทธิเต๋า (รังษี ชั้น ไสภา. 2524 : 93)

คำสอนที่แตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของแต่ละนิกายดังกล่าวส่งผลให้ชาวจีนมีความเชื่อของของโลกหน้า สวรรค์ และวิญญานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงความกตัญญูต่เวทิต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเขาไม่สามารถพบเห็นและสนองคุณโดยตรง สิ่งที่ชาวจีนปรารถนาคือการแสดงความกตัญญูต่อวิญญานบรรพบุรุษของตน ดังนั้นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดังกล่าวจึงปรากฏให้เห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (ม.ป.ป. : 52 - 53) ศึกษาความเชื่อของศาสนาเต๋าและขงจื้อในประเทศไทย กรณีศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยศึกษาจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากประชากรในจังหวัดนครปฐม สรุปได้ว่า ลักษณะศาสนาและความเชื่อของชาวจีนที่แสดงออกในการประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ นั้นมีลักษณะผสมผสานความเชื่อ หลักศาสนาที่สำคัญ 4 ประการคือ ความเชื่อในเรื่องการบวงสรวง วิญญานบรรพบุรุษ ความเชื่อจากศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและหินยาน ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างอาจปรากฏอิทธิพล ความเชื่อของรูปแบบศาสนาทั้ง 4 รูปแบบความเชื่อทางศาสนาส่วนใหญ่ จะปรากฏในรูปความเชื่อพื้นบ้านที่นับถือและปฏิบัติต่อกันมามากกว่าที่จะเป็นความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาของศาสนา

สมบุรณ์ สุขสำราญ (2530 : 115) ศึกษาความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีนในเขตทรงวาด และสำเพ็ง พบว่าจีนโพ้นทะเลซึ่งอยู่ในประเทศไทยปัจจุบันเป็นชาวจีนรุ่นลูก รุ่นหลาน ชาวจีนเหล่านี้เติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างจากความเชื่อทางศาสนา

ของคนรุ่นปู่ย่าตายาย เพราะเป็นความเชื่อทางศาสนาที่คนรุ่นบิดามารดาได้ ผสมกลมกลืนระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนา การบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิ เต๋า ลัทธิขงจื้อ การนับถือเจ้า ประกอบกับชาวจีนรุ่นลูกหลาน นิยมเข้ารับการ ศึกษาในระบบโรงเรียนไทย และการเรียนรู้ทางสังคม ในสภาพแวดล้อม ของสังคมไทยทำให้เกิดการกลืนกลายความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมของชาวจีน ดังจะเห็นได้จากชาวจีนนิยมทำบุญที่วัด นิยมให้ลูกหลานอุปสมบท และนิยม ฌาปนกิจศพบรรพบุรุษแทนการทำกงเต๊ก และชวงซุ้ย ความเชื่อทางศาสนาที่ กลืนกลายไปนั้น จะครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

ชโล บุษช่วย (2532) ศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาว ไทยเชื้อสายจีน ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พบว่าชาวไทยเชื้อ สายจีนในอำเภอเมืองสงขลา มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณ ซึ่งมีทั้งวิญญาณเทพ เจ้าหรือเซียน วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณทั่วไป ความเชื่อเกี่ยวกับชาติภพ ความเชื่อเกี่ยวไสยศาสตร์ อันได้แก่ เครื่องรางของขลัง และโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ได้แก่ ฤกษ์ ยามและโชคละตา ความเชื่อ ดังกล่าวมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม ความกตัญญูตเวทีจาก ลัทธิขงจื้อ ชาติ-ภพ จากพุทธศาสนาิกายมหายาน ไสยศาสตร์และโหรา ศาสตร์จากศาสนาเต๋า นอกจากนั้นความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมการของชาว ไทยเชื้อสายจีนกลุ่มดังกล่าวจะประกอบด้วยวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ 3 ประการ คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศิลปะลักษณะการแสดงออกทางวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นการปฏิบัติเพื่อให้วิญญาณได้กับความสุขความพึงพอใจ รวมทั้งได้รับความ ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติต่อวิญญาณ ดังกล่าวอย่างไรพวกเขาาก็จะได้รับผลตอบแทนอย่างนั้นด้วย นอกจากนั้น วัฒนธรรมที่แสดงออกในพิธีกรรมดังกล่าวจะมีความหมายไปในทางสิริมงคล เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือจะมีความหมายเกี่ยวกับโชคลาภ วาสนาและอายุยืน ทั้งสิ้น

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมา ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดังนี้

1. เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ทัศนียมทั้งทางรูปธรรมและความ
เชื่อที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
2. เป็นแนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบ โครงสร้างหน้าที่ประ
โยชน์ใช้สอย ตลอดจนเทคนิควิธีในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนในอำเภอ
เมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
3. เป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาศิลปสถาปัตยกรรมและ
สถาปัตยกรรมจีน

บทที่ 3

คตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับในการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

หลักฐานที่ยืนยันว่าชาวจีนได้เริ่มเข้ามาตั้งหลักแหล่งในภาคใต้ของประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยใดยังไม่ปรากฏแน่ชัด "แต่จากการค้นพบภาพสลักปูนค่าศิลปะเขมร เป็นรูปเรือสำเภาและผู้คนที่มีลักษณะหน้าตาคล้ายคลึงกับคนจีนปรากฏอยู่ในห้องโถงของปราสาทขยอนกลางเมืองนครธม ซึ่งสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นั้น น่าจะเป็นข้อสังเกตได้ประการหนึ่งว่า อาจจะมีพ่อค้าชาวจีนได้เดินทางมาตั้งตลาดการค้า และเมืองท่าในบริเวณอ่าวสยามมาก่อนคริสตศตวรรษที่ 13" (จี. วิลเลียม สกินเนอร์. 2529 : 1) และในระยะต่อมาเมื่อการติดต่อค้าขายและการเดินทางเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้น ก็มีชาวจีนและขบวนเรือสำเภาจากเมืองจีนมาแวะที่ท่าเรือและที่ตั้งต่าง ๆ ทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูเพิ่มมากขึ้น กระทั่งได้มีการค้นพบแหล่งแร่ดีบุกในภาคใต้ของดินแดนไทย เมื่อมีการเดินทางจากอ่าวสยามผ่านดินแดนดังกล่าวมายังอ่าวเบงกอล อันเป็นปัจจัยเบื้องต้นประการหนึ่งของการก่อตั้งชุมชนชาวจีนอย่างถาวรในภูมิภาคนี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าของชนชาวจีนกับดินแดนแหลมมลายูขยายตัวกว้างขวางขึ้น การอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างมั่นคงตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยของชาวจีนก็เพิ่มมากขึ้นจนก่อให้เกิดชุมชนใหญ่ปรากฏอยู่ทั่วไปอย่างเห็นได้ชัดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

ปรากฏการณ์ทางสังคมประการหนึ่งที่ชาวจีนอพยพได้มอบให้กับสังคมไทยก็คือการก่อให้เกิดชุมชนเมืองขึ้น ลักษณะของชุมชนดังกล่าวจะประกอบด้วยบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน และตลาดการค้าที่รวมกลุ่มอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งแต่เดิมนั้นการเกิดขึ้นของเมืองส่วนใหญ่นี้จะเป็นผลมาจากความต้องการความปลอดภัยและการป้องกันภัยจากข้าศึกศัตรู มีการขุดคูเมือง

สร้างกำแพงเมืองและป้อมปราการขึ้นเพื่อใช้เป็นที่หลบภัยยามถูกโจมตี ในเมืองจะเป็นที่อยู่ของเจ้านาย ขุนนางและข้าราชการ มีตลาดก็เพียงแต่ร้านโรงและที่ว่างพอที่จะให้บรรดาพ่อค้า แม่ค้าและชาวบ้าน นำสิ่งของต่าง ๆ มาวางขายแลกเปลี่ยนกันในตอนเช้าหรือตอนเย็นเท่านั้น เมื่อหมดเวลาต่างก็แยกย้ายกันกลับไป แต่ลักษณะการเกิดชุมชนเมืองตามแบบของชาวจีนในระยะหลังจะเริ่มจากตำแหน่งที่ตั้งของจวนเจ้าเมืองก่อนและจะมีร้านค้า ที่อยู่อาศัยของพวกพ่อค้ารวมอยู่ด้วย ในย่านดังกล่าวจึงเกิดเป็นแหล่งตลาดขึ้นเป็นศูนย์กลางของชุมชน อันเป็นที่คนหลายอาชีพมาอยู่ร่วมกัน สิ่งที่มาหาหรือเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ก็คือศาสนสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลเจ้า อันเป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคนจีนเหล่านั้นนั่นเอง

เมืองที่เกิดขึ้นจากย่านตลาดลักษณะดังกล่าวมีเป็นจำนวนมากมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บรรดาเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ยังคงสภาพเป็นศูนย์กลางของจังหวัดและอำเภอ นั้น ส่วนใหญ่เกิดจากเหตุผลดังกล่าวทั้งสิ้น (ศรีศักร วัลลิโภคม. 2522 : 50-51)

กล่าวโดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทย ชุมชนเมืองดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ถึงปัจจุบันตามเมืองท่าสำคัญต่าง ๆ เช่น สุราษฎร์ธานี ชุมพร ภูเก็ต ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า พังงา ตรัง นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี เป็นต้น หลักฐานสำคัญที่ยังคงปรากฏอยู่ในบริเวณชุมชนที่กล่าวถึง นอกจากจะมีจำนวนประชากรที่เป็นชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยสืบเนื่องกันมาอยู่อย่างหนาแน่นแล้วก็ยังมีสิ่งก่อสร้างที่ยังคงรูปแบบ โครงสร้าง และเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวจีนปรากฏให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมากอีกด้วย ซึ่งสถาปัตยกรรมเหล่านั้นส่วนใหญ่จะนำเอาเทคนิควิธีและศิลปะการก่อสร้างตามแบบคตินิยมที่เคยปฏิบัติอยู่แต่ดั้งเดิมในเมืองจีนมาใช้เกือบครบถ้วนสมบูรณ์

ครูฉี แก้วม่วง และคนอื่น ๆ (2529 ; 829) กล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของอาคารบ้านเรือนที่ชาวจีนปลูกสร้างขึ้นตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ว่า

การปลูกตึกแถวของคนจีนตามแหล่งที่เป็นย่านการค้า ซึ่งต่อมาได้เจริญขึ้นเป็นเมืองเช่นที่ สงขลา ปัตตานี ตรัง ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง ระนอง ภูเก็ต มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมคล้ายตึกแถวในเมืองปิ้งกล่าวคือมักเป็นตึกแถว 2 ชั้น แบ่งเป็นหลายคูหา แต่ละคูหามีความความลึกมาก ๆ มีเฉลียงยื่นออกมาทางหน้าบ้าน เฉลียงกว้างประมาณ 2.5 เมตรถึง 3 เมตร พื้นชั้นบนยื่นออกมาแทนหลังคา เฉลียง เสาหน้าเฉลียงมีขนาดใหญ่ ก่อด้วยอิฐใบกปูนอาจตกแต่งหัวเสา หรือปูนปั้นลายจีน หน้าบ้าน แต่ละคูหาถ้าใช้ทำการค้าจะเปิดเกือบตลอดด้านแต่ถ้าเป็นที่อยู่อาศัยจะเปิดเฉพาะตรงกลางเป็นประตู 2 บานขนาดใหญ่ สองข้างประตูอาจปิดทึบหรือทำเป็นหน้าต่างกรูกระจก ตกแต่งลวดลายตามขอบหน้าต่างและประตู ส่วนลึกของบ้านอาจลึกถึง 20 เมตร หรือมากกว่านั้นโดยแบ่งชั้นล่างเป็นคอน ๆ คอนหน้าสุดใช้เป็นที่ค้าขาย หรือเป็นห้องรับแขก ถัดเข้าไปมีฝาผนังเกือบเต็มห้อง ส่วนหนึ่งเป็นบันไดสำหรับขึ้นชั้นบน ส่วนถัดเข้าไปมักมีบ่อน้ำอยู่ด้วย 1 บ่อ เป็นบ่อน้ำที่ใช้อิฐเรียงขอบเป็นรูปวงกลม ส่วนนี้มักไม่มีหลังคา ลึกเข้าไปมักเป็นห้องรับประทานอาหารและห้องครัว ลึกเข้าไปอีกอาจเป็นที่เก็บของ และอาจมีลานโล่งอยู่ตอนหลังสุดเพื่อทำสวนดอกไม้หรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น ส่วนชั้นบนอาจมีเฉพาะคอนหน้าสุด หรือมีหลายคอน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบจีนที่เรียกว่ากาบู รูปทรงกระบอกผ่าซีกมุงคว่ำอันหงายอันสลับกันทำให้ดูเป็นสันนูนเป็นแนวขนานกันอย่างสวยงาม หลังคาแต่ละส่วนมักมี "สกายไลต์" หรือช่องแสงสว่างตามธรรมชาติทำให้ไม่อับอากาศไม่อบอ้าว โครงสร้างหลักส่วนใหญ่ของอาคารชั้นล่างก่อด้วยอิฐฉาบปูน พื้นปูด้วยกระเบื้องดินเผา (กระเบื้องหน้าวัว) หรือกระเบื้องลายฝรั่ง

ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีหลักฐานการเข้ามาตั้งหลักแหล่งของชาวจีนมาตั้งแต่ตอนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา และถือได้ว่าชาวจีนเหล่านั้นเป็นชนพื้นเมืองอีกกลุ่มหนึ่งในทัศนะของพ่อค้าชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับเมืองสงขลาในระยะเดียวกัน ทั้งนี้เพราะ "ก่อนที่ชาวฮอลันดาจะเข้ามาค้าขายนั้นได้มีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่ก่อนแล้ว"

(H. Terpstra. 1938 : 67 อ้างอิงมาจาก ยงยุทธ ชูวัน. 2529 : 39) บทบาทที่สำคัญของชาวจีนต่อการพัฒนาเมืองสงขลา ในระยะแรกคือบทบาททางการค้าระดับชาติ กล่าวคือเมื่อพ่อค้าชาวจีนนำถ้วยชามมาขายที่เมืองสงขลา พ่อค้าชาวฮอลันดาก็รับซื้อส่งต่อไปยังตลาดยุโรป นอกจากนี้เมืองสงขลายังมีอยู่ต่อเรือที่ตีที่พ่อค้าชาวฮอลันดามักจะมาซ่อมแซมหรือต่อเรือขึ้นใหม่ที่นี้ ซึ่งกิจการดังกล่าวก็ล้วนอยู่ในการดำเนินการของชาวจีน

ชาวจีนในเมืองสงขลาเริ่มมีบทบาททางด้านการเมืองอย่างชัดเจนมากขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อจีนเหยียง แซ่เฮ่า ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการเมืองสงขลา (เจ้าพระยาวิเชียรคีรี. 2476 : 4) เป็นโอกาสให้ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักฐานเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นกลุ่มชนที่ขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่อย่างรวดเร็วอีกกลุ่มหนึ่งในเมืองสงขลา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการย้ายเมืองสงขลามาดังทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบ จำนวนประชากรจีนก็เพิ่มปริมาณหนาแน่นมากขึ้นเป็นลำดับ

ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชาวดังชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยจะต้องมีการสักข้อมือเพื่อสังกัดมูลนาย และต้องถูกเกณฑ์แรงงาน แต่ชาวจีนจะได้รับยกเว้นมาโดยตลอด ต่อมารัฐบาลเห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรม เห็นสมควรที่จะหาวิธีให้ชาวจีนตอบแทนรัฐบาลบ้าง "ชาวจีนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป จึงต้องมีการผูกปิ่นแทนการเกณฑ์แรงงานและการสักข้อมือเพื่อสังกัดมูลนาย โดยจะต้องชำระเงินค่าผูกปิ่นเป็นเงิน 5 บาททุก 3 ปี หรือปีละ 2 บาท ต่อคน" (ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี และวิมล พงศ์พิพัฒน์. 2523 : 215)

ในบันทึกจดหมายเหตุ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ระบุจำนวนชาวจีนในเมืองสงขลา และเมืองจะนะที่มาผูกปี ในปี พ.ศ. 2402 ว่ามีถึง 813 คน และในปี พ.ศ. 2408 จำนวน 809 คน

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีจดหมายเหตุบันทึกถึงจีนคงเมือง ซึ่งหมายถึงชาวจีนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวรในเมืองสงขลา ว่ามาเสียค่าผูกปีถึง 326 คน

จากบันทึกจดหมายเหตุดังกล่าว จึงเป็นหลักฐานยืนยันถึงจำนวนประชากรส่วนหนึ่งของชาวจีน ที่มีการตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างถาวรขึ้นแล้วในเมืองสงขลา

ในปี พ.ศ. 2427 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ ได้ทรงบันทึกถึงลักษณะบ้านเรือนในเมืองสงขลาไว้ตอนหนึ่งว่า

ที่ใกล้กำแพงเมืองด้านตะวันออก มีตึกดินสำหรับเมืองหมู่หนึ่ง เป็นโรงหลังคามุงกระเบื้อง มีสายล่อฟ้า ในเมืองมีบ้านราษฎรเป็นตึกจีนบ้าง โรงเรือนเครื่องสับ เครื่องผูกบ้าง เรียงรายไปตามถนน และเป็นหมู่เป็นหย่อม มีเป็นตึกประมาณส่วนหนึ่ง เรือนจากประมาณ 3 ส่วน ศาลเจ้าอื่น ๆ หลายแห่ง มีวัดในกำแพง 6 วัด

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. 2504 : 62)

ต่อมาเมื่อพระสฤทธิพิจนกรณ ได้เดินทางมาตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาเขต ร.ศ.113 (พ.ศ.2437) ได้บันทึกถึงสภาพบ้านเรือนในเมืองสงขลาว่า

ในเมืองมิดนสสายข้างตะวันตกเป็นสายใหญ่ไปตามทิศเหนือใต้ เป็นถนนคิลาภอใช้รถเกวียนได้สองฟากถนนเป็นตึก 2 แถว ขายผ้าและสิ่งของต่าง ๆ เป็นร้านชาตลอดไป มีตึกหน้าที่สี่คะถนนทางเหนือแล้วต่อไปทางใต้มีแต่ตามริมถนน ในกำแพงเมืองมิดิกไม่เกิน 200 หลั่ง รวมทั้งตึกและบ้านเรือนราษฎรในกำแพงไม่เกิน 1500 หลั่งคา (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ รัชกาลที่ 5 ม.2 12 ก/2.)

ในงานวนบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างของราษฎรที่ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับดังกล่าว ส่วนของอาคารที่เรียกว่าตึกนั้นจะมีลักษณะทางการก่อสร้างที่เรียกกันทั่วไปในยุคนั้นว่า "เป็นวิธีช่างทำท่านองจีน" ซึ่งหมายถึงการก่อสร้างอาคารที่มีลักษณะทางกายภาพ เป็นแบบสถาปัตยกรรมจีนนั่นเอง และอาคารในลักษณะดังกล่าวส่วนหนึ่งก็ยังคงปรากฏเป็นหลักฐานทางสถาปัตยกรรมมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาและสำรวจของผู้วิจัยพบว่า อาคารสิ่งก่อสร้างที่ยังคงลักษณะรูปแบบและศิลปะการก่อสร้างแบบจีนใน เขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลานั้นมีทั้งประเภทที่อยู่อาศัยหรือนิवासสถาน ศาสนสถานและสุสานอยู่เป็นจำนวนมาก อันเป็นกลุ่มตัวอย่างข้อมูลที่สามารณนำมาวิเคราะห์คตินิยมในการก่อสร้างได้อย่างครบถ้วน ดังจะได้กล่าวเป็นลำดับต่อไป

1. นิवासสถาน เป็นอาคารประเภทที่พักอาศัย อาคารที่พักอาศัยที่ปรับใช้ เป็นอาคารพาณิชย์ และอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน ซึ่งจากการสำรวจพบว่า บริเวณที่เป็นแหล่งชุมชนที่ยังคงปรากฏอาคารชนิดนิवासสถานที่มีลักษณะทางกายภาพ โครงสร้าง และรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนอยู่อย่างชัดเจน ได้แก่ บริเวณสองฟากของถนนนครนอกและถนนนครใน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2. ศาสนสถาน เป็นอาคารสิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งในเขตอำเภอเมืองสงขลาปรากฏศาสนสถานอัน ได้แก่ ศาลเจ้าและศาลหลักเมือง จำนวน 7 แห่ง ดังรายชื่อต่อไปนี้

2.1 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.2 ศาลเจ้าตั้งเซ็งอ็อง ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.3 ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.4 ศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.5 ศาลเจ้าไต้ฮงเตียน ถนนยะลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.6 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ถนนรามวิถี ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.7 ศาลเจ้าปูนเต้าก้ง หลักกิโลเมตรที่ 2 ถนนสายสงขลา-นาทวี บริเวณสามแยกสำโรง ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ศาลเจ้าทั้ง 7 แห่งดังกล่าวสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่มตามระยะเวลาในการก่อสร้าง ดังนี้คือ

กลุ่มแรก เป็นศาลเจ้าที่สร้างมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งศาลเจ้ากลุ่มนี้จะได้รับอิทธิพลทางการก่อสร้างจากคตินิยมจีนสูง เพราะดำเนินการก่อสร้างในระยะเวลาที่เจ้าเมืองสงขลาเป็นชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน

กลุ่มที่สอง เป็นศาลเจ้าที่ก่อสร้างขึ้นภายหลังสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งจะได้รับอิทธิพลและเทคโนโลยีในการก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าศาลเจ้าในกลุ่มที่สองจะมีองค์ประกอบโครงสร้าง วัสดุ และเทคนิควิธีในการก่อสร้างบางอย่างเปลี่ยนแปลง และแตกต่างไปจากกลุ่มแรก แต่แบบแผนโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมตลอดจนคตินิยมในการก่อสร้างยังคงคงรูปแบบดั้งเดิม

3. สุสานสถาน เป็นสิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อการประกอบพิธีศพ ซึ่งขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กำหนดให้ชวงชัยที่อยู่ในสุสานสถานในเขตตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นกลุ่มตัวอย่างข้อมูล และจากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่า มีชวงชัยปรากฏในสุสานสถานต่าง ๆ ตามกลุ่มภาษาของชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีนดังนี้

- 3.1 สุสานชกเกียน
- 3.2 สุสานแคะ - ไทหล่า
- 3.3 สุสานแต่จิว
- 3.4 สุสานกวางตุ้ง

การศึกษาคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ทั้งสามประเภทที่กล่าวมา ได้จำแนกหัวข้อเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

1. คตินิยมด้านรูปธรรม
  - 1.1 คตินิยมด้านรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในนิวาสนสถาน
  - 1.2 คตินิยมด้านรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในศาสนสถาน
  - 1.3 คตินิยมด้านรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถาน
2. คตินิยมด้านความเชื่อ
  - 2.1 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ ทิศทาง ในการก่อสร้าง
  - 2.2 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุสิ่งก่อสร้าง อุปกรณ์ และองค์ประกอบในการก่อสร้าง
  - 2.3 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับ ฤกษ์-ยาม

คตินิยมด้านรูปธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 700) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปธรรมไว้ว่า "รูปธรรม (รูปปะ) น. สิ่งที่มีรูป, ตรงกันข้ามกับนามธรรม"

ส่วนความหมายในทางศิลปะนั้น ชลูด นิ่มเสมอ (2531 : 287) กล่าวว่า "รูปธรรม : ส่วนที่เป็นรูป เป็นวัตถุ เป็นกาย ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยอินทรีย์สัมผัส"

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า รูปธรรมจะต้องเกี่ยวข้องกับรูป หรือรูปทรง และจะต้องแสดงออกด้วยวัตถุที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางกายของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม รูปธรรมในความหมายทางศิลปะ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของความเหมือนจริงตามธรรมชาติ (Realistic) มากกว่าจะเน้นการแสดงออกโดยรูปทรงเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแตกต่างในการอธิบายถึงศิลปะแบบนามธรรม (Abstract) อันหมายถึงศิลปะที่ถอยห่างจากความเป็นจริง หรือความคิดที่แยกจากความจริงทางวัตถุ อันเป็นสิ่งตรงข้ามกับรูปธรรม ชลูด นิ่มเสมอ (2531 : 311) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงรูปธรรมและนามธรรมในทางศิลปะว่า

รูปธรรมในทางศิลปะหมายถึง งานศิลปะที่แสดงด้วยรูปทรงที่เหมือนหรือคล้ายของจริงในธรรมชาติหรือใช้รูปทรงเหล่านั้นเป็นสื่อในการแสดงออก แต่อาจตัดแปลงหรือจัดระเบียบเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความคิดของศิลปิน รูปทรงที่ถูกเปลี่ยนแปลงให้ห่างจากความจริงเหล่านี้ จะเริ่มเป็นรูปทรงแบบนามธรรมขึ้นทีละน้อย ถ้ายังตัดแปลงหรือตัดทอนส่วนที่เหมือนของจริงออกมากเท่าไร รูปทรงนั้นก็จะมีลักษณะเป็นนามธรรมมากขึ้นเท่านั้น จนกระทั่งถึงจุดหนึ่งที่มองดูแล้วไม่รู้ว่า เป็นรูปทรงของอะไร งานนั้นก็จะ เป็นงานแบบนามธรรมโดย

สมบูรณ์ เป็นงานนามธรรมที่มีจุดเริ่มต้นจากรูปธรรม รูปธรรม กับ นามธรรม จึงอยู่บนทางสายเดียวกัน มีต้นทางข้างหนึ่ง เป็นรูปธรรม อีกข้างหนึ่ง เป็นนามธรรม

ดังนั้นในฐานะที่สถาปัตยกรรม เป็นผลงานด้านศิลปะของมนุษย์ในการ ใช้วัตถุเข้ากำหนดและจัดการกับที่ว่าง เพื่อสนองตอบความต้องการทางกาย ษณะเดียวกันที่สถาปัตยกรรมก็ยังรับสนองความต้องการทางด้านจิตใจด้วย รูปธรรมที่ปรากฏ จึงสามารถปรากฏหรือแสดงออกได้ด้วยลักษณะที่เหมือนจริง ตามธรรมชาติ หรือลักษณะที่พัฒนาไป เป็นสัญลักษณ์อยู่บนสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ก็ได้

แต่การปรากฏอยู่ของรูปธรรม หรือสัญลักษณ์ (นามธรรม) ใน สถาปัตยกรรม จะต้องแสดงออกด้วยวัตถุเป็นสำคัญ และวัตถุเหล่านั้นจะต้อง ปรากฏเป็นส่วนประกอบรวมที่มีลักษณะรวมกัน เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันกับมวล และ โครงสร้างทั้งหมดของสถาปัตยกรรมนั้นด้วย ซึ่งอาจเรียกลักษณะดังกล่าวว่า สถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องได้ เช่นเดียวกัน

คตินิยมด้านรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในนิवासสถาน

สถาปัตยกรรมจีนชนิดนิवासสถาน หรือประเภทที่พักอาศัยที่ปรากฏอยู่ ในบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน และอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ถนน จะนะ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลานั้น มีทั้งแบบตึกแถว ชั้นเดียวและตึกแถวสองชั้น เป็นอาคารที่ดำเนินการก่อสร้างตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิมตามคตินิยมของจีน เช่น การวางตำแหน่งของตึกแถว จะยึดเอา แนวถนนด้านหน้าในบริเวณที่ตั้ง เป็นสำคัญโดยวางผังของอาคาร เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าด้านแคบออกสู่ถนน ในจำนวนตึกแถวทั้งแบบชั้นเดียวและตึกแถว สองชั้น พบว่าจำนวนคูหาของตึกแถวแต่ละอาคาร มีตั้งแต่ขนาดคูหาเดียวไป จนถึง 7 คูหา โดยอาคารตึกแถวชั้นเดียวจะมีจำนวนคูหาติดต่อกันมากที่สุดถึง

7 คูหา ในขณะที่ตึกแถว 2 ชั้น จะมีจำนวนคูหาติดต่อกันสูงสุดเพียง 3 คูหา ระหว่างอาคารตึกแถวที่สร้างประชิดกันจะไม่นิยมก่อสร้างให้ผนังอาคารติดต่อกันมักจะเว้นพื้นที่ระหว่างอาคารด้านข้างไว้ประมาณ 0.30 เมตร ถึง 1.50 เมตร เพื่อเป็นทางเดินหรือระบายอากาศ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสภาพปัจจุบัน อาคารตึกแถวเหล่านั้นได้ถูกรื้อถอนและปรับปรุงไปเป็นจำนวนมาก ทำให้มีอาคารรุ่นใหม่เกิดขึ้นแทนที่แทรกอยู่โดยตลอด จึงยากแก่การสรุปลงไปให้แน่ชัดได้ว่าจำนวนคูหาของตึกแถวทั้งแบบชั้นเดียว และ 2 ชั้น ของอาคารแต่ละหลังนั้นมีจำนวนที่แน่นอนเท่าใด

ส่วนเรือนหมู่ 2 ชั้น สืบราวพบเพียงหลังเดียว ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (เดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร์ ฌ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2421) ตั้งอยู่บริเวณถนนจะนะกับถนนรองเมือง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา มีลักษณะเป็นเรือนหมู่ 2 ชั้น ผังอาคารประกอบด้วยตัวเรือน 4 หลัง เชื่อมต่อกันด้วยชานล้อมเป็นรูปสี่เหลี่ยม ลักษณะการวางตำแหน่งของอาคารจะค้ำนึ่งถึงแหล่งน้ำตามคตินิยมจีนเป็นสำคัญ ด้านหน้าจึงหันออกสู่ทะเลสาบสงขลา มีระเบียงขนานซ้ายขวา ทำหน้าที่เป็นกำแพงตั้งฉากกับตัวเรือนใหญ่ทั้งสองด้าน โดยจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในลักษณะสมดุลกับแกนกลาง พื้นที่ด้านหน้าระหว่างระเบียงและตรงกลางวงล้อมของอาคารทั้ง 4 หลัง ด้านในจะเป็นที่วางใช้สำหรับเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของบ้าน รวมทั้งใช้เป็นทางสัญจรชั้นล่างด้วย

การศึกษาคตินิยมด้านรูปธรรมของสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิवासถาน ในเขตอำเภอเมืองสงขลาตั้งกล่าวข้างต้น จะศึกษาคตินิยมในการก่อสร้างที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ส่วนหลังคา
2. ส่วนหน้าจั่ว
3. ส่วนประตู หน้าต่าง ช่องลม
4. ส่วนผนัง เสา ฐาน

1. ส่วนหลังคา

หลังคาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสถาปัตยกรรม เป็นโครงสร้างส่วนบนของอาคารที่มีประโยชน์ในการป้องกันแดดฝน และเป็นฉนวนป้องกันอุณหภูมิ เสียงและอื่น ๆ ในทางสถาปัตยกรรมนั้น โครงสร้างของหลังคาจะต้องมีคุณสมบัติในการป้องกันแรงในลักษณะต่าง ๆ จากน้ำหนักที่มากกระทำต่อตัวอาคารด้วย เช่น น้ำหนักคงที่ อันได้แก่ น้ำหนักที่เกิดจากโครงสร้าง วัสดุผนังและส่วนประกอบอื่น ๆ ของส่วนหลังคาเอง หรือน้ำหนักจร อันได้แก่ ลม ฝน หิมะ และการเพิ่มน้ำหนักด้วยการซ่อมแซม เป็นต้น นอกจากนี้ประโยชน์และคุณสมบัติดังกล่าวแล้วหลังคายังทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความสวยงามให้แก่ตัวอาคาร ตลอดจนจำแนกให้เห็นเอกลักษณ์ และรสนิยมทางศิลปะของผู้เป็นเจ้าของผลงานสถาปัตยกรรมนั้น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้รูปแบบของหลังคายังสามารถชี้บ่งให้ทราบได้ว่าอาคารสถาปัตยกรรมนั้นเป็นวัฒนธรรมในการก่อสร้างของกลุ่มชนใด ทั้งนี้ สามารถสังเกตจากการเรียกชื่อลักษณะของหลังคาเหล่านั้น เช่น หลังคาบลานอ หลังคาปั้นหย่า หลังคาทรงไทย และหลังคาแก้งจีน เป็นต้น ในส่วนของหลังคาสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิवासถานที่ศึกษานั้นจะมีรูปทรงเป็นแบบทรงจั่วทั้งหมด ซึ่งมีทั้งทรงจั่วแบบหลังคาเดี่ยวขนาดใหญ่และทรงจั่วหลายหลังคา ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียด โครงสร้าง และเทคนิควิธีในบทต่อไป

การศึกษาคตินิยมการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนในส่วนของหลังคานั้นสามารถจำแนกรายละเอียดที่เป็นรูปธรรม และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องได้ดังนี้

1.1 สันหลังคา

ในงานสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิवासถานทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในบริเวณถนนนครนอกและถนนนครใน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีลักษณะทางกายภาพของเส้นสันหลังคา จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 เส้นสันหลังคาที่มีลักษณะแอ่นตรงกลางแล้วเขี่ยขึ้นที่ปลายทั้งสองข้าง จดยอดจั่วหลังคา (ดูภาพประกอบที่ 1 หน้า 75)

1.1.2 เส้นสันหลังคาที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับพื้นอาคารยาวตลอดไปจดยอดจั่วหลังคา (รูปภาพประกอบที่ 2 หน้า 76)

โครงสร้างสันหลังคาทั้งสองลักษณะดังกล่าว จะใช้วิธีการก่ออิฐขึ้นจากส่วนบนสุดของหลังคาแนวเดียวกับอกไก่ โดยก่อเป็นบัวทั้งบนและล่างยาวตลอดแนวอาคาร มีรูปแบบและรายละเอียดในการก่อสร้างแตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

แบบที่ 1 ก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวทั้งแนวบนและแนวล่าง ฉาบปูนทึบตลอด

แบบที่ 2 ก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวทั้งแนวบนและแนวล่าง แบ่งเป็นช่วง ๆ ระยะตามแนวเสา และช่วงกลางของอาคารสองช่วง ฉาบปูนทึบ

แบบที่ 3 ก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวทั้งแนวบนและแนวล่าง แบ่งเป็นช่วง ๆ ด้วยลายปูนปั้นหรือก่ออิฐทึบ ระยะตามแนวเสาและช่วงกลางของอาคารสองช่วง ระหว่างช่วงประดับตกแต่งด้วยลายปูนปั้น เป็นรูปสัตว์พรรณไม้ หรือลายมงคลอื่น ๆ

แบบที่ 4 ก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวทั้งแนวบนและแนวล่าง แบ่งเป็นช่วง ๆ ด้วยลายปูนปั้นหรือก่ออิฐทึบ ระยะตามแนวเสาและช่วงกลางของอาคารสองช่วง ระหว่างช่วงใช้กระเบื้องปูลุเคลือบสีส้มหรือสีแดงกรุเป็นแนวยาว มีทั้งแบบแถวเดียวและสองแถวขนานกัน (รูปภาพประกอบที่ 3 หน้า 77)

ผลจากการสำรวจสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิวาสดานบริเวณถนนนครนอก และถนนนครใน ทั้งหมดพบว่ามีมีการก่อสร้างสันหลังคาแบบที่ 4 เป็นจำนวนมากที่สุด โดยแบบที่ 2 และแบบที่ 1 มีจำนวนน้อยกว่าเป็นลำดับ ส่วนหลังคาแบบที่ 3 นั้นมีจำนวนน้อยที่สุด กล่าวคือสำรวจพบอาคารเพียง 1 หลัง เท่านั้นที่ก่อสร้างสันหลังคาแบบที่มีลายปูนปั้นตกแต่ง ซึ่งลวดลายที่ปรากฏนั้นเป็นลวดลายปูนปั้นประกอบด้วยลายกระบวนจิบปั้นปิดทับบริเวณที่ติดกับยอดจั่วทั้งสองด้าน และตรงกลางอีกสองช่วง ซึ่งตรงช่วงกลางอาคารนี้ไม่ได้กำหนด

ให้วางระยะตรงแนวเสา หรือผนังแบ่งห้องอาคารแต่อย่างใด จึงเป็นข้อสังเกตได้ประการหนึ่งว่า การแบ่งช่วงระยะบนสันหลังคาไม่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับการแบ่งพื้นที่ของอาคาร หากแต่จะก่อสร้างวางระยะเพื่อเน้นจังหวะความสวยงามและคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยของแต่ละส่วนเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ จะพบเห็นได้ในอาคารที่พักที่เป็นห้องแถวหลังอื่น ๆ อีกด้วย ระหว่างช่วงแบ่งดังกล่าวจะประดับด้วยปูนปั้นลายเครือจีน ดอกบัว ดอกโบตั๋น ดอกบัว และสิ่งมงคลอื่น ๆ

เส้นสันหลังคาทั้งแบบที่อ่อนตรงกลาง และแบบที่เป็นเส้นตรงส่วนมากจะนิยมก่ออิฐมาชนกับยอดจั่วทั้งสองข้างพอดี ซึ่งจะทำให้สันหลังคามีขนาดความยาวเท่ากับความกว้างของตัวอาคาร แต่สำหรับอาคารที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา นั้น จะพบว่าปลายของสันหลังคามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากบ้านพักอาศัยทั่ว ๆ ไป กล่าวคือจะทำให้สันหลังคาเข้คสูงกว่าระดับยอดจั่ว โดยให้บัวค้ำบนหน้าค้ำยอดจั่วแต่ละข้างออกไปในลักษณะงอนเข้คขึ้น ตรงปลายสุดจะเว้าหางปลาซ้อนกัน ปลายค้ำข้างจะตัดเฉียงเป็นเส้นตรงรับกันพอดีกับส่วนปลายของบัวค้ำล่างที่ทาบถ้ายสอดทะลุยอดจั่วออกไป เสมอกับปีกหลังคา ทำให้มีลักษณะคล้ายกับหัวเรือสำเภา ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเป็นแบบแผนการก่อสร้างเช่นเดียวกับหลังคาศาลเจ้าอันเป็นศาสนสถานที่สถิตของบรรดาเทพเจ้าตามความเชื่อของชาวจีนในจังหวัดสงขลา (ดูภาพประกอบที่ 4 หน้า 78)

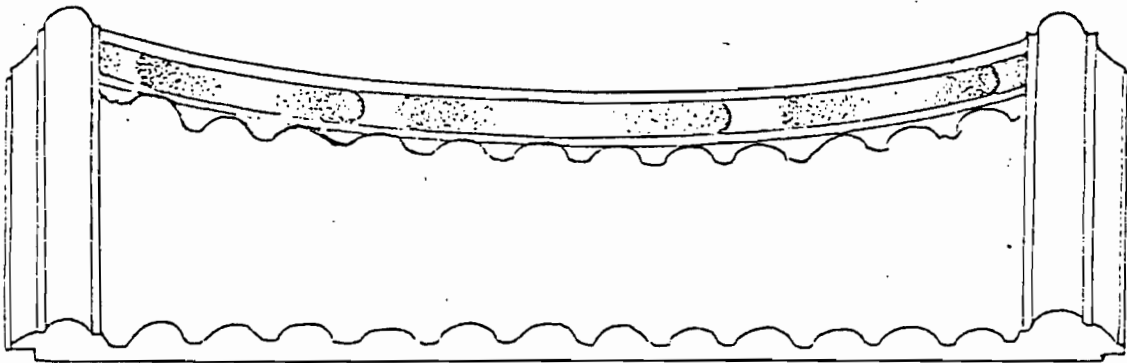
สัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนสันหลังคาของอาคารที่พักอาศัยของชาวจีนในจังหวัดสงขลา มักจะปรากฏอยู่ทั้งโดยแบบแผนการก่อสร้างและโดยการประดับตกแต่ง สัญลักษณ์ที่เกิดจากแบบแผนโครงสร้าง เช่น ลักษณะการอ่อนตรงกลางของเส้นสันหลังคาซึ่งมีลักษณะคล้ายห้องเรือสำเภา และปลายสันหลังคาที่งอนเข้คขึ้นสูงกว่าระดับยอดจั่วคล้ายหัวเรือสำเภา ส่วนสัญลักษณ์ที่ปรากฏโดยการประดับตกแต่งนั้น จะปรากฏขึ้นจากการนำวัสดุต่าง ๆ มาตกแต่งส่วนของสันหลังคา ซึ่งจากการศึกษาพบสัญลักษณ์ประเภทนี้ 2 ลักษณะคือ การประดับตกแต่งด้วยลายปูนปั้น และการประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องปูเคลือบ

ซึ่งสัญลักษณ์ที่ปรากฏนั้นส่วนใหญ่จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความ เชื่อ เรื่อง สิริมงคลทั้งสิ้น เช่น จากการสำรวจพบบ้านหลังหนึ่งซึ่งมีสันหลังคาก่ออิฐฉาบ ปูน เป็นแนวบัว โดยระหว่างบัวทั้งแนวนบนและแนวล่างแบ่ง เป็นช่วงด้วยลายปูน ปั้นระยะตามแนวเสา และช่วงกลางของอาคารสองช่วง ระหว่างช่วงจะ ประดับตกแต่งด้วยลายปูนปั้นเป็นภาพลายดอกไม้ ใบไม้ ซึ่งมีทั้งดอกบัว ดอก ท้อ หน่วมังคลและลายเครือจีน ซึ่งตามความหมายด้านสิริมงคลของชาวจีนนั้น ดอกบัวจะออกเสียงว่า "เหอวา" ซึ่งแปลว่า "ปรองดองกัน" หรือ "รวมกัน" (พรพรรณ จันทโรนาถ. 2530 : 9) และดอกท้อที่มี ความหมายว่าความยั่งยืนพร้อมกับ เป็น เครื่องรางป้องกันโรคระบาดได้อีกด้วย เป็นต้น การจัดองค์ประกอบของลายดังกล่าวในแต่ละช่วงจะไม่คำนึงถึงลักษณะ สมดุลแม้จะมีจุดเริ่มต้นของภาพจากตรงกลางแล้วแยกส่วนประกอบของลายออกไป ทั้งสองด้านก็ตามแต่กิ่งก้านและ เส้นของลายที่แยกออกไปทั้งซ้ายและขวาจะ มีลักษณะแตกต่างกัน

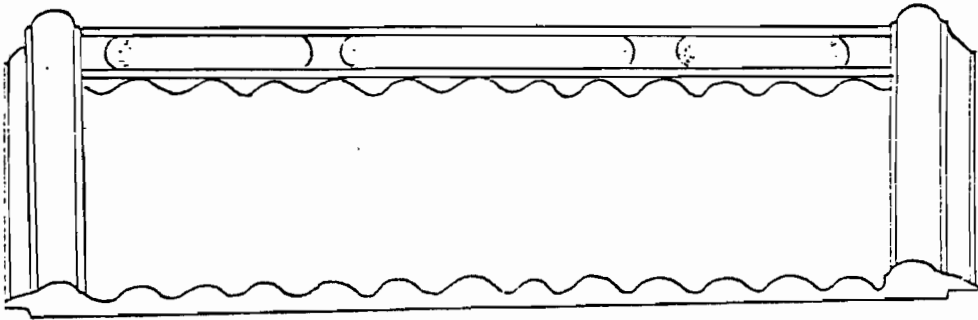
ส่วนการประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องปรูเคลือบ นอกจากจะเป็นการ เพิ่มความสวยงามให้ตัวสถาปัตยกรรม และ เป็นการลดน้ำหนักของสันหลังคา ลงแล้ว ลวดลายของอิฐโปรงหรือกระเบื้องปรูเคลือบเหล่านั้นจะมีลักษณะ คล้ายคลึงกับลวดลายเงินตราโบราณของจีน ซึ่งตามความเชื่อ นั้นถือว่าเงิน ตราโบราณเป็นสัญลักษณ์ของโชค ลาภ และความมั่งมี (จ็ค สรรเสริญ เป็นผู้ ให้สัมภาษณ์ สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 163 ถนนนครใน เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2534)

1.2 เครื่องมุง

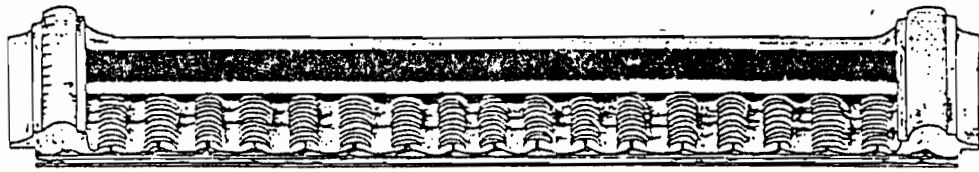
เครื่องมุงหรือวัสดุมุงหลังคาที่พักอาศัยของชาวจีนใน จังหวัดสงขลานั้น จะใช้วัสดุมุงที่เป็นดินเผาทั้งสิ้น มีทั้งกระเบื้องที่เป็นวัสดุ สำเร็จรูปที่นำเข้ามาจากเมืองจีนโดยตรงในระยะแรกของการเข้ามาตั้งถิ่น ฐาน และเป็นวัสดุที่ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่นโดยชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่ง อย่างถาวรแล้ว เป็นผู้ริเริ่มกิจการ แล้วรับการถ่ายทอดและรับช่วงการผลิต โดยชาวบ้านในท้องถิ่น เมืองสงขลา ผลิตขึ้นใช้และจำหน่ายจนสามารถสร้าง

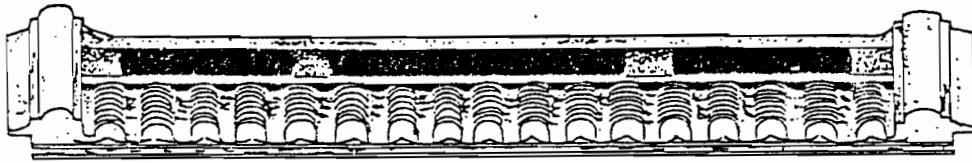
ภาพประกอบ 1 เส้นสับหลังคาที่มีลักษณะแบนตรงกลาง

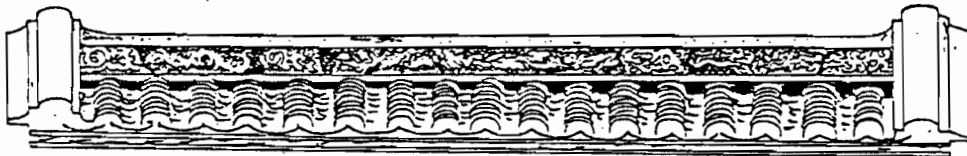
ภาพประกอบ 2 เส้นส้นหลังคาที่มีลักษณะเป็นเส้นตรง

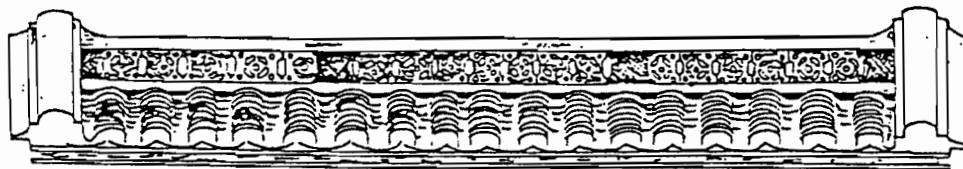
1

2

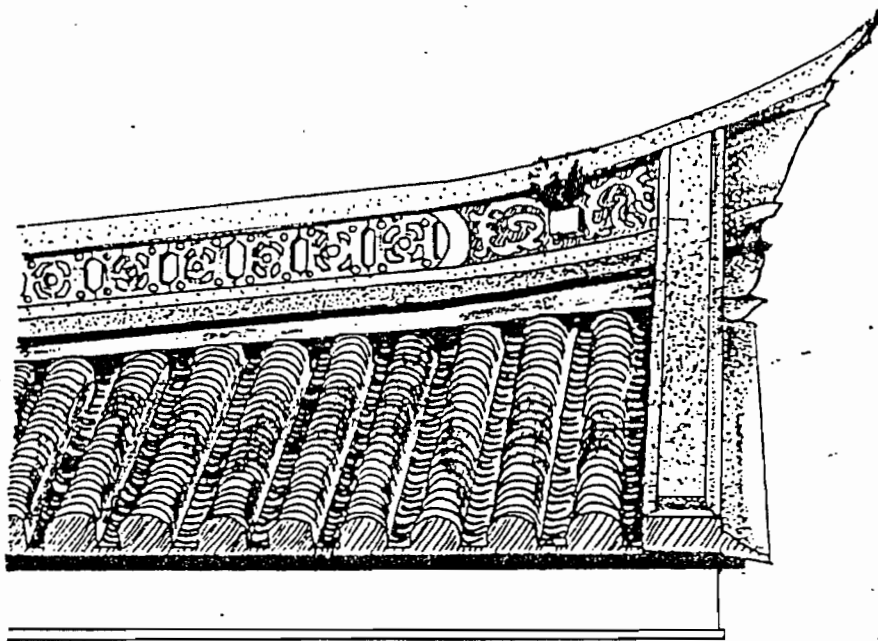

3

4

ภาพประกอบ 3 รูปแบบต่าง ๆ ของสันหลังคา

ภาพประกอบ 4 ลักษณะสันหลังคาเข็คสูงกว่าระดับยอดคิ้ว

ชื่อเสียงขจรยอกิจการออกไปได้อย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในบริเวณหัวเมืองปักษ์ใต้ กรุงเทพฯ ตลอดจนประเทศมาเลเซีย แหล่งวัตถุดิบซึ่งเป็นที่เดียวกับแหล่งผลิต ได้แก่ บริเวณชายฝั่งทะเลสาบทางทิศตะวันตกของเมืองสงขลา ตั้งแต่บริเวณบ้านท่าอิฐ บ้านท่าสะอ้าน จนถึงบ้านท่านางหอม ตำบลน้ำน้อย บริเวณวัดโคกเปี้ยว ตำบลเกาะยอ และบ้านบางโหนด ตำบลคูเต่า ซึ่งในบริเวณดังกล่าวจะมีดินเหนียวที่มีคุณภาพดีเป็นวัตถุดิบที่สำคัญ

จากการสำรวจสถำปัตยกรรมประเภทที่พอกอาศัยของชาวจีนในแหล่งที่ศึกษาวิจัยพบว่าวัสดุผนังหลังคามีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบของกระเบื้องที่ใช้ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ 4 แบบดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 มีลักษณะคล้ายกาบกล้วยหรือกระเบื้องผ่าซีก เป็นกระเบื้องดินเผารูปโค้งครึ่งวงกลมขนาดเล็ก ความกว้างของกระเบื้อง (เส้นผ่าศูนย์กลาง) ยาวประมาณ 12 เซนติเมตร ยาวประมาณ 25 เซนติเมตร มีชื่อเรียกกันโดยทั่วไปว่ากระเบื้องกาบกล้วย (ดูภาพประกอบที่ 5 หน้า 81)

แบบที่ 2 มีลักษณะเป็นโค้งลอนใหญ่มีความกว้างของโค้งมากกว่าแบบที่ 1 โดยวัดความกว้างของกระเบื้องได้ประมาณ 15 เซนติเมตร ยาว 25 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร มักเรียกรวมกันกับแบบที่ 1 ว่ากระเบื้องกาบกล้วย แต่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอีกส่วนหนึ่งเรียกกระเบื้องชนิดนี้ว่า กระเบื้องราง (ดูภาพประกอบที่ 5 หน้า 81)

แบบที่ 3 มีลักษณะเป็นกระเบื้องหน้ากว้าง มีความโค้งน้อยจนเกือบจะแบนราบ วัดความกว้างได้ประมาณ 18 เซนติเมตร ยาว 25 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร เรียกกันโดยทั่วไปว่ากระเบื้องจีน (ดูภาพประกอบที่ 6 หน้า 82)

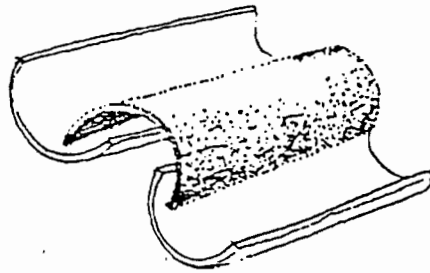
แบบที่ 4 มีลักษณะแบนราบ ทำรูปด้านปลายตัดเป็นมุมแหลมตรงหัวกระเบื้องงอปลายตั้งฉากกับแผ่นกระเบื้องใช้สำหรับเกี่ยวกับไม้ระแนง วัดความกว้างได้ประมาณ 5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร หนา

1 เซ็นติเมตร ตรงปลายที่เป็นขอเกี่ยวยาวประมาณ 2 เซ็นติเมตร เรียกกันทั่วไปว่ากระเบื้องเกล็ดเต่า หรือเรียกชื่อตามแหล่งที่ผลิต เช่น กระเบื้องเกาะยอ กระเบื้องเมืองสงขลา เป็นต้น (รูปภาพประกอบที่ 6 หน้า 82)

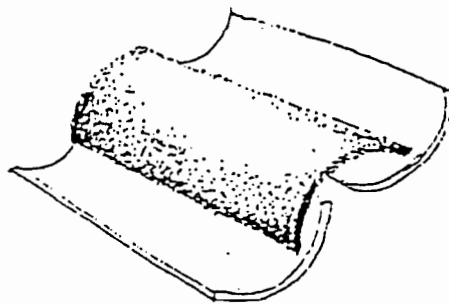
อย่างไรก็ตาม ชื่อเรียกของกระเบื้องแบบที่ 1, 2 และ 3 นั้น ส่วนใหญ่จะนิยมเรียกรวมกันไปว่า กระเบื้องจีน แม้จะมีหลักฐานเอกสารบางฉบับระบุว่ากระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาบ้านพักอาศัยของชาวจีนในจังหวัดสงขลานั้น เรียกกันว่ากระเบื้องกาบู่ แต่ชื่อเรียกดังกล่าวกลับไม่เป็นที่นิยมเรียก และชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะไม่รู้จักชื่อกระเบื้องดังกล่าว ส่วนกระเบื้องมุงหลังคาแบบที่ 4 หรือกระเบื้องเกล็ดเต่า นั้น เป็นกระเบื้องที่พัฒนาขึ้นมาในยุคหลัง หรือนำเข้ามาใช้ในระยะเวลาต่อมา ที่ต้องการจะปรับโครงสร้างของหลังคาที่หนาหนักทึบตัน เพราะใช้ปูนเป็นองค์ประกอบหลักในการรับน้ำหนัก มาเป็นการใช้ไม้ จึงทำให้หลังคามีน้ำหนักน้อยลง รูปแบบทางกายภาพของอาคารสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิวาสดานที่มีเจ้าของเป็นคนจีนก็ยังคงลักษณะเดิม แต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลังคาเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้กระเบื้องเกล็ดเต่าที่นำมาประยุกต์ใช้เท่านั้น และรูปแบบดังกล่าวก็เป็นที่ยอมรับก่อสร้างกันโดยทั่วไปในระยะเวลาต่อมา

1.3 ริมหลังคา

ริมหลังคา คือบริเวณแฉกนอกสุดของกระเบื้องมุงหลังคา ด้านสกัดทั้งสองด้าน ซึ่งริมหลังคาของอาคารสถาปัตยกรรมจีนจะก่อสร้างโดยใช้กระเบื้องต่างขนาดก่อกันจากผนังด้านสกัดยาวตลอด ตั้งแต่ยอดจั่วจนถึงปลายสุดของริมหลังคาทั้งสองด้าน ช้อนทับด้วยอิฐก้อนเดียวหรือสองก้อนสอปูน ด้านบนใช้กระเบื้องแผ่นแบนปูทับอิฐอีกครั้ง 1 แถวเพียงครั้งแผ่น โดยให้ครั้งแผ่นที่เหลือนยื่นล้ำออกจากผนังด้านสกัด เป็นปีกของริมหลังคา ซึ่งกระเบื้องแผ่นแบนนี้จะวางได้ระดับ เป็นระนาบเดียวกันกับกระเบื้องแผ่นแบนขนาดเดียวกันที่ปูเป็นพื้นหลังคาก่อน เทปูนเพื่อวางกระเบื้องมุง ด้านบนของกระเบื้องแผ่นแบนจะวางอิฐก้อนเดียวเรียงให้ริมนอกตรงกับแนวอิฐแถวล่างแล้วโอบปูนทับอีกครั้งหนึ่ง รูปลักษณะที่ปรากฏเมื่อมองจากด้านหน้าของอาคารจะเห็นเป็นปีกของหลังคาอย่างชัดเจน (รูปภาพประกอบที่ 7 หน้า 83)

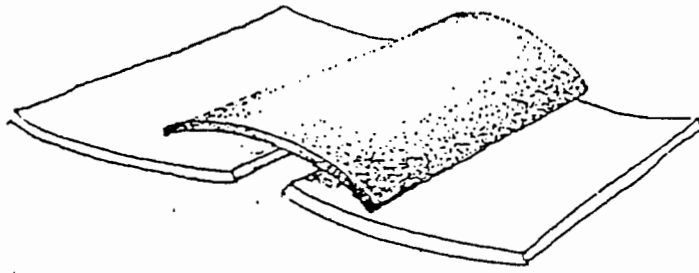

1

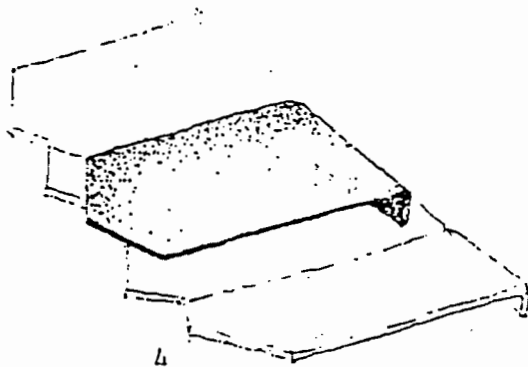

2

ภาพประกอบ 5 กระเบื้องมุงหลังคาสถาปัตยกรรมจีน แบบที่ 1, 2

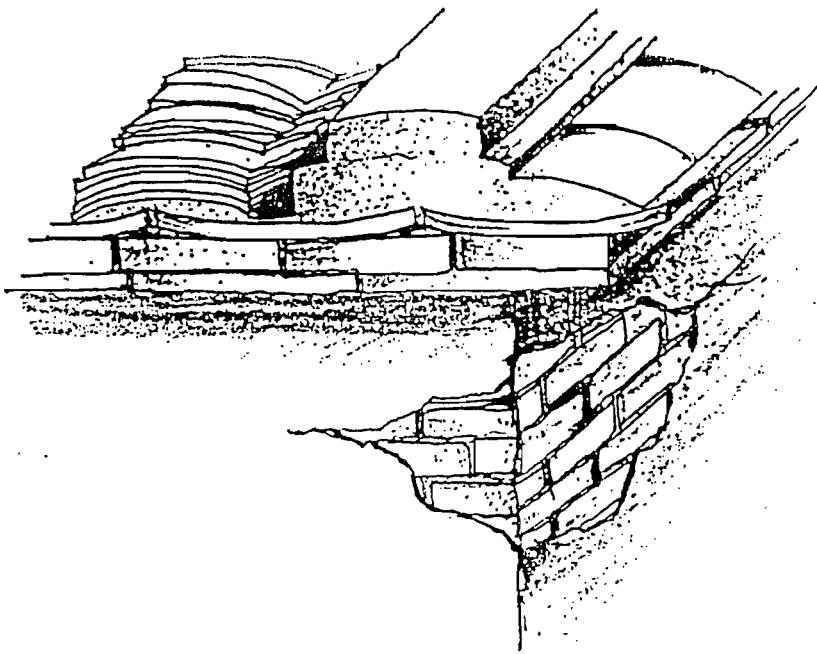

3

4

ภาพประกอบ 6 กระเบื้องมุงหลังคาสถาปัตยกรรมจีน แบบที่ 3, 4

ภาพประกอบ 7 ริมหลังคา

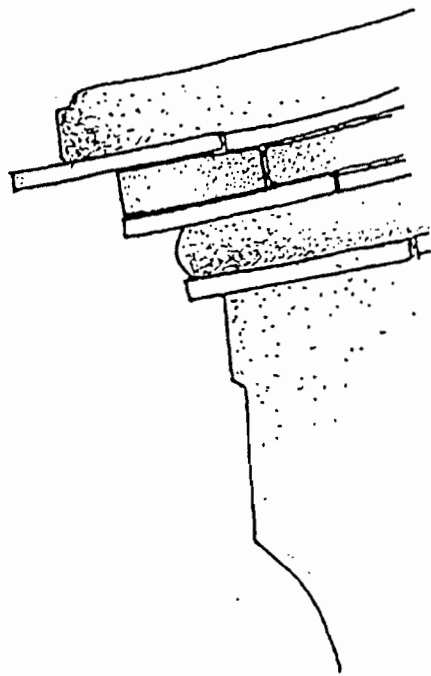
เหตุผลหนึ่งของการก่ออิฐบริกรมกระ เบื้องนอกจากจะ เกี่ยวข้องด้วย เรื่องของความ เรียบร้อยสวยงามแล้ว ยังมีส่วนช่วยในการยึดเกาะ เบื้องแถว นอกสุด (ซึ่งมุ่งหมาย) ให้มีความแข็งแรงไม่หลุดหล่นช่วยป้องกันน้ำฝนไม่ให้ รั่วซึม เข้าสู่ตัวอาคาร และประการสำคัญคือ น้ำหนักของส่วนริมหลังคาทั้งสองข้างที่ประกอบด้วยอิฐและปูนจะเป็นตัวช่วยกดน้ำหนักของหลังคาทั้งหมดลงบนฝาผนัง อันจะช่วยทำให้เกิดแรงยกน้ำหนัก เครื่องหลังคาในส่วนที่ไม่มี เสาค้ำไม่ให้ทรุดตัวลง

1.4 ชายคา

เนื่องจากอาคารที่เปิดทำการค้าของชาวจีนจะต้องเปิด ผนังด้านหน้าโล่งตลอดด้าน การก่อสร้างส่วนที่มารองรับชายคาแทนผนังของ อาคารชั้นเดียวจะใช้วิธีวางแป้ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยมหรือแต่งกลมขนาดประมาณ 6 นิ้ว พาดระหว่างเสาด้านหน้าเพื่อรองรับโครงสร้างหลังคา ช่วงชายคาที่ยื่นล้ำออกจากตัวอาคารประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่าง จะใช้วิธีเดียวกับกับอาคารชั้นเดียว คือใช้ไม้แป้ววางพาดจากหัวเสา หรือผนัง ทั้งสองด้านแล้วจึงวางไม้กลอนรับกระเบื้อง สำหรับชั้นบนนั้นจะใช้ก่ออิฐสอปูน ต่อขึ้นไปจากผนังชั้นล่าง จนถึงโครงหลังคาแล้วตกแต่งเป็นลวดบัว และก่ออิฐ เพื่อเป็นแป้ตัวล่างสุดที่จะรองรับไม้กลอนพื้นหลังคา

ลักษณะการยื่นของหลังคาออกจากผนังด้านหน้า จะใช้กระเบื้อง แผ่นแบนหน้ากว้างวางทับบนผนังก่อนโดยให้ริมกระเบื้องด้านหนึ่งยื่นล้ำออก จากผนังประมาณ 1 ใน 4 ส่วน แล้วโอบปูนทับ บันตกแต่งเป็นลวดบัว จากนั้นจะวางกระเบื้องบนลวดบัวและก่ออิฐสอปูนทับกระเบื้องอีกหนึ่งแถวแล้วโอบปูน จากนั้นจึงวางกระเบื้องหน้ากว้างอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งจะไปสัมผัสเป็นระนาบ เดียวกันกับกระเบื้องปูพื้นรับกระเบื้องมุง โดยให้กระเบื้องหน้ากว้างวางยื่นล้ำ ออกจากแนวอิฐประมาณครึ่งแผ่น เมื่อมองจากด้านสกัดจะเห็นชายคามีลักษณะ เป็นบัวซ้อนกัน (ดูภาพประกอบที่ 8 หน้า 85)

บริเวณลวดบัวใต้ชายคาจะมีการเขียนสีเป็นลายกนก เครื่องจีนหรือ ลายก้านขดแบบจีนอย่างสวยงาม บานบางหลังจะตกแต่งลวดบัวชายคาล้ำย

ภาพประกอบ 8 ลักษณะการยื่นของหลังคาออกจากผนังด้านหน้า

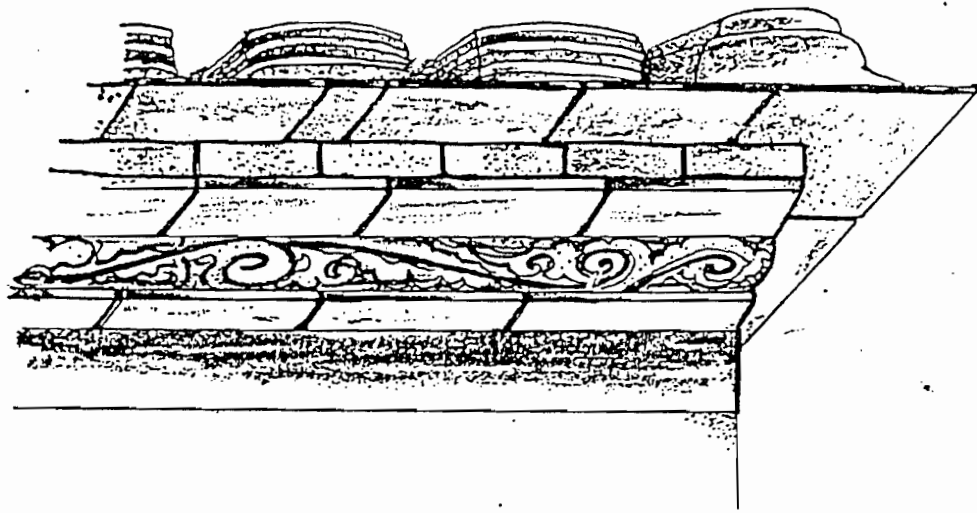
ลวดลายเครื่องลายครามด้วยสีน้ำเงินบนพื้นขาว ซึ่งลวดลายดังกล่าวนับเป็นผลงานจิตรกรรมที่ปรากฏเกี่ยวเนื่องอยู่บนสถาปัตยกรรมในส่วนที่เหมาะสม

วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างส่วนชายคานี้ จะแสดงออกได้ชัดเจนถึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนเข้ามากำหนดรูปแบบของการประดับตกแต่งอาคารที่พักอาศัย ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ตำแหน่งทางการเมืองหรือฐานะทางสังคมของเจ้าของอาคาร ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ความแตกต่างของส่วนชายคาจะเป็นตัวชี้สถานภาพทางสังคมของเจ้าของบ้าน ทั้งนี้เพราะอาคารหลังที่เป็นบ้านพักอาศัยของบุคคลทั่วไปนั้นจะไม่นิยมตกแต่งบริเวณชายคาเป็นลวดบัว หรือลวดบัวเขียนลาย ส่วนบ้านพักอาศัยของบุคคลผู้มีตำแหน่งในทางราชการจะเน้นความสง่างามของตัวบ้านของตนด้วยวิธีเขียนลายไว้ตรงลวดบัวชายคา (รูปภาพประกอบที่ 9 หน้า 87)

2. ส่วนหน้าจั่ว

เป็นส่วนหนึ่งของผนังที่ทำหน้าที่ปิดโครงสร้างหลังคาด้านสกัดทั้งหมดเพื่อป้องกันแดดและฝน ซึ่งผนังด้านสกัดของอาคารที่พักอาศัยแบบจีนจะนิยมทำเป็นทรงจั่ว ลักษณะสำคัญคือจะเป็นจั่วยอดโค้ง ไม่สูงแหลมเหมือนหลังคาจั่วทรงไทย รูปแบบการทำให้ยอดจั่วโค้ง เกิดจากการก่ออิฐปิตริมกระ เนื่องจากริมล่างสุดขึ้นไปหายอดจั่ว โดยก่ออิฐให้โค้งรับกับการเปลี่ยนแปลงมุมเอียงลาดของหลังคาแล้วโอบปูนพาดทับไปบนสันหลังคา โค้งลาดลงไปยังปลายสุดของชายคาอีกด้านหนึ่ง เมื่อมองจากผนังด้านสกัดจะเห็นรูปเส้นภายนอกของจั่วเป็นลักษณะเฉพาะของแก่งจีน และจากการศึกษาสำรวจพบว่า ผลจากการเรียงอิฐปิตริมกระเบื้องที่ใช้ เทคนิควิธีแตกต่างกันทำให้เกิดลักษณะเส้นรอบนอก ของรูปทรงจั่วแตกต่างกันดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 จั่วยอดเหลี่ยม จะมีเส้นรอบนอกของพื้นที่จั่วเป็นรูปเหลี่ยม อันเนื่องมาจากการก่อแนวอิฐปิตริมกระเบื้องแถวบนสุด ด้วยวิธีการนำกระเบื้องแผ่นแบนขนาด 15 x 24 เซนติเมตร จำนวน 3 แผ่น มาวางทับอิฐที่ก่อเป็นแนวขึ้นมาจากริมหลังคา โดยให้กระเบื้องแผ่นกลางวางทับบนสันหลังคาพอดี ส่วนแผ่นข้าง ๆ อีกด้านละแผ่นจะเริ่มเอียงลาดลงตามมุมที่

ภาพประกอบ 9 การตกแต่งลวดบัวชายคาด้วยลายเขียนสี

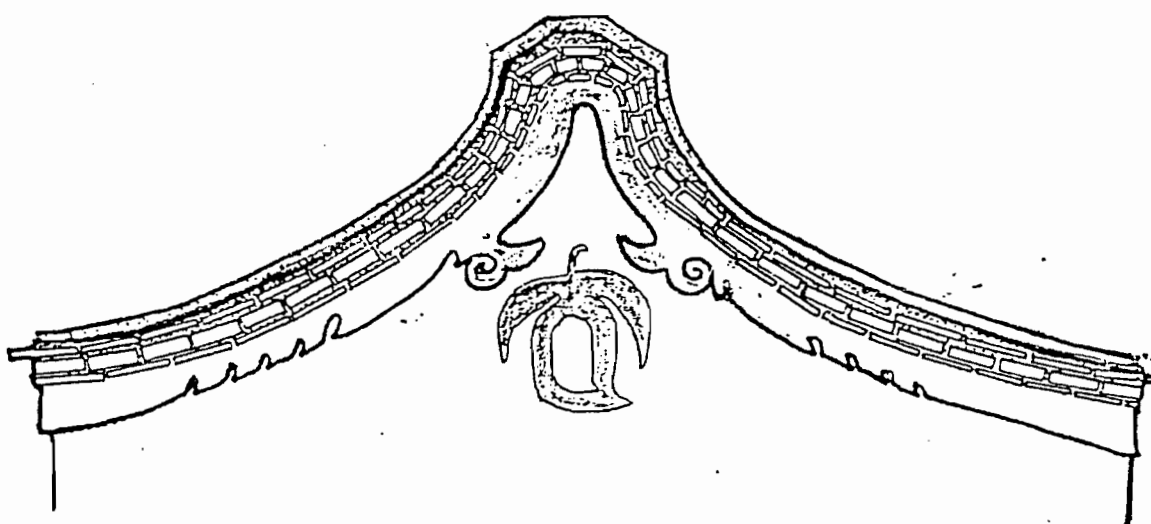
เปลี่ยนแปลงของส่วนโค้งของหลังคา โดยมีอิฐต่างขนาดเรียงลดหลั่นกันลงไป จนสุดปลายหลังคาทั้งสองด้าน เมื่อโอบปูนทับก็ปรับแต่งให้ปูนโอบหักมุมไปตามผิวของกระเบื้องทั้งสามแผ่นดังกล่าว เส้นยอดจั่วจึงมีลักษณะเป็นสันเหลี่ยม (รูปภาพประกอบที่ 10 หน้า 89)

แบบที่ 2 จั่วยอดโค้ง เป็นรูปแบบจั่วที่เกิดจากการก่ออิฐปิดริมหลังคา และวางกระเบื้องทับแนวอิฐขึ้นไปหายอดจั่ว เมื่อเรียงกระเบื้องเต็มแผ่นถึงส่วนที่เป็นมุมโค้ง จะใช้กระเบื้องแผ่นเล็กเรียงชอยไปตามความโค้งของอิฐแถวล่างแล้วโอบปูนทับตามแนวกระเบื้องตกแต่งเป็นสันโค้ง (รูปภาพประกอบที่ 11 หน้า 90)

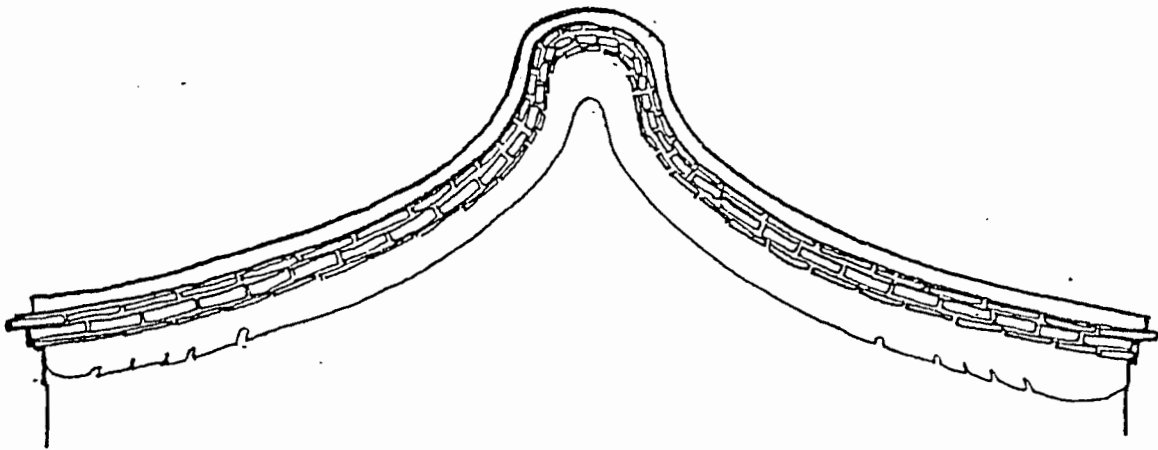
แบบที่ 3 จั่วยอดแหลม เป็นรูปแบบจั่วที่ปรากฏก่อสร้างอยู่ในอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ซึ่งเดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของพระยาสุนทรานุรักษ์ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา มีลักษณะพิเศษของสันหลังคาคือ สันหลังคาจะยื่นล้ำเข็ดสูงกว่าระดับยอดจั่ว (ดูรายละเอียดเรื่องสันหลังคา หน้า 60) ดังนั้นการก่ออิฐปิดริมกระเบื้องจึงต้องก่อขึ้นไปบรรจบเป็นยอดแหลมตรงปลายสันหลังคาที่ยื่นล้ำออกมาพอดี ทำให้พื้นที่จั่วและเส้นรอบนอกเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วแหลม (รูปภาพประกอบที่ 12 หน้า 91)

การตกแต่งในบริเวณจั่วของกลุ่มอาคารที่ทำการศึกษานในบริเวณถนนนครนอกและถนนนครใน อำเภอเมืองสงขลามีการตกแต่ง 3 ลักษณะดังนี้

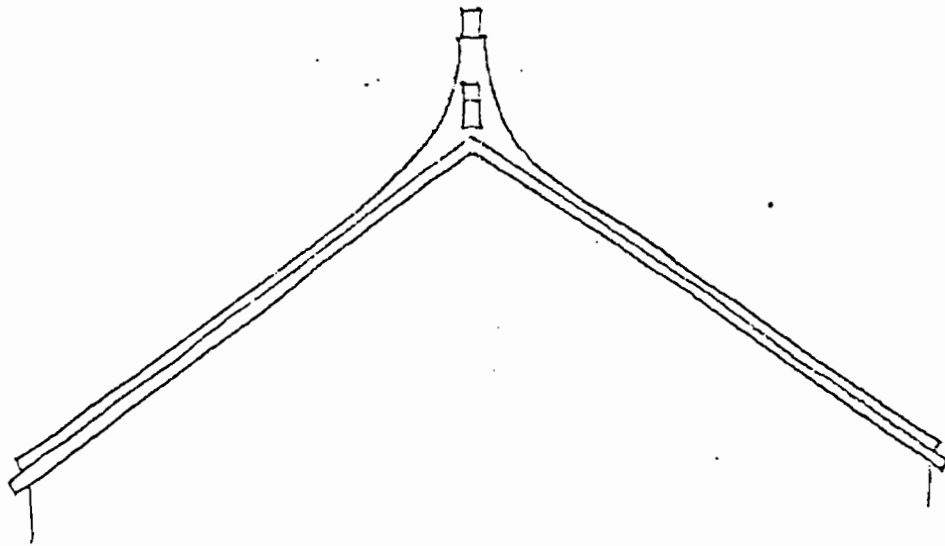
1. ตกแต่งด้วยวิธีปั้นปูนเป็นเส้นกรอบจั่วขนานไปกับแนวอิฐปิดริมหลังคาเอียงลาดตามแนวหลังคา บริเวณผนังฉาบปูนปล่อยพื้นที่ว่าง
2. ตกแต่งด้วยวิธีปั้นปูนเป็นเส้นกรอบจั่วขนานไปกับแนวอิฐปิดริมหลังคาเช่นเดียวกับข้อ 1 บริเวณผนังจั่วเริ่มจากยอดจั่ว ตกแต่งเป็นลายกระบวนจีน หรือลายก้านขดแบบจีน ในลักษณะสมดุลงทั้งสองข้าง ทำเป็นพู่ห้อยลงมา เรื่องราวของปูนปั้นจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีน มีภาพประกอบเป็น ภาพบุคคล อวุธ สัตว์ เครื่องใช้ และสิ่งมงคลอื่น ๆ

ภาพประกอบ 10 จั่วยอดเหลี่ยม

ภาพประกอบ 11 ง่ายดั่ง

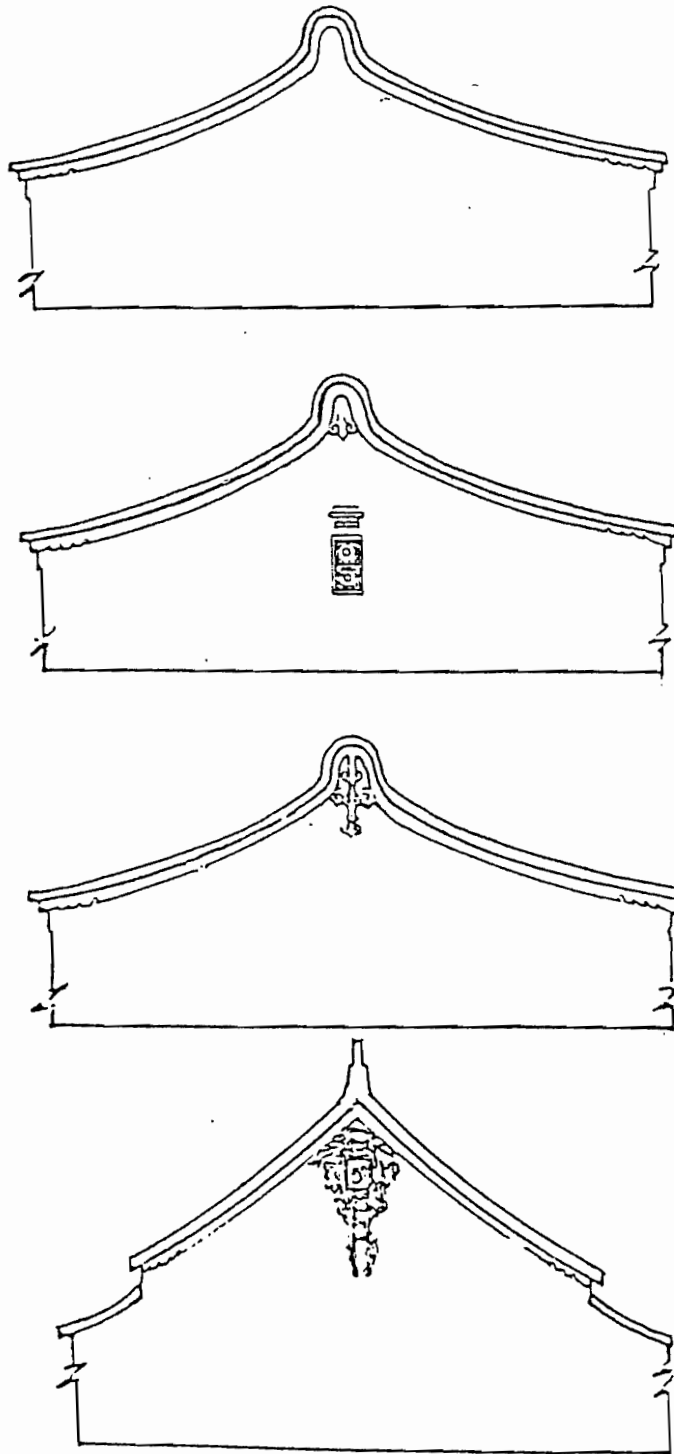

ภาพประกอบ 12 ฝักยึดค้ำ

3. ตกแต่งด้วยวิธีปั้นปูนเป็นเส้นกรอบจั่วขนานไปกับแนวอิฐปิตริม หลังคา บริเวณผนังเจาะเป็นช่องแสงหรือช่องลมเป็นรูปร่างต่าง ๆ กรุด้วยกระจกหรือกระเบื้องปูละเอียด (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับช่องลม หน้า 101)

การตกแต่งบริเวณจั่วในข้อที่ 1 และข้อที่ 3 จะเป็นแบบที่นิยมกัน โดยทั่วไปตามอาคารตึกแถว ทั้งที่เป็นบ้านพักอาศัยและอาคารที่ปรับใช้เป็นอาคารพาณิชย์ ส่วนการตกแต่งบริเวณจั่วตามแบบในข้อที่ 2 จะปรากฏอยู่ที่อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสงขลา ซึ่งเดิมเป็นเรือนพักส่วนตัวของพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร์ ๗ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา ลักษณะการตกแต่งหน้าจั่วทั้ง 8 ด้าน จะตกแต่งกันในรายละเอียดของลวดลายและส่วนประกอบอื่น ๆ อันเป็นการเพิ่มความสง่างามให้ตัวสถาปัตยกรรมมากยิ่งขึ้น (รูปภาพประกอบที่ 13 หน้า 93)

เนื่องจากบริเวณจั่วเป็นส่วนที่อยู่ตอนบนของอาคาร สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากในระยะไกล บริเวณนี้จึงเป็นพื้นที่ของอาคารที่มักจะนิยมประดิษฐ์ลวดลายหรือประดับตกแต่งผาผนังด้านจั่วขึ้น เพื่อความสง่างามของตัวอาคารและเป็นการแสดงออกถึงฝีมือของช่างก่อสร้าง กับทั้งยังแสดงถึงฐานะตำแหน่งและความสำคัญของเจ้าของอาคารบ้านพักหลังนั้นอีกด้วย

ภาพประกอบ 13 การตกแต่งบริเวณจั่วแบบต่าง ๆ

3. ส่วนประตู หน้าต่าง ช่องลม

เป็นส่วนของผนังหรือกำแพงที่เจาะให้เป็นช่องเพื่อทำให้เกิด การ เลื่อนไหลถึงกันของที่ว่างอากาศภายนอกและภายในอาคาร ซึ่งสามารถ จำแนกรายละเอียดต่าง ๆ ของแต่ละส่วนได้ดังนี้

3.1 ประตู เป็นส่วนที่จะเข้าตัวบ้านเพียงส่วนเดียว การเจาะ ช่องประตูของบ้านพักอาศัยของชาวจีนในเมืองสงขลาแต่เดิมนั้นจะนิยมเจาะ ช่องประตูเพียงช่องเดียวไว้ด้านหน้าตรงห้องกลางของอาคารแต่ละหลัง โดยมีช่องหน้าต่างอยู่ด้านข้าง 2 ด้าน ในเวลาต่อมาเมื่อผู้อยู่อาศัยเปิดดำเนิน ธุรกิจการค้าจึงได้ตัดแปลงผนังด้านหน้าให้สะดวกต่อการค้าขาย ประตูลักษณะ เดิมจึงถูกรื้อถอนไป หรือก่อสร้างขึ้นใหม่ โดยเปิดผนังด้านหน้ากว้างออก ตลอดแนว ติดประตูชนิดบานพับ เต็มส่วนของความกว้างของอาคาร

อย่างไรก็ตามสภาพปัจจุบันของอาคารที่พักอาศัยของชาวจีนใน เขต อกาเภอเมืองสงขลา ก็ยังปรากฏคตินิยมการก่อสร้างในส่วนของประตูที่เป็น ลักษณะดั้งเดิมอยู่อีกส่วนหนึ่ง บ้านบางหลังถึงแม้จะได้รับการตัดแปลงและก่อสร้างด้วยวัสดุ เทคนิควิธีสมัยใหม่ก็ยังคงรักษารูปแบบของประตูแบบดั้งเดิม เอาไว้ ซึ่งจากการสำรวจทางสถาปัตยกรรมสามารถจำแนกรูปแบบของประตู ที่ปรากฏอยู่ได้ดังนี้

3.1.1 ประตูด้านหน้าอาคาร เป็นประตูที่เปิด บิด เชื่อม ต่อระหว่างเฉลียงหน้ากับห้องรับแขกส่วนหน้าทั้งหมด นิยมเจาะช่องประตู ช่องเดียวสำหรับบ้านที่ไม่ได้เปิดทำการค้า โดยช่องประตูดังกล่าวมีทั้งที่วาง ตำแหน่งไว้ตรงกลางผนังด้านหน้าแล้วขนานข้างด้วยช่องหน้าต่าง 2 ช่อง หรือเจาะช่องประตูไว้ข้างใดข้างหนึ่งของผนังด้านหน้า อีกข้างที่เหลือจะเจาะ ช่องหน้าต่าง บานประตูนิยมใช้ไม้ทั้งแผ่นเป็นบานคู่หน้าประมาณ 3 - 4 นิ้ว สูงประมาณ 2.00 เมตร ตัวบานมีเดือยสำหรับใส่ช่องสลักเดือยที่เจาะไว้ ตรงกรอบประตูด้านนอกทั้งบนและล่าง ถ้าเป็นแบบ 2 บาน เปิดคู่เข้าด้านใน ความกว้างของประตูประมาณ 1.80 - 2.00 เมตร ส่วนบ้านพักอาศัยที่เปิด ทำการค้าบานประตูจะใช้แผ่นไม้ธรรมชาติหรือบานพับแบบลูกฟัก หรือบานเฟี้ยม

3.1.2 ประตูด้านข้างอาคาร เป็นประตูที่พบเฉพาะบ้านที่มีที่ว่างด้านข้าง หรือผนังด้านข้างติดกับถนน ซึ่งโดยปกติประตูที่เป็นส่วนเข้าสู่ตัวอาคารของบ้านพักอาศัยแบบจีนนั้น จะมีเฉพาะด้านหน้าเพียงแห่งเดียว โดยเฉพาะบ้านหลังที่มีช่วงความยาวของฝาผนังด้านข้างน้อย ก็จะไม่นิยมเจาะช่องประตูด้านข้างเลย แต่เนื่องจากที่พักอาศัยบางหลังมีช่วงความยาวของอาคารที่ยาวมาก (สำรวจพบอาคารที่มีช่วงความยาวสูงสุดถึง 40 เมตรเศษ) การเจาะช่องประตูด้านข้างจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งเพื่อลดระยะการเดินทางออกสู่ภายนอกอาคาร และเพื่อแก้ความเรียบที่ขรุขระของผนังที่ยาวมากให้มีจังหวะเว้นวรรคขึ้น ซึ่งช่องประตูด้านนี้จะเจาะเป็นช่องประตูเดี่ยวใช้ไม้ทั้งแผ่นทำเป็นบานคู่เปิดเข้าด้านใน ความกว้างของประตูประมาณ 1.50 เมตร ถึง 1.80 เมตร สูงประมาณ 2.00 เมตร ตำแหน่งของประตูจะปรากฏอยู่ตรงบริเวณผนังของอาคารส่วนที่เป็นลานโล่ง (Open Court)

3.1.3 ประตูภายในอาคาร เป็นประตูที่เป็นช่องทางผ่านเข้าออกระหว่างห้องต่าง ๆ ภายในอาคาร (ดูแผนผังการจัดแบ่งพื้นที่ภายใน หน้า 196 - 201) ลักษณะของประตูภายในอาคารจะมีวิธีการก่อสร้างและใช้วัสดุคล้ายคลึงกับประตูภายนอกอาคารแต่ความกว้างของประตูจะมีขนาดแคบกว่าเล็กน้อย คือมีความกว้างประมาณ 1.50 เมตร ในขณะที่ความสูงมีขนาดไม่แตกต่างกันใช้สลักกลอนแนวนอนบานละ 1 ตัวเลื่อน กรอบประตูจะนิยมใช้วัสดุหลัก 3 ชนิด คือ หิน ไม้ และอิฐดินเผาสอปูน โดยวิธีก่อสร้างแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ชั้นล่าง

- แบบที่ 1 ใช้วิธีก่ออิฐถือปูน เป็นกรอบตัวตั้งและกรอบตัวนอนตัวล่าง ใช้ไม้หรือหินแกรนิต ซึ่งมีขนาดความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบตัวนอนตัวบน
- แบบที่ 2 ใช้วิธีก่ออิฐถือปูน เป็นกรอบตัวตั้ง ใช้หินแกรนิตซึ่งมีขนาดความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบตัวนอนทั้งตัวบนและตัวล่าง หรือใช้หินแกรนิตเป็นตัวนอนตัวล่าง และใช้ไม้เป็นตัวนอนตัวบน

แบบที่ 3 ใช้หินแกรนิตสกัดให้มีความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบทั้งตัวตั้งและตัวนอน

แบบที่ 4 ใช้ไม้ซึ่งมีขนาดความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบทั้งตัวตั้งและตัวนอน

ชั้นบน

แบบที่ 1 ใช้วิธีก่ออิฐถือปูน เป็นกรอบตัวตั้งและกรอบตัวนอนตัวล่าง ใช้ไม้ซึ่งมีขนาดความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบตัวนอนตัวบน

แบบที่ 2 ใช้ไม้ซึ่งมีขนาดความหนาเท่ากับผนัง เป็นกรอบทั้งตัวตั้งและตัวนอน

การประกอบบานประตูกับกรอบประตูทุกแบบจะใช้วิธีเจาะรูสลักเคียวไว้กับกรอบตัวนอนทั้งตัวบนและตัวล่าง เพื่อสอดเคียวของบานประตูไม้เป็นจุดหมุน เปิด-ปิด

ส่วนกรอบประตูด้านหน้าอาคารที่เปิดทำการค้า ซึ่งเปิดเป็นประตูบานพับหรือบานเฟี้ยม จะใช้ไม้เป็นองค์ประกอบในการทำกรอบทั้งหมด

การตกแต่งส่วนประตู การตกแต่งในส่วนนี้จะมีทั้งการตกแต่งเพื่อความสวยงาม และเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยด้วย ซึ่งจากการสำรวจพบว่าการตกแต่งส่วนประตู 3 ลักษณะดังนี้

3.1.3.1 การตกแต่งกรอบประตู กรอบประตูอาคารที่พักอาศัยแบบจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลาส่วนใหญ่จะเป็นกรอบประตูรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเข้าไม้บานประตูซึ่งใช้วิธีเจาะสลักเคียว ตัวกรอบที่ทำด้วยไม้จะนิยมลบเหลี่ยมไม้และเจาะร่องหรือเดินเส้นที่ขอบด้านในของกรอบประตู ถ้าเป็นตัวกรอบที่ทำด้วยหินแกรนิตจะไม่ตกแต่งสำหรับกรอบที่ก่อด้วยอิฐจะตกแต่งตัวตั้งทั้งสองข้างด้วยวิธีก่ออิฐสลับก้อนไม่ฉาบปูน

3.1.3.2 การตกแต่งบานประตู บานประตูเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของอาคารสถาปัตยกรรมจีนที่นิยมตกแต่งประดับลวดลาย

โดยเฉพาะบ้านเรือนที่เจ้าของเป็นเจ้าของ นาย ขุนนาง ข้าราชการ หรือ
กรรมการเมือง บ้านประตูจะได้รับการตกแต่ง โดยวิธีแกะสลักหรือฉลุลาย
เป็นเรื่องราวอย่างพิศดาร เช่น ที่อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัด
สงขลา บ้านเพ็ญที่ใช้เป็นบ้านประตูหน้าและบ้านประตูภายในของอาคาร
เรือนขวางด้านหลังและบ้านประตูซึ่งเป็นประตูเชื่อมระหว่างห้อง จะแกะสลัก
ไม้โดยวิธีฉลุจากไม้สักแผ่นหนึ่งนำมาติดบนบานประตูเป็นลายมังกรคู่ชิงไข่มุก
ไฟ บริเวณทับหลังจะเป็นรูปมังกรคู่คืบเมฆ (คู่หนึ่ง) หันหน้าตรง ทำเหมือน
กันทั้ง 2 ประตู สำหรับบ้านเพ็ญซึ่งเป็นประตูด้านหน้าจะทำเป็น 3 แบบ คือ
แบบที่ 1 แบ่งบานประตูออกเป็นสองส่วน ส่วนบนฉลุลายโปร่งเป็น
มังกรชิงไข่มุกไฟ ส่วนล่างของบานจะแกะสลักนูนสูง (แกะลงบนตัวบานลึก
ประมาณ 2 ใน 3 ส่วนของความหนา) เป็นรูปมังกรคู่คืบเมฆ

แบบที่ 2 แบ่งบานประตูออกเป็นสองส่วน ส่วนบนฉลุลวดลายโปร่ง
ลอยตัวเป็นภาพสามมิติ เป็นเรื่องราวในตำนานหรือพงศาวดารจีน ส่วนล่าง
ของบานจะแกะสลักนูนต่ำเป็นลายกระบวนจีนล้อมรอบตัวอักษรชื่อ ซึ่งมีความ
หมายว่าอายุยืน

แบบที่ 3 แบ่งบานประตูออกเป็นสองส่วน ส่วนบนฉลุลายโปร่งลอย
ตัวเป็นภาพสามมิติ เป็นเรื่องราวในพงศาวดารเช่นเดียวกับแบบที่ 2 ส่วน
ล่างของบานสลักลายนูนเป็นลายกระบวนจีนตกแต่งรูปคล้ายกระดางขนาดใหญ่
ประดับด้วยค้างคาวสีทองจำนวน 6 ตัว กับลวดลายพรรณไม้มงคล

ชายกรอบของบานเพ็ญทุกบานจะทำวิธีลงรักประดับเกล็ดมุกเล็ก ๆ
เพิ่มความสวยงามขึ้น ใช้สีแดงเป็นพื้น ใช้สีน้ำเงินเข้มเป็นตัวลาย ใช้สีทอง
ตัดเส้นเป็นตัวอักษร ตัวบุคคล สัตว์และสิ่งของที่ปรากฏในภาพ

ส่วนบานประตูของบ้านพักอาศัยโดยทั่วไปจะไม่ปรากฏการตกแต่ง
ด้วยวิธีที่กล่าวมา แต่อาจใช้วิธีติดห่วงคล้องกุญแจโลหะไว้กับบานประตูทั้งสอง
ข้าง หรืออาจเจาะช่องคั่น ๆ เป็นลายประแจเงินโดยรอบ

เป็นที่น่าสังเกตว่า การตกแต่งบานประตูนั้น ลวดลายที่ปรากฏส่วน
ใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ เรื่องสิริมงคลอันแสดงออกถึงลักษณะทาง

วัฒนธรรมของชนชาวจีนอย่างเด่นชัด จากการศึกษาสำรวจพบลวดลายบริเวณประตูปรากฏเป็นรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายไปในทางสิริมงคลหลายประการ เช่น รูปมังกร รูปกระดาง รูปค้างคาว รูปพรหมไม้ และอื่น ๆ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อต่อไป

3.1.3.3 การตกแต่งบริเวณผนังเหนือช่องประตู การตกแต่งบริเวณนี้จะใช้วิธีปั้นปูนเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นรูปโค้งคล้ายโค้งคิ้วปรากฏอยู่เหนือประตู หรือใช้วิธีก่ออิฐเป็นบัวยื่นออกจากผนังคล้ายกันสาดที่มีเทคนิควิธีการเรียงอิฐเช่นเดียวกันกับการก่ออิฐชายคา (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับชายคาที่หน้า 84)

3.2 หน้าต่าง

อาคารที่พักอาศัยของชาวจีนตามคตินิยมดั้งเดิมนั้นมักจะไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่างมากนัก สาเหตุดังกล่าวอาจเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็น เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบการก่อสร้าง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลา ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมการก่อสร้างที่อยู่อาศัยจะได้รับการถ่ายทอดคิดตัวมาด้วย แต่สภาพอากาศที่ร้อนชื้นของดินแดนในภาคใต้ของประเทศไทยก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนคตินิยมให้ผิดแผกออกไปจากเดิม

ประเภทของการเจาะช่องหน้าต่างของสถาปัตยกรรมจีนที่เป็นที่พักอาศัยสามารถจำแนกรูปแบบและรายละเอียดได้ดังนี้

3.2.1 ช่องหน้าต่างชนิดไม่มีบานเปิด - ปิด เป็นลักษณะการเจาะช่องหน้าต่างแบบดั้งเดิมปรากฏอยู่ในบ้านพักอาศัยที่ก่อสร้างในระยะแรกที่รูปแบบและโครงสร้างไม่ได้รับการดัดแปลง หรือต่อเติมใด ๆ ส่วนใหญ่จะเจาะไว้บริเวณผนังด้านหน้าของอาคารทั้งชั้นบนและชั้นล่าง บ้านพักที่เป็นห้องแถวมักจะนิยมเจาะช่องหน้าต่างเฉพาะด้านแคบของอาคารคูหาละ 1-2 ช่อง ส่วนผนังด้านข้างมีการเจาะช่องหน้าต่างบ้างเพียงบางหลังเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเจาะแต่งเพิ่มเติมภายหลัง

รูปแบบของช่องหน้าต่างชนิดไม่มีบานเปิด - ปิด มี

เทคนิควิธีและลักษณะการก่อสร้างแตกต่างออกไปตามแบบแผนคตินิยมหลายรูปแบบดังต่อไปนี้ (รูปภาพประกอบที่ 14 หน้า 103)

3.2.1.1 กรอบหน้าต่างรูปสี่เหลี่ยมก่ออิฐถือปูน ทั้งตัวตั้งและตัวนอน ก่อปูนเป็นซี่ลูกกรงขนาดเท่ากับกรอบ 3 ซี่ จึงทำให้ช่องว่างอากาศกับซี่ลูกกรงมีขนาดใกล้เคียงกัน นิยมเจาะเป็นช่องหน้าต่างชั้นบน

3.2.1.2 กรอบหน้าต่างรูปสี่เหลี่ยม ใช้ไม้เป็นวัสดุทำกรอบทั้งตัวตั้งและตัวนอน หรือใช้วิธีก่ออิฐถือปูนเป็นกรอบตัวตั้งและใช้ไม้เป็นกรอบตัวนอน ด้านนอกกรอบตัวนอนจะฝังเหล็กเส้นตรงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว เป็นซี่ลูกกรง

3.2.1.3 กรอบหน้าต่างรูปแปดเหลี่ยม ใช้การก่ออิฐถือปูนเป็นกรอบโดยรอบ ไม่มีซี่ลูกกรง

3.2.1.4 กรอบหน้าต่างรูปทรงอิสระ มักทำเป็นรูปวงกลมหรือวงรี ใช้วิธีก่อปูนเป็นกรอบ และปล่อยช่องที่เจาะไว้

3.2.2 ช่องหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด เป็นลักษณะการก่อสร้างในระยะหลังที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเริ่มแพร่หลายเข้ามาทางเมืองปิ้งและสิงคโปร์ แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบทางสถาปัตยกรรมก็มิได้รับอิทธิพลดังกล่าวจนเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงเพียงแต่มีองค์ประกอบบางอย่างปรับเปลี่ยนไปในลักษณะของการประสานกับโครงสร้างดั้งเดิมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของหน้าต่างจะเป็นส่วนที่ได้รับการปรับปรุงยุคให้สัมพันธ์กับโครงสร้างเดิมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือการเกิดมีขึ้นของหน้าต่างบนผนังอาคารสถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลา ก็เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสถาปนามืออากาศที่รื้อนดังกล่าวแล้วด้วย

ช่องหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่บริเวณผนังด้านหน้าชั้นบนของอาคาร 2 ชั้น ซึ่งเป็นด้านที่หลังคาลาดเอียงลงมา เป็นเหตุให้ผนังด้านนี้มีขนาดความสูงจากพื้นชั้นบนเพียงเล็กน้อย การ

เจาะช่องหน้าต่างส่วนมากจึง เริ่มคืบจากพื้นห้องขึ้นไปจนถึงโครงหลังคาส่วนที่ ทำหน้าที่เป็นแปรงรับจันทัน หรือเป็นช่องหน้าต่างที่สูงเท่าผนัง ส่วนอาคาร ที่มีความสูงมาก ระยะห่างระหว่างปลายหลังคา กับพื้นชั้นบนมีความสูงมากขึ้น ตามไปด้วยการเจาะช่องหน้าต่างก็สามารถวางตำแหน่งให้อยู่สูงจากพื้นขึ้นไป ได้ประมาณ 0.50 เมตร ถึง 1.00 เมตร

รูปแบบของช่องหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด มีดังนี้

3.2.2.1 ช่องหน้าต่างชนิดบานคู่ ใช้ไม้เป็นวัสดุ ทำกรอบตัวตั้งและกรอบตัวนอน บานหน้าต่างมีทั้งเป็นแบบลูกฟัก แบบบานเกล็ด แบบลูกฟักผสมบานเกล็ดไม้ และแบบบานคู่ไม้ทั้งแผ่น (ดูภาพประกอบที่ 15 หน้า 104)

3.2.2.2 ช่องหน้าต่างชนิดบานเดี่ยวเปิดข้าง ใช้ไม้เป็นวัสดุทำกรอบตัวตั้งและกรอบตัวนอน ตัวบานเป็นกรอบไม้ติดกระจก ผ่า หรือกรอบไม้บานเกล็ด (ดูภาพประกอบที่ 16 หน้า 105)

3.2.2.3 ช่องหน้าต่างชนิดบานเดี่ยวแบบบาน กระทุ้งเปิดขึ้นด้านบน ใช้ไม้เป็นวัสดุทั้งหมด (ดูภาพประกอบที่ 16 หน้า 105)

การตกแต่งบริเวณหน้าต่าง พบว่ามีการตกแต่งบ้างเพียงบางส่วน ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่าหน้าต่าง เป็นส่วนที่โดนแดดฝนอยู่เสมอ (เพราะ ชายคา และริมหลังคาของอาคารแบบจีนมีขนาดสั้นมาก) การตกแต่งส่วน หน้าต่างจึงไม่พิถีพิถันเหมือนการตกแต่งส่วนประตู ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การเขียนลาย กรอบหน้าต่างที่ใช้วิธีก่อปูนฉาบ จะนิยมก่อปูน เป็นบัวในตัวกรอบ และในส่วนของบัวจะนิยมเขียนลายเป็นลายกนก เครือจีน มีทั้งแบบที่เป็นสีเอกรงค์ และใช้สีหลายสี

2. การระบายสีตัวกรอบ ส่วนใหญ่จะพบที่นิยมระบายด้วยสีแดง โดยรอบ

3. การก่ออิฐกันสาด เป็นการตกแต่งส่วนหน้าต่างที่ใช้เทคนิควิธี เดียวกันกับการก่ออิฐชายคา ส่วนบนสุดจะโอบปูนทับและตกแต่งคล้ายสันหลังคา

4. ประดับเหมือนบานหน้าต่างด้วยกรอบไม้รูปโค้งครึ่งวงกลม ตกแต่งด้วยลายฉลุไม้ หรือตีไม้เป็นเกล็ดรูปต่าง ๆ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับหน้าต่างประการหนึ่งก็คือ การก่อสร้างหน้าต่าง แต่เดิมนั้นจะมุ่งประโยชน์เพื่อหน้าที่ใช้สอยเป็นสำคัญ ซึ่งสังเกตได้จากการเจาะช่องหน้าต่าง เพื่อบายอากาศหรือเป็นช่องแสงของอาคารรุ่นเก่า ต่อมา เมื่ออิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกแพร่หลายเข้ามา การเจาะช่องหน้าต่างจึง ค่อย ๆ พัฒนาและเน้นความงามมากขึ้น (ดูภาพประกอบที่ 18 หน้า 106)

3.3 ช่องลม

เนื่องจากเทคนิควิธีการก่อสร้างที่พุกอาศัยแบบจีนที่ใช้วิธีการก่ออิฐผนังขึ้นไปรับเครื่องหลังคาทั้งหมด ทำให้ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดมีช่องว่างที่เป็นช่องลม หรือช่องระบายอากาศระหว่างผนังกับหลังคาได้ ดังนั้นจึงไม่ปรากฏมีการเว้นช่องว่างสำหรับทำช่องระบายอากาศระหว่างผนังกับหลังคา แต่จากการศึกษาพบว่าในบ้านบางหลังจะมีการเจาะช่องลมขนาดเล็กที่ผนังด้านสกัดแทน ซึ่งรูปแบบการทำช่องลมหรือช่องระบายอากาศนี้ จะนิยมขึ้นเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าแล้วกรุด้วยกระเบื้องปูเคลือบ ซึ่งการประดับด้วยกระเบื้องปูเคลือบนี้ถือเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการก่อสร้างแบบจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัสดุประดับอาคารที่ต้องสั่งเข้ามาจากเมืองจีน มีลวดลายต่าง ๆ หลายแบบ เช่น ลายสัตว์ลึกลับ ลายดอกไม้ ลายแก้วชิงดวง ลายประจายาม เป็นต้น (ดูภาพประกอบที่ 19 หน้า 107) บริเวณที่ใช้กระเบื้องปูเคลือบตกแต่งนอกจากจะเป็นช่องลมตามจุดต่าง ๆ บนผนังแล้วยังนิยมใช้ประดับบริเวณผนังกระเบื้อง กว้างและหน้าจั่วอีกด้วย

นอกจากรูปแบบดังกล่าวแล้วยังนิยมทำกรอบช่องลมเป็นรูปแบบอิสระต่าง ๆ ด้วย เช่น รูปผลไม้ รูปวงกลมหรือวงรี รูปแปดเหลี่ยม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าการนำกระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาแบบกาบกล้วย 2 แผ่นมาประกบกันเป็นรูปทรงกระบอกแทรกไว้ระหว่างการก่ออิฐเป็นช่องระบายอากาศด้วย

ส่วนอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกได้พัฒนารูปแบบ หน้าต่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งผนังด้านหน้าชั้นบนมาเป็นโครงสร้างไม้มากขึ้น ช่องระบายอากาศหรือช่องลมที่ปรากฏอยู่ระหว่างช่องหน้าต่างกับหลังคา จึง นิยมทำด้วยวัสดุที่เป็นไม้ที่มีการตกแต่ง เป็นลายฉลุโปร่ง เป็นองค์ประกอบสำคัญ (รูปภาพประกอบที่ 20 หน้า 108)

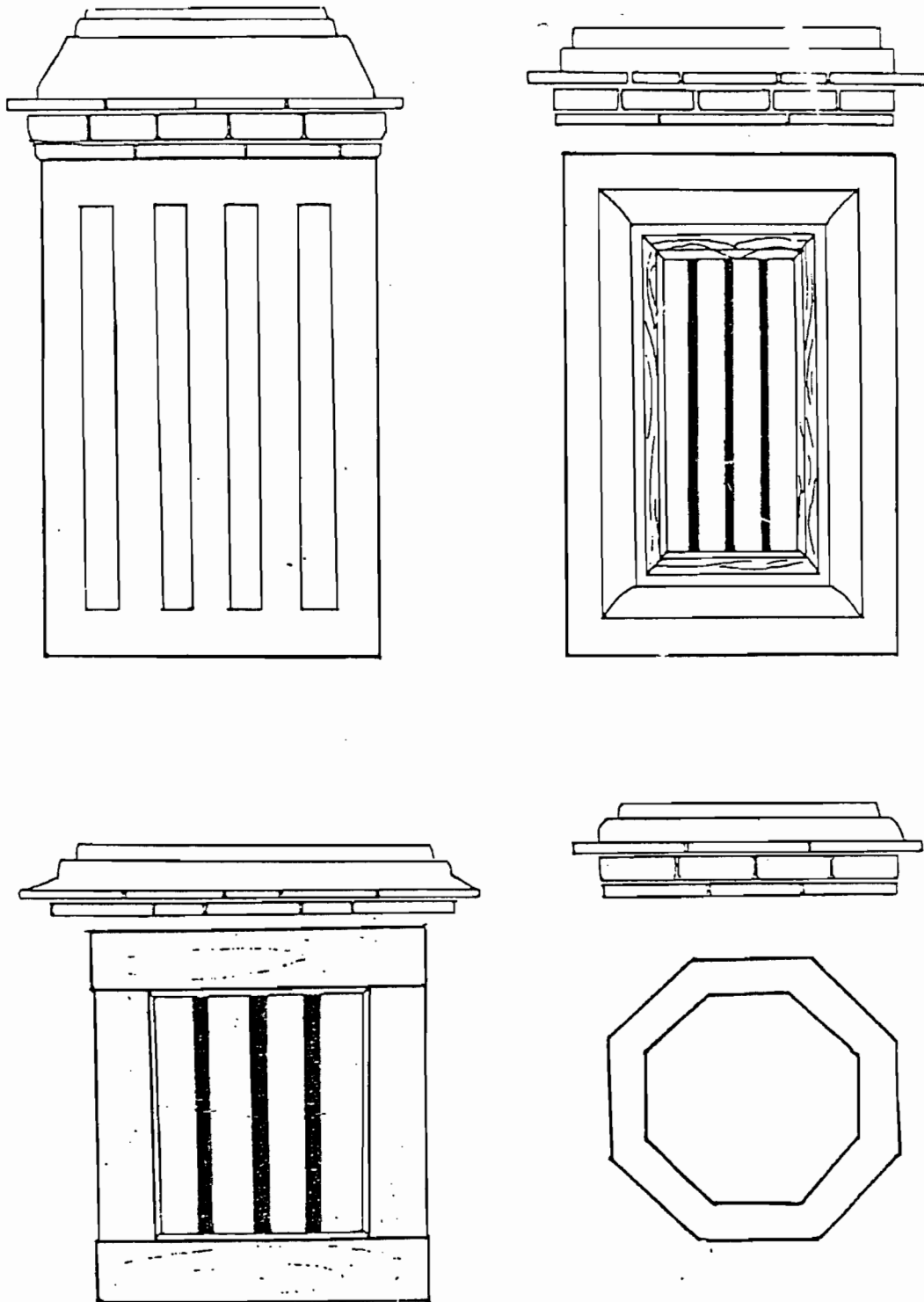
4. ส่วนผนัง เสา ฐาน พื้น และบันได

เป็นโครงสร้างส่วนที่รับน้ำหนักของอาคารทั้งหมด ดังนั้นการ ก่อสร้างจึงต้องเน้นความแข็งแรงเป็นพิเศษ ลักษณะทางกายภาพของโครงสร้างส่วนนี้ของอาคารที่พักอาศัยของชาวจีนจึงมีลักษณะที่แบนหนาและมั่นคง

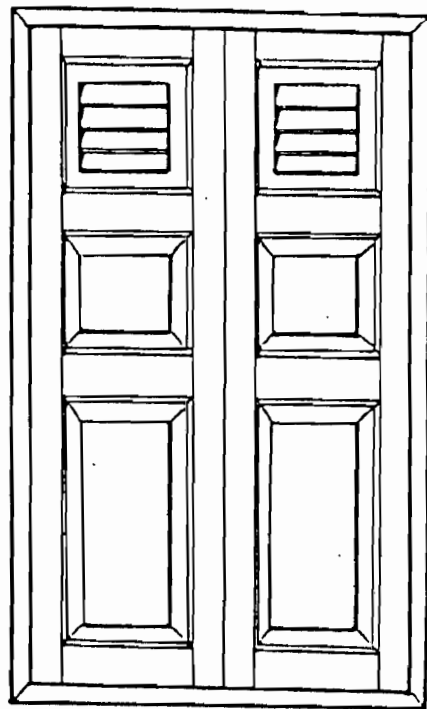
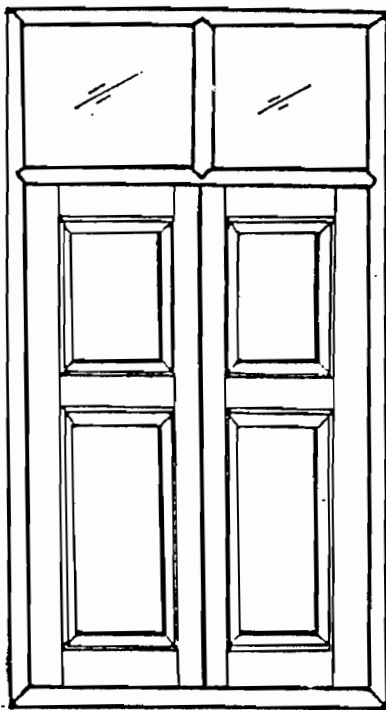
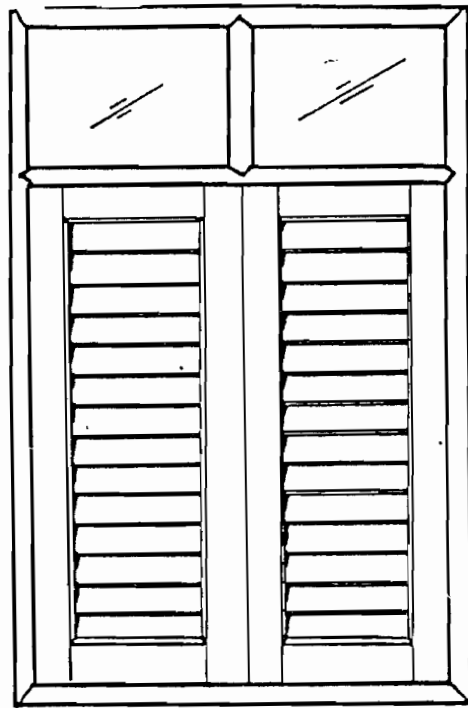
4.1 ผนัง

วัสดุหลักในการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยของชาวจีนคือ อิฐและปูน โดยเทคนิควิธีการก่อสร้างจะเป็นโครงสร้างชนิดผนังรับน้ำหนัก ขนาดของผนังจึงมีความหนามาก อิฐที่ใช้สำหรับก่อผนังเท่าที่สำรวจพบมีขนาด กว้าง x ยาว x หนา ดังนี้คือ 18 x 32 x 3, 18 x 32 x 5 และขนาด 18 x 24 x 5 เซนติเมตร ซึ่งการใช้อิฐดังกล่าวก่อผนังสามารถจำแนกตาม ลักษณะอาคารได้ดังนี้

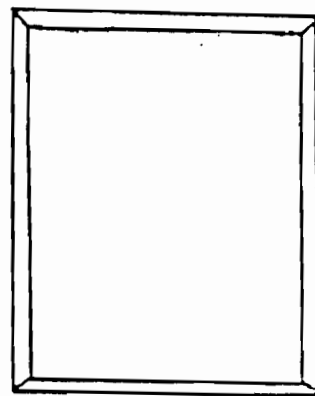
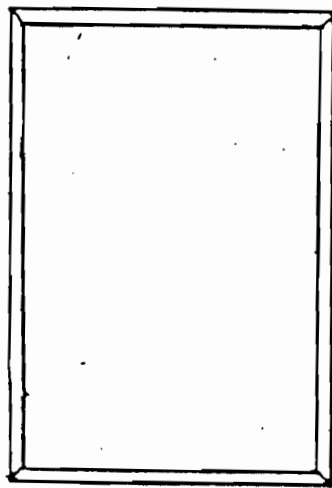
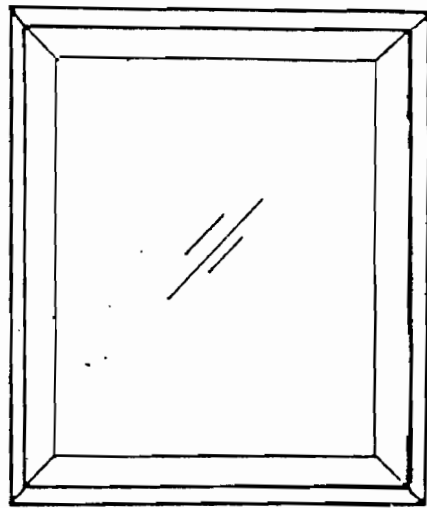
อาคาร 2 ชั้น ผนังด้านข้างชั้นล่างจะทำหน้าที่รับน้ำหนักของอาคาร ทั้งหมดจึงใช้อิฐขนาด 18 x 32 เซนติเมตร หนา 3 เซนติเมตร ก่อเป็น ผนังโดยเริ่มก่อสลับแนวสอปูนจากฐานของอาคารขึ้นมาจนถึงพื้นชั้นบน วางตง สำหรับปูพื้นชั้นบนโดยฝังไว้กับผนังทั้งสองด้านแล้วโอบปูนทับ จากนั้นจึงก่อผนัง ชั้นบนต่อขึ้นไปจนถึงหลังคา อาคารบางหลังจะลดขนาดความหนาของผนังชั้น บนลงเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะถือว่าผนังชั้นบนทำหน้าที่เพียงรับน้ำหนักของโครงสร้าง หลังคาเท่านั้น การลดขนาดจะทำได้โดยใช้อิฐขนาด เล็กกว่าชั้นล่างคือขนาด กว้าง 18 เซนติเมตร ยาว 24 เซนติเมตร หนา 3 เซนติเมตร ก่อเรียง ต่อขึ้นไปโดยก่อให้ตรงแนวและเสมอกับริมบนอกของผนังชั้นล่าง แต่อย่างไรก็ตามบ้านส่วนใหญ่จะก่อผนังชั้นบนต่อขึ้นมาจากผนังชั้นล่างในขนาดความหนาที่ เท่ากันโดยตลอดจนถึงส่วนหลังคา และเมื่อฉาบปูนแล้วเสร็จความหนาของ ผนังจะเพิ่มเป็นประมาณ 35 เซนติเมตร

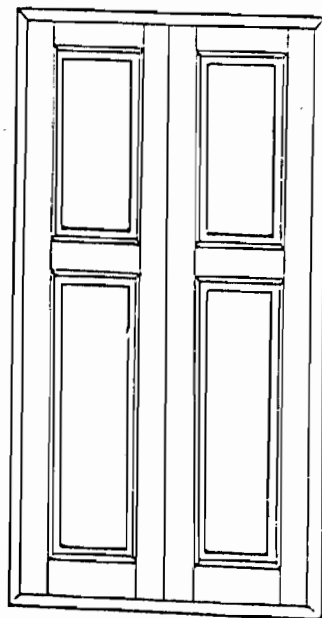
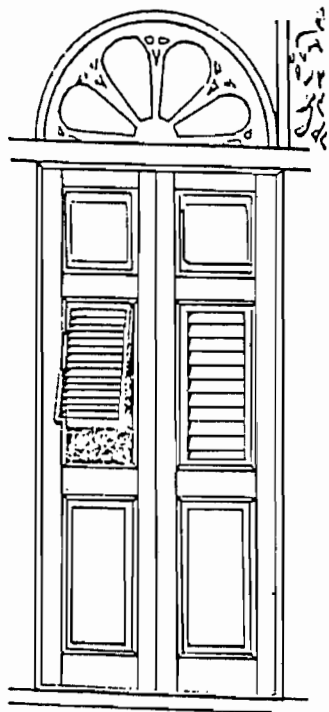
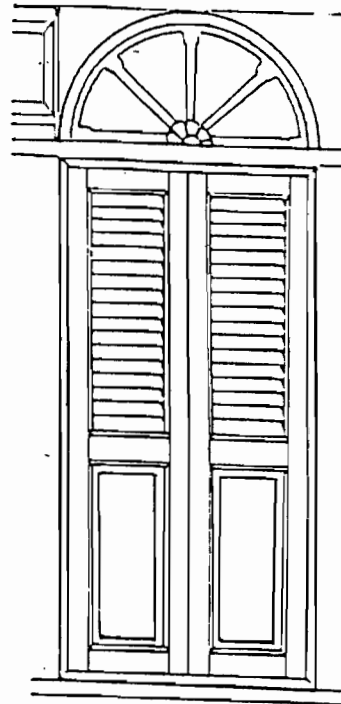
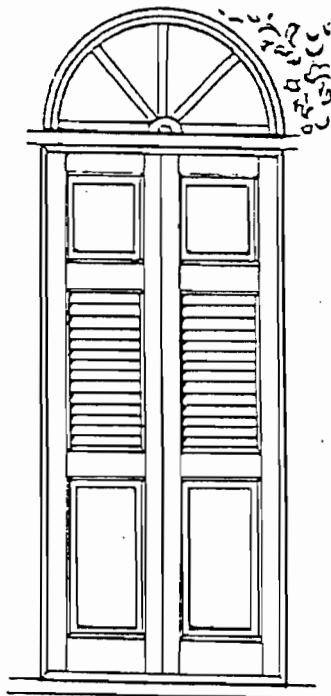
ภาพประกอบ 14 รูปแบบหน้าต่างชนิดไม่มีบานเปิด - ปิด
(ภาพเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในมาตราส่วนเดียวกัน)

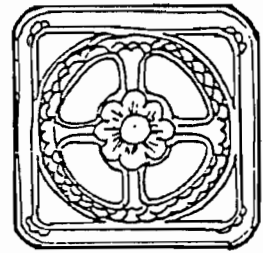
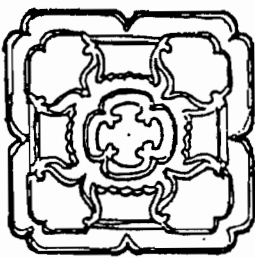
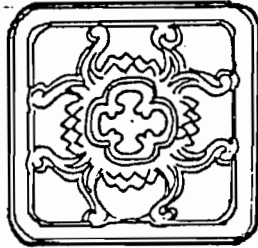
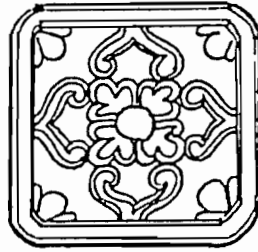
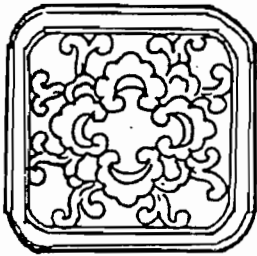
ภาพประกอบ 15 รูปแบบหน้าต่างชนิดมืบานเปิด - ปิดบานคู่

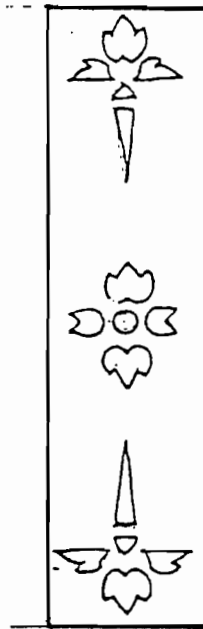
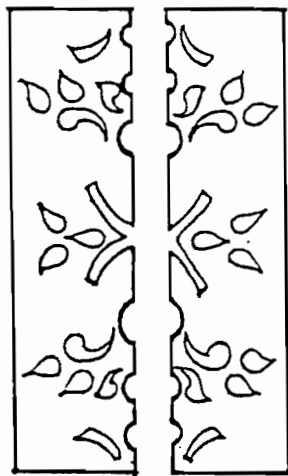
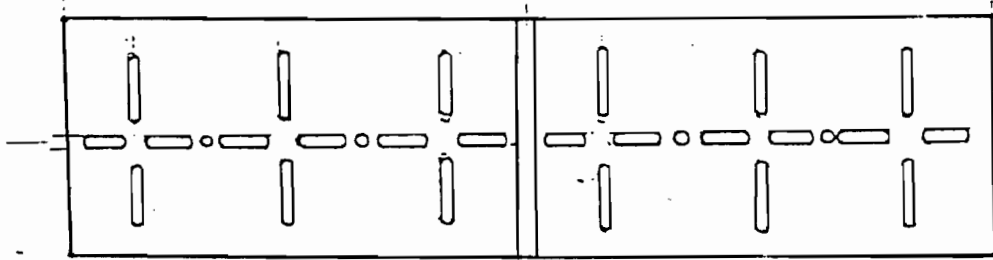
ภาพประกอบ 16, 17 รูปแบบหน้าต่างชนิดมีบานเปิด - ปิด บานเดี่ยว
เปิดข้างและบานเดี่ยวกระทุ้ง

ภาพประกอบ 18 หน้าต่างที่ได้รับอิทธิพลศิลปะตะวันตก

ภาพประกอบ 19 รูปแบบกระเบื้องปูเคลือบ

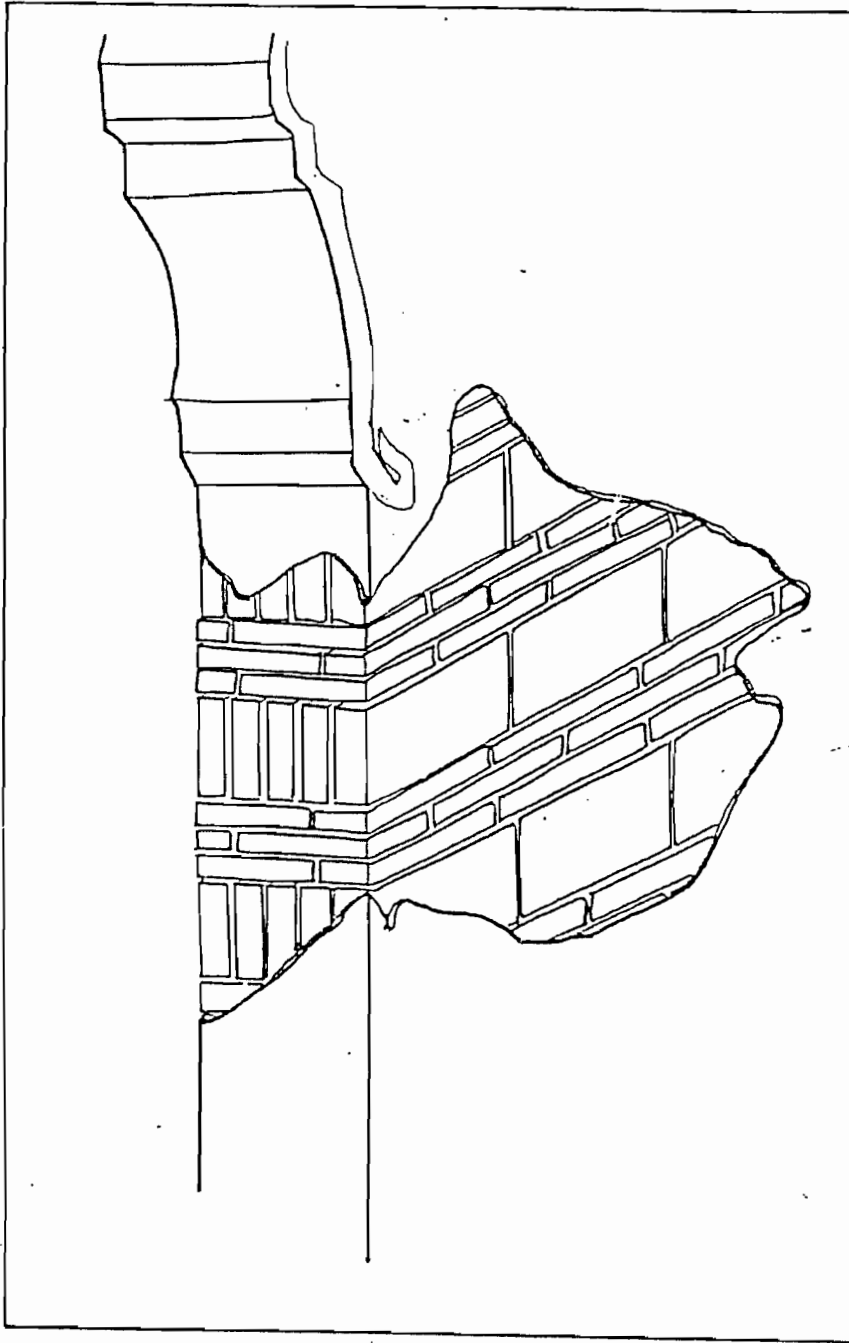

ภาพประกอบ 20 รูปแบบช่องลมลวดไม้

อาคารชั้นเดียวผนังจะใช้อิฐขนาด 18 x 24 x 3 เซนติเมตร หรือขนาด 20 x 28 x 3 เซนติเมตร ก่อสลับแนวสอปูนขึ้นมาจากรานจนถึง โครงหลังคา และเมื่อฉาบปูนแล้ว เสร็จผนังจะหนาประมาณ 28 เซนติเมตร ทำหน้าที่รับน้ำหนักทั้งหมดของอาคาร

การก่ออิฐผนังนิยมทำ 2 ลักษณะคือ การก่อสลับแนวชนิดเต็มแผ่นทั้ง ผนัง มีการใช้อิฐหลายขนาดปะปนกันในผนังด้านหนึ่ง ๆ อิฐแต่ละแถวจึงไม่ได้ระดับ ช่องปูนสอกก็มีความหนาบางแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้เพราะในการก่อสร้าง นั้นอาจจะไม่คำนึงถึงความสวยงาม เพราะถือว่าเป็นส่วนที่จะต้องฉาบปูนปิดทับอีกครั้งหนึ่ง การก่ออิฐจึงมุ่งเพียงควบคุมความหนาและระยะระวางไว้ให้แนวตั้งตั้งฉากถูกต้องเท่านั้น การก่อผนังในลักษณะที่ 2 จะก่ออิฐสลับแนวชนิดเต็มแผ่นสลับกับก่อสลับแนวชนิดครึ่งแผ่น โดยใช้อิฐขนาด 18 x 24 x 5 เซนติเมตร ก่อสลับแนวเต็มแผ่นขึ้นก่อน 3 แถว แล้วจึงค่อยก่ออิฐขนาดเดียวกัน ชนิดครึ่งแผ่นหนึ่งแถวสลับกันไป เช่นนี้จนถึงหลังคา เหตุผลในการก่ออิฐลักษณะดังกล่าวเกี่ยวข้องกับความต้องการประหยัดแรงงาน เวลา และวัสดุ ทั้งนี้ เพราะการก่อสลับแนวชนิดครึ่งแผ่นจะทำให้ได้พื้นที่การก่ออิฐมากขึ้น แต่ความแข็งแรงมีน้อยกว่าจึงต้องก่ออิฐชนิดเต็มแผ่นควบสลับไปด้วย (ดูภาพประกอบที่ 21 หน้า 110)

ผนังภายใน ชั้นล่างของอาคาร 2 ชั้น ส่วนมากนิยมก่ออิฐฉาบปูน โดยเฉพาะผนังกันห้องช่วงเสาแรก ส่วนผนังชั้นบนจะใช้ฝาไม้บานลูกฟักหรือ บานเทียม หรือ เครื่องใช้ประเภทตู้ กันเป็นผนังห้องสำหรับอาคารชั้นเดียวมีเพียงส่วนน้อยที่ใช้อิฐก่อผนังแบ่งห้อง ส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้บานลูกฟัก หรือ เครื่องใช้ประเภทตู้ เป็นผนังกันห้อง

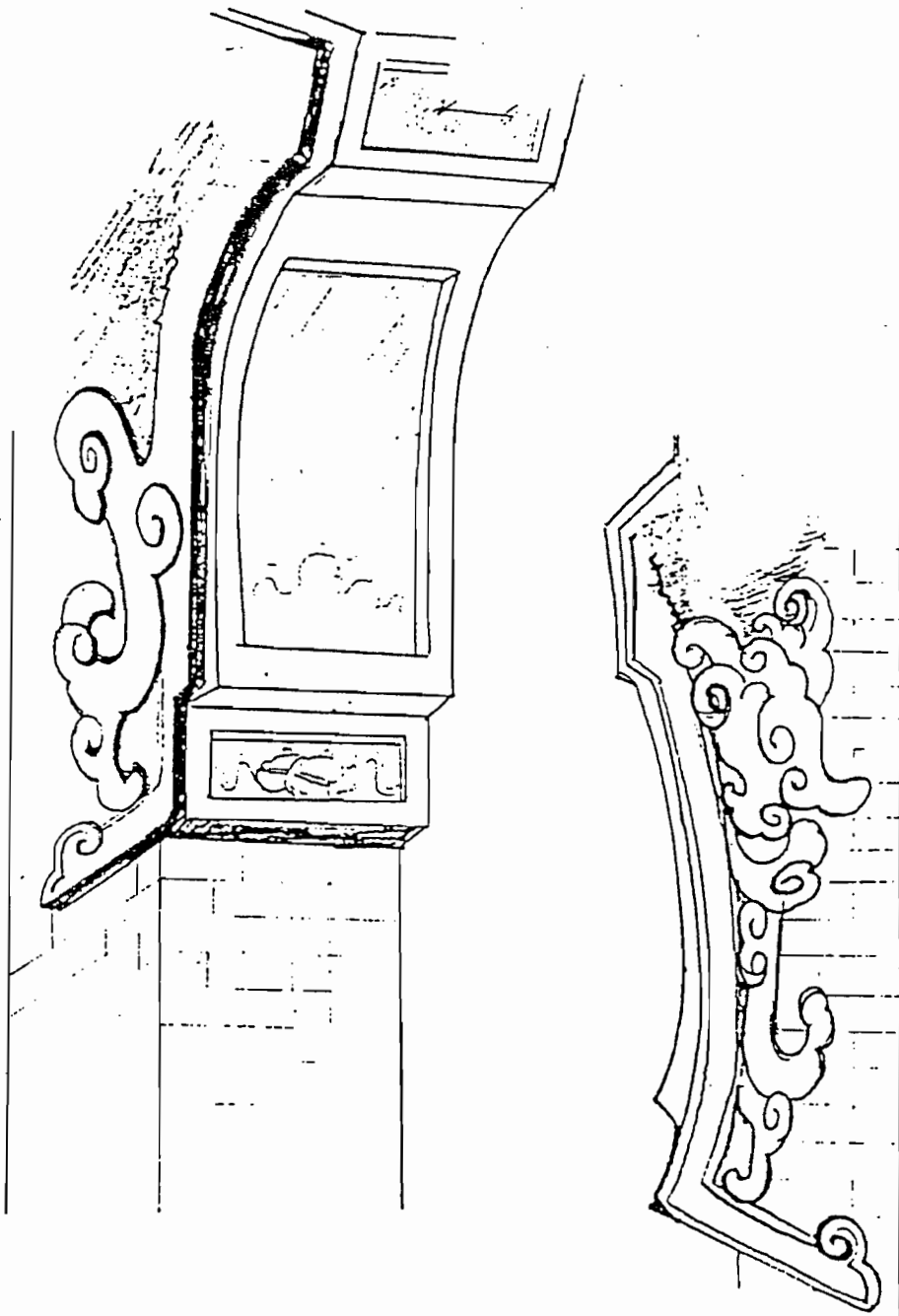
ภาพประกอบ 21 ลักษณะการก่อสร้างสลับแนวชนิดเต็มแผ่น สลับกับการ
ก่อสร้างแนวชนิดครึ่งแผ่น

4.2 เสา

แม้ว่าโครงสร้างของอาคารที่พักอาศัยแบบจีนจะเป็น โครงสร้างชนิดผนังรับน้ำหนักแต่ยังมีความจำเป็นที่น้ำหนักส่วนหนึ่งของอาคาร จะต้องใช้เสารองรับ ในโครงสร้างส่วนหนึ่งจึงต้องมีเสาเป็นองค์ประกอบ สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาคารห้องแถว 2 ชั้น แต่เนื่องจากขนาดของ เสามีความหนาเท่ากับพอดีสกับผนัง ซึ่งเมื่อฉาบปูนแล้วจะทำให้มองเห็น เหมือน กับว่าอาคารที่พักอาศัยแบบจีนทุกหลัง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างแบบไม่ใช้ เสา ซึ่งกรณีดังกล่าว เป็นข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้จากลักษณะทางกายภาพของโครง สร้างที่พักอาศัยแบบชั้นเดียว ทั้งนี้ เพราะน้ำหนักของอาคารที่พักอาศัยชั้นเดียว ส่วนใหญ่จะเป็นน้ำหนักที่เกิดจากโครงหลังคา จึงสามารถใช้ผนังเป็นตัวรับ น้ำหนักได้ แต่ในอาคาร 2 ชั้นนั้น น้ำหนักที่เพิ่มขึ้นอย่างสำคัญคือน้ำหนักพื้น ชั้นบนและน้ำหนักจรที่มากระทำกับพื้นชั้นบนด้วย การใช้เสาเป็นตัว เสริมความ แข็งแรงจึงมีความจำเป็น

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าโครงสร้างหลังคาทั้งหมดของอาคารชั้นเดียว จะรองรับด้วยผนังสองด้านของอาคารโดยวิธีวางแปฝังไว้กับผนัง แต่แปด้าน หน้าตัวล่างสุดจะต้องยื่นล้ำแนว เสาคู่หน้าออกมาเพื่อรองรับชายคาค้ำย ดังนั้น หัวเสาคู่ดังกล่าวจึงต้องก่ออิฐเป็นบัวออกมารับแป ในกรณีที่ใช้ผนังรับ น้ำหนัก ปลายผนังด้านหน้าทั้งคู่ก็จะถูกฉาบปูนตกแต่งให้ดูภายนอกคล้าย เป็น เสาคู่หน้าเช่นกัน บริเวณหัวเสาก็จะตกแต่งเป็นบัวเหมือนกัน (รูปภาพประกอบ ที่ 22 หน้า 112) ซึ่งลักษณะการปรากฏอยู่ของเสาในอาคารที่พักอาศัยแบบจีน ดังกล่าวสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 เสาด้านหน้าอาคาร ประกอบด้วยเสาข้างที่ก่อ เป็นแนวเดียวกับผนังและ เสาที่อยู่ตรงช่วงกลางของอาคารซึ่งเป็นที่น่าสังเกต ว่าเสากลางของอาคารบางหลังนั้นไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นตัวแบ่งส่วนกว้าง ของอาคารออกเป็นสองส่วนซ้ายขวาที่เท่ากัน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับช่องประตูของ อาคารหลังนั้น ถ้ากำหนดให้ช่องประตูอยู่ทางขวา พื้นที่ช่วงเสาด้านขวาก็จะมี มากกว่าด้านซ้าย ในทำนองเดียวกันถ้ากำหนดให้ช่องประตูอยู่ด้านซ้าย พื้นที่

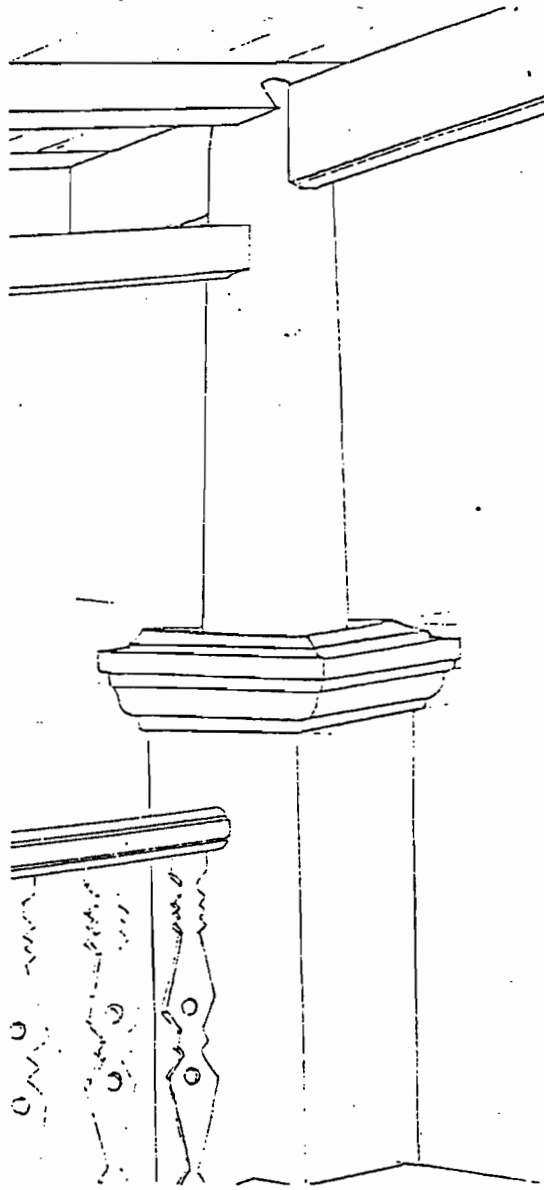

ภาพประกอบ 22. การตกแต่งปลายผนังด้านหน้าให้มีลักษณะเป็นเสาคู่หน้า

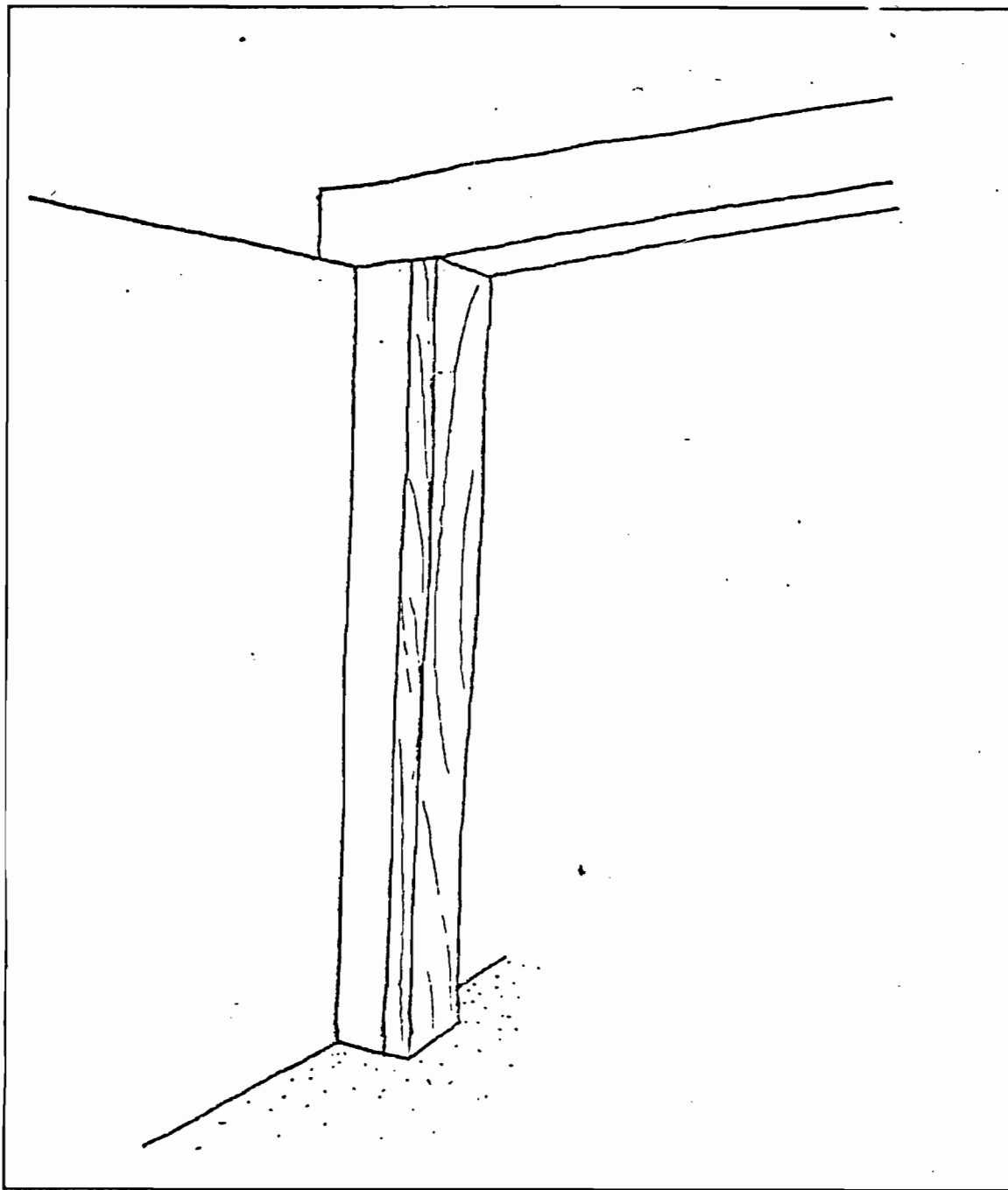
ช่วงเสาด้านซ้ายก็จะมีมากกว่าด้านขวา เสาด้านหน้าใบลักษณะดังกล่าวจะเป็นเสากลางที่เป็นเสาเดี่ยว หากเสากลางอาคารเป็นเสาคู่ การแบ่งพื้นที่ระหว่างเสาจะมีขนาดเท่ากับ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือในบ้านบางหลังที่เป็นห้องแถว 3 หรือ 4 คูหา การแบ่งช่วงความกว้างของแต่ละคูหาจะไม่เท่ากัน ลักษณะดังกล่าวอาจจะ เป็นข้อสันนิษฐานได้ว่า การกำหนดระยะความกว้างของช่วงเสามีได้ยึดถือเอาตามมาตราส่วนใด ๆ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือในการดำเนินการก่อสร้างนั้นไม่ได้คำนวณความกว้างของที่ดินให้สัมพันธ์กับระยะความกว้างของอาคาร โดยการก่อสร้างจะดำเนินการไปตามข้อกำหนดของวัสดุ เช่น ความยาวของไม้ เป็นสำคัญ เมื่อเริ่มการก่อสร้างอาจแบ่งช่วงกว้างของคูหาแรกกับคูหาถัดไปให้เท่ากัน เหลือความยาวของไม้เท่าใดก็อาจกำหนดเป็นช่วงกว้างของคูหาสุดท้ายเท่านั้น หรืออาจแบ่งช่วงความกว้างของคูหาแรกกับคูหาถัดไปเท่ากัน เหลือความกว้างของที่ดินเท่าใดก็กำหนดเป็นความกว้างของคูหาสุดท้ายเท่านั้น ดังนั้นจึงปรากฏว่ามีอาคารหลายหลังที่คูหาริมด้านใดด้านหนึ่งอาจจะกว้างกว่าหรือแคบกว่าคูหาอีกด้านหนึ่ง

อนึ่งการก่อสร้างเพื่อให้มีเจดียงหน้าอาคารก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเสาด้านหน้าขึ้น ทั้งนี้เพราะผนังด้านหน้าของอาคารที่พักอาศัยแบบจีนโดยเฉพาะอาคาร 2 ชั้นนั้น จะมีแนวผนังตรงกันทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ซึ่งเมื่อดูจากรูปทรงภายนอกจะทำให้เกิดความรู้สึกแบนราบ ช่วงก่อสร้างจึงแก้ไขโดยวิธีการก่อผนังชั้นล่างให้ลึกเข้าไปจากแนวเสาประมาณ 1.80 - 2.00 เมตร เพื่อทำเป็นเจดียงซึ่งเป็นที่ย่ำสิ่ง เกิดว่า เจดียงที่เกิดจากวิธีการดังกล่าวจะมีเฉพาะชั้นล่างของอาคาร 2 ชั้นเท่านั้น ส่วนชั้นบนไม่ปรากฏมีการทำเจดียง ดังนั้นพื้นของอาคารชั้นบนส่วนที่ไม่มีผนังรองรับ จึงต้องก่ออิฐเป็นเสารับน้ำหนักไว้

แต่อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างเจดียงด้วยวิธีการดังกล่าวสันนิษฐานว่าคงจะเป็นเรื่องที่ยากลำบากของช่าง ด้วยเหตุผลที่ว่าการก่อผนังให้ลึกเข้าไปจากแนวเสาด้านหน้าของอาคาร ซึ่งเป็นเสาที่เป็นโครงสร้างหลัก อาจจะต้องก่อสร้างเสาเพิ่มเติมขึ้น เพื่อยึดแนวผนังที่ก่อเข้าไปให้แข็งแรง

ภาพประกอบ 23 การต่อหัวเสาชั้นบนด้วยเสาน้ำ

ภาพประกอบ 24 เสาทำอิฐประกบด้วยเสาไม้ รับคานผนังชั้นบน

การตกแต่งส่วนของเสานับ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่างก่อสร้างมักจะให้ความสำคัญและพิถีพิถัน เป็นกรณีพิเศษ ลักษณะการตกแต่ง ปรากฏดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ต้นเสา ส่วนใหญ่จะก่อสร้างเป็นเสาสีเหลี่ยม ก่ออิฐถือปูน ไม่นิยมใช้เสาไม้ สบเหลี่ยมเล็กน้อย ถ้าเป็นเสาภายในอาคาร จะฉาบปูนเรียบ ส่วนเสาด้านหน้านิยมก่ออิฐสลับก้อนไม่ฉาบปูน

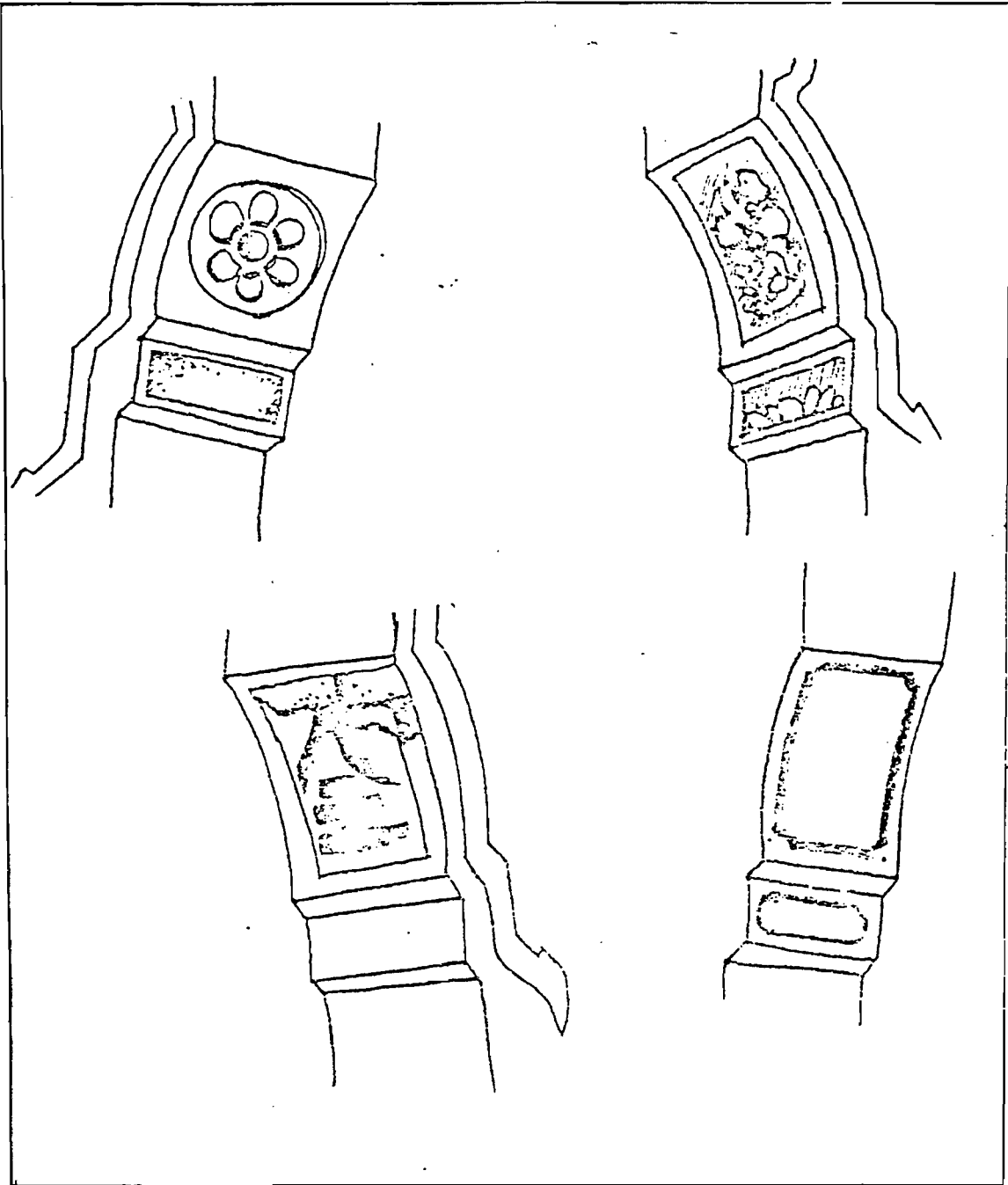
4.2.2.2 หัวเสา เสาที่ได้รับการตกแต่งบริเวณหัวเสา ส่วนใหญ่จะเป็นเสาด้านหน้าอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสาริมอาคารทั้งสองด้าน (ที่เกิดจากผนัง) จะทำหัวเสายื่นออกเป็นบัวตกแต่งด้านข้างด้วยลายปูนปั้น ประดับบัวด้านหน้าเสาด้วยงานศิลปะหลายรูปแบบ เช่น ตกแต่งด้วยลายปูนปั้นเป็นรูปดอกไม้ ประดับด้วยการแกะสลักปูนต่ำ หรือเขียนสีเป็นตัวอักษร หรือประดับด้วยประติมากรรมลอยตัวหรือปูนสูง และประดับตกแต่งด้วยวิธีปั้นปูนเป็นบานคล้ายบานลูกฟัก เป็นต้น (รูปภาพประกอบที่ 25 หน้า 118)

ส่วนเสาช่วงกลาง และเสาภายในอาคารปรากฏมีการตกแต่งเป็นบัวหัวเสานับแต่เพียงส่วนน้อย

การวางคานประกอบเสา ในอาคารบางหลังจะสังเกตพบว่ามีโครงสร้างที่เป็นคานประกอบอยู่ด้วย โดยใช้ไม้ซุงสีเหลี่ยมแต่งลมนุมวางพาดบนหัวเสาให้หน้าตัดของไม้ เสมอกับริมนอกด้านหน้าของ เสาตรงหน้าตัดของคานไม่มีการตกแต่งใด ๆ ปลายอีกด้านของคานจะใช้วิธีฝังในผนังห้อง และถ้าหากเป็นคานของชั้นบน จะมีการก่อผนังอิฐทับหลังคานขึ้นไปให้ค้อย ๆ เอียงลาดตามรูปจั่วหลังคาเพื่อรับโครงหลังคาด้วย

4.3 ฐาน

ระบบฐานรากของอาคารสถาปัตยกรรมจีนชนิดนิเวศสถาน ในบริเวณที่ทำการศึกษา เป็นโครงสร้างส่วนที่ไม่ปรากฏแก่สายตาแต่จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และช่างก่อสร้างหลายคนสรุปเป็นข้อเท็จจริงได้ว่า อาคารบ้านพักอาศัยแบบจีนบริเวณถนนนครนอกและถนนนครในนั้น จะไม่มีการก่อคานและลงฐานรากแต่จะใช้วิธีกระทุ้งดินแนวเสา (ผนัง) ให้แน่นแล้วก่ออิฐล้อมกรอบ

ภาพประกอบ 25 การตกแต่งหัวเสาตู้หน้ารูปแบบต่าง ๆ

อัดดินให้แน่น ใช้เศษอิฐผสมด้วยดินและทรายเททับแล้วบดอัดจนแน่นแข็ง แล้วจึงก่ออิฐสอปูนขึ้นมาเป็นเสาหรือผนังแล้วแต่กรณี

ส่วนที่ก่อเป็นฐานโดยรอบอาคารนั้นนอกจากจะใช้อิฐเป็นวัสดุหลักแล้ว อาคารบางหลังยังนำเอาหินทรายแดง ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในเมืองสงขลา (บริเวณหัวเขาแดง เขาค่ายม่วง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสงขลาเก่า) มาเป็นฐานบางส่วนด้วย

เทคนิควิธีการก่อฐาน จะใช้อิฐขนาด 28 x 30 x 3 เซนติเมตร ก่อขึ้นจากระดับดิน เป็นกรอบล้อมรอบพื้นที่อาคาร สูงขึ้นประมาณ 40 - 60 เซนติเมตร หลังจากนั้นจึงก่อผนังต่อขึ้นไปโดยให้ริมนอกของผนังลึกเข้าไปจากริมนอกของฐานประมาณ 10 เซนติเมตร ตรงจุดต่อระหว่างผนังกับฐานจะเป็นระดับเดียวกันกับระดับของพื้นภายในอาคาร เมื่อฉาบปูนผนังและฐานแล้วเสร็จลักษณะของฐานอาคารจะคล้ายกับฐานเขียงที่ไม่มีลวดบัว หรืออาจจะเทพูนปิดมุมระหว่างผนังกับฐานด้านนอกแล้วตกแต่งให้ดูคล้ายเป็นฐานบัวคว่ำ แต่อย่างไรก็ตามการตกแต่งบริเวณฐานมักจะไม่นิยมทำให้มีความวิจิตรซับซ้อนแต่ประการใด

4.4 พื้น

เป็นส่วนที่ต่อเนื่องกับฐานของอาคารโดยเฉพาะพื้นชั้นล่าง การก่อสร้างจะใช้วิธีการบดอัดดินผสมทรายและเศษอิฐกระทุ้งแน่น แล้วจึงเทพูนสอราดปิดดินอัดนั้น เปลี่ยนให้เรียบ วางอิฐที่เรียกว่ากระเบื้องหน้าวัว สอปูนยาแนวเป็นพื้นอีกชั้นหนึ่ง ส่วนพื้นชั้นบนของอาคาร 2 ชั้นนั้นจะใช้ไม้เป็นวัสดุหลัก ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นอาคารได้ดังนี้

4.4.1 พื้นชั้นล่าง ระดับของพื้นชั้นล่างโดยทั่วไปจะยกระดับขึ้นจากพื้นถนนประมาณ 40 - 60 เซนติเมตร ปูด้วยกระเบื้องหน้าวัวขนาด 30 x 30 x 3 เซนติเมตร เติมพื้นอาคาร อาคารบางหลังจะใช้อิฐชนิดและขนาดเดียวกันกับที่ใช้ก่อผนังมาปูเป็นพื้นด้วย สำหรับอาคารในชั้นหลัง (หลังสงครามโลกครั้งที่ 1) ที่มีลักษณะทางกายภาพแบบสถาปัตยกรรมจีน จะใช้อิฐปูพื้นที่มีขนาดเล็กลงคือขนาดประมาณ 10 x 10 x 2 เซนติเมตร

ระดับของพื้นจะมีตั้งแต่ระดับเดียวปูตลอดจากเฉลียงหน้าจนถึงภายใน หรือ อาจจะมียกระดับขึ้น 1 ระดับ สูงประมาณ 15 เซนติเมตร โดยเริ่มตรงช่วง เสาที่ 2 ถัดจากเฉลียงหน้าไปจนถึงช่วงเสาก่อนถึงลานโล่งแล้วจึงลดระดับลง ลักษณะการปูกระเบื้องจะใช้ทั้งแบบปูตรงเป็นตารางหมากรุก และปูแบบเฉียง ทะแยงมุม บ้านบางหลังจะพบว่ามีการนำหินแกรนิตมาสกัดเป็นแท่งสี่เหลี่ยม วางเป็นกรอบเสี้ยก่อน 1 รอบ แล้วจึงปูกระเบื้องจนเต็มพื้นที่

ในบ้านบางหลังพบว่ามีการขุดพื้นอาคารในบริเวณช่วงเสาที่ 2 ตอน ใบบเป็นหลุมลึกลงไปประมาณ 1 เมตร ทานองห้องใต้ดิน ใช้กระเบื้องหน้าวัว ปิดทับสอปูนเสมอกับระดับพื้นโดยรอบ โดยเว้นช่องแนวพรางตาไว้ 1 หรือ 2 แผ่น สำหรับเปิด-ปิดหลุมดังกล่าวเป็นส่วนสำหรับเก็บทรัพย์สินมีค่าของผู้อยู่อาศัยบ้านหลังนั้น

4.4.2 พื้นของลานโล่ง ส่วนใหญ่จะนิยมใช้อิฐ หรือ กระเบื้องหน้าวัวปูเป็นพื้นเช่นเดียวกัน มีบ้านบางหลังจะนำเอาหินแกรนิตมา สกัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 40 x 40 เซนติเมตร ปูเป็นพื้นแทน กระเบื้อง พื้นของลานโล่งอาจจะทำเป็นพื้นระดับเดียวกับกับพื้นของอาคาร ทั้งหมดหรืออาจลดระดับต่ำกว่าพื้นอาคารแต่จะไม่ยกระดับให้สูงกว่า

4.4.3 พื้นชั้นบน สำหรับอาคาร 2 ชั้น จะใช้ไม้ขงกลม หรือไม้เหลี่ยมขนาดประมาณ 6 x 6 นิ้ว วางพาดเป็นคานเพื่อรองรับพื้นโดย ให้ปลายทั้งสองของไม้คานฝังไว้กับผนังทั้งสองด้าน วางระยะห่างกันประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วจึงใช้ไม้กระดานขนาดประมาณ 8 x 1 หรือ 10 x 1 นิ้ว ปูทับตามแนวยาวของอาคารเป็นพื้นชั้นบนโดยไม่มีการวางคองก่อน

พื้นชั้นบนของอาคารนี้ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะด้านหน้าระหว่างช่วงเสา แรก ช่วงเสาที่ 2 หรือรวมทั้งช่วงเสาแรกและช่วงเสาที่ 2 เท่านั้น ในบ้าน บางหลังหากสังเกตจากภายนอกจะพบว่ามึลักษณะเป็นบ้านชั้นเดียว แต่ภายใน โดยเฉพาะคอบหน้าตรงช่วงเสาแรกหรือช่วงเสาที่ 2 จะนิยมทำเป็นชั้นลอย ขึ้น 1 ช่วงเสา เพื่อเป็นที่เก็บสัมภาระต่าง ๆ (ดูเรื่องการแบ่งพื้นที่ประ โยชน์ใช้สอย หน้า 228)

4.5 บันได

เป็นส่วนที่จะพาจากพื้นส่วนต่าง ๆ ขึ้นสู่ตัวอาคาร มีรายละเอียดในการก่อสร้างจำแนกได้ดังนี้

4.5.1 บันไดภายนอก เป็นบันไดที่พาจากพื้นภายนอกอาคารขึ้นสู่เฉลียง หรือเข้าสู่ตัวอาคารชั้นล่างทั้งด้านหน้าอาคารและด้านสกัด กรณีที่มีประตูด้านข้าง นิยมใช้วิธีก่ออิฐฉาบผิวปูกระเบื้องดินเผาแผ่นใหญ่ หรือปูด้วยหินแกรนิต ซึ่งจากการศึกษาสำรวจพบรูปแบบการก่อสร้างบันไดด้านหน้าอาคารในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

4.5.1.1 บันไดขึ้นเดียวตรงช่องประตู ใช้วิธีก่ออิฐสอปูนฉาบผิวยื่นออกจากตัวฐานประมาณ 30 เซนติเมตร ยกระดับบันไดขึ้นจากพื้นประมาณ 50 เซนติเมตร (รูปภาพประกอบที่ 26 ก หน้า 123)

4.5.1.2 บันไดขึ้นเดียวยาวตลอดตามความกว้างของอาคารใช้วิธีก่อสร้างและขนาดความกว้างของพื้นลูกนอนอย่างเดียวกันกับข้อ 4.5.1.1 สำหรับวัสดุที่ใช้มีทั้งการก่ออิฐฉาบปูนและก่ออิฐฉาบปูนปูด้วยแผ่นหินแกรนิต (รูปภาพประกอบที่ 26 ข หน้า 123)

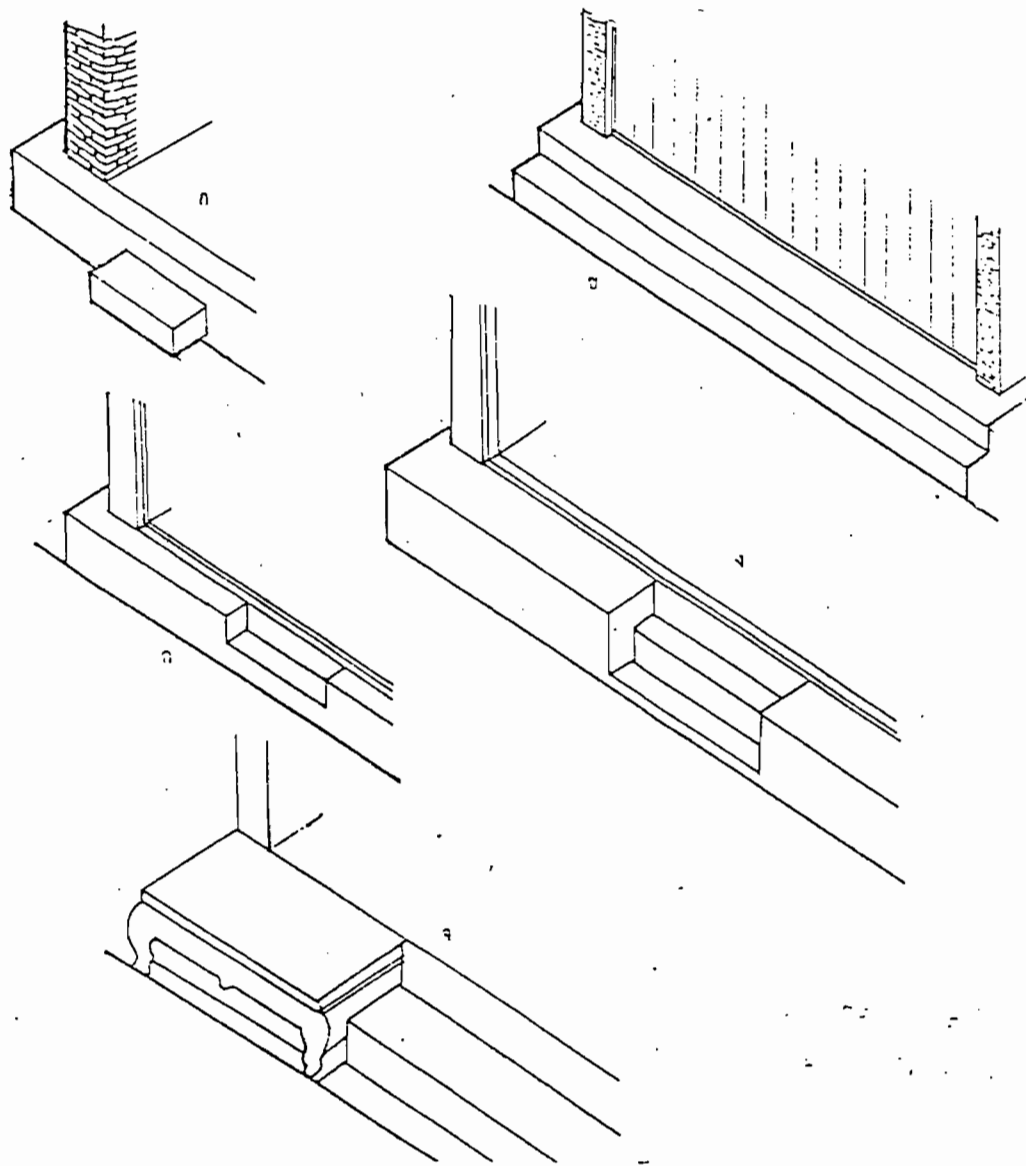
4.5.1.3 บันไดขึ้นเดียวเฉพาะตรงช่องประตูก่ออิฐฉาบปูนปูกระเบื้องหรือหินแกรนิต โดยเทคนิควิธีเจาะฐานอาคารเข้าไป (รูปภาพประกอบที่ 26 ค หน้า 123)

4.5.1.4 บันได 2 ชั้น ก่ออิฐฉาบปูนปูกระเบื้องหรือปูหินแกรนิต เจาะฐานอาคารเฉียงไปด้านใดด้านหนึ่งของประตู (รูปภาพประกอบที่ 26 ง หน้า 123)

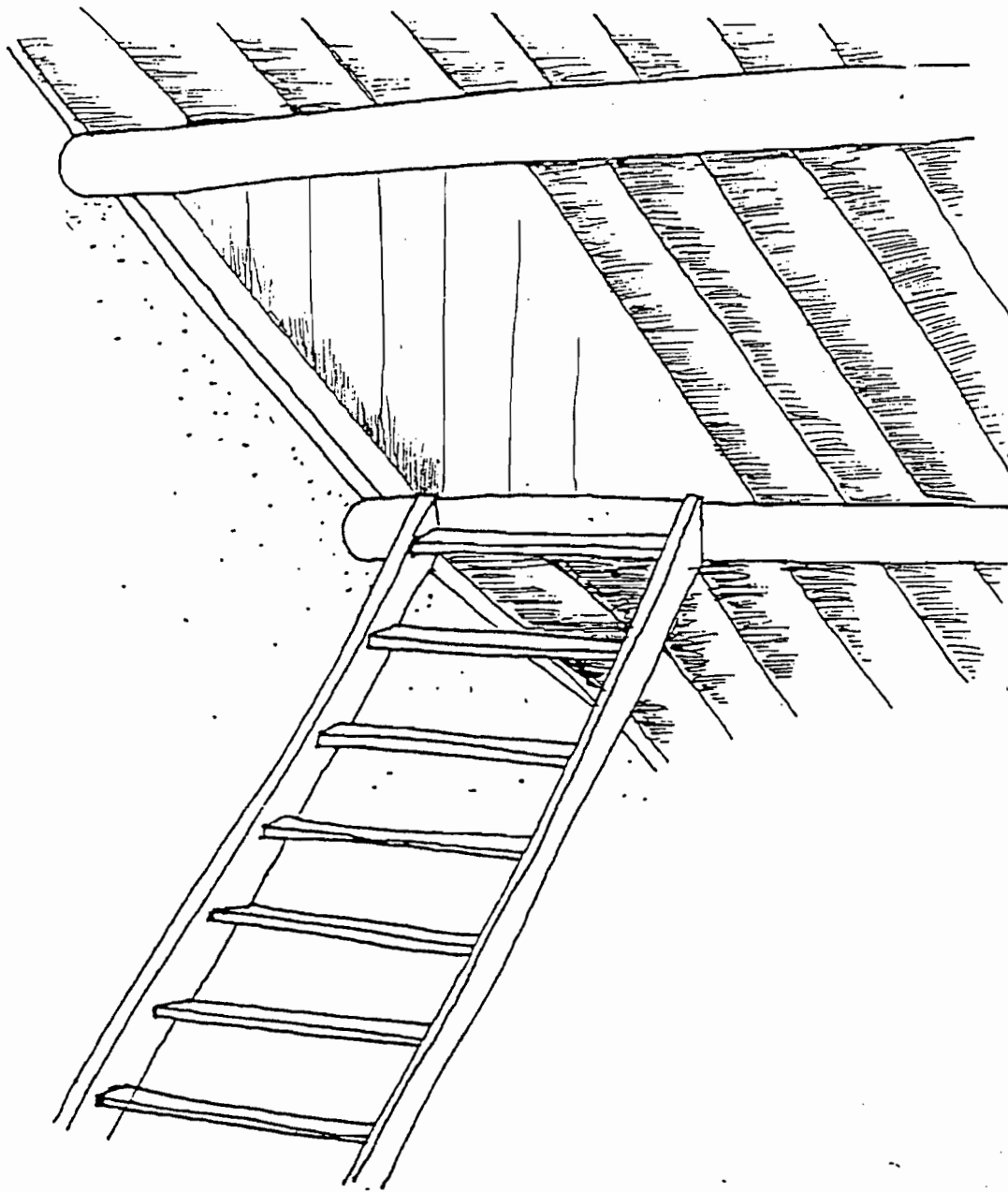
4.5.1.5 บันได 2 ชั้นปูหินแกรนิต เจาะฐานอาคารด้านใดด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งตกแต่งส่วนฐานให้มีลักษณะคล้าย ๆ ไม้ทรงเตี้ย ขาไม้จะทำเป็นร่องสิงห์ (รูปภาพประกอบที่ 26 จ หน้า 123)

4.5.2 บันไดภายใน ส่วนใหญ่จะเป็นบันไดที่พาจากชั้นล่างขึ้นสู่พื้นชั้นบน เนื่องจากระดับพื้นอาคารชั้นล่างส่วนใหญ่จะมีเพียงระดับเดียว หรือมีการเพิ่ม - ลดระดับไม่เกิน 2 ระดับ การใช้บันไดภายในระดับ

พื้นเดียวกันจึงไม่มี การก่อสร้างบันไดจะใช้ไม้เป็นวัสดุหลักทั้งลูกตั้งและลูกนอน แต่อย่างไรก็ตามในบ้านบางหลังก็พบว่ามีบันไดขึ้นชั้นบนที่ก่อด้วยอิฐถือปูนทั้งลูกตั้งลูกนอนและราวบันได ขนาดความกว้างของบันไดทั้งที่ใช้ไม้ และใช้การก่ออิฐค่อนข้างแคบ กล่าวคือมีขนาดความกว้างเฉลี่ยประมาณ 40 เซนติเมตร ถึง 1 เมตรเท่านั้น ลักษณะการวางบันไดมี 2 รูปแบบคือ บันไดที่พาดขึ้นสู่ชั้นบนทางประตูหน้าและบันไดที่พาดขึ้นชั้นบนโดยการเจาะพื้นเป็นช่อง (รูปภาพประกอบที่ 27 หน้า 124)

ภาพประกอบ 26 ลักษณะบันไดด้านหน้าแบบต่าง ๆ

ภาพประกอบ 27 บันไดทอดขึ้นขึ้นบนโดยวิธีเจาะพื้นเป็นช่อง

คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในศาสนสถาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า แมื่กลุ่มชนชาวจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จะมีปริมาณเป็นจำนวนมาก และมีบทบาททั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจควบคู่มาับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองมาแต่ต้นแล้วก็ตาม การก่อสร้างสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อทางศาสนาของกลุ่มชนชาวจีนเหล่านั้นก็เป็นเพียงศาสนสถานในระดับศาลเจ้าเท่านั้น ยังไม่ปรากฏการก่อสร้างศาสนสถานในระดับวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่แต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น ประการแรก ก่อนที่ชาวจีนจะหันมาเคารพนับถือหลักปรัชญาของนักปราชญ์คนสำคัญ ๆ เช่น เล่าจื๊อ หรือ เม้งจื๊อ ตลอดจนยอมรับเอาพุทธศาสนาลัทธิมหายานมาเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้น ชาวจีนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาแน่นถือในเรื่องของวิญญาณและเทพเจ้าในลักษณะต่าง ๆ มาก่อน แม้ในระยะต่อมาเมื่อยอมรับเอาศาสนาพุทธและหลักปฏิบัติของนักปราชญ์ต่าง ๆ เข้ามาใช้แล้วก็ตามความเชื่อดั้งเดิมก็ยังคงมีอยู่อย่างเหนียวแน่น เมื่อชาวจีนอพยพไปอยู่ที่ใดก็จะมี การก่อสร้างสถานที่สำหรับสถิตดวงวิญญาณและประดิษฐานเทพเจ้าที่ตนเคารพบูชาขึ้นที่นั่นในรูปของศาลเจ้าด้วย

ประการที่สอง เมื่อมีการย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งหัวเขาแดงมายังบริเวณที่ตั้งในปัจจุบันนี้ ภายในเขตตัวเมืองทั้งภายนอกและภายในกำแพงเมืองจะมีวัดพระพุทธศาสนาตั้งเรียงรายอยู่โดยรอบชุมชนชาวจีนหลายวัด เช่น วัดยางทอง วัดคอนรักษ์ วัดเลียบ วัดคอนแยม วัดกลาง และวัดโพธิ์ ซึ่งวัดเหล่านี้ชาวจีนในเมืองสงขลาสามารถใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้โดยสะดวก

ประการที่สาม ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในระยะแรกต่างเข้ามารวมกลุ่มกันตามกลุ่มภาษาของตน ในแต่ละกลุ่มเหล่านั้นต่างก็มีความเชื่อถือศรัทธาในเทพเจ้าแตกต่างกัน การก่อสร้างศาสนสถานก็ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองความต้องการแต่เพียงกลุ่มของตน เมื่อต่างกลุ่มต่างก็มีเทพเจ้าประจำกลุ่มที่

คนศรัทธาอยู่แล้ว และมีการก่อสร้างสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อขึ้นมาแล้ว การรวมกำลังกันเพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือความจำเป็น

ดังได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่าศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่ก่อสร้างมาพร้อม ๆ กับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลา หรือก่อสร้างขึ้นก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับกลุ่มที่ก่อสร้างขึ้นภายหลัง การจำแนกกลุ่มดังกล่าวสามารถสังเกตได้ว่ากลุ่มของศาลเจ้ารุ่นก่อนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นศาลเจ้าขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะเป็นศาลเจ้าที่สถิตเทพเจ้าที่เคารพของเฉพาะชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา การก่อสร้างก็ดำเนินการโดยผู้ศรัทธาในกลุ่มภาษานั้น ๆ ที่อาจจะมีการบริจาคไม่มากนัก ยกเว้นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองที่ดำเนินการก่อสร้างขึ้นโดยพระบรมราชโองการฯ และมีผู้ปกครองผู้มีอำนาจเป็นผู้อำนวยความสะดวกสำหรับศาลเจ้าในรุ่นหลังส่วนใหญ่จะมีขนาดของอาคารใหญ่โตขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในระยะต่อมาชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งของผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพก็ได้ร่วมมือกันดำเนินการก่อสร้างศาลเจ้าที่ตนเคารพนับถือขึ้น โดยใช้ช่าง เทคนิควิธีและวัสดุก่อสร้าง การตกแต่งตามแบบสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ละทิ้งรูปแบบ และองค์ประกอบในการก่อสร้างอันเป็นคตินิยมแบบดั้งเดิม

ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ปราภทศาสนาสนสถานชนิดศาลเจ้าที่มีรูปแบบอาคารเป็นสถาปัตยกรรมจีนรวมทั้งสิ้น 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
2. ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
3. ศาลเจ้าปุนเต้าก้ง ถนนหนองจิก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

4. ศาลเจ้าไป๋อันเตียน ถนนยะลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

5. ศาลเจ้าปูนเก๋ากัง สำโรง กิโลเมตรที่ 2 ถนนสงขลา-นาทวี ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

6. ศาลเจ้าตั้งเซ็งอ้อง ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

7. ศาลเจ้าแม่ทับทิม ถนนรามวิถี ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ศาลเจ้าทั้ง 7 แห่งดังกล่าว เป็นศาลเจ้าที่ปรากฏรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมตามคตินิยมในการก่อสร้างของชาวจีน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ตามระยะเวลาในการก่อสร้างดังนี้

1. กลุ่มศาลเจ้าที่ก่อสร้างก่อนสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มี 5 แห่ง ดังนี้

1.1 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีประวัติการก่อสร้างปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในพงศาวดารเมืองสงขลา มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า

ครั้นปีขาลจัตวาศก ศักราช 1204 ไพรตเกล้าไพรตกระหม่อมให้ฝังหลักไชยเมืองสงขลา พระราชทานไม้ไชยพฤกษ์หลักไชยต้นหนึ่งกับเทียนไชยเล่มหนึ่งพร้อมด้วยเครื่องไทยทานต่าง ๆ และให้สมเด็จพระอุดมปิฎก ประธานสงฆ์ฐานานุกรม 8 รูป ออกมาเป็นประธานกับพระราชครูอริยฐานานุกรม 8 นาย ออกมาเป็นประธานในการฝังเสาหลักเมือง พระยาสงขลา (เทียนเส่ง) ได้เกณฑ์กรมการและไพร่จัดการทำเป็นโรงพิธีใหญ่ขึ้นกลางเมือง คือที่หน้าศาลเจ้าหลักเมืองเดี๋ยวนี้และตั้งโรงพิธีสี่ทิศ คือที่ป้อมเสร็จแล้ว ครั้นเดือนสี่ ขึ้น 8 ค่ำ ปีขาล จัตวาศก พระยาสงขลา (เทียนเส่ง) ให้จัดการตั้งกระบวนแห่หลักไม้ไชยพฤกษ์กับเทียนไชย

เป็นการใหญ่ คือจัดการระบวนแห่งพวกจีนและพวกไทยเป็นที่
ครึกครื้นเอิกเกริกมาก ตั้งระบวนแห่งหลักเมืองไม้ไชยพฤกษ์กับ
เทียนไชยเข้าโรงพิธี แล้วพระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเจริญพระ
ปริตต์ พระครูพราหมณ์ก็สวดตามไสยเวท ครั้น ๗ วันเดือนสี่
ขึ้น 12 ค่ำ เวลาเช้าโมง 1 กับ 10 นาที ได้อุคมฤกษ์ พระยา
สงขลา (เทียนเส็ง) กับพระครูอักษฎาจารย์พราหมณ์ เชิญหลักไม้
ไชยพฤกษ์ลงฝังไว้ที่กลางเมืองสงขลา มีปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ แล้ว
พระยาสงขลา (เทียนเส็ง) ได้จัดการสมโภชน์หลักเมืองเป็นการ
เอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน คือละครหรือโขนร้องโรง 1 หุ่นโรง 1
จ้วโรง 1 ละครชาตรีโรง 1 และพระยาสงขลา (เทียนเส็ง)
ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์ 22 รูป กับเครื่องบริวารภัตต์
ต่าง ๆ แก่พระราชอาคันตุกะฐานานุกรมเปรียญ และพระครูอักษฎาจารย์
พราหมณ์เป็นอันมากเสร็จแล้ว ครั้นเสร็จการฝังหลักเมืองพระยา
สงขลา (เทียนเส็ง) จัดเรือสำเภาลำหนึ่งส่งพระราชอาคันตุกะกับ
พระครูอักษฎาจารย์พราหมณ์เข้าไป ๗ กรุงเทพมหานคร แล้วพระยาสงขลา
(เทียนเส็ง) ได้ให้ช่างก่อคอกล้อมหลักเมืองไว้ 3 หลัง เป็นคอกจีน
กับศาลเจ้าเสือเมืองไว้หลังหนึ่งด้วย...

(วิเชียรศิริ (ชม ๗ สงขลา), พระยา 2515 : 25 - 26)

จากข้อความดังกล่าว แสดงว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้ก่อสร้างเมื่อ
ปีพุทธศักราช 2385 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 3 อันเป็นระยะที่ชาวจีนอพยพ มีโอกาสเข้ามาตั้งหลักแหล่งตาม
หัวเมืองต่าง ๆ ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นตลอดจนการติดต่อค้าขายทางสำเภา
ก็เจริญก้าวหน้ามากขึ้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นโปรดศิลป
กรรมแบบจีนเป็นการส่วนพระองค์อยู่ด้วยดังที่ หม่อมเจ้าสุภัทราดิศ ดิศกุล
(2512 : 57) ได้ทรงบรรยายไว้ว่า "ในสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดนิยมแบบ
อย่างศิลปะจีน วัดที่สร้างขึ้นในวัดนี้บางแห่ง เป็นต้นว่าวัดราชโอรส วัดเทพ

ธิดา ไบสด์วิหารก็ยกย้ายสร้างคล้ายแบบจีน" ซึ่งการก่อสร้างในสมัยนั้นหากอาคารศิลปะสถาปัตยกรรมมีรูปทรงเป็นแบบจีน ก็มักนิยมเรียกกันว่าเป็นสถาปัตยกรรม "แบบพระราชนิยม" และในขณะที่เดียวกัน เจ้าเมืองสงขลาในระยะนั้นก็เป็นบุคคลที่มีเชื้อสายจีน ดังนั้นการก่อสร้างอาคารศาลพระหลักเมืองนอกจากจะดำเนินการเพื่อสนองพระบรมราชโองการแล้ว ยังเป็นการประจวบเหมาะกับความนิยมของกลุ่มผู้ปกครองเมืองสงขลาขณะนั้นด้วย ศาลพระหลักเมืองจึงมีรูปทรงสถาปัตยกรรมเป็นตึกจีนดังกล่าว

1.2 ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ตั้งอยู่บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีอาณาเขตติดต่อกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองโดยมีอาคารของโรงเรียนสงขลาวิทยามูลนิธิ (โรงเรียนสอนภาษาจีน) ตั้งอยู่ระหว่างกลาง ประวัติการก่อสร้างไม่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ตามคำบอกเล่าของผู้รู้ระบุว่าศาลเจ้าแห่งนี้มีอายุประมาณ 112 ปีมาแล้ว และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ประกอบกับชื่อเรียกแฝงลอย ร้านค้าหน้าบริเวณศาลเจ้าที่ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า แฝงลอยศาลเจ้าใหม่นั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าศาลเจ้าสำเล้งเตียน เป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นใหม่ภายหลังการก่อสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองไม่นาน และหากพิจารณาถึงอายุตามคำบอกเล่าดังกล่าว ศาลเจ้าสำเล้งเตียนก็คงจะสร้างขึ้นในราวปีพุทธศักราช 2422 อันอยู่ในช่วงต้นของรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หรือสร้างขึ้นภายหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประมาณ 37 ปี

1.3 ศาลเจ้าปูนเก๋ากัง ตั้งอยู่บริเวณถนนหนองจิก เป็นถนนสายเล็ก ๆ ที่เชื่อมต่อระหว่างถนนนางงาม ถนนนครในและถนนนครนอก ตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เดิมถนนสายดังกล่าวเป็นเส้นทางภายในเมืองสงขลาที่จะออกไปสู่ทะเลสาบทางประตูเมืองด้านทิศตะวันออก ชาวจีนในเมืองสงขลาได้ก่อสร้างศาลเจ้าไว้สำหรับเป็นที่เคารพสักการะและปกป้องคุ้มครองเส้นทางสายดังกล่าว ซึ่งศาลเจ้าหลังนี้ปรากฏอยู่ในบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา

ภาพพันธุวงศ์วเรศ (2504 : 61) เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการหัวเมือง
ปักซ์ใต้ เมื่อปีพุทธศักราช 2427 ได้ทรงบันทึกลักษณะบ้านเรือนในเมืองสงขลา
ไว้ในรายงานการตรวจราชการมีข้อความตอนหนึ่งว่า

มีถนนตรงออกไปทางด้านเหนือซึ่งจะออกตลาด บ้านพระยา
สมบัติภิมย์ตั้งอยู่ด้านตะวันออก เป็นเรือนยกพื้นชั้นเดียวหลังคามุง
มุงกระเบื้องไทย วิธีช่างอย่างไทย ข้างในเป็นตึก มุงกระเบื้อง
สงขลา วิธีทำทำนองจีนเหมือนกัน ข้างด้านตะวันตกเป็นตึกกงสี
บ้านพระอนุรักษภูเบศร์ บัดนี้เป็นส่วนของพระยาสมบัติภิมย์ด้วย
มีตึก 2 หลัง หลังหนึ่งชั้นเดียว หลังหนึ่ง 2 ชั้น มุงกระเบื้องสงขลา
วิธีช่างทำทำนองจีน ที่หลังตลาดนั้นมีศาลเจ้าเทพารักษ์จีนหลังหนึ่ง
เป็นตึกทำนองจีนชั้นเดียว เป็นศาลปูนเก่าก่ง

จากการพิจารณาลักษณะโครงสร้างและรูปทรงที่ปิดทับทั้งสามด้าน
โดยมีการเจาะช่องประตูเข้า - ออก เฉพาะด้านหน้าเพียงด้านเดียว ซึ่ง
ลักษณะดังกล่าว เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชนชาวจีน ประกอบกับ
การพิจารณาลักษณะของวัสดุก่อสร้างหลายรายการที่มีลักษณะ ขนาด และ
รูปทรงเหมือนกันกับวัสดุที่ใช้ก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง
ซึ่งบ้านพักอาศัยในบริเวณดังกล่าว เป็นอาคารที่ก่อสร้างขึ้นในระยะต้นของการ
อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลาของชาวจีน และจากการสอบถามผู้สูง
อายุที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ดูแลศาลเจ้าแห่งนี้ ทำให้ทราบว่าศาลเจ้าปูนเก่าก่ง มี
อายุเก่าแก่กว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง โดยประมาณอายุได้ไม่ต่ำกว่า 150 ปี

1.4 ศาลเจ้าไต้ฮงเอียน ตั้งอยู่บริเวณถนนยะลา ซึ่งเป็นถนน
ที่เชื่อมระหว่างถนนไทรบุรี ถนนนางงาม ถนนนครใน และถนนนครนอก ไป
จนถึงริมฝั่งทะเลสาบด้านทิศตะวันตกของเมือง เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กที่มีรูป
แบบและโครงสร้างเช่นเดียวกันกับศาลเจ้าปูนเก่าก่ง ถนนหนองจิก มีส่วนที่
แตกต่างอยู่เล็กน้อยคือศาลเจ้าไต้ฮงเอียน มีการเจาะช่องประตูด้านหลังติด

ต่อกับอาคารอีกหลังหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ถัดเข้าไป เป็นที่สำหรับพักอาศัยของผู้ดูแลศาล จากการสังเกตลักษณะและวัสดุที่ใช้ตลอดจนเทคนิควิธีการก่อสร้าง ประกอบกับคำบอกเล่าของผู้ดูแลศาลเจ้าทำให้ทราบว่า เป็นศาลเจ้าที่ก่อสร้างขึ้นใน ระยะเดียวกันกับศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก ดังกล่าวแล้ว

1.5 ศาลเจ้าปูนเต้าก้งสำโรง ตั้งอยู่บริเวณสามแยกสำโรง กิโลเมตรที่ 2 ถนนสายสงขลา-นาทวี ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประวัติการก่อสร้างไม่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร จากคำบอกเล่าของชาวจีนผู้ทำหน้าที่ควบคุมการซ่อมแซมครั้งล่าสุด กล่าวว่าจะมีการเดินทางไปยังเมืองไทรบุรี เมืองจะนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบ้านทุ่งอาหวัง (ในเขตตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมืองสงขลาปัจจุบัน) ซึ่งเป็นแหล่งที่มีชาวจีนอพยพไปตั้งหลักแหล่งมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จะต้องใช้เส้นทางผ่านบริเวณนี้ซึ่งเป็นป่ารกทึบ กลุ่มชาวจีนที่เดินทางไปมาอยู่เป็นประจำ จึงได้ร่วมกันสร้างศาลเจ้าสำหรับประดิษฐานเทพารักษ์ปูนเต้าก้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายตามความเชื่อของพวกเขา ซึ่งรูปแบบของการก่อสร้าง มีลักษณะคล้ายคลึงกับศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก และศาลเจ้าไป้อันเตียน ถนนยะลา แต่มีความประณีตและแข็งแรงมากกว่า เนื่องจากได้นำเอาหินแกรนิตจากภูเขาในบริเวณใกล้เคียงมาก่อเป็นผนังด้วย จากการสอบถามผู้สูงอายุที่มาเคารพเทพเจ้าในศาล ทำให้สามารถประมาณอายุได้ว่าก่อสร้างมานานไม่ต่ำกว่า 120 ปี ศาลเจ้าแห่งนี้ได้ถูกทิ้งร้างมาเป็นระยะอันยาวนานจนทรุดโทรมลงเป็นอันมาก กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มหนึ่งจึงได้ร่วมมือกันดำเนินการซ่อมแซมขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อปีพุทธศักราช 2533

2. กลุ่มศาลเจ้าที่ก่อสร้างขึ้นภายหลังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะได้รับอิทธิพลการก่อสร้างตามแบบอย่างชาติตะวันตก เช่น การใช้คอนกรีต และคอนกรีตเสริมเหล็ก การใช้เหล็กหล่อ การใช้เข็มช่วยรับน้ำหนัก การใช้อิฐและใช้ระบบอิฐตามแบบมาตรฐานในการก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งมีศาลเจ้าลักษณะดังกล่าวจำนวน 2 แห่ง ดังนี้

2.1 ศาลเจ้าตั้ง เซ็งอ๋อง ตั้งอยู่บริเวณถนนนางงาม ตำบลย่อย ยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เดิมเป็นศาลเจ้าขนาดเล็กสร้าง เป็นเรือนไม้ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยใด แต่รูปปั้นเทพเจ้า ตั้ง เซ็งอ๋องที่ประดิษฐานอยู่ในศาล ได้รับการยืนยันว่าเป็นรูปที่นำมาจากเมือง จีนพร้อม ๆ กับการอพยพเข้ามาของกลุ่มชาวจีนเมืองสงขลา ต่อมาศาลเจ้า ได้ชำรุดทรุดโทรมลงมากจนไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ ประมาณปีพุทธ ศักราช 2509 ชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มหนึ่ง ได้รวบรวมทุนทรัพย์ขึ้นจัดซื้อที่ ดินบริเวณด้านหลังศาลเจ้าเดิมขยายเนื้อที่ออกไป และได้ก่อสร้างอาคารศาล เจ้าหลังที่ปรากฏในปัจจุบันขึ้น เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้เทคนิควิธี การก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงคตินิยมที่เกี่ยวกับการก่อสร้างตามแบบ ตั้งเดิมของชาวจีนไว้

2.2 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ตั้งอยู่บริเวณถนนรามวิถี ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นศาลเจ้าที่เริ่มก่อสร้างขึ้นเมื่อปีพุทธ ศักราช 2497 เดิมมีลักษณะเป็นเก๋งจีนขนาด 3 คูหา หลังคามุงกระเบื้องจีน ที่เรียกว่ากระเบื้องราง สันหลังคาโค้งอ่อน ปลายสันหลังคาเชิดสูงกว่าระดับ ยอดจั่ว ต่อมาคณะกรรมการประจำศาลเจ้าเห็นว่าอาคารหลังเดิมมีความคับ แคบไม่สะดวกต่อการประกอบพิธีกรรม จึงได้ร่วมมือกันก่อสร้างอาคารหลัง ใหม่ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2524 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้เทคนิควิธี การก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงลักษณะและรายละเอียดทางการก่อสร้างตามคตินิยมดั้งเดิมเอาไว้

การศึกษาคตินิยมด้านรูปธรรมของสถาปัตยกรรมจีนชนิดศาสนสถาน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ดังกล่าวข้างต้น จะศึกษาคตินิยม ในการก่อสร้างที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่วนหลังคา

ส่วนหลังคาศาลเจ้าจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบเก๋ง จีนทั้งสิ้น โครงสร้างภายในหลังคาจะเป็นโครงสร้างไม้ ยกเว้นศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 ที่ใช้โครงสร้างภายในเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กที่กำหนดรูปแบบ และ

จัดวางโครงสร้างทั้งหมดเป็นแบบสมัยใหม่ ส่วนลักษณะทางกายภาพของรูปทรงภายนอกจะยังคงรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมจีนไว้ทุกแห่ง

ในศาลเจ้าขนาดใหญ่จะก่อสร้างเป็น 2 หลังคา ในหนึ่งอาคาร และแต่ละหลังคาก็มีค้ำเดียว รายละเอียดของส่วนหลังคาจะปรากฏคตินิยมในการก่อสร้างดังต่อไปนี้

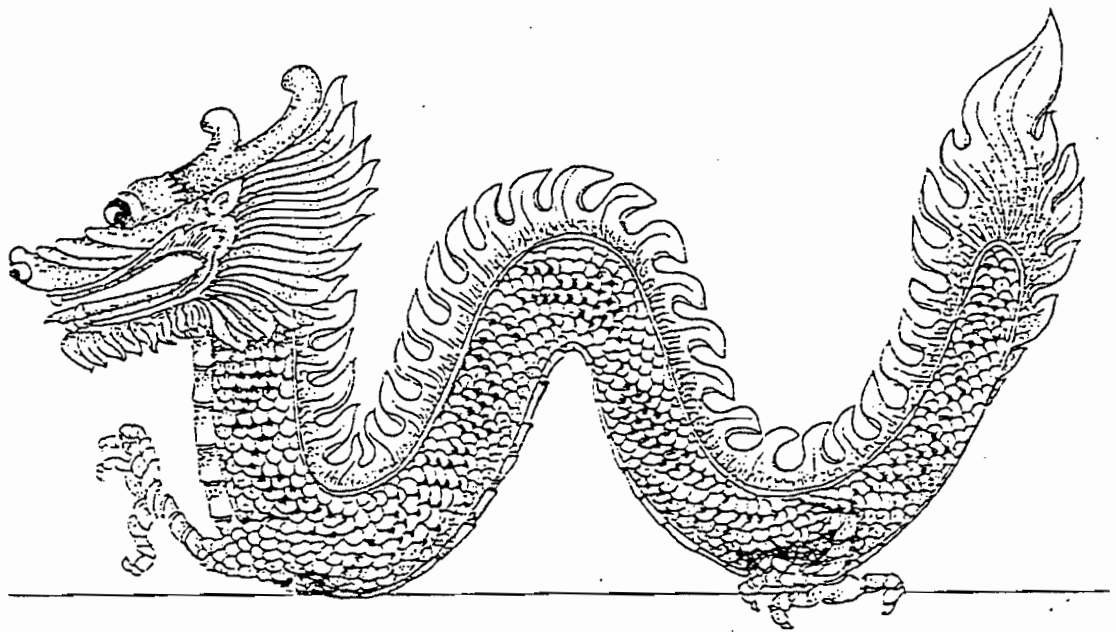
1.1 สันหลังคา มี 2 ลักษณะคือ สันหลังคาแอ่นโค้งตรงกลาง เป็นท้องสำเภา เช่น สันหลังคาของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าไต้ฮงเจียนและศาลเจ้าสำเล้งเตียน อีกลักษณะหนึ่งคือ สันหลังคาแบบตรง ได้แก่ สันหลังคาของศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก ศาลเจ้าปูนเต้าก้งสำโรง ศาลเจ้าตั้งเซ็งอ๋องและศาลเจ้าแม่ทับทิม ลักษณะของปลายสันหลังคามี 2 ลักษณะ เช่นกันคือ แบบปลายสันหลังคาเข็ดสูงกว่าระดับยอดจั่ว และแบบปลายสันหลังคาเสมอรระดับยอดจั่ว ซึ่งแบบเข็ดสูงกว่าระดับยอดจั่วนี้พบที่ศาลเจ้าหลักเมือง และศาลเจ้าสำเล้งเตียน นอกเหนือจากนั้นเป็นปลายสันหลังคาแบบเสมอรระดับยอดจั่วทั้งหมด ลักษณะการก่อสร้างของสันหลังคาจะนิยมทำแบบเดียวกันคือ การก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัวอมแนว ระหว่างบัวแนวนบนและแนวล่างแบ่งเป็นช่วงด้วยลายปูนปั้น เป็นกนกเครือจินระยະแนวเสาและช่วงกลางสองช่วง ระหว่างช่วงประดับตกแต่งด้วยลวดลายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ บางศาลเจ้าอาจปล่อยเว้นเป็นช่องว่างไว้ แต่ไม่ปรากฏมีการนำกระเบื้องปูเคลือบชนิดที่ประดับระหว่างบัวของสันหลังคานำมาพักอาศัยขึ้นไปประดับระหว่างบัวสันหลังคาศาลเจ้า บนสันหลังคาที่มีการตกแต่งด้วยรูปสัญลักษณ์มังกรพบที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ศาลเจ้าปูนเต้าก้งสำโรง ศาลเจ้าตั้งเซ็งอ๋อง และศาลเจ้าแม่ทับทิม ส่วนศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก และศาลเจ้าไต้ฮงเจียน ไม่ปรากฏการตกแต่งบนสันหลังคาด้วยสัญลักษณ์มังกร ศาลเจ้าบางแห่งจะปั้นปูนเป็นรูปกนกเครือจินเป็นลายโค้งประดับตรงปลายสันหลังคาช่วงที่ตรงกับยอดจั่วด้วย

1.2 เครื่องมุง ในศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 นั้น ส่วนใหญ่เครื่องมุงจะใช้กระเบื้องจีนทั้งชนิดโค้งลอนเล็ก โค้งลอนใหญ่ และกระเบื้องจีนหน้า

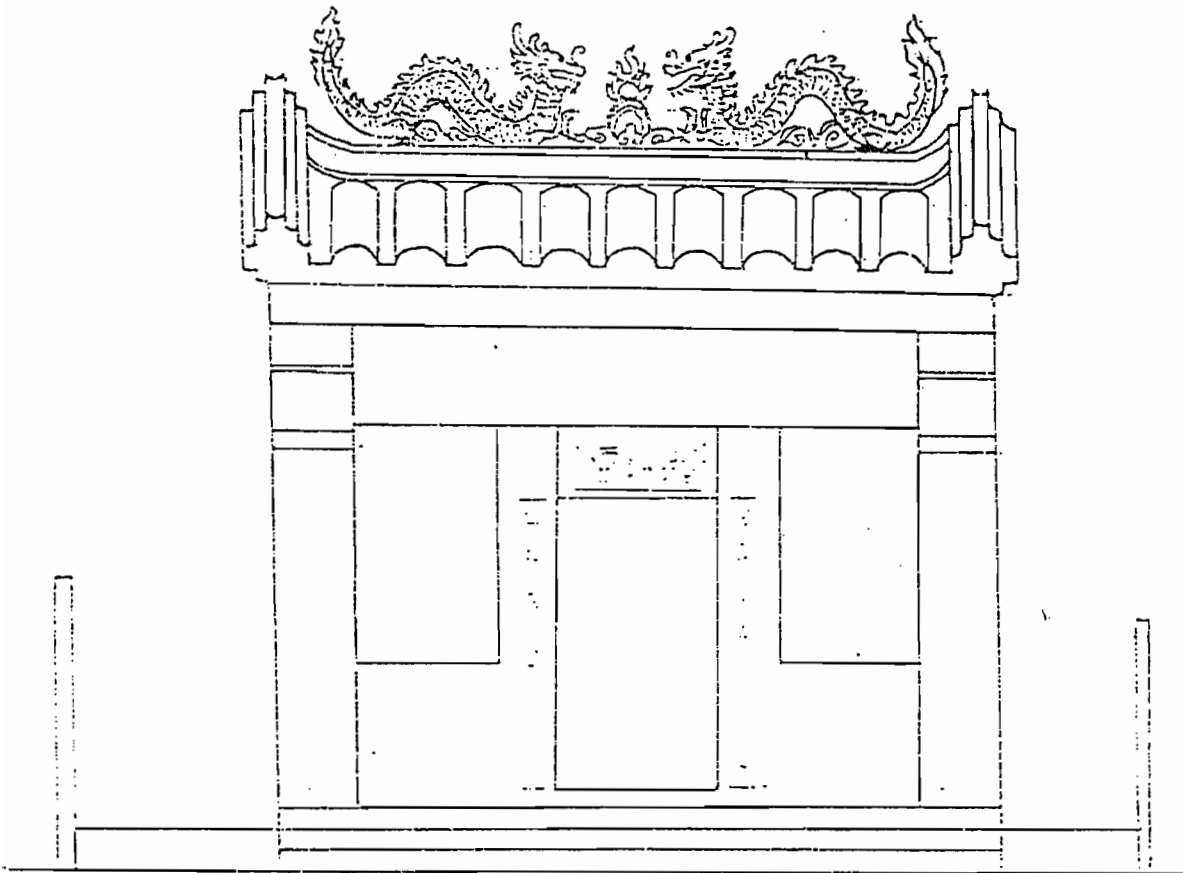
กว้าง เทคนิควิธีการมุงจะใช้ทั้งแบบมุงคว่ำสลับหงาย และแบบมุงหงายอย่างเดียว แล้วใช้วิธีปั้นปูนพอกทับแนวปิดรอยต่อตกแต่งเป็นลอน ซึ่งลักษณะการมุงแบบนี้พบที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ส่วนศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 จะใช้กระเบื้องลูกฟูกซีเมนต์สมัยใหม่เป็นวัสดุมุง เช่น ที่ศาลเจ้าตั้งเชิงอ้อม ส่วนที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมจะใช้วิธีเทพุนราดทับแล้วตกแต่งเป็นลายกระเบื้อง

1.3 ริมหลังคา ศาลเจ้าทุกแห่งจะใช้วิธีก่ออิฐปิดริมกระเบื้องฉาบปูนโดยเทคนิควิธีเดียวกันกับการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัย แตกต่างกันตรงที่เมื่อก่ออิฐจากผนังด้านสกัดยาวตลอดตั้งแต่ยอดจั่วจนถึงปลายสุดของชายคาแล้วจะโบกปูนทับแล้วตกแต่งด้วยรูปแบบแตกต่างกัน เช่น ตกแต่งส่วนปลายสุดให้งอนเขีดยื่นสูงกว่าแนวกระเบื้อง แล้วปั้นปูนเป็นหมอนรองระหว่างอิฐปิดริมกระเบื้องแนวหลังคาทั้งสองเขีดยื่นนั้น ดังเช่นที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหรือตกแต่งส่วนบนตอนปลายของอิฐปิดริมกระเบื้องเป็นตัวกนกแบบจีน เป็นต้น

1.4 ชายคา ศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 จะก่อสร้างให้ชายคายื่นล้ำออกจากผนังหรือหัวเสาด้านหน้าประมาณ 30 เซนติเมตร โดยวิธีวางแป้ไม้เหลื่อมพาดบนหัวเสาที่ตกแต่งเป็นบัว โดยให้ไม้แป้หัวเสาวางเอียงตามแนวลาดของหลังคาแล้วจึงปูไม้กลอนวางกระเบื้องแผ่นแบนที่เป็นพื้นของหลังคา การวางกระเบื้อง จะวางให้กระเบื้องแถวแรกยื่นล้ำออกจากแนวไม้แป้หัวเสาประมาณ 1 ใน 4 ส่วนของแผ่น แล้วปูแถวต่อไปจนเต็มพื้นที่หลังคา จากนั้นจึงเทพุนราดหรือวางกระเบื้องมุงหงายสลับคว่ำ หรือมุงหงายแล้วโบกปูนปิดรอยแต่งเป็นลอนโค้ง ส่วนศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 จะมีส่วนของชายคายื่นล้ำออกจากแนวเสามากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม จะปั้นแต่งเป็นลวดลายมังกรต้นเมฆ ทำหน้าที่คล้ายกันทวยรับชายคาด้านหน้าด้วย ครอบคลุมชายคาจะปั้นปูนตกแต่งเป็นลวดบัวยาวตลอดแนวชายคาทั้งด้านหน้าและด้านหลังอาคาร พบมีการเขียนสีตกแต่งลวดลายบริเวณลวดบัวชายคาที่ศาลเจ้าสำเล้งเตียน (ปัจจุบันลอกเลียนเสียหายเกือบหมด) ส่วนศาลเจ้าอื่น ๆ ไม่ปรากฏมีการเขียนสีหรือลวดลายตรงบัวดังกล่าว

ภาพประกอบ 28 มังกรบนหลังศาลเจ้า

ภาพประกอบ 29 มังกรชิงไข่มุกไฟบนสันหลังคาศาลเจ้า

2. ส่วนหน้าจั่ว เป็นส่วนที่ทำหน้าที่ปิดโครงสร้างหลังคาต้านสก๊ตทั้งหมด เทคนิคการก่อสร้างจะใช้แบบอย่างเดียวกันกับจั่วของอาคารที่พักอาศัยจั่วของศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 จะใช้วิธีตกแต่งด้วยการปั้นปูนเป็นเส้นกรอบจั่วขนานไปกับแนวอิฐปิคริมกระเบื้องเอียงลาดตามแนวหลังคา บริเวณผนังจั่วปล่อยวางไว้หรือตกแต่งด้วยลายปูนปั้นเป็นลวดลายกระบวนจีน หรือลายก้านขดแบบจีน เช่น ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือตกแต่งด้วยลายปูนปั้นเป็นรูปเทพเจ้าในกรอบสี่เหลี่ยมที่ศาลเจ้าสำเล้งเตียน

ส่วนศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 ถึงแม้จะเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยเทคนิควิธีสมัยใหม่แต่บริเวณจั่วก็ยังคงมีการตกแต่งลวดลายก้านขดแบบจีนด้วย เช่น ที่ศาลเจ้าตั้งเชิงอ่อง

3. ส่วนประตู หน้าต่าง และช่องลม เป็นส่วนของผนัง กำแพงหรือฝาที่เจาะเป็นช่องให้ที่ว่างอากาศภายในและภายนอกไหลถึงกันได้ ใช้เป็นทางผ่านเข้า - ออก ติดต่อระหว่างภายนอกกับภายในอาคาร การก่อสร้างประตู หน้าต่างของศาลเจ้าต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นั้น มีคตินิยมในการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นศาลเจ้ารุ่นเก่า รูปแบบการก่อสร้างจะใช้วิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิม กล่าวคือจะปิดทับทั้ง 3 ด้าน โดยเปิดโล่งด้านหน้าเพียงด้านเดียว การสร้างประตูจึงปรากฏอยู่เฉพาะส่วนหน้าเป็นส่วนใหญ่

ประตูด้านหน้านิยมสร้างเป็นประตูไม้บานคู่เปิดเข้าด้านใน ยกเว้นศาลเจ้าปูนเก่าก่อสร้างที่ ไม่มีการติดตั้งบานประตูเพียงแต่เจาะช่องไว้เท่านั้น บานประตูจะใช้ไม้ทั้งแผ่นหนาประมาณ 3 - 4 นิ้ว การตกแต่งส่วนประตูมีหลายลักษณะ ดังนี้

แบบที่ 1 แบ่งบานประตูออกเป็นสองส่วน ส่วนบนฉลุลายโปร่งหรือสลักลายปูนเป็นลายกระบวนจีน ส่วนล่างแต่งเป็นบานลูกฟัก ปรากฏลักษณะดังกล่าวที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

แบบที่ 2 แบ่งบานประตูออกเป็น 2 หรือ 3 ส่วน แต่ละส่วนแกะตกแต่งเป็นบานลูกฟักทั้งหมด

แบบที่ 3 ใช้วิธีทำเป็นลายก้ามมะลอ ลงรักปิดทองและเขียนสีบนบานประตู เป็นรูปเสี้ยววงหรือทวารบาล พบที่ศาลเจ้าสำเล้งเตียน (ลบเลือนเสียหายไปเป็นส่วนใหญ่) ส่วนที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมจะใช้วิธีเขียนสีน้ำมันตามวิธีสมัยใหม่ เป็นภาพทวารบาลเช่นกัน

แบบที่ 4 เป็นบานประตูไม้ทั้งแผ่น ตกแต่งด้วยวิธีติดสายยูหรือห่วงคล้องกุญแจโลหะ

ประตูด้านข้าง พบมีการเจาะช่องประตูข้างในศาลเจ้าที่มีอาคารประกอบอยู่ด้านข้างด้วย เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เจาะช่องประตูด้านข้างเพื่อติดต่อกับอาคารที่ประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิม และโรงครัวของศาล เป็นช่องประตูโล่งไม่ติดบานประตูส่วนบนของประตูจะทำเป็นวงโค้ง ส่วนที่ศาลเจ้าสำเล้งเตียนจะเจาะช่องประตูข้างเพื่อติดต่อกับลานเอนกประสงค์ เป็นต้น สำหรับศาลเจ้าแม่ทับทิมซึ่งเป็นอาคารศาลเจ้าสมัยใหม่ การแบ่งส่วนของอาคารจะใช้ด้านข้างส่วนหนึ่งเป็นที่พักอาศัยของผู้ดูแลศาลเจ้าด้วย ประตูด้านข้างจึงมีความจำเป็นในการผ่านเข้า - ออก ระหว่างส่วนของอาคารทั้งสองส่วนนั้นด้วยและเป็นที่น่าสังเกตว่าประตูส่วนนี้จะไม่ติดตั้งบานประตู เช่นเดียวกัน

กรอบประตู มีการใช้ทั้งกรอบประตูไม้ทั้งตัวตั้งและตัวนอน เช่น ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าสำเล้งเตียน หรือกรอบประตูหินแกรนิตเฉพาะตัวนอน โดยใช่วิธีก่ออิฐเป็นกรอบตัวตั้งซึ่งพบที่ศาลเจ้าปูนเก่าก้งและศาลเจ้าไป๋อันเตียน

หน้าต่าง การเจาะช่องหน้าต่างมีการเจาะเฉพาะด้านหน้าทั้งหมดของศาลเจ้าที่มีผนังด้านหน้าด้วย เช่น ที่ศาลเจ้าปูนเก่าก้ง ศาลเจ้าไป๋อันเตียน และศาลเจ้าปูนเก่าก้งสำโรง การเจาะจะเจาะไว้ด้านข้างทั้งสองของประตูทางเขารอกศาลเป็นช่องสี่เหลี่ยมปล้อยโล่ง หรือใช้บานไม้ทั้งแผ่น ส่วนช่องหน้าต่างของศาลเจ้าแม่ทับทิมจะประดิษฐ์เป็นช่องหน้าต่างแปดเหลี่ยมสำหรับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองและศาลเจ้าสำเล้งเตียน เป็นอาคารที่เปิดโล่งด้านหน้า จึงไม่มีการเจาะช่องหน้าต่าง แต่จะใช้บานประตูที่เป็นบานเต็มแทนผนังแบ่งส่วนอาคารด้านนอกกับอาคารด้านใน

ช่องลม เนื่องจากภายในอาคารศาลเจ้าจะมีปัญหาในการระบายอากาศ และควันไฟที่เกิดจากการจุดธูปเทียนบูชาเทพเจ้า การก่อสร้างอาคารศาลเจ้าสมัยใหม่จะพิจารณาถึงเรื่องนี้เป็นพิเศษ สังเกตได้จากศาลเจ้าตั้งเชิงอ้อมจะเจาะช่องลม และติดตั้งพัดลมดูดอากาศไว้บนผนังด้วย ส่วนศาลเจ้าแม่ทับทิมก็จะเจาะช่องลมไว้ระหว่างผนังด้วย ประกอบกับการออกแบบให้มีหลังคาสูงทำให้ที่ว่างภายในอาคารมีมากการระบายอากาศจึงทำได้สะดวก แต่สำหรับอาคารศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นอาคารรุ่นเก่านั้นจะไม่มี การเจาะช่องลมเพื่อระบายอากาศแต่อย่างใด ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่าจะมี ควันเขม่าควันธูปเทียนจับตามโครงสร้างภายในอาคารเต็มไปทุกแห่ง เช่น ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น

ข้อแตกต่างในส่วนของช่องลมระหว่างอาคารในกลุ่มที่ 1 และอาคารในกลุ่มที่ 2 นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากเทคนิควิธีในการก่อสร้างที่แตกต่างกัน กล่าวคือในอาคารกลุ่มที่ 1 นั้น จะใช้วิธีก่ออิฐผนังขึ้นไปรับน้ำหนักของ โครงสร้างหลังคาทั้งหมดทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกิดมีช่องว่างระหว่าง ผนังกับหลังคาอันเป็นช่องลมเพื่อระบายอากาศได้ เพราะเมื่อผนังรับน้ำหนัก โครงสร้างทั้งหมด การเจาะเว้นช่องว่างตรงส่วนผนังจะทำให้ผนังเสียกำลัง ในการรับน้ำหนักทำให้โครงสร้างหลังคาซึ่งมีน้ำหนักมากยุบพังลงได้ ส่วนอาคารศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 นั้น เป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยเทคนิควิธีสมัยใหม่ โครงสร้างส่วนใหญ่จะรับน้ำหนักโดยเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก มีการตอกเสา เข็มด้วย การเจาะช่องลมหรือช่องแสงระหว่างผนังกับหลังคาจึงทำได้โดย สะดวก

4. ส่วนผนัง เสา ฐาน พื้นและบันได

ผนังในอาคารศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 จะเป็นโครงสร้างที่ใช้ผนังรับ น้ำหนักทั้งหมด ผนังของศาลเจ้าในกลุ่มนี้จึงมีความหนามาก สำหรับอิฐที่ใช้ก่อ ผนังจะใช้ขนาดเดียวกับกับอิฐก่อผนังอาคารที่พักอาศัยคือขนาด 18 x 32 x 5 เซนติเมตร หรือขนาด 18 x 32 x 3 เซนติเมตร แต่อย่างไรก็ตามใน อาคารศาลเจ้าที่มีความกว้างมาก ๆ เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้า สำเล็งเตียน ก็จะเพิ่มเสาตรงช่วงกลางอาคารขึ้นมารับน้ำหนักส่วนหลังคาด้วย

เสามี 2 ลักษณะคือ เสาที่เกิดจากผนังและเสาภายในอาคาร วัสดุที่ใช้พบทั้งการก่ออิฐฉาบปูน ก่ออิฐไม่ฉาบปูนและการใช้เสาไม้ทั้งต้นพบในศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 และการก่อเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นเสาเหลี่ยมในศาลเจ้าตั้งเชิงฉ่อง และเสากลมในศาลเจ้าแม่ทับทิม

การตกแต่งเสา เสาที่เกิดจากผนังจะตกแต่งหัวเสาด้านหน้าเป็นบัวยื่นออกมารับแปดตัวล่างสุดของหลังคาบริเวณที่เป็นบัวจะปั้นปูนตกแต่งเป็นรูปสัตว์หรือสิ่งมงคลอื่น ๆ ส่วนเสาช่วงกลางอาคารและเสาภายใน มีทั้งปล่อยเป็นเสาเกลี้ยง (โดยเฉพาะเสาที่เป็นเสาไม้ทั้งต้น) และเสาก่ออิฐสลับแนวไม้ใบกปูน สำหรับที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมจะตกแต่งต้นเสาด้วยการปั้นปูนรูปมังกรพันเสา และประดิษฐ์เป็นบัวหงายทั้งหัวเสาและฐานเสา

ฐาน ระบบฐานรากของศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 แม้จะเป็นโครงสร้างที่ไม่ปรากฏแก่สายตา แต่จากการสอบถามผู้รู้ทำให้ทราบว่า เป็นระบบฐานรากชนิดเดียวกับกับฐานรากของอาคารที่หักอาศัยคือจะไม่มีการก่อคานลงฐานราก แต่จะใช้วิธีกระทุ้งดินให้แน่น แล้วก่ออิฐล้อมรอบพื้นที่ของอาคารถมดินบดอัดจนแน่นแข็ง แล้วจึงก่ออิฐสอปูนขึ้นเป็นเสาหรือผนัง สำหรับเสภายในอาคารที่เป็นไม้เหลี่ยมหรือกลม ก็จะวางฐานเสาขึ้นมาจากส่วนของฐานที่รองกันหลุมด้วยก้อนหินหรืออิฐหักกระทุ้งแน่น

พื้น เป็นส่วนที่ต่อเนื่องกับส่วนของฐานอาคาร พื้นส่วนใหญ่ของอาคารศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 จะดำเนินการก่อสร้างด้วยวิธีบดอัดดินผสมทราย และเศษอิฐกระทุ้งแน่นแล้วจึง เทปูนราดปิดดินอัดนั้นเกลี่ยให้เรียบ ปูอิฐที่เรียกว่ากระเบื้องหน้าวัวขนาดประมาณ 30 x 30 x 3 เซนติเมตร สอปูนยาแนวมีทั้งปูตรงเป็นตารางหมากรุกหรือปูเฉียงเป็นลายข้าวหลามตัด ในอาคารศาลเจ้ากลุ่มที่ 2 จะใช้วิธีเทพื้นด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กและโรยหินขัด

การยกกระดานของพื้น จะมีตั้งแต่พื้นระดับเดียวจนถึง 2 ระดับ การยกพื้นระดับที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นของอาคารตอนในอันเป็นส่วนที่ประดิษฐานรูปปั้นเทพเจ้าต่าง ๆ

บันได มักจะทำเป็นส่วนหนึ่งของพื้น ยกระดับขึ้นไปประมาณ 1 - 2 ชั้น มีศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 บางหลังที่ยกระดับพื้นขึ้นสูงกว่าระดับถนนประมาณ 50 เซนติเมตร ก็จะใช้หินแกรนิตรองเป็นแท่นแทนบันไดชั้น 1 หรือ 2 ชั้น เช่น ที่ศาลเจ้าปูนเก่าก้งและศาลเจ้าไป๋อันเตียน แท่งหินที่ใช้เป็นบันไดนี้จะมีขนาดเท่ากับช่องประตูตรงกลาง ส่วนศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จะก่ออิฐฉาบปูนยกเป็นพื้นบันไดชั้น 1 ชั้น ยาวตลอดแนวด้านหน้าของอาคาร

คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถาน

สถาปัตยกรรมจีนชนิดสุสานสถานหรือสิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ เพื่อการประกอบพิธีศพของชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน มีกระจายอยู่ในบริเวณเขาสำโรง ไคก๊กแรด และเขารูปช้าง ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สุสานสถานเหล่านี้จะมีทั้งที่กระจายอยู่ตามพื้นที่อันเป็นสถานที่ส่วนบุคคล และสุสานสถานที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์รวมอยู่กันตามกลุ่มภาษาของชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ เช่น สุสานชกเกียน สุสานไทหล่า สุสานแคะ สุสานกวางตุ้ง และสุสานแค้จิว เป็นต้น ในบริเวณสุสานสถานเหล่านี้ จะมีสิ่งก่อสร้างทั้งส่วนที่เป็นอาคาร เช่น ศาลาที่วางศพ ศาลเจ้า และชวงซุ้ย ซึ่งในการศึกษาคตินิยมในการก่อสร้างสุสานสถานครั้งนี้ กำหนดให้ชวงซุ้ยเป็นกลุ่มตัวอย่างข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์คตินิยมด้านรูปธรรม

การก่อสร้างชวงซุ้ยของชาวจีนในเขตอบ่าเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แม้จะแยกออกไปอย่างเด็ดขาดตามสถานที่ของแต่ละกลุ่มภาษาที่กำหนด แต่รูปลักษณะของสิ่งก่อสร้างที่เป็นชวงซุ้ยก็ไม่ได้แตกต่างกันในเรื่องของโครงสร้างสำคัญ ชวงซุ้ยของทุกกลุ่มภาษาจะประกอบด้วยส่วนสำคัญที่เป็นรูปธรรมที่คล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

1. ส่วนของป้ายจารึก
2. ส่วนของพื้นสำหรับประกอบพิธี เช่น ไหว้
3. ส่วนของเนินดิน

คตินิยมในการก่อสร้างทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและความเชื่อจะปรากฏ รายละเอียดตามส่วนประกอบอันเป็นโครงสร้างหลักทั้ง 3 ประการดังกล่าว ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละส่วนต่อไป

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นคตินิยมที่ปรากฏอยู่บนวงซุ้ม มีความแตกต่างกันออกไปก็คือ ขนาดของวงซุ้มที่แตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของวงซุ้มโดยอาศัยระยะความกว้างของพื้นที่สำหรับ เช่น ไหว้วัดจากปลายด้านหนึ่งไปยังปลายอีกด้านหนึ่งของปีกแนวอิฐที่ก่อออกจากผนังโค้งที่โอบป่าจาริกสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ขนาด โดยอาศัยข้อสังเกตจากการสำรวจมาเป็นหลักในการกำหนดขนาด ดังนี้

1. วงซุ้มขนาดเล็ก มีลักษณะขององค์ประกอบสำคัญ และรายละเอียดในการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันคือ ส่วนป่าจาริกประกอบด้วยป่าจาริกอย่างเดียว หรือมีแนวอิฐที่ก่อเป็นปีกออกไปทางซ้ายขวาด้านละไม่เกิน 2 ช่วง มักตกแต่งส่วนปีกดังกล่าวเพียงเล็กน้อย ความกว้างของพื้นที่สำหรับประกอบพิธี เช่น ไหว้วัดจากปลายปีกด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งไม่เกิน 4 เมตร มีระดับของพื้น เช่น ไหว้ไม่เกิน 3 ระดับ

2. วงซุ้มขนาดใหญ่ มีลักษณะขององค์ประกอบสำคัญ และรายละเอียดการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันคือ ส่วนป่าจาริก ประกอบด้วยป่าจาริกชื่อและแนวผนังที่ก่อเป็นปีกออกไปทางซ้ายขวาด้านละ 3 ช่วง มีการตกแต่งลวดลายบริเวณปีกทั้งสองด้าน เน้นดินมีขนาดใหญ่ ความกว้างของพื้นที่สำหรับประกอบพิธี เช่น ไหว้วัดจากปลายปีกด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งมีขนาดตั้งแต่ 4 - 6 เมตร ระดับของพื้น เช่น ไหว้มี 3 ระดับขึ้นไป

3. วงซุ้มขนาดใหญ่มาก มีลักษณะขององค์ประกอบสำคัญ และรายละเอียดการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันคือ ส่วนป่าจาริกประกอบด้วยป่าจาริกชื่อ และแนวอิฐที่ก่อเป็นปีกออกไปทางซ้ายขวาด้านละ 3 ช่วงขึ้นไป มีการตกแต่งลวดลายที่บริเวณปีกทั้งสองอย่างประณีต มีการนำวัสดุอื่น ๆ มาประกอบวงซุ้มเพิ่มขึ้น เช่น กระจ่าง แจกันหิน กลองหิน เป็นต้น เน้นดินมี

ขนาดใหญ่ พื้นที่สำหรับประกอบพิธี เช่น ไหว้วัดจากปลายปีกด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งมีความกว้างเกินกว่า 6 เมตร ระดับของพื้น เช่น ไหว้มี 3 ระดับขึ้นไป มีอาณาบริเวณโดยรอบชวงช้อยกว้างขวาง มักก่อสร้างแยกออกไปต่างหากหรืออยู่ในบริเวณที่ดินส่วนบุคคล

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่า ชวงช้อยขนาดเล็กและขนาดใหญ่นั้นจะพบได้ในสุสานของทุกกลุ่มภาษา ส่วนชวงช้อยขนาดใหญ่มากพบที่สุสานของกลุ่มภาษาแต่จิว และชวงช้อยที่ก่อสร้างขึ้นในพื้นที่ที่เป็นที่ดินส่วนบุคคล

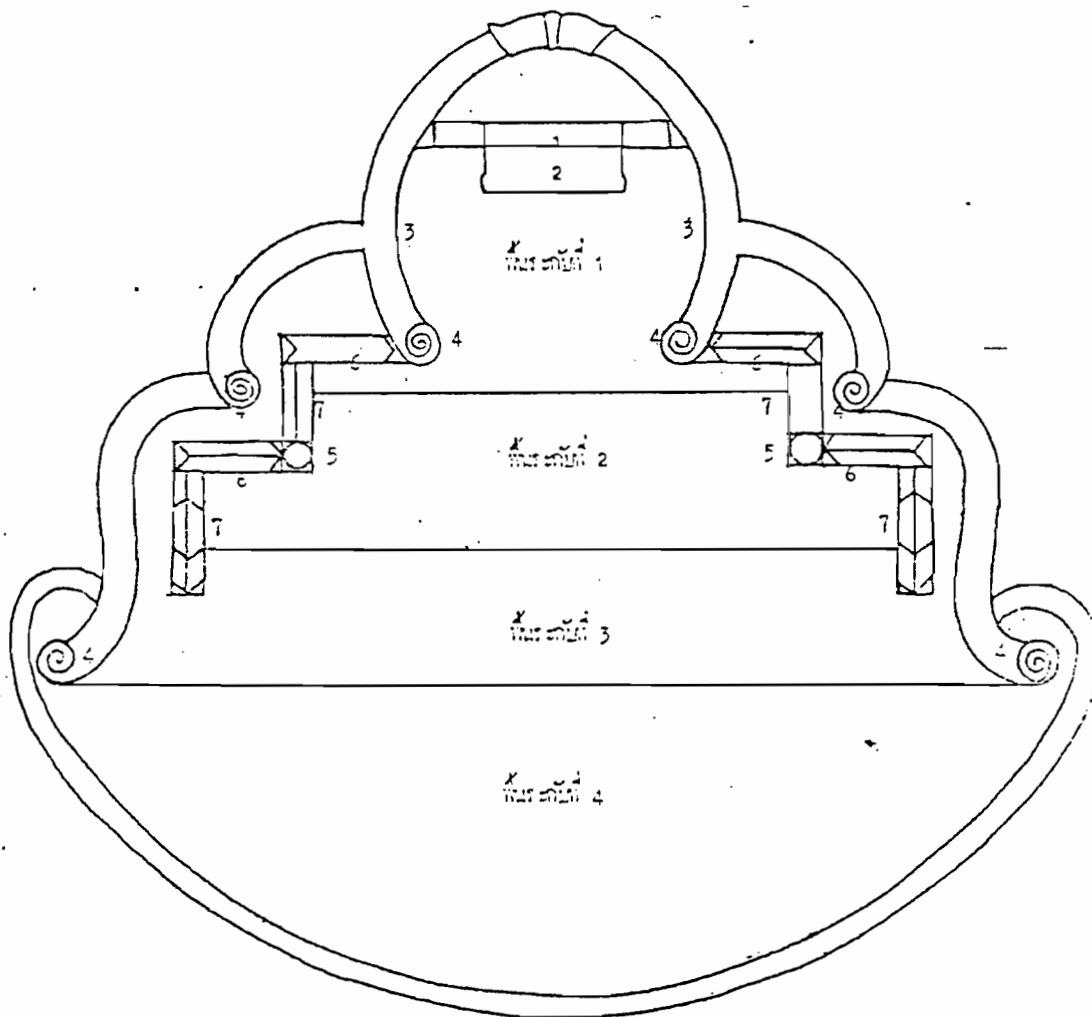
การศึกษาคตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถานสามารถศึกษาได้จากองค์ประกอบที่ปรากฏอยู่ 3 ประการดังนี้คือ

1. ลวดลายประดับ
2. สัญลักษณ์
3. คำจารึกและอักษรประดิษฐ์

1. ลวดลายประดับ

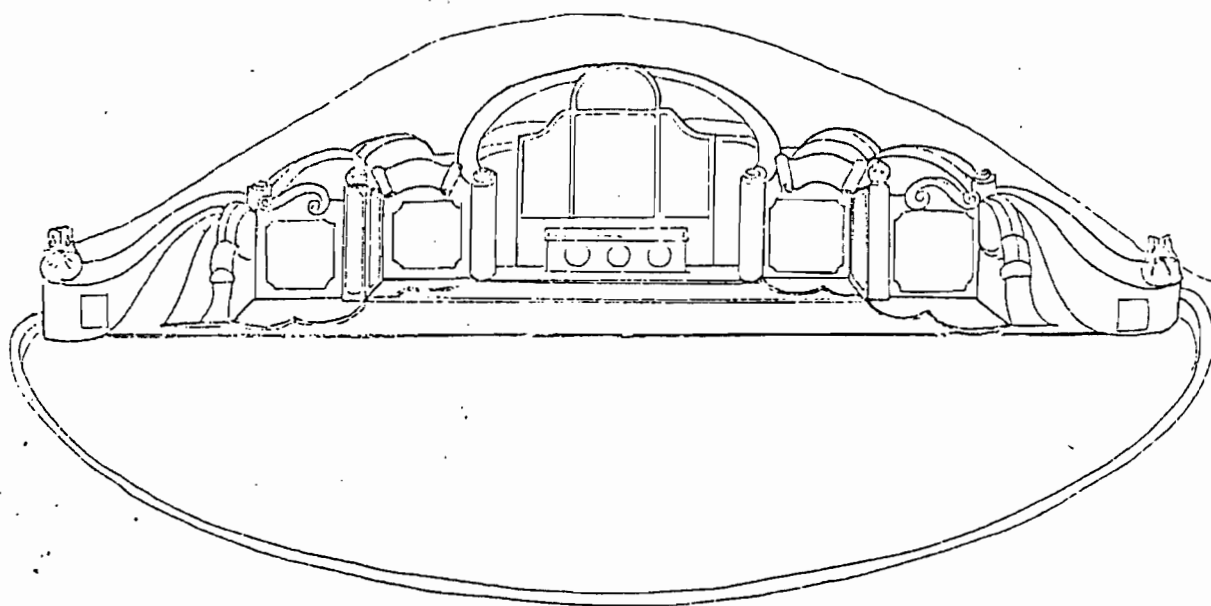
ลวดลายประดับ หมายถึงส่วนประกอบของชวงช้อยที่มีได้เป็นโครงสร้างหลัก เป็นส่วนประกอบร่วมที่ปรากฏเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันกับมวลและโครงสร้างทั้งหมดของชวงช้อย ทำหน้าที่ประดับตกแต่งโครงสร้างให้เกิดความสวยงามตามแบบอย่าง que แสดงออกถึงแนวความคิด และคตินิยมในการก่อสร้างของชาวจีน

คตินิยมในการก่อสร้างชวงช้อยของกลุ่มชาวจีนใน เขตอำเภอ เมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีแบบแผนการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันหมดทุกกลุ่มภาษา องค์ประกอบหลักสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ส่วนของเนินดิน ส่วนของป้ายจารึกและส่วนของลานประกอบพิธี เช่น ไหว้ดังกล่าวแล้วจะ เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ซึ่งเป็นผลให้เกิดการประดับตกแต่งลวดลายขึ้นตามส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน of โครงสร้างที่ใช้หินหรือปูนเป็นวัสดุ

1 ป้ายจาร์ริก	2 แท่นบุชา
3 ผนังโค้ง	4 เสาหัวเสาม้วนกันหอย
5 เสาหัวเสาดอกบัวตูม	6 ผนังป้ายด้านหน้า
7 ผนังป้ายด้านข้าง	

ภาพประกอบ 30 ผังแสดงส่วนประกอบของขวงชัย

ภาพประกอบ 31 ด้านหน้าของมงกุฎ

ลวดลายประดับบนผนังจะปรากฏเป็นคตินิยมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ลวดลายจากรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบที่มีลักษณะ 3 มิติ เป็นรูปธรรมที่ปรากฏอยู่บนโครงสร้างทั้งหมด อาจจะเป็นรูปทรงเดี่ยวขนาดใหญ่ หรือรูปทรงย่อยแต่ละรูปที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน รูปทรงที่เป็นลวดลายประดับบนผนังมีหลายลักษณะดังนี้

1.1.1 รูปทรงเหลี่ยม มีปรากฏทั้งรูปทรงสี่เหลี่ยม หกเหลี่ยม และแปดเหลี่ยม รูปทรงเหล่านี้จะถูกนำมาใช้หรือกำหนดให้เป็นกรอบล้อมภาพ หรือตัวอักษรโดยวิธีปั้นปูน สำหรับรูปทรงสี่เหลี่ยมนั้นนิยมทำยอดมุมทั้งสี่มุมในลักษณะยอดมุมโค้งหรือยอดมุมไม้สิบสอง บริเวณที่ปรากฏการประดับด้วยรูปทรงเหลี่ยม ได้แก่ บริเวณป้ายจารึกชื่อ บริเวณผนังปีกทั้งสองด้านและบริเวณโครงสร้างที่เป็นเสา

1.1.2 รูปทรงกลม เป็นส่วนที่ใช้ประดับตกแต่งบริเวณหัวเสา บริเวณผนังโค้ง และเป็นกรอบจารึกตัวอักษรบริเวณด้านหน้าของฐานแท่นบูชา มีทั้งที่ประดิษฐ์ด้วยวิธีปั้นปูนและแกะสลัก

1.1.3 รูปทรงอิสระ เป็นส่วนของลวดลายประดับทั้งที่เกิดจากการยกเยื้องไปตามอิสระความคิดของช่างก่อสร้าง และเป็นลวดลายกระหนกแบบประเพณีนิยมตามคติจีน เช่น ลายเมฆ ลายเครือจีน เป็นต้น

1.2 ลวดลายจากสี การใช้สีเป็นองค์ประกอบของผนังส่วนใหญ่จะใช้สีต่าง ๆ เขียนภาพ ลวดลาย และตกแต่งโครงสร้างบางส่วน การใช้สีกับผนังจะปรากฏ 3 ลักษณะคือ สีที่เกิดจากวัสดุธรรมชาติของวัสดุก่อสร้าง สีที่ใช้ผสมลงในวัสดุก่อสร้าง และสีที่ทาทับหรือเขียนลงบนพื้นผิววัสดุก่อสร้าง

บริเวณที่ปรากฏเป็นสีที่เกิดจากธรรมชาติของเนื้อวัสดุ เช่น บริเวณแผ่นป้ายจารึกที่ทำด้วยหินแกรนิตและบริเวณแท่นบูชา

บริเวณที่ปรากฏเป็นสีที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยผสมสีลงในเนื้อวัสดุก่อสร้าง ได้แก่ บริเวณพื้นประกอบพิธี เช่น โห้ว ด้านหน้าแผ่นป้ายและบริเวณปีกทั้งสองด้านของตัวผนัง

บริเวณที่ปรากฏ เป็นสีที่ทาห้หรือเขียนลงบนพื้นผิววัสดุ ได้แก่ บริเวณป้ายผนังปีกของขวงขั้ว และบริเวณผนังโค้งครึ่งวงกลมที่เป็นพื้นที่สำหรับเขียนภาพลิริมวงคล

สีที่ใช้ดำ เป็นสีที่ผสมลงในเนื้อวัสดุขณะก่อสร้าง เช่น ผสมกับปูนซีเมนต์ หรือผสมกับปูนหินขัด มักนิยมใช้สีฝุ่นแดง เหลือง เขียว น้ำตาล และชมพู โดยเทคนิคการก่อสร้างด้วยคอนกรีตแล้วฉาบส่วนต่าง ๆ ภายนอกด้วยปูนหินขัดผสมสี จึงทำให้ขวงขั้วบางหลังมีสีผสมอยู่ในเนื้อวัสดุเป็นส่วนใหญ่ ถ้าเป็นสีที่ทาห้หรือเขียนลงบนพื้นผิวผนังต่าง ๆ สีที่ใช้นิยมใช้สีผสมน้ำมัน นิยมใช้สีแดง สีทอง (สำหรับเขียนตัวอักษร) นอกจากนี้จะใช้สีที่เป็นสีธรรมชาติของสิ่งที่เขียนลงบนผนังนั้น ๆ เช่น ภาพต้นไม้ ใบไม้จะใช้สีเขียว เขียวอ่อน หรือสีเหลือง ภาพดอกไม้จะใช้สีแดง เหลือง หรือชมพู ภาพภูเขาจะใช้สีฟ้า สีน้ำเงิน ภาพบุคคลจะมีส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น ผม เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องใช้ประจำกาย เป็นสีที่ใกล้เคียงความจริง เป็นต้น

1.3 ลวดลายจากเส้น เส้นต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่บนขวงขั้ว ล้วนเป็นสื่อที่แสดงออกถึงความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เรื่องของลิริมวงคลทั้งสิ้น การปรากฏของเส้นจะมี 2 ลักษณะคือ

1.3.1 เส้นรอบรูป เป็นเส้นแสดงขอบเขตภายนอกของรูปทรงโครงสร้างต่าง ๆ เช่น เส้นรอบรูปของรูปทรงขวงขั้ว เส้นแสดงกรอบภาพบนผนัง เส้นแบ่งระดับชั้นของพื้น เส้นแบ่งระหว่างเนินดินกับส่วนของปีกขวงขั้ว เส้นที่เกิดจากการปั้นปูนเป็นม้วนผ้าหรือกันหอยหัวเสา เป็นต้น

1.3.2 เส้นที่เกิดจากการตกแต่งด้วยการวาด ขีด เขียนลงบนพื้นผิวต่าง ๆ เช่น เส้นที่ประกอบขึ้นเป็นภาพตามผนังและพื้น เส้นที่ประกอบเป็นตัวอักษร เป็นต้น

การนำเอาเส้นพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นคด เส้นเฉียงมาผสมผสานกันอยู่ในมวล และปริมาตรเดียวกันทั้งสองลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดรูปแบบของการก่อสร้างขวงขั้วที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับสนองต่อความ เชื่อความศรัทธาอันเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการทาง ค่านจิตใจอันนอกเหนือไปจากประโยชน์ใช้สอยแต่เพียงอย่างเดียว

2. สัญลักษณ์

หมายถึงลักษณะของสิ่งหนึ่ง ที่ถูกกำหนดหรือเป็นคตินิยม และยอมรับกันให้ใช้หมายความถึงอีกสิ่งหนึ่ง

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏบนซองชู้ยจะแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น แสดงออกโดยลักษณะของงานจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนสี และภาพลายเส้น แสดงออกโดยลักษณะของงานประติมากรรม ได้แก่ การปั้นปูนประดับโครงสร้างส่วนต่าง ๆ หรือการใช้งานประติมากรรมอื่น ๆ มาเป็นส่วนประกอบ แสดงออกโดยลักษณะของงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ การก่อสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ ของซองชู้ย หรือสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่อง

รูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนซองชู้ยไม่ว่าโดยวิธีการใด ๆ ก็ตามล้วนเป็นสิ่งสื่อความหมายแสดงถึงสิ่งที่เป็นสิริมงคลทั้งสิ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากชาวจีนมีความเชื่อและผูกพันอยู่กับเรื่องของสิริมงคลโดยตลอด จนกล่าวได้ว่าเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่ฝังลึกอยู่กับวิถีชีวิตอย่างแนบแน่นตั้งแต่เกิดจนตาย

ในการก่อสร้างซองชู้ยซึ่งเป็นหนึ่งในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความตายนั้น ชาวจีนมีความเชื่อมั่นว่าซองชู้ย หรือสถานที่ฝังศพผู้ตายนั้นจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของลูกหลาน หรือเครือญาติที่อยู่ข้างหลัง ผลที่ได้รับจะดีหรือร้ายย่อมขึ้นอยู่กับการดำเนินการทั้งหมดในการก่อสร้าง และปฏิบัติต่อซองชู้ย ถ้าปฏิบัติดีและถูกต้อง อิทธิพลที่ส่งผลต่อบุตรหลานเครือญาติก็จะเป็นไปในทางดี เช่น มีความก้าวหน้า เจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย ประสบความสำเร็จ เป็นต้น ในทางกลับกันก็มีความเชื่อว่าหากการก่อสร้างและปฏิบัติต่อซองชู้ยนั้นไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ดี มีองค์ประกอบที่ไม่สมบูรณ์ หรือประกอบพิธีกรรมไม่ถูกต้อง อิทธิพลที่ส่งผลต่อบุตรหลานเครือญาติก็จะเป็นไปในทางร้าย เช่น ประสบความล้มเหลว ขาดทุน เสียหาย หรืออาจถึงแก่บาดเจ็บล้มตาย เป็นต้น ดังนั้นในการดำเนินการก่อสร้างจึงมีขั้นตอนต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากมายและซับซ้อน เช่น การกำหนดสถานที่ก่อสร้าง การกำหนดทิศทางทำเลที่ตั้ง การสังเกตภูมิลักษณะ

การกำหนดองค์ประกอบและวัสดุ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องอาศัยผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิพยากรณ์ หรือดวงจ้ยเป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับบุคคลทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยให้การก่อสร้างดวงจ้ยดำเนินไปตามหลักเกณฑ์ได้อย่างเคร่งครัด การเลือกสถานที่ก็ไม่อาจทำได้ตามใจชอบ ขึ้นตอต่าง ๆ จึงถูกลดทอนลง และมีแนวโน้มที่จะคลี่คลายไปในทางที่ก่อให้เกิดความสะกดมากขึ้น การใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งบางอย่างที่ไม่อาจหาได้ในภาวะปกติ หรือตามธรรมชาติก็เกิดขึ้น เช่น การสร้างลานกว้างหน้าดวงจ้ยเพื่อสมมติแทนแหล่งน้ำธรรมชาติตามที่กำหนดว่า ดวงจ้ยที่เป็นคุณลักษณะจะต้องมีทางน้ำไหลผ่านด้านหน้า หรือการสร้างเนินดินขนาดใหญ่แทนภูเขาที่กำหนดให้ด้านหลังดวงจ้ยต้องเป็นภูเขา เป็นต้น ในการค้าเงินการเกี่ยวกับการก่อสร้างดวงจ้ยทั้งหมด ในปัจจุบันขึ้นตอสำคัญจึงอยู่ที่การตั้งป้ายจารึกชื่อว่าจะหันหน้าไปในทางทิศใด ในระดัองศาใด จึงจะถูกโฉลกและเกิดผลดี ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเป็นหน้าที่ของซินแสผู้มีความรู้ ส่วนการค้าเงินการก่อสร้างส่วนอื่น ๆ จะเป็นหน้าที่ของช่างฝีมือทั้งหมด สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่จึงเป็นภาระของช่างที่จะต้องนำเอาแบบแผนที่เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาดำเนินการผสมผสานกับความต้องการของบุตรหลานผู้ตายซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างที่จะกำหนดให้มีสัญลักษณ์ใด ๆ ขึ้น

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่นำมาประกอบอยู่ในดวงจ้ยนั้น ประการหนึ่งนอกจากจะเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการก่อสร้างแล้ว อีกประการหนึ่งยังเป็นการแสดงออกถึงการเคารพ บูชา ปรมนิบัติ เอาอกเอาใจ และกตัญญูต่อวิญญาณผู้ตายในดวงจ้ยนั้น ๆ ด้วย การแสดงออกดังกล่าว สามารถสังเกตได้จากดวงจ้ยบางหลังที่ไม่ได้เขียนภาพบนผนังเป็นสัญลักษณ์ตามแบบประเพณี แต่บนผนังและพื้นทั้งหมดจะเป็นภาพที่เป็นของโปรดของผู้ตายเมื่อยังมีชีวิตอยู่ทั้งสิ้น เช่น ภาพขวคสุราต่างประเทศ พร้อมกับแก้มที่เคยคิมกิน หรือภาพสถานที่ที่ผู้ตายชอบไปเที่ยวชม เป็นต้น

การแสดงออกของสัญลักษณ์ทั้งที่เป็นจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมดังกล่าวแล้วนั้นสามารถจำแนกสิ่งที่ชาวจีนนิยมนำมาเป็นสิ่งแทนคำสิริมงคลพร้อมทั้งความหมายได้ เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

2.1 ใช้พืชและส่วนประกอบของพืช เป็นสัญลักษณ์

การศึกษาคตินิยมการก่อสร้างชวงชู้ยในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ครั้งนี้ผู้วิจัยได้สำรวจพบว่ามีการนำเอาพืช หรือส่วนประกอบของพืชมาประดับตกแต่งชวงชู้ยดังต่อไปนี้

2.1.1 ต้นและดอกโบทัน นิยมวาดหรือใช้วิธีขุดร่องบนผนังหรือพื้นแล้วใช้ปูนหินขัดผสมสีเทลงตามร่องที่ประดิษฐ์ เป็นรูปรอยของต้นไม้ชนิดนี้ มักปรากฏอยู่ ณ บริเวณผนังด้านหน้าส่วนของปีกชวงชู้ย ดอกโบทันนั้นถือว่าเป็นนางพญาแห่งดอกไม้ทั้งหมด หากปลูกใกล้กับดอกของต้นไม้ชนิดอื่นจะโน้มเข้ามาหา เป็นสัญลักษณ์ของความสง่างาม ความเด่น ความเป็นเลิศทั้งทางความงามและความสามารถ นอกจากนั้นชื่อของโบทันยังมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับยศศักดิ์และความร่ำรวยอีกด้วย การประดับตกแต่งด้วยภาพต้นและดอกโบทัน จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ถือเป็นการอวยพรให้ลูกหลานมีความร่ำรวยและมียศศักดิ์นั่นเอง

2.1.2 ท้อ นิยมวาดต้นและดอกท้อไว้บริเวณผนังด้านหน้าส่วนปีกของชวงชู้ย ส่วนผลท้อนั้นนิยมเขียนสีหรือผสมกับปูนหินขัดฉาบเทลงในร่องที่ขุดเจาะไว้ตรงบริเวณพื้นประกอบพิธี เช่นไหว้ระดับที่ 1 หรือ 2 ถัดจากป้ายจารึกออกมา ชาวจีนถือว่าต้นท้อเป็นต้นไม้วิเศษ สามารถขจัดภูติผีปีศาจได้ ผลท้อเป็นสัญลักษณ์ของความยั่งยืน การประดิษฐ์ภาพผลท้อหรือต้นท้อถือเป็นการอวยพรให้ลูกหลานมีชีวิตที่ยั่งยืนและขจัดสิ่งชั่วร้ายให้ห่างไกล

2.1.3 ไม้ นิยมวาดไว้บริเวณผนังด้านหน้าและด้านข้างส่วนปีกของชวงชู้ย ต้นไม้นั้นชาวจีนถือว่าเป็นพญาแห่งมวลพฤกษา เป็นตัวแทนของชายชาติอาชาไนย ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ไม้เป็นไม้สารพัดประโยชน์ เสียงแตกของไม้ไผ่ในกองไฟเชื่อว่าสามารถขจัดภูติผีปีศาจได้

2.1.4 เบญจมาศหรือเก๊กชวย นิยมวาดไว้บริเวณผนังด้านหน้าส่วนปีกของชวงชู้ย ดอกของเบญจมาศเป็นดอกไม้แห่งความหอม ตากแห้งใช้ชงดื่มบำรุงร่างกาย ดอกไม้นี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าดอกไม้แห่งอายุยืน ดังนั้นชาวจีนจึงถือว่าเบญจมาศเป็นสัญลักษณ์แห่งความยั่งยืนด้วย

2.1.5 บัว นิยมวาดหรือใช้วิธีขุดร่องแล้วเทปูนหินขัดผสมสีปรากฏอยู่บริเวณผนังด้านหน้าและด้านบนพื้นประกอบพิธี เช่นไหว้ (โดยเฉพาะในส่วนที่สมมติว่าเป็นสระน้ำ) บัวมีลักษณะพิเศษคือจะออกดอกพร้อม ๆ กับการมีฝัก (ผล) ชาวจีนจึงนำลักษณะดังกล่าวมาใช้ช่วยพรให้มีบุตรสืบตระกูลในเร็ววัน ส่วนชื่อของบัว ชื่อหนึ่งนั้นมีความหมายว่าปรองดองกัน อีกชื่อหนึ่งมีความหมายว่าต่อเนื่องไม่รู้จบสิ้น ซึ่งล้วนเป็นคำที่มีความหมายเป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

2.1.6 ทับทิม นิยมวาดไว้บริเวณผนังด้านหน้าและผนังด้านข้างส่วนปีกของชวงซุ้ย รวมทั้งบริเวณพื้นประกอบพิธี เช่นไหว้ โดยวาดไว้ในภาชนะร่วมกับผลไม้มงคลอื่น ๆ นอกจากนี้ยังประดิษฐ์ด้วยวิธีปั้นปูนเป็นรูปผลทับทิมประดับไว้บริเวณปลายปีกทั้งสองด้านของชวงซุ้ยด้วย ชาวจีนนิยมใช้ผลทับทิมเป็นสัญลักษณ์ในการช่วยพรให้คู่สมรสมีบุตรมาก ๆ เนื่องจากสิ่งมงคลโบราณนิยมมีบุตรชายมากกว่าบุตรสาว นอกจากนี้ยังถือว่าต้นทับทิมเป็นต้นไม้ที่สามารถขจัดสิ่งชั่วร้ายได้ด้วย

2.1.7 ผลส้มมือพระ นิยมวาดหรือใช้วิธีขุดร่องบนผนังหรือพื้นแล้วใช้ปูนหินขัดผสมสีฉาบลงบนร่องที่ประดิษฐ์เป็นรูปรอย มักปรากฏอยู่บริเวณพื้นหน้าป้ายระดับที่ 1 ใกล้แท่นบูชา รวมอยู่ในภาชนะเดียวกับผลไม้มงคลอื่น ๆ หรือวาดไว้ต่างหากเป็นภาพเดี่ยวบริเวณผนังด้านหน้าส่วนปีกของชวงซุ้ย ผลส้มชนิดนี้มีลักษณะเหมือนมือพระพุทธรูป ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคำอวยพรที่มีความหมายเกี่ยวกับโชค

2.1.8 สน นิยมวาดไว้บริเวณผนังหน้าป้ายส่วนปีกของชวงซุ้ย ต้นสนเป็นต้นไม้ที่มีอายุยืนมาก มีความเขียวชอุ่มและแข็งแรง ชาวจีนถือเอาลักษณะของต้นสนเป็นสัญลักษณ์แห่งความยั่งยืน ความเป็นนิรันดร์ ความมีโชคลาภ และเป็นสัญลักษณ์ของตระกูลด้วย

2.1.9 เหมย นิยมวาดหรือใช้วิธีขุดร่องบนผนังหรือพื้นแล้วใช้ปูนหินขัดผสมสีฉาบลงบนร่องที่ประดิษฐ์เป็นรูปรอย มักปรากฏอยู่บริเวณผนังด้านหน้าส่วนปีกของชวงซุ้ย ชาวจีนถือว่าดอกเหมยเป็นยอดแห่งความหอม

ของมวลดอกไม้บานาชนิด ในฤดูหนาวดอกไม้ชนิดอื่นจะร่วงโรยและเหี่ยวเฉา แต่ดอกเหมยจะยังคงสดชื่นอยู่จนถึงต้นฤดูใบไม้ผลิ ดังนั้นดอกเหมยจึง เป็นสัญลักษณ์แห่งการมาถึงของฤดูใบไม้ผลิ อันเป็นฤดูที่มีความสดชื่นและมีความสุข พร้อม ๆ กับการมาถึงของเทศกาลตรุษจีน

2.1.10 สู่เขียน นิยมวาดไว้บริเวณผนังด้านข้างส่วน ปีกของชวงซู่ยชาวจีนนำเอาคำเรียกชื่อต้นไม้ชนิดนี้ว่าสู่เขียนมาเป็นคำมงคล เพราะคำว่าเขียนหมายถึงเทพยดา จึงถือเป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคลแทนคำ อวยพรที่มีคำว่าเทพปรากฏอยู่ด้วย

2.1.11 เขียวหมื่นปี นิยมวาดไว้บริเวณผนังด้านหน้า หรือด้านข้างของส่วนปีกชวงซู่ย ต้นไม้ชนิดนี้จะมีใบสีเขียวชุ่มตลอดไป ลักษณะและชื่อของต้นไม้จึงถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคลที่ใช้แทนความ ยั่งยืนหรือความสุขยาวนาน

2.1.12 น้ำเต้า นิยมประดิษฐ์โดยวิธีปั้นปูนเป็นรูปผลน้ำ เต้า ประดับตกแต่งไว้บริเวณปลายสุดของปีกชวงซู่ยทั้งสองด้าน หรือปรากฏ อยู่ที่บริเวณผนังด้านข้างโดยวิธีเขียนสี ชาวจีนนำลักษณะของพืชชนิดนี้ที่เป็น เครือยาวทอดตัวไปไม่รู้จักจบสิ้น และออกดอกผลไม่รู้หมดมาเป็นสัญลักษณ์แทน ความหมาย "หมื่นชั่วคน" และเมล็ดของผลน้ำเต้าก็มีจำนวนมาก หากนำมา ปลุกก็จะ เกิดต้นเครือน้ำเต้าขึ้นอีกมากมาย น้ำเต้าจึงมีความหมายอีกอย่าง หนึ่งว่า มีบุตรเป็นร้อย หรือขอให้มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง

2.2 ใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์

คตินิยมการก่อสร้างชวงซู่ยในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีการนำเอาสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่มีชื่อและลักษณะที่แสดงความ หมายถึงคำสิริมงคลมาเป็นสัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

2.2.1 มังกร ปรากฏอยู่ในวงกลมบริเวณพื้นระดับที่ 1 หรือบริเวณผนังโค้งด้านซ้ายมือของป้ายจารึก ใช้วิธีเทพูนหินขัดลงตามร่องที่ แกะไว้เป็นภาพ หรือใช้วิธีเขียนสีภายหลังฉาบปูนแล้ว มังกรนั้นชาวจีนถือว่า เป็นสัตว์วิเศษชนิดหนึ่งที่สามารถขจัดภูติผีปิศาจและสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ นิยม ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนจักรพรรดิ ผู้ชาย และความมีอำนาจ

2.2.2 หงส์ ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ระดับที่ 1, 2 หรือ 3 นิยมใช้วิธี เทปูนหินขัดลงไปตามร่องที่แกะไว้เป็นภาพ หรือเขียนสีขึ้นภายหลัง หงส์เป็นสัตว์ที่ชาวจีนถือว่าเป็นใหญ่แห่งสัตว์ปีกทั้งมวล ตัวผู้เรียกว่าฟิง ตัวเมียเรียกว่าหวง เป็นสัตว์ที่สามารถหยั่งรู้ความวุ่นวายบนโลกมนุษย์ได้ เมื่อเวลาบินจะมีสัตว์ปีกอื่น ๆ บินตาม นิยมใช้ เป็นสัญลักษณ์แทนจักรพรรดินี สตรีสูงศักดิ์

2.2.3 นกกาเหว่า หรือนกสีเซียะ ปรากฏอยู่บริเวณผนังด้านข้างของปีกขวางซ้ายด้านใดด้านหนึ่ง ใช้วิธีเขียนสี ชาวจีนถือว่านกสีเซียะเป็นนกกบอกข่าวแห่งโชค หากเข้าคร่อมใครได้ยินเสียงนกกชนิดนี้เชื่อว่าวันนั้นจะได้รับข่าวดี นกชนิดนี้จึงถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์แทนการบอกข่าวที่เป็นมงคล

2.2.4 นกกระเรียน ปรากฏอยู่บริเวณผนังด้านข้างของปีกขวางซ้ายด้านใดด้านหนึ่ง ใช้วิธีเขียนสี อาจปรากฏเป็นนกกระเรียนกำลังบินหรือเกาะอยู่เพียงตัวเดียว หรือปรากฏอยู่กับสิ่งอื่น ๆ เช่น ต้นไม้ โขดหิน ต้นสนหรือดอกบัว เป็นต้น นกกระเรียนเป็นสัตว์พาหนะประจำองค์เทพแห่งความขี้มึนหรือเทพชีวิต ชาวจีนนิยมนำมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความขี้มึนและใช้อวยพรให้มียศสูงสุดในทางราชการ

2.2.5 ปลา ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ระดับที่ 1 หรือบริเวณขอบโดยรอบของพื้นที่ระดับล่างสุด ใช้วิธีเขียนสี คำว่าปลาในภาษาจีนมีเสียงพ้องกับคำว่า อวี ซึ่งแปลว่ามีเหลือ การใช้ภาพปลาจึงเป็นสัญลักษณ์แทนคำอวยพรให้ผู้ได้พบเห็นมีเหลือใช้นั่นเอง

2.2.6 กุ้ง ปรากฏอยู่บริเวณเดียวกันกับภาพปลา ใช้วิธีเขียนสี ชาวจีนนำเอาลักษณะของกุ้งที่มีตัวงออยู่เสมอ และการที่กุ้งใช้ความงอนั้นให้มีแรงในการกระโดดได้ไกล มาเทียบกับความเป็นคนโชคดีในทุก ๆ เรื่อง คือสามารถกระโดดข้ามอุปสรรคต่าง ๆ ได้

2.2.7 เบ็ด ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ระดับที่ 1 หรือ 2 ใช้วิธีเขียนสี ชาวจีนนำคำที่ใช้เรียกเบ็ดซึ่งมีความหมายว่าที่หนึ่ง หรืออันดับแรก

มาเป็นภาพสัญลักษณ์แทนการอวยพรให้ประสบความสำเร็จในการสอบ คือ อวยพรให้สอบได้ที่ 1 หรือได้เป็นรุ่นแรกนั่นเอง

2.2.8 ค้างคาว ปรากฏอยู่บริเวณพื้นระดับที่ 1, 2 หรือ 3 และบริเวณผนังโค้ง ใช้วิธีเขียนสี หรือประติมากรรมเป็นตัววาดลายผสมกับลายอื่น ๆ ชาวจีนถือว่าค้างคาวเป็นสัตว์นำโชค เพราะคำที่ใช้เรียกค้างคาวที่ว่า เปียนผู้ นั้น คำว่าผู้ พ้องกับคำว่าผู้ที่แปลว่าโชค ดังนั้นคำสิริมงคลที่เน้นในเรื่องของโชคจึงใช้ค้างคาวเป็นสัญลักษณ์แทน

2.2.9 กวาง ปรากฏอยู่บริเวณผนังป้ายด้านหน้าของปีกชวงซู่ย ใช้วิธีเขียนสี คำเรียกชื่อกวางที่อ่านว่าหลู้ขึ้นพ้องกับคำว่าหลู้ที่แปลว่ายศศักดิ์ ชาวจีนนำเอากวางมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความมียศศักดิ์อวยพรให้ผู้พบเห็น

2.2.10 นกยวนยัง ปรากฏอยู่บริเวณพื้นประกอบพิธี เช่น ไหว้ ระดับที่ 2 หรือระดับล่างสุด ใช้วิธีเขียนสีหรือเทพูนหินขัดลงตามร่องที่แกะไว้เป็นภาพ ธรรมชาติของนกยวนยังนั้น เป็นนกที่จับคู่ตัวเมียไปจนตลอดชีวิต เวลาบินตัวเมียจะบินทางขวาเสมอ เวลาเกาะคอนนอนจะใช้ปีกคลุมให้กำกวม ชาวจีนจึงนำเอาลักษณะดังกล่าวมาเป็นสัญลักษณ์เพื่ออวยพรให้คู่สมรสหรือสามีภรรยาได้ครองชีวิตคู่กันอย่างมีความสุขและยืนนาน

2.2.11 กระต่าย ปรากฏอยู่บริเวณผนังข้างของปีกชวงซู่ยที่ตกแต่งเป็นลักษณะคล้ายกับกลองทั้งสองด้าน นิยมเขียนสี เป็นรูปกระต่ายยืนชมจันทร์ กระต่ายเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน ชาวจีนจึงนำมาเป็นคำอวยพรแก่ผู้พบเห็นด้วย

2.2.12 สิงโต นิยมใช้รูปแบบของประติมากรรมทั้งแบบสลักหินและแบบปูนปั้น ประดับไว้บริเวณตอนหน้าสุดของปลายปีกชวงซู่ยทั้งสองด้าน สิงโตมีคำอ่านภาษาจีนว่า ซือจื่อ คำว่า ซือ นั้นพ้องกับคำว่า ซือ ของ คำ ให้อือ ซึ่งแปลว่ามหาเสนาบดี อันเป็นตำแหน่งขุนนางชั้นสูงสุด การประดับด้วยประติมากรรมสิงโตจึงเป็นสัญลักษณ์แทนการอวยพรให้ได้รับตำแหน่งขุนนางสูงสุดในบริเวณชวงซู่ยของชาวจีนอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ที่นิยม

มาเป็นภาพสัญลักษณ์แทนการอวยพรให้ประสบความสำเร็จในการสอบ คือ อวยพรให้สอบได้ที่ 1 หรือได้เป็นรุ่นแรกนั่นเอง

2.2.8 ค้างคาว ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ระดับที่ 1, 2 หรือ 3 และบริเวณผนังโค้ง ใช้วิธีเขียนสี หรือประดิษฐ์เป็นตัวลอยผสมกับลายอื่น ๆ ชาวจีนถือว่าค้างคาวเป็นสัตว์นำโชคลาก เพราะคำที่ใช้เรียกค้างคาวที่ว่า เปียนผู้ นั้น คำว่าผู้ พ้องกับคำว่าผู้ที่แปลว่าโชคลาก ดังนั้นคำสิริมงคลที่เน้นในเรื่องของโชคลากจึงใช้ค้างคาวเป็นสัญลักษณ์แทน

2.2.9 กวาง ปรากฏอยู่บริเวณผนังป้ายด้านหน้าของปีกขวางซ้าย ใช้วิธีเขียนสี คำเรียกชื่อกวางที่อ่านว่าหลู้ นั้นพ้องกับคำว่าหลู้ที่แปลว่ายศศักดิ์ ชาวจีนนำเอากวางมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความมียศศักดิ์อวยพรให้ผู้พบเห็น

2.2.10 นกยวนยัง ปรากฏอยู่บริเวณพื้นประกอบพิธี เช่น ไหว้ ระดับที่ 2 หรือระดับล่างสุด ใช้วิธีเขียนสีหรือเทพูนหินขัดลงตามร่องที่แกะไว้เป็นภาพ ธรรมชาติของนกยวนยังนั้นเป็นนกที่จับคู่ตัวเมียไปจนตลอดชีวิต เวลาบินตัวเมียจะบินทางขวาเสมอ เวลาเกาะคอนนอนจะใช้ปีกคลุมให้แก่กัน ชาวจีนจึงนำเอาลักษณะดังกล่าวมาเป็นสัญลักษณ์เพื่ออวยพรให้คู่สมรสหรือสามีภรรยาได้ครองชีวิตคู่กันอย่างมีความสุขและยืนนาน

2.2.11 กระจ่าง ปรากฏอยู่บริเวณผนังข้างของปีกขวางซ้ายที่ตกแต่งเป็นลักษณะคล้ายกับกลองทั้งสองด้าน นิยมเขียนสี เป็นรูปกระจ่างยี่นหมจันทร์ กระจ่างเป็นสัญลักษณ์ของความมีอายุยืน ชาวจีนจึงนำมาเป็นคำอวยพรแก่ผู้พบเห็นด้วย

2.2.12 สิงโต นิยมใช้รูปแบบของประติมากรรมทั้งแบบสลักหินและแบบปูนปั้น ประดับไว้บริเวณตอนหน้าสุดของปลายปีกขวางซ้ายทั้งสองด้าน สิงโตมีคำอ่านภาษาจีนว่า ซือจื่อ คำว่า ซือ นั้นพ้องกับคำว่า ซือ ของคำ ให้อือ ซึ่งแปลว่ามหาเสนาบดี อันเป็นตำแหน่งขุนนางชั้นสูงสุด การประดับด้วยประติมากรรมสิงโตจึงเป็นสัญลักษณ์แทนการอวยพรให้ได้รับตำแหน่งขุนนางสูงสุดในบริเวณขวางซ้ายของชาวจีนอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ที่นิยม

เงินโบราณชนิดที่มีรูตรงกลางหมายถึงดวงตา จึงให้ความหมายว่าไขคอยู่
เบื้องหน้า

2.4 ใช้บุคคลเป็นสัญลักษณ์

เนื่องจากชาวจีนเชื่อมั่นว่า ความสำเร็จสมความ
ปรารถนา ความสุข หรือการมีชีวิที่ดี เป็นผลมาจากอำนาจและแรงบันดาลใจ
ของเทพดาองค์ต่าง ๆ ที่คนเคารพนับถือ เทพดาเหล่านี้มีทั้งเทพเจ้าทาง
ศาสนาเต๋า พระโพธิสัตว์ทางศาสนาพุทธ และเทพประจำท้องถิ่นดั้งเดิมของ
แต่ละกลุ่มภาษา เทพเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวจีนจะต้องเคารพกราบไหว้ และเมื่อ
จะอวยพรก็จะนำเอาภาพของเทพที่คนเคารพมาเป็นสัญลักษณ์แทนคำอวยพรนั้น
ในบริเวณชวงซุ่ยในเขตอำเภอเมืองสงขลา ก็จะปรากฏภาพเทพดาเหล่านี้
อยู่ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเทพในศาสนาเต๋า นิยมเขียนไว้บริเวณผนังโค้งที่
โอบล้อมป้ายจารึกทั้งสองด้าน นอกจากนี้ยังปรากฏภาพบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่
เทพดาอยู่ด้วยตามที่สำรวจพบดังต่อไปนี้

2.4.1 เทพลกแวดล้อมด้วยบุคคลชาย หญิงผู้เฒ่า หรือ
องค์เทพเป็นผู้เฒ่าเด็ก นิยมเขียนไว้บริเวณผนังโค้งด้านซ้ายของป้ายจารึกเทพ
ลกเป็นสัญลักษณ์ของความมีบุญวาสนา บริบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ การแวดล้อมด้วย
บุคคลและเด็กเป็นสัญลักษณ์ของบริวารสมบัติ

2.4.2 เทพชิว นิยมเขียนไว้บริเวณผนังส่วนโค้งด้าน
ขวาของป้ายจารึก เทพชิวเป็นเทพแห่งอายุยืน ภาพที่ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็น
ภาพชายชราศีรษะล้าน เคราขาวยาว ถือไม้เท้า มีเด็ก 5 คน หามผลท้อ
ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความยั่งยืน มีกวางเดินนำหน้า กวางเป็น
สัญลักษณ์แห่งความมียศศักดิ์ เบื้องบน หรือเบื้องหลังของภาพมีค้างคาวบินอยู่
1 - 5 ตัว ซึ่งค้างคาวเป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภ ค้างคาวหลายตัวหมายถึงมี
โชคลาภมากมาย

2.4.3 ชาวประมง นิยมเขียนไว้บริเวณป้ายด้านหน้า
หรือด้านข้างของปีกชวงซุ่ย ชาวประมง หรือคนตกปลาเป็นสัญลักษณ์ของการมี
กำไร การใช้ภาพดังกล่าวเป็นการอวยพรให้ลูกหลานหรือผู้พบเห็นประสบโชค
มีกำไรจากการดำเนินธุรกิจ

2.4.4 ภาพบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในภาพอื่น ๆ เช่น ปรากฏอยู่ในภาพทิวทัศน์ ภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า หรือภาพบุคคลที่เขียนไว้เพื่อประดับให้เกิดความสวยงามโดยไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาพเทพหรือบุคคลใด ส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่มุ่งสั่งสอนให้คนเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

2.5 ใช้ภาพอื่น

เป็นภาพที่แสดงออกในลักษณะของการเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หรือตำนาน บางภาพจะมุ่งเขียนไว้เพื่อประดับให้เกิดความสวยงามมากกว่าจะใช้เป็นสัญลักษณ์ บางภาพเป็นภาพของสิ่งของ หรือสถานที่ที่ผู้ตายเคยชื่นชอบ และบางภาพก็เป็นการนำเอาสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของสิริมงคลหลายชนิดมารวมกันเป็นภาพเดียวกัน ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่องค์ประกอบภายในของภาพจะประกอบด้วยต้นไม้ โขดหิน ทะเล เรือสำเภากุเขา ศาลาริมน้ำ และสัตว์ต่าง ๆ

3. คำจารึกและอักษรประดิษฐ์

คำจารึกและอักษรประดิษฐ์ที่ปรากฏอยู่ในบริเวณในเขตอำเภอเมืองสงขลา มีวิธีการจารึกตัวอักษร 2 วิธีคือ ใช้วิธีการแกะสลักลงบนพื้นผิววัสดุเป็นร่องตัวอักษรแล้วลงสีและวิธีแกะสลักลงบนพื้นผิววัสดุเป็นร่องตัวอักษรแล้วใช้ปูนหินขัดเคลงตามร่องตัวอักษรนั้นและขัดให้เรียบเสมอกับพื้นผิว สาระสำคัญของคำจารึกที่ปรากฏสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

3.1 คำจารึกที่ปรากฏอยู่บนแผ่นป้าย มี 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

3.1.1 จารึกคำสิริมงคล มุ่งให้ความหมายที่ดีงามแก่ผู้พบเห็น มักปรากฏอยู่บริเวณส่วนบนสุดของแผ่นป้าย คำจารึกจะมีความหมายเกี่ยวกับความมั่นคงยั่งยืน และโชควาสนา เช่น

(土 左 徑 鳥)

หือ คัง แปลว่า นกกระเรียน ซึ่ง นกกระเรียนนั้นเป็นสัตว์พาหนะของเทพชิว เทพแห่งอายุยืน การใช้คำนี้จึงเป็นการใช้สัญลักษณ์ของความยั่งยืนกับสิ่งก่อสร้างที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ให้มีความมั่นคงถาวร ซึ่งในที่นี้ก็คือขวงช้วนนั่นเอง

(堆 堆) เจียน เจิน แปลว่า ทำเลอันดีงาม และเป็นมงคลยิ่ง ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่ก่อสร้างขวางชัยนี้อยู่ในภูมิลักษณะที่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

3.1.2 จารึก ชื่อ แซ่ ผู้ตาย และผู้เกี่ยวข้อง เช่นบุตรชาย / หญิง

3.1.3 จารึก วัน เดือน ปี ที่ตั้งขวางชัย โดยใช้คำที่มีความหมายถึงวันอันเป็นมงคล บางแห่งนิยมบอกศักราชไว้ด้วย เช่น เป็นปีที่ 31 แห่งราชวงศ์ซิง เป็นต้น

3.2 คำจารึกที่ปรากฏอยู่บริเวณเสาระดับต่าง ๆ ที่ เป็นคำที่มีความหมายในทางสิริมงคล อันเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.2.1 ปรากฏอยู่บริเวณเสาคู่ใน (เสากลมของผนัง ใต้) เป็นคำจารึกที่มีความหมายอันกล่าวถึงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ต่าง ๆ ดังนี้

เสาด้านซ้ายมือของขวางชัย

จารึก	คำอ่าน
水	เจียง
水	สูย
護	ฟู
堆	เจียน
堆	เจิน

คำว่า เจีย เจิน ซึ่งแปลว่าเมืองอันสวยงาม
เมืองอันดี นั้น หมายถึงสุสานที่มีที่ตั้งบนทำเลอันเหมาะสม ทั้งนี้เพราะคติการ
สร้างสุสานสถานของชาวจีนนั้น ถือว่าสุสานแห่งหนึ่งเปรียบเสมือนเป็นเมือง
เมืองหนึ่ง (วิฑูร ตั้งศิริสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 203 ถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ 1 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2533)

จารึก

吉
山
護
吉
穴

คำอ่าน

ชิน

ชาน

หู่

กิ

เจีย

ความหมาย ภูเขาเขียว รักษาหลุมฝังศพที่มีลึริมงคล

จารึก

青

山

環

吉

穴

คำอ่าน

ชิง

ซาน

หวาน

ฉี

เซี่ย

ความหมาย หลุมฝังศพ (ขวงซู่ย) ที่เป็นสิริมงคลล้อมด้วยภูเขา
เขี้ยวขจี

เสาด้านขวามือของขวงซู่ย

จารึก

新

山

間

福

地

คำอ่าน

ซิน

ซาน

คายน

ฝู

ตี้

ความหมาย สุสานจองใหม่ในที่อันเป็นสิริมงคล

จารึก	คำอ่าน
統	ติ
水	สูย
繞	เยา
明	หมิง
堂	ถัง

ความหมาย น้ำสีเขียวไหลเป็นวงล้อมบริเวณหลุมฝังศพ (ขวางซ้าย)

จารึก	คำอ่าน
水	สูย
秀	ซิว
子	สื่อ
孫	ซุน
蹟	เสียน

ความหมาย น้ำใสสะอาด (ส่งผลให้) ลูกหลานมีสติปัญญาดี

3.2.2 ปราบกฏอยู่บริเวณเสาคุ่นอก ส่วนใหญ่เป็นเสาสี
 เหลี่ยม หรือแต่งเหลี่ยมกลมมุม คำจารึกมักกล่าวถึงลูกหลาน ความสง่างาม
 และสภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับขวงซู่ย ดังนี้

จารึก	คำอ่าน
花	ควา
開	คาย
富	ฝู่
貴	ก๊วย
台	เซียง

ความหมาย ดอกไม้บาน หอมฟุ้งขจรขจาย

จารึก	คำอ่าน
千	เชียน
秋	ชิว
祀	จู่
典	เตียน
威	เชิน

ความหมาย ขวงซู่ยที่มีลูกหลานมาเฉลิมฉลองกราบไหว้บูชา นับพันปี

3.2.3 ปรางค์อยู่บริเวณด้านหน้าของแท่นบูชา ส่วนใหญ่
จะประดิษฐานตัวอักษร ชิว ในสัญลักษณ์รูปวงกลม ตัวอย่างเช่น

คำว่า ชิว หรือ โช่ว เป็นสัญลักษณ์ของความ
ยั่งยืน ใช้เป็นคำอวยพรให้มีอายุยืนนาน

การจารึกคำหรือคำโคลงต่าง ๆ ตามส่วนที่กล่าวมา จะเห็นว่าใน
การจารึกบริเวณเสาคู่ในทั้ง 2 ด้านของวงซุ้ม (เสานั่งโค้ง) จะเป็นคำที่
เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้งวงซุ้ม ทั้งนี้ เพราะการก่อสร้าง
วงซุมนั้น เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับความเชื่อ เรื่องของ
พื้นที่และสิ่งแวดล้อม การกล่าวถึงภูเขาและแม่น้ำจึงเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา
ในการก่อสร้างวงซุ้มของชาวจีน (ดูรายละเอียดในคตินิยมด้านความเชื่อ
เกี่ยวกับพื้นที่ ทิศทาง หน้า 141)

ส่วนคำจารึกบริเวณป้ายหน้าหลุมฝังศพ จะเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับผู้
ตาย มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ชื่อที่จารึกไว้บนแผ่นป้ายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นชื่อ
สามภรรยา โดยให้ชื่อสามีอยู่ทางด้านซ้ายของวงซุ้ม ชื่อภรรยาอยู่ทางด้าน
ขวา ในกรณีที่ภรรยาหลายคนก็จะจารึกเรียงกันเป็นลำดับไป เหตุผลสำคัญก็
คือ คตินิยมในการก่อสร้างวงซุมนั้นจะต้องหันหน้าไปทางทิศใต้เสมอ เมื่อ
เป็นดังนี้ ทางซ้ายมือของวงซุ้มก็จะเป็นทิศตะวันออก อันเป็นทิศที่ปรางค์อยู่
ของเนินมังกร เขียวซึ่งเป็นเนินสำคัญที่มีอิทธิพลยิ่งต่อวงซุ้ม

การจารึกชื่อจะใช้สีแดงเป็นหลัก กรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่
ความตายไปก่อนและน่าจะพมาบรรจุไว้ในวงซุมนั้นแล้วก็ให้ เปลี่ยนสีที่ใช้จารึก
นั้น เป็นสีเขียว ส่วนชื่อของบุคคลที่ยังไม่ตายก็ยังคงจารึกด้วยสีแดงไว้ เช่น เดิม
จนกว่าเจ้าของชื่อนั้นจะเสียชีวิตลง และน่าจะพมาฝังไว้แล้วจึง เปลี่ยนสีที่จารึก
เป็นสีเขียว หากกรณีบุคคลซึ่งมีชื่อจารึกอยู่ได้เสียชีวิตลงในภายหลัง แต่ได้
นำศพไปฝังไว้ที่อื่นอันไม่ใช่วงซุ้มที่จารึกชื่อไว้ หากบุตรหลานจะให้ชื่อปรางค์

อยู่ในที่แห่งเดิมก็ให้คงชื่อนั้นไว้โดยเปลี่ยนสัทอักษรเป็นสียงเขี้ยวเช่นกัน ใน
 ทานองเดียวกันหากจะนำชื่อบุคคลที่เคารพนับถือซึ่งอยู่ห่างไกลและเสียชีวิตแล้ว
 มาจารึกไว้บนแผ่นป้ายของชวงซุ่ยที่อยู่ใกล้ตัวและสะดวกต่อการมาประกอบพิธี
 โดยไม่มีศพฝังอยู่ก็สามารถทำได้ เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงสังเกตเห็นว่าชวงซุ่ย
 ขนาดเล็กบางแห่งจะมีชื่อผู้ตาย หรือผู้ที่ยังไม่ตาย (ชื่อสีแดง) ปรากฏอยู่บน
 แผ่นป้ายมากกว่า 4 ชื่อขึ้นไป ส่วนชื่อบุตรชาย-หญิงจะจารึกไว้ด้วยในฐานะที่
 เป็นบุคคลที่จะต้องได้รับผลโดยตรงต่อการก่อสร้างชวงซุ่ยนั้น ๆ
 (ดูรายละเอียดเรื่องคตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ ทิศทาง หน้า 167)
 และจะต้องเป็นบุคคลผู้มาทำการเฉลิมฉลองกราบไหว้บูชาชวงซุ่ยนั้นเป็นประจำ
 ตลอดไป

คตินิยมด้านความเชื่อ

ชาวจีนเป็นชนชาติที่ถูกปลูกฝังให้ยึดมั่นในความเชื่อต่าง ๆ ทั้งเชิง
 สังคม และศาสนาอย่างเหนียวแน่น อิทธิพลของความเชื่อเหล่านั้นมีผลทำให้
 ชีวิตประจำวันของชาวจีนผูกพันอยู่กับ เทพเจ้า วิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ตลอดจนการปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดมาตั้งแต่โบราณ
 แม้ว่าในระยะต่อมาอิทธิพลของพุทธศาสนาหายานจะเข้ามามีบทบาทต่อวิถี
 ชีวิตของชาวจีนมากขึ้นแต่ในขณะเดียวกันคำสอนของพุทธศาสนาหายานก็แฝง
 ไว้ด้วยความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องโลกหน้า และกฎแห่งกรรม
 จึงสามารถสอดรับกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนได้เป็นอย่างดี และเมื่อชาว
 จีนยอมรับนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ความแตกต่างเกี่ยวกับ
 พื้นฐานทางความคิดและความเชื่อดั้งเดิมอันหลากหลาย ก็มีส่วนทำให้เกิดการ
 ตีความ และอธิบายธรรมะของพุทธศาสนาแยกย่อยออกไปอีกอย่างพิสดาร
 ก่อให้เกิดลัทธิหรือนิกายต่าง ๆ ของพุทธศาสนาหายานที่มีคำสอนเกี่ยวกับ
 ความเชื่อแตกต่างกันเมื่อผสมผสานกับแนวคิดดั้งเดิมของลัทธิเต๋า และศาสนา
 ขงจื้อแล้ว ก็ยังส่งผลให้ชาวจีนมีความเชื่อเรื่องโลกหน้า สวรรค์ และวิญญาณ

เพิ่มมากขึ้น และแม้ว่าชาวจีนจะอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ ณ ที่ใดภายใต้
 สังคมใดก็ตาม ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเหล่านั้น ก็จะได้
 รับการนำไปปฏิบัติสืบทอดกันอย่างไม่ขาดสาย โดยแสดงออกให้เห็นได้ทั้งใน
 การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และพิธีกรรมทางสังคม โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งเกี่ยวกับการบวงสรวง เช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อแสดงความ
 กตัญญูตต่อวิญญาณเหล่านั้นจะปรากฏให้เห็นได้อย่างเป็นปกติในชีวิต
 ประจำวัน

ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา กลุ่มชาวจีนและชาวไทย
 เชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันก็มีวิถีชีวิต
 ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อปรากฏอยู่ในพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ มากมาย
 ความเชื่อเหล่านี้มีทั้งความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับชาติ - ภพ
 ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์และความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ เป็นต้น ซึ่ง
 จากการศึกษาสังเกตพิธีกรรมหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกในการปฏิบัติ
 ตามความเชื่อเหล่านั้นแล้วสามารถจำแนกถึงเหตุผลและจุดมุ่งหมายสำคัญใน
 การประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นได้ 4 ประการคือ

1. เพื่อความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต
2. เพื่อแสดงความกตัญญูตต่อเวทิตา และความเกรงกลัวต่อวิญญาณ
 ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อให้ได้รับคำตอบเกี่ยวกับอนาคต
4. เพื่อแสดงความสามัคคีกลมเกลียวและแสดงความเป็นกลุ่มเดียว
 กันของพวกตน

จากเหตุผลสำคัญ 4 ประการที่กล่าวมาสามารถชี้ให้เห็นว่าใน
 บรรดาความเชื่อทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนเมืองสงขลา นั้น จะมี
 ระดับของการยอมรับแตกต่างกันออกไป การปฏิบัติตามประเพณีหรือพิธีกรรม
 บางอย่างอาจจะลดความเคร่งครัดและมีลักษณะยืดหยุ่นมากขึ้น ในขณะที่การ
 ปฏิบัติบางอย่างเพื่อให้รับผลตามความต้องการเหล่านั้น ชาวจีนส่วนหนึ่งเชื่อ
 ว่าคนสามารถจะบรรลุเป้าหมายได้ หากสามารถหาวิธีการที่เหมาะสมที่
 สามารถเข้าถึงและสร้างความพึงพอใจให้แก่เทพเจ้าและวิญญาณที่ตนนับถือได้

ในขณะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามประเพณีพิธีกรรมของชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการคลี่คลายขยายตัวของระดับการยอมรับนับถือว่าเป็นการกระทำเพียงเพื่อสืบทอดสิ่งที่เป็นวัฒนธรรม กับเพื่อความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับกลุ่มของคนเท่านั้น บุคคลในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีการศึกษาหรือไม่ก็เป็นชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีเหตุผลในการอธิบายการปฏิบัติของตนอย่างเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น เช่น การเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ มีเหตุผลที่เน้นเฉพาะการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีความกตัญญูมากกว่าจะเป็นการแสดงออกถึงความเกรงกลัวในพลังอำนาจของวิญญาณนั้น ในทำนองเดียวกันกับการปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องอื่น ๆ พิธีกรรมบางอย่างอาจจะถูกละเลย หรืออนุโลมปรับเปลี่ยนให้เกิดความสะดวกคล่องตัวมากขึ้นพร้อม ๆ กับมีคำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผลกับยุคสมัยมากขึ้น เมื่อสภาพการณ์ปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยให้สามารถปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ ได้

ในส่วนของการก่อสร้างก็เช่นเดียวกัน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องและขึ้นตอนบางอย่างในการดำเนินการก่อสร้างที่มีอย่างเคร่งครัดตามหลักการของฮวงซุ้ย (เรื่องราวที่ว่าด้วยทำเลที่ตั้ง) มาตั้งแต่เดิมก็มีการผ่อนปรนและพยายามหาสิ่งทดแทนที่เป็นสัญลักษณ์เข้ามาใช้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามขั้นตอนหรือพิธีกรรมบางอย่างที่ถูกลดทอนลงไปในนั้นเกิดขึ้น เพราะเงื่อนไขของภาวะเศรษฐกิจ และสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย แต่ถ้าหากปราศจากเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ชาวจีนก็ยังคงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิมต่อไป

คตินิยมด้านความเชื่อของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม หรือสิ่งก่อสร้างในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่และทิศทาง
2. คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง
3. คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ - ยาม

การศึกษาคตินิยมด้านความเชื่อที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะคือการศึกษาคตินิยมด้านความเชื่อจากสิ่งที่ปรากฏ เป็นรูปเป็นวัตถุที่สัมผัสได้และปรากฏอยู่กับสถาปัตยกรรมนั้น และการศึกษาคตินิยมด้านความเชื่อที่เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง กับสถาปัตยกรรมนั้น ๗

คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ ทิศทาง

1. การเลือกพื้นที่ ทิศทางสำหรับการก่อสร้างอาคาร

ในการกำหนดพื้นที่และทิศทางสำหรับการก่อสร้างนั้น ชาวจีนโบราณจะพิจารณาลักษณะภูมิประเทศ และเนื้อดินอย่างละเอียดถี่ถ้วน การทั้งหมดนี้จะเป็นหน้าที่ของซินแส นักภูมิพยากรณ์ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่านักดูดวงชู้ เพื่อให้ได้ลักษณะของพื้นที่ที่ให้คุณประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของสิ่งก่อสร้างนั้น ๗ อย่างสูงสุด ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า พื้นที่และสิ่งแวดล้อมโดยรอบจะมีอิทธิพลส่งผลต่อมนุษย์ทั้งในลักษณะให้คุณประโยชน์ และให้โทษทำลายล้างอยู่ตลอดเวลา การกำหนดสถานที่สำหรับการก่อสร้าง จึงต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรอบคอบ การสังเกตของนักภูมิพยากรณ์จะอาศัยธรรมชาติโดยรอบมาอธิบายลักษณะต่าง ๆ เชิงสัญลักษณ์หรือเป็นบุคลาธิษฐาน เช่น การดูและกำหนดให้ภูเขาหรือเนินเป็นมังกร มังกรเขียว เสือขาว คูและกำหนดให้ทุ่งนา พื้นราบ เป็นไข่มุกของมังกร หรือคูและกำหนดให้สายน้ำเป็นอาร์มหรือเส้นเลือดของมังกร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ซึ่งการแปลความหมายจากธรรมชาติเหล่านั้น เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งและเป็นความสามารถส่วนบุคคล ผู้ที่เข้าถึงสัญลักษณ์ที่แท้จริงของธรรมชาติเท่านั้นจึงจะแปลความหมายออกได้ การอธิบายถึงเรื่องดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบาก และค่อนข้างยุ่งยากที่จะเข้าใจได้ของบุคคลทั่วไป

ธรรมชาติโดยรอบ หรือภูมิลักษณะของพื้นที่นั้นจะต้องสัมพันธ์กับกำลังของธาตุทั้ง 4 อัน ได้แก่ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุโลหะ และธาตุน้ำอีกด้วย ลักษณะธาตุของจีนนั้นจะแตกต่างกับธาตุที่ยึดถือกันโดยทั่วไปที่มี 4 ธาตุ คือ

ดิน น้ำ ลม ไฟ ทั้งนี้เพราะคนจีนจะยึดถือเอาธาตุที่เห็นได้ จับต้องได้ แวดล้อมอยู่รอบตัว และสามารถใช้ประโยชน์ได้มาอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่ธาตุทั้งหมดมีต่อกันทั้งทางที่ก่อกำเนิด และการทำลายกันและกัน เช่น อธิบายว่า ไม้ทำลายดิน โลหะทำลายไม้ ไฟทำลายโลหะ น้ำทำลายไฟ ดินทำลายน้ำ และเป็นวัฏจักรไปสู่ไม้ทำลายดินอีกครั้ง ในทางหนึ่งธาตุก็เป็นสิ่งที่ก่อกำเนิดธาตุขึ้นด้วย อันได้แก่ ไฟทำให้เกิดดิน ดินทำให้เกิดโลหะ โลหะทำให้เกิดน้ำ น้ำทำให้เกิดไม้ ไม้ทำให้เกิดไฟ และเป็นวัฏจักรไปสู่ไฟทำให้เกิดดินอีกครั้งดังนี้ เป็นต้น ภูมิประเทศโดยรอบบริเวณที่จะทำการก่อสร้างก็จะต้องถูกกำหนดให้มีลักษณะธาตุที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ของกำลังธาตุจึงจำเป็นจะต้อง เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเกื้อกูลกันจึงจะเกิดผลดี

การเลือกพื้นที่สำหรับการปลูกสร้างจึงต้องอาศัยหลักการของวิชาที่ว่าด้วยภูมิพยากรณ์ เป็นสำคัญ ในที่ดินแปลงหนึ่ง ๆ ทุกตารางเมตรของพื้นที่จะมีความแตกต่างกันต่อการทำนายลักษณะดี ร้าย บางตำแหน่งจะเป็นที่มงคล บางตำแหน่งก็เป็นที่ต้องห้าม ซึ่งการเลือกจะต้องอาศัยลักษณะของทิศทางที่จะเข้าสู่ที่ดินผืนนั้น เป็นจุดแปรความหมายในแต่ละตำแหน่งของพื้นที่นั้นด้วย เช่น ถ้าที่ดินมีทาง เข้ามาจากทิศตะวันออก ตำแหน่งที่ควรปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ จะเป็นจุดที่อยู่ในแนวกึ่งกลางของพื้นที่ค่อนข้างมาทางทิศใต้ หรือถ้าที่ดินมีทาง เข้าสู่พื้นที่มาจากทางทิศเหนือ ตำแหน่งที่ควรปลูกสร้างอาคารก็คือตำแหน่งด้านตะวันออกเฉียงใต้ เป็นตำแหน่งที่ดีที่สุด เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะปลูกสร้างอาคารใด ๆ จำเป็นจะต้องรู้เสียก่อนว่าสถานที่นั้น เคยเป็นที่ตั้งหรือปรากฏสิ่งใดมาก่อน เช่น วัดร้าง ป่าช้า ปากคลองเก่า โบราณสถานหรือต้นไม้ใหญ่ หรือมีสิ่งอาถรรพณ์ใด ๆ ที่มีผู้นามมาฝังไว้หรือไม่ ซึ่งถ้าปรากฏหรือเคยปรากฏสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวในพื้นที่นั้น ก็จะต้องมีพิธีแก้เคล็ด หรือขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายเสียก่อน หรือไม่ก็ย้ายที่ไปเสียจากที่นั้น

ในกรณีของภูมิทัศน์รอบข้างก็เช่นเดียวกัน การจะกำหนดตำแหน่งที่เหมาะสมในการก่อสร้างจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาลักษณะที่ปรากฏอยู่

ของสิ่งแวดล้อม เหล่านี้ด้วย หากไม่ถูกต้องด้วยหลักเกณฑ์หรือการกำหนดของ
 คารารแล้ว การดำเนินการก่อสร้างนั้นก็ไม้อาจเริ่มต้นลงมือได้ จนกว่าจะได้มี
 การแก้ไขให้เป็นที่ถูกต้อง ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นส่วนใหญ่แล้วชาวเงินที่มีอำนาจ
 หรือความมั่งคั่งเพียงพอ มักจะเลือกเอาวิธีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ
 ธรรมชาติ เพื่อให้เกิดประโยชน์อันถาวรแก่คน มากกว่าจะเพียรพยายาม
 เสาะหาพื้นที่ที่ถูกต้องตามคารารทุกประการ เช่น การเสริมแต่งภูเขาให้สูงขึ้น
 การเกลายอดเขาที่แหลมเกินไปให้โค้งมน การเปลี่ยนแปลงทางน้ำให้คูด
 โค้งเป็นรูปเกือกม้า หรืออาจเปลี่ยนแปลงทิศทางเสียใหม่ หากการปรากฏอยู่
 ของโครงสร้างภูมิทัศน์เดิม เป็นลักษณะและทิศทางที่อาจเป็นอันตราย

ในข้อกำหนดเกี่ยวกับพื้นที่ แม้ว่ากฎเกณฑ์เกี่ยวกับทำเล หรือ
 ภูมิพยากรณ์จะเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน แต่หลักเกณฑ์พื้นฐานที่ชาวเงินยึดถือกัน
 เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการก่อสร้างนั้น มีปรากฏอยู่หลายประการที่สามารถ
 นำมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. บริเวณที่จะปลูกสร้างต้องเป็นพื้นที่ลาดเอียง (ซึ่งมีระบบระบาย
 น้ำได้ดี)
2. ด้านเหนือของสิ่งปลูกสร้างควรจะต้องมีภูเขา เนินดิน หรือแนว
 ดินไม้เป็นเครื่องกำบัง
3. ด้านหน้าควรหันไปทางทิศใต้
4. ทางเข้าสู่ตัวอาคารต้องเข้ามาจากทางทิศใต้เสมอ
5. ด้านหน้าจะต้องเป็นที่ราบที่ทอดตัวลาดลงมาอันกว้างขวาง
 สามารถบรรจุม้าได้หมื่นตัว
6. ควรจะมีลาธารล้อมรอบที่
7. ลาน้ำในที่ราบอันกว้างใหญ่นั้นต้องสามารถลอยเรือขนาดยาว
 ได้ และน้ำในแม่น้ำต้องเปี่ยมล้น
8. ด้านทิศตะวันออกหรือด้านซ้ายมือจะต้องเป็นที่ตั้งของเนินหรือ
 ภูเขาภูมิทัศน์ที่บ่งบอกถึงลักษณะของมังกรเขียว

9. ด้านทิศตะวันตกหรือด้านขวามือจะต้องเป็นที่ตั้งของ เนิบหรือ ภูเขาหรือภูมิติศที่บังนอกถึงลักษณะของ เสือขาว

10. ด้านทิศใต้หรือด้านหน้าของสิ่งปลูกสร้างจะต้องเป็นที่ตั้งของ เนิบเขา หรือภูเขา หรือภูมิติศที่บังนอกถึงลักษณะของกระจกแดงอันอยู่ไกลออกไป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีข้อบัญญัติอันเป็นพื้นฐานในการเลือกทำเลดังกล่าวแล้ว แต่ไม่ได้หมายความว่า การปฏิบัติตามข้อบัญญัติดังกล่าวแล้วจะทำให้เลือกทำเลหรือสถานที่ที่ดีเสมอไป เพราะ เหตุผลอันสำคัญยิ่งก็คือ ทำอย่างไรจึงจะรักษาสมดุลแห่งพลังด้านดีของภูมิติศทั้งหมดเอาไว้ให้ได้หรือ ทำอย่างไรจึงสามารถนำเอาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ได้มากที่สุดซึ่งผู้ที่สามารถกำหนดและตัดสินใจคนสำคัญคือ ชินแสนกภูมิพยากรณ์นั่นเอง

ดังได้กล่าวแล้วว่า เจือนโยสำคัญที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนคติความเชื่อที่เกี่ยวกับการก่อสร้างสถาปัตยกรรมคือ เจือนโยทางธรรมชาติ เจือนโยทางเศรษฐกิจ และ เจือนโยทางสังคม ซึ่งข้อสังเกตดังกล่าวสามารถพิจารณาได้จากลักษณะการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ที่เป็นผลงานของกลุ่มชนชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลา โดยเจือนโยทางธรรมชาตินั้นพื้นที่และที่ดินในบริเวณเมืองสงขลาไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการลักษณะภูมิติศที่เป็นอุดมคติได้ โดยเจือนโยทางเศรษฐกิจนั้น กลุ่มชาวจีนที่อพยพมาส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยผู้ที่หลบหนีภัยสงคราม และความยากจนที่เกิดขึ้นในบ้านเกิด เมืองนอนของตน การอพยพมาตั้งหลักแหล่ง ณ ที่แห่งใหม่ย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะสนองความต้องการของคนได้อย่างเต็มที่ ในส่วนของเจือนโยทางสังคมก็เช่นเดียวกัน โดยธรรมชาติของกลุ่มคนที่จากบ้านเกิดเมืองนอนมาอาศัยอยู่ ณ ที่ต่างถิ่นย่อมต้องการที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม เพื่อความรู้สึกปลอดภัยมากกว่าที่จะแยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว การปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่มจึงก่อให้เกิดแหล่งชุมชนที่มีลักษณะ เป็นตลาดที่มีถนนเป็นทางสัญจรเกิดขึ้น การก่อสร้างอาคารให้ชิดถนนจึงเป็นสิ่งจำเป็นกว่าข้อบัญญัติที่ว่า การสร้างบ้านที่ดี

จะต้องหันหน้าไปทางแหล่งน้ำ เมื่อเกิดลักษณะการผิวน้ำขุ่นขึ้น การแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยต่อการอยู่อาศัยก็คือการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นโดยวิธีการที่เชื่อถือกันว่าได้ผล เช่น การคิดแผ่นผ้ายัดน้ำขุ่นไว้ตรงหน้าบ้านหรือในบ้าน การเคลื่อนย้ายสิ่งที่ไม่เป็นมงคลออกไปนาลิ่งที่เป็นมงคลเข้ามาแทนที่ เป็นต้น ลักษณะการทดแทนดังกล่าวได้รับการยอมรับ และถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป ข้อบัญญัติปลีกย่อยต่าง ๆ จึงค่อย ๆ ลดความสำคัญและมีลักษณะยืดหยุ่นมากขึ้น เพราะเป็นการกระทำที่สามารถลบเลือนความรู้สึกผิดได้ และที่สำคัญคือมีความสะดวกสบายกว่าการพยายามเสาะแสวงหาพื้นที่และทิศทางที่ถูกต้องตามตำรา

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ยังคงมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในเรื่องของวิญญานบรรพบุรุษอยู่ การแสดงออกในเรื่องนี้จะสามารถสังเกตได้จากการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการก่อสร้างขวงซุ้ยทั้งหมดที่ยังคงมีลักษณะที่เคร่งครัดคอกฎเกณฑ์อยู่เป็นอย่างมาก ข้อบัญญัติต่าง ๆ เกี่ยวกับพื้นที่และทิศทางจะได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้ด้วยความเชื่อที่ว่า การเก็บศพของผู้ตายไว้ในสถานที่ที่ดีจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดโชคลาภ ความสงบสุข และความสำเร็จแก่บุตรหรือวงศ์ตระกูลผู้ยังมีชีวิตอยู่เบื้องหลัง การก่อสร้างขวงซุ้ยจึงต้องดำเนินการไปภายใต้คำแนะนำ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องโดยผู้รู้ในเรื่องของวิชาที่ว่าด้วยภูมิพยากรณ์ หรือขวงซุ้ยอย่างเคร่งครัด

2. การเลือกพื้นที่ ทิศทาง สำหรับก่อสร้างขวงซุ้ย

ดังได้กล่าวแล้วถึงข้อบัญญัติอันสำคัญในการเลือกพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างอาคารหรือสถาปัตยกรรมใด ๆ ว่าพื้นที่นั้น ๆ จะต้องประกอบด้วยภูมิลักษณะหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นมงคลหลายประการ เช่น เนิน หรือภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ และพื้นราบ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิลักษณะที่เป็นเนินหรือภูเขานั้นจะได้รับการกำหนดให้เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาเลือกพื้นที่ซึ่งภูเขา หรือเนินดังกล่าวจะต้องปรากฏแก่สายตา ประกอบด้วยเนินสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เนินมังกร ชาวจีนถือว่ามังกรเป็นสัตว์มงคลที่ยิ่งใหญ่ ลักษณะสำคัญคือมีอำนาจและพลังอันมหาศาลที่จะบันดาลให้เกิดผลกระทบต่องานสรรพสิ่งในโลกได้ ความยิ่งใหญ่นี้เปรียบเทียบกับสิ่งที่ปรากฏแก่สายตาได้ก็คือภูเขาภูเขาจึงเป็นตัวแทนของมังกรในคติของชาวจีน เนินมังกรจึงเป็นเนินเขาหลักในการพิจารณาสถานที่ตั้งขงชู้ย และเนินนี้จะปรากฏอยู่เบื้องหลัง

2. เนินมังกรเขียว เป็นเนินที่แตกสาขาหรือเป็นลักษณะของเทือกเขาที่ก่อกำเนิดมาจากเนินมังกร ปรากฏอยู่ทางด้านซ้ายมือของเนินมังกร ลักษณะเด่นของเนินนี้คือ จะต้องมีความสูงเป็นจุดเด่น แม้จะเป็นเนินเล็กแต่ถ้ามีต้นไม้สูงใหญ่ขึ้นปกคลุมก็ถือว่าเป็นลักษณะดี

3. เนินเสือขาว เป็นเนินที่อยู่ตรงกันข้ามกับเนินมังกรเขียว คือปรากฏอยู่ทางด้านขวามือของเนินมังกร ลักษณะสำคัญคือมีความสูงน้อยกว่าเนินมังกรเขียว ลักษณะที่ดีต้องเป็นเนินอวบอ้วนไม่สูงแหลมมีเนื้อที่กว้างขวาง

4. เนินกระจอกแดง หรือที่ราบกระจอกแดง จะอยู่ตรงส่วนหน้าของเนินมังกรไกลออกไปเบื้องหน้า ลักษณะที่ดีควรเป็นที่ราบกว้างมีแอ่งน้ำอยู่ตรงกลาง หรือหากมองจากเนินมังกรจะเห็นทิวเขาเป็นแนวอยู่ข้างหน้าไกลออกไป

5. เนินเจ้า เป็นจุดที่ก่อขงชู้ยหรือเนินฝังศพ การค้นหาจุดที่เป็นเนินเจ้า เป็นเรื่องที่จะต้องใช้ความพิถีพิถันและมีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้จุดที่หลังอำนาจของธรรมชาติรอบข้างทั้งหมดมาประสานกันเป็นหนึ่งเดียวในอันที่จะส่งผลให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ผู้เกี่ยวข้อง

เมื่อสามารถค้นพบสถานที่อันถูกต้องตามอุดมคติสำหรับก่อสร้างได้แล้ว ขั้นตอนสำคัญที่จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่งก็คือการกำหนดทิศทางของตัวขงชู้ยว่าจะต้องหันหน้าไปทางทิศใด หลักการสำคัญที่สุดก็คือจะต้องหาความสัมพันธ์ระหว่างธาตุประจำราศีเกิดของผู้ตายกับธาตุประจำภูมိทัศน์เหล่านั้น โดยความสัมพันธ์ของธาตุทั้งสองจะต้องเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก คือต้องเป็นธาตุที่เป็นมิตรและเกื้อกูลส่งเสริมกันและกัน จึงจะสามารถกำหนดผังบริเวณและทิศทางที่จะหันหน้าของขงชู้ยได้

การหาธาตุประจำตัวหรือประจำราศีเกิดของคนโดยทั่วไป ผู้เป็น
 ชินแสงจะมีคถิอตำราและวิธีการที่คล้ายคลึงกันในการเทียบหา ดังต่อไปนี้
 (ศาสตราจารย์ สติรวิชช์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาล
 เจ้าแม่ทับทิม ถนนรามวิถี อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 30
 มิถุนายน 2534)

ตารางที่ 1 แสดงปีเกิด และธาตุประจำปีเกิด

ปีนักษัตรจีน	ปีนักษัตรไทย	ปีพุทธศักราช	ธาตุประจำปี
จื่อ	ชวด	2467	ทอง
ทิว	ฉลู	2468	ทอง
อึ้ง	ขาล	2469	ไฟ
เข้า	เถาะ	2470	ไฟ
ชิ่ง	มะโรง	2471	ไม้
จื	มะเส็ง	2472	ไม้
ไจ้ว	มะเมีย	2473	ดิน
ปี่	มะแม	2474	ดิน
ชิ่ง	วอก	2475	ทอง
อ้ว	ระกา	2476	ทอง
สุก	จอ	2477	ไฟ
โท	กุน	2478	ไฟ
จื่อ	ชวด	2479	น้ำ
ทิว	ฉลู	2480	น้ำ
อึ้ง	ขาล	2481	ดิน
เข้า	เถาะ	2482	ดิน
ชิ่ง	มะโรง	2483	ทอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปีนักษัตรจีน	ปีนักษัตรไทย	ปีพุทธศักราช	ธาตุประจำปี
จ้	มะเส็ง	2484	ทอง
ไว้ว	มะเมีย	2485	ไม้
บี่	มะแม	2486	ไม้
ชิง	วอก	2487	น้ำ
อ้ว	ระกา	2488	น้ำ
สุก	จอ	2489	ดิน
ไห	กุน	2490	ดิน
จ้อ	ชวด	2491	ไฟ
ท้ว	ฉลู	2492	ไฟ
อึ้ง	ขาล	2493	ไม้
เข้า	เถาะ	2494	ไม้
ชิง	มะโรง	2495	น้ำ
จ้	มะเส็ง	2496	น้ำ
ไว้ว	มะเมีย	2497	ทอง
บี่	มะแม	2498	ทอง
ชิง	วอก	2499	ไฟ
อ้ว	ระกา	2500	ไฟ
สุก	จอ	2501	ไม้
ไห	กุน	2502	ไม้
จ้อ	ชวด	2503	ดิน
ท้ว	ฉลู	2504	ดิน
อึ้ง	ขาล	2505	ทอง
เข้า	เถาะ	2506	ทอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปีนักษัตรจีน	ปีนักษัตรไทย	ปีพุทธศักราช	ธาตุประจำปี
ชิ่ง	มะโรง	2507	ไฟ
จี	มะเส็ง	2508	ไฟ
ไฉว	มะเมีย	2509	น้ำ
ปี	มะแม	2510	น้ำ
ชิ่ง	วอก	2511	ดิน
ฮั่ว	ระกา	2512	ดิน
สุก	จอ	2513	ทอง
ไห	กุน	2514	ทอง
จื่อ	ชวด	2515	ไม้
ทิว	ฉลู	2516	ไม้
ฮิ่ง	ขาล	2517	น้ำ
เป้า	เถาะ	2518	น้ำ
ชิ่ง	มะโรง	2519	ดิน
จี	มะเส็ง	2520	ดิน
ไฉว	มะเมีย	2521	ไฟ
ปี	มะแม	2522	ไฟ
ชิ่ง	วอก	2523	ไม้
ฮั่ว	ระกา	2524	ไม้
สุก	จอ	2525	น้ำ
ไห	กุน	2526	น้ำ

การหาธาตุประจำปีเกิดของผู้ตาย เมื่อเปรียบเทียบจากตาราง จะสามารถหาปีนักษัตร หรือปีเกิดที่ไม่ปรากฏอยู่ในตารางได้ โดยวิธีดังต่อไปนี้

เมื่อต้องการจะทราบย้อนหลังไปจากตาราง ให้นำปีพุทธศักราชที่
ต้องการทราบคูณด้วย 60 ผลลัพธ์ที่ได้ตรงกับปีพุทธศักราชใดในตารางก็ถือว่า
ได้ปีนักษัตรและธาตุของปีนั้น

เมื่อต้องการจะทราบปีปัจจุบันว่าเป็นปีนักษัตรใด ธาตุอะไร ให้นำปี
พุทธศักราชปัจจุบันลบด้วย 60 ผลลัพธ์ที่ได้ตรงกับปีพุทธศักราชใดในตารางก็
ถือว่าได้ปีนักษัตรและธาตุของปีนั้น

เมื่อต้องการทราบว่าตนเองเป็นปีนักษัตรใดและธาตุอะไร ให้นำปี
พุทธศักราชปัจจุบันลบด้วยอายุปัจจุบัน ผลลัพธ์ที่ได้ตรงกับปีพุทธศักราชใดใน
ตารางก็ถือว่าได้ปีนักษัตรและธาตุของปีนั้น

หากบวกหรือลบด้วย 60 แล้ว ผลลัพธ์ยังไม่ได้เลขตรงกับปี
พุทธศักราชในตาราง ก็ให้บวกหรือลบซ้ำอีกจนได้ผลลัพธ์ที่ตรงกับปีที่ปรากฏใน
ตาราง

เมื่อสามารถหาปีนักษัตรและธาตุประจำปีของผู้ตายได้แล้วก็สามารถ
จะทราบได้ว่าธาตุที่สัมพันธ์กันในทาง เกื้อกูลกันคือธาตุประจำทิศใดจึงสามารถ
กำหนดทิศทางที่จะตั้งดวงชัยให้หันหน้าไปสู่ทิศนั้นได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงทิศที่สัมพันธ์กับธาตุประจำปีเกิด

ทิศ	ธาตุ				
	ดิน	ทอง	น้ำ	ไม้	ไฟ
เหนือ	ดี	ไม่เจริญ	ดี	ดีมาก	ร้ายมาก
ตะวันออกเฉียงเหนือ	ดีมาก	ดีมาก	ร้ายมาก	ระมัดระวัง	ไม่เจริญ
ตะวันออก	ร้ายมาก	ดี	ไม่เจริญ	ดี	ดีมาก
ตะวันออกเฉียงใต้	ร้ายมาก	ดี	ไม่เจริญ	ดี	ดีมาก
ใต้	ดีมาก	ร้ายมาก	ระมัดระวัง	ไม่เจริญ	ดี

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ทิศ	ธาตุ				
	ดิน	ทอง	น้ำ	ไม้	ไฟ
ตะวันตกเฉียงใต้	ดีมาก	ดีมาก	ร้ายมาก	ระมัดระวัง	ไม่เจริญ
ตะวันตก	ไม่เจริญ	ดี	ดีมาก	ร้ายมาก	ระมัดระวัง
ตะวันตกเฉียงเหนือ	ไม่เจริญ	ดี	ดีมาก	ร้ายมาก	ระมัดระวัง

ความสัมพันธ์ของทิศกับธาตุประจำปีเกิดที่ตรงระมัดระวังตามตารางข้างบนนี้หมายถึงในกรณีที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงทิศทางที่เป็นคู่พิฆาตกับธาตุประจำปีเกิดได้แล้วก็อนุโลมให้ใช้ได้ แต่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างละเอียด เช่น กำลังธาตุของฝ่ายใดแรงกว่า ถ้าฝ่ายธาตุประจำปีเกิดแรงกว่าก็ใช้ได้ แต่ถ้ากำลังธาตุของทิศแรงกว่าก็ต้องระมัดระวังถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น และต้องมีการปฏิบัติมงคลวิธีอย่างอื่นเพื่อแก้เคล็ดด้วย

การหาความสัมพันธ์ดังตารางข้างต้น เป็นวิธีการกำหนดทิศทางที่เป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปในการก่อสร้างขวงซุ่ยเท่านั้น ในการปฏิบัติจริงนั้นจะต้องมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกหลายประการ กรรมวิธีในการก่อสร้างก็มีความสลับซับซ้อนอย่างมาก การก่อสร้างขวงซุ่ยจึงเป็นสิ่งยุ่งยากในการถ่ายทอดโดยวิธีอธิบาย ช่างผู้ก่อสร้างจึงมักใช้วิธีการจดจำแบบอย่างตามที่ได้สังเกตเห็นสืบต่อกันมา และเมื่อสามารถกำหนดทิศทางได้แล้วการก่อสร้างที่จะดำเนินการต่อไป ยังต้องมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติที่ตรงระมัดระวังอีกหลายประการ ดังนี้

1. ห้ามให้แสงอาทิตย์สะท้อนในน้ำสู่ขวงซุ่ย จะทำให้ลูกหลานเดือดร้อน

2. ห้ามบรรจุศพสูงกว่าขอบวงชู้ย เพราะถ้าสูงกว่าความดีจะไป ตกแก่บุตรหญิงหมด บุตรหญิงจะรุ่งโรจน์ บุตรชายจะตกต่ำ จะต้องมิจุดสมคูล พอดีกำหนดไว้ เพื่อเฉลี่ยความดีไปยังบุตรทุกคน

3. จะต้องมี เนินหรือภูเขาอยู่ เบื้องหลัง

4. ลาดารน้ำที่ไหลผ่านจะต้องมองไม่เห็นต้นน้ำหรือปากน้ำ

5. ด้านหน้าต้อง เปิดโล่งสามารถทอดสายตาไปได้ไกล

6. ไม่มีร่องน้ำพุ่ง เข้าใส่ ทิวบริเวณต้องมีหญ้าขึ้นปกคลุมเขียวขจี

7. ถ้ามีภูเขาอยู่ด้านข้างจะทำให้มีลาภยศ

8. เบื้องหน้าไกลออกไปมี เนิน เขาจะทำให้มีบุตรหลานมาก

9. เบื้องหน้าเป็นที่ราบ จะมีทรัพย์แต่ไม่มีอำนาจ

10. ธาตุประจำราศีเกิดจะต้องสัมพันธ์กันกับธาตุประจำทำเลนั้น

การก่อสร้างวงชู้ยของชาวจีนหรือชาวไทย เชื้อสายจีนในบริเวณที่ ทำการวิจัยก็ยึดหลักการอันเดียวกัน แต่เนื่องจากสถานที่สำหรับการก่อสร้างมี จำนวนจำกัดด้วยเงื่อนไขของที่ดินที่มีไม่เพียงพอ เพราะเป็นสุสานรวมเฉพาะ ของแต่ละกลุ่มภาษา ข้อบัญญัติบางอย่างจึงลดความเคร่งครัดลง หรือใช้สิ่ง อื่นมาทดแทนธรรมชาติที่เป็นข้อกำหนดเหล่านั้น

การก่อสร้างวงชู้ยของชาวไทย เชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมือง สงขลา จังหวัดสงขลา ช่วงระยะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษานั้นพบว่าขั้นตอนสำคัญที่สุด ของการก่อสร้างคือ ขั้นตอนการวางป้ายจารึกชื่อ ที่ต้องกำหนดและประกอบ พิธีโดยซินแสวงชู้ยเท่านั้น ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในตำราอย่างเคร่ง ครัดรวมทั้งการสมทงษ์ธาตุด้วย เมื่อทำการวางป้ายจารึกชื่อแล้วการก่อสร้าง ส่วนอื่น ๆ จึงจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ ช่วงก่อสร้างก็จะลงมือปฏิบัติไป ตามแบบอย่างที่ไม่แตกต่างกันในเรื่องขององค์ประกอบไม่ว่าจะเป็นวงชู้ย ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่

ข้อกำหนดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของวงชู้ยก็คือ การกำหนด ตำแหน่งประจำตัวของทายาทของผู้ตาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ ของ วงชู้ยที่เรียกว่าตำแหน่งภูมิทายาท กำหนดไว้ 10 ตำแหน่ง ดังนี้

1. บุตรชายคนที่ 1, 4, 7 มีตำแหน่งอยู่ทางซ้ายมือของดวงซุ้ย (ด้านที่ปรากฏหรือสมมติเป็นเนินมังกรเขียว) นับจากปลายสุดของปีกดวงซุ้ย ขึ้นมาตามลำดับ

2. บุตรชายคนที่ 2, 5, 8 มีตำแหน่งอยู่ตรงกลางด้านหน้า ระหว่างปีกทั้งสองของดวงซุ้ยนับเข้ามาสู่เนินหลุมฝังศพตามลำดับ

3. บุตรชายคนที่ 3, 6, 9 มีตำแหน่งอยู่ทางขวามือของดวงซุ้ย (ด้านที่ปรากฏหรือสมมติเป็นเนินเสือขาว) นับจากปลายสุดของปีกดวงซุ้ยขึ้นมาตามลำดับ

4. บุตรชายคนที่ 10 มีตำแหน่งถัดจากบุตรชายคนที่ 8

ส่วนตำแหน่งของบุตรสาวนั้นจะอยู่ถัดออกไปเบื้องหน้าทั้งหมด การนับลำดับของบุตรชาย ให้นับจากทางซ้ายมือ หรือปีกของดวงซุ้ยด้านเนินมังกรเขียวเป็นลำดับของบุตรชายคนที่ 1 แล้วเวียนไปตรงกลางเป็นลำดับของบุตรชายคนที่ 2 ค่อยไปด้านขวามือ หรือปีกขวาของดวงซุ้ยด้านเนินเสือขาวเป็นลำดับของบุตรชายคนที่ 3 แล้วย้อนไปเริ่มต้นใหม่จากปีกซ้ายเป็นลำดับของบุตรชายคนที่ 4 เรียงจากซ้ายไปขวาอีกจนครบจำนวนบุตรตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลานั้น ตำแหน่งของบุตรดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนในการประกอบพิธีวางป้ายจารึกชื่อผู้ตายเป็นอย่างมาก ทั้งนี้การวางป้ายจารึกนั้นมีข้อกำหนดว่าทิศทางหรือระดับองศาของการวางป้ายจะต้องได้จุดที่พอเหมาะและสมควร ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนให้องศาหันไปสู่ทิศทางหนึ่งแม้เพียงเล็กน้อย ก็จะมีผลทำให้เกิดคุณประโยชน์กับบุตรคนหนึ่ง แต่กลับทำให้เกิดโทษแก่บุตรอีกคนหนึ่งได้ ดังนั้นการวางป้ายจารึกชื่อจะต้องกระทำด้วยความเที่ยงธรรมเพื่อเจตีย์ความดีแก่บุตรทุกคนโดยซื่อสัตย์ผู้มีความรู้และมีคุณธรรมเท่านั้น ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวบางครั้งก็สามารถทำให้เกิดกรณีขัดแย้งกันระหว่างทายาทได้

คตินิยมด้านความเชื่อ เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง

ในการอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ใช้สอยจากสิ่งก่อสร้างทั้งที่เป็นอาคารที่พักอาศัย อาคารศาลเจ้าหรือวงษ์ของกลุ่มชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลานั้น ผู้เกี่ยวข้องจะมีความเชื่อในเรื่องวิญญาบรรพบุรุษ เทพเจ้า และเรื่องของสิริมงคลเกี่ยวข้องอยู่แทบทุกส่วนของตัวสถาปัตยกรรม ทั้งส่วนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง และส่วนที่เป็นโครงสร้างหรือองค์ประกอบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีปัญหาหลายประการทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม เข้ามาเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการในเรื่องของการเลือกทำเลที่ตั้งให้ถูกต้องตามตำราที่ว่าด้วยภูมิลักษณะ หรือวิชาดวงจัญได้ การกำหนดข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติต่อส่วนประกอบต่าง ๆ ของบ้านจึงเป็นสิ่งที่จะต้องยึดถือเพื่อความรู้สึกปลอดภัย ความสบายใจ และความเป็นสิริมงคลของคนในการอยู่อาศัย ความเชื่อดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับทั้งส่วนของวัสดุอุปกรณ์ และองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัสดุอุปกรณ์

การก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลาทุกประเภท นิยมก่อสร้างโดยใช้วิธีก่ออิฐถือปูนเป็นหลัก โดยมีไม้เป็นองค์ประกอบโครงสร้างหลังคา ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเหล่านี้จะไม่ปรากฏโดยตรงแต่จะปรากฏในลักษณะของจำนวนตัวเลขทั้งจำนวนที่เป็นขนาดความกว้าง ยาว และจำนวนที่เป็นปริมาตรหรือหน่วยนับ

การก่อสร้างของช่างชาวจีนนั้น จะมีอุปกรณ์การก่อสร้างที่ถือเป็นหลักสำคัญอยู่อย่างหนึ่งที่ใช้เป็นตัวกำหนดความกว้าง - ยาว ขนาด และมีมิติต่าง ๆ ของส่วนประกอบของอาคาร อุปกรณ์ดังกล่าวคือไม้บรรทัดขวางจัญอันเป็นเครื่องมือสำคัญของช่างชาวจีนโดยเฉพาะ (สวีส์ดี แซ่เช่า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สมพงษ์ ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 113/15 ถนนวิเชียรชม ซอย 4 อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2534

ไม้บรรทัดดังกล่าวมีขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร (ปัจจุบันพัฒนาเป็นแถบวัสดุโลหะชนิดม้วนเก็บในคลัง ลดขนาดความกว้างลงและทวีคูณความยาวขึ้น) แบ่งออกเป็น 8 ส่วน แต่ละส่วนแบ่งออกเป็น 4 หน่วย ซึ่งเป็นรายละเอียดของแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ไฉ (นับจากขวามาซ้าย) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเงินทอง และความเจริญรุ่งเรือง เป็นสัดส่วนที่นำโชค

ส่วนที่ 2 บึง เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย สูญเสียคู่ครอง สูญลาภหรือตกงาน เป็นสัดส่วนที่เป็นกลางร้าย

ส่วนที่ 3 หลี เกี่ยวข้องกับการแตกแยกหรือการแยกทางหย่าร้างกันในครอบครัว เป็นสัดส่วนที่นำโชคร้าย

ส่วนที่ 4 อี เกี่ยวข้องกับความซื่อตรง ความเป็นธรรม ความมั่นคงปลอดภัย ความเป็นคนชั้นหลัง เป็นสัดส่วนที่ให้ความเจริญรุ่งเรือง

ส่วนที่ 5 กวน เกี่ยวข้องกับการทำราชการ การได้เลื่อนยศตำแหน่ง ความมีชื่อเสียง เป็นสัดส่วนที่นำโชคดี

ส่วนที่ 6 แจ่ว เกี่ยวข้องกับการปล้น การถูกขโมย ทรัพย์สิน ความตาย โชคร้าย การแตกแยก เป็นสัดส่วนที่นำโชคร้ายเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 7 ไร่ เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ ความตาย ความเจ็บป่วย การทะเลาะเบาะแว้ง เป็นสัดส่วนที่ได้รับโชคร้าย

ส่วนที่ 8 เป็น เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิด ความรุ่งเรือง คล้ายคลึงกับส่วนที่ 1 เป็นสัดส่วนที่นำโชคและความมั่นคง

มิติหรือขนาดของวัตถุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนของชาวจีน จึงต้องเป็นขนาดส่วนหรือมิติที่ได้สัดส่วนที่เป็นมงคลเท่านั้นจึงจะถือว่าดี เช่น ขนาดความยาวของไม้ หรือความกว้างของอิฐจะต้องมีขนาดที่ลงตัวกับสัดส่วนที่นำโชคดีหรือสัดส่วนที่นำความรุ่งเรืองมาสู่เท่านั้น ตัวอย่างเช่น ขนาดของอิฐมีความกว้างประมาณ 28 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวจะตกที่ส่วนที่ 5 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ

เลื่อนยศ ตำแหน่ง เป็นต้น ในท่านองเดียวกันกับสัดส่วนหรือขนาดส่วนขององค์ประกอบอื่น ๆ ก็จะต้องยึดหลักอันเดียวกันนี้ทั้งสิ้น และหากว่าวัสดุนั้นมี ความยาวเกินกว่าขนาดของไม้บรรทัด ก็ให้วัดท่อนหรือคูณด้วย 43 ไปเรื่อย ๆ ปัญหาประการหนึ่งในการศึกษาสถาปัตยกรรมจีนก็เป็นผลมาจากการใช้ไม้บรรทัดสัดส่วนดังกล่าว กล่าวคือ การสำรวจจริงวัดอาคาร สิ่งก่อสร้างของ ชาวจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา โดยเฉพาะอาคารรุ่นเก่า จะไม่สามารถระบุขนาดของมิติต่าง ๆ ที่แน่นอนโดยใช้มาตราส่วนสากลได้

ความเชื่อเกี่ยวกับมิติและสัดส่วน ยังเกี่ยวข้องไปถึงจำนวนตัวเลขที่เป็นหน่วยนับด้วย เช่น จำนวนของไม้แปหลังคา จำนวนเสา หรือจำนวนแถวของกระเบื้อง เป็นต้น จำนวนนับดังกล่าวเชื่อกันว่านอกจากจะมีความหมายในทางให้ค่าเฉพาะตัวแล้วยังสามารถแทนความหมายที่เกี่ยวข้องกับผลดี - ร้าย ได้อีกด้วย ดังนี้

- เลข 1 เกี่ยวข้องกับความเป็นเอกเทศ รวมยอด
อันดับแรกเริ่ม และดีเยี่ยม
- เลข 2 เกี่ยวข้องกับการแยกจากกัน ความเป็นรอง
- เลข 3 เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีจำนวนมาก หลากหลาย
มั่นคง
- เลข 4 เกี่ยวข้องกับการควบคุม รอบด้าน กว้างใหญ่
ไพศาล
- เลข 6 เกี่ยวข้องกับวิญญูสงสาร ทวารทั้งหก ชีพจร
ทั้งหมด
- เลข 7 เกี่ยวข้องกับความแตกแยก ขัดข้อง อุปสรรค
- เลข 8 มีความหมายคล้ายเลข 4 และเกี่ยวข้องกับ
ความราบรื่นในทุกด้าน ความเข้มแข็ง
- เลข 9 เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน ยาวนาน จุดสุดท้าย
หัวเลี้ยวหัวต่อ ความเป็นเอนกอนันต์

เลข 0 เกี่ยวข้องกับความว่างเปล่า มีหลักเกณฑ์ มีหัวมีหาง เป็นตัวเริ่มต้นก็ได้ ปิดท้ายก็ได้ และใช้เปรียบเทียบจำนวนมาก - น้อยของทุกสิ่ง

จำนวนตัวเลขดังกล่าว จะใช้เป็นจำนวนนับหน่วยของวัสดุในการก่อสร้าง เช่น ไม้แปหลังคาด้านหน้า จำนวน 5 ท่อน ด้านหลัง จำนวน 6 ท่อน ขึ้นบันได จำนวน 9 ชั้น เป็นต้น การกำหนดจำนวนจะต้องให้ได้ จำนวนนับที่เป็นจำนวนของเลขมงคลเท่านั้น

2. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสถาปัตยกรรม

เมื่อได้ดำเนินการก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ขึ้นแล้ว สิ่งที่จะต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งก็คือการปรากฏอยู่ขององค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างนั้นว่าเป็นลักษณะเช่นไร เป็นมงคลหรือไม่ การจัดวางส่วนต่าง ๆ ของบ้านอยู่ในตำแหน่งที่ต้องห้ามหรือไม่ ซึ่งนอกจากจะเป็นหน้าที่ของช่างผู้ก่อสร้างที่จะต้องเป็นผู้มีความรู้และเข้าใจลักษณะอันเป็นคุณเป็นโทษเหล่านั้นแล้ว ผู้อยู่อาศัยหรือผู้เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างนั้นก็ต้องเป็นผู้ที่ช่างสังเกต และเข้าใจด้วย หากปรากฏลักษณะต้องห้ามหรือเป็นโทษลักษณะ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องทันทีซึ่งอาจจะอาศัยคำแนะนำปรึกษาจากซินแส ผู้มีความรู้มาช่วยเหลือก็ได้

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสถาปัตยกรรม จำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1 ส่วนประกอบของอาคารที่มีลักษณะต้องห้าม

2.1.1 ประตูหน้าบ้านเปิดตรงกับประตูโบสถ์ ประตูศาลเจ้าหรือป่าช้า

2.1.2 ประตูรั้ว ประตูหน้าบ้าน และประตูหลังบ้านมองถึงทะเลลูกกันได้

2.1.3 ประตู หรือหน้าต่างประกบกันไม่สนิท

2.1.4 ประตูหลังบ้านใหญ่กว่าประตูหน้าบ้าน

2.1.5 รั้วบ้านสูงกว่าหลังคาบ้าน

- 2.1.6 มองเห็นเตาไฟในครัวได้จากหน้าบ้าน
- 2.1.7 พื้นภายในบ้านไม่เรียบ มีลักษณะสูงต่ำไม่เท่ากัน
- 2.1.8 ตรงลานโล่งภายใน หรือพื้นกลางบ้าน เป็นแอ่ง
หรือมีลักษณะคินทรุด
- 2.1.9 บันไดทอดลงสู่ทิศตะวันตก
- 2.1.10 รั้วบ้านหรือฝาผนังบ้านที่เป็นปูนกระเทาะแตก
เป็นหย่อม ๆ
- 2.1.11 มีท่อระบายน้ำไหลตรงออกจากทางหน้าบ้าน
- 2.1.12 ห้องส้วมมากกว่าห้องนอน
- 2.1.13 ห้องนอนมากกว่าจำนวนสมาชิกภายในบ้าน
- 2.1.14 ห้องส้วมอยู่ส่วนหน้าของบ้าน
- 2.2 บ้านที่มีลักษณะไม่ เป็นมงคล
- 2.2.1 บ้านที่ปลูกสร้างอยู่ทางทิศใต้และอยู่ใกล้สุสาน
- 2.2.2 บ้านที่ถูกขนาบด้วยถนน 2 สาย
- 2.2.3 บ้านที่อยู่ใกล้ทางร่วม ทางแยก ทางสามแพร่ง
- 2.2.4 บ้านที่พื้นหน้าบ้านสูงกว่าหลังบ้าน
- 2.2.5 บ้านที่มีลักษณะด้านหน้ากว้างด้านหลังแคบ
- 2.2.6 บ้านที่มีส่วนกว้างกว้างกว่าส่วนยาว
- 2.2.7 บ้านที่มีเสาไฟฟ้า ต้นไม้ใหญ่ หรือเสาหลักขวาง
ตรงประตู
- 2.2.8 บ้านที่มีถนนหรือซอยตัดตรงสู่ตัวบ้านโดยตรง
- 2.2.9 บ้านที่มีการสร้างห้องเล็กอย่างสมบูรณ์ คือมี
หลังคา ประตู หน้าต่าง เป็นของตัวเองอยู่ในตัวบ้านหลังใหญ่
- 2.2.10 บ้านที่อยู่ใต้ทางโค้งด้านที่ถนนวิ่งชน
- 2.2.11 บ้านที่มีต้นไม้ยืนต้นปกคลุมตัวบ้าน
- 2.2.12 บ้านที่มีศาลพระภูมิเจ้าที่ และเงาของตัวบ้าน
หรือเงาของศาลพระภูมิทับซึ่งกันและกัน
- 2.2.13 บ้านที่ปลูกสร้างบนที่ดินสามเหลี่ยมชายธง

นอกจากนี้โครงสร้างเฉพาะอย่างของอาคารสิ่งก่อสร้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างส่วนที่เป็นคาน อาจจะส่งผลเป็นคุณและโทษทั้งทางจิตใจ ร่างกายและธุรกิจการค้าในชีวิตของผู้อยู่อาศัยได้ เป็นอย่างมาก หากการจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้านไม่ได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวัง หรือจัดวางให้อยู่ในลักษณะคานบ้าน "อยู่เหนือ" หรือคานบ้านทับ ซึ่งชาวจีนเชื่อว่าเป็นลักษณะที่ไม่เป็นมงคลยิ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คานทับโต๊ะทำงาน	-	มักมีอุปสรรคการทำงานไม่สำเร็จ
คานทับเตียงนอน	-	สามีภรรยา มักมีปัญหา
คานทับโต๊ะอาหาร	-	อาหารไม่ย่อย มักเป็นโรคกระเพาะ
คานทับเตาไฟ	-	ขาดอาหารการกินที่ดี ครว้มักร้าง
คานทับโต๊ะเครื่องแป้ง	-	มักปวดศีรษะ หมองเศร้าไม่มีราศี
คานทับชุดรับแขก	-	แขกมาพียงมากกว่าน้าประโยชน์มาให้
คานทับตู้หนังสือ	-	สมองไม่ปลอดโปร่ง การเรียนขัดข้อง
คานทับเปลเด็ก	-	เด็กไม่สดชื่น มักโยเย ชี้โรค
คานทับถังใส่ข้าวสาร	-	มักขาดแคลนอาหารการกิน
คานทับตู้เก็บเงิน	-	การเงินขัดข้อง รายรับไม่พอกับรายจ่าย

ลักษณะคานทับดังกล่าว หากเกิดจากการที่ผู้อยู่อาศัยจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ไว้ตรงตำแหน่งใดคานพอดีก็อาจจะแก้ไขได้โดยเคลื่อนของเหล่านั้นออกไปให้พ้นตำแหน่งใดคาน หรือเคลื่อนย้ายเพียงให้องศาไม่เส็งกันโดยตรงก็ได้ ส่วนกรณีที่คานบ้านทับสิ่งอื่นที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ หรือไม่สะดวกต่อการเคลื่อนย้าย ก็สามารถแก้ไขได้โดยวิธีใช้ไม้ ฝา หรือวัสดุอื่นปิดทับคานหรือตีฝาเพดานไม่ให้คานปรากฏแก่สายตา ก็ถือเป็นเคล็ดในการแก้ปัญหาคานทับได้

ตัวอย่างที่กล่าวมา เป็นลักษณะของคานที่ทับสิ่งต่าง ๆ แล้วส่งผลให้เกิดความไม่ เป็นมงคลขึ้น ซึ่งในทางตรงกันข้ามลักษณะคานทับที่กำหนดให้ทับสิ่งไม่ เป็นมงคลภายในบ้านก็จะกลับส่งผลที่เป็นมงคลขึ้นได้ เช่น การกำหนดให้คานทับห้องส้วม ห้องเก็บของ ห้องเก็บเครื่องมือ ดังขยะ เป็นต้น

คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ ยาม

ฤกษ์ ยาม เป็นความเชื่อทางโหราศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับวัน เวลา ที่ได้รับอิทธิพลจากทิศทางโคจรของดวงดาว ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ ยาม ในการประกอบพิธีกรรมทั้งทางศาสนาและพิธีกรรมทางสังคมค่อนข้างสูง ฤกษ์ ยาม จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวจีนเป็นอย่างมาก ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปี หรือพิธีกรรมในช่วงวิกฤติของชีวิตจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ผู้มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดฤกษ์ ยาม ได้แก่ ชินแสผู้มีความรู้ทางโหราศาสตร์และการอาศัยฤกษ์ ยามที่กำหนดไว้ในปฏิทินจีนที่เรียกว่า ทงซู ปฏิทินดังกล่าวจะประกอบด้วยรูปเส้นทั้ง 8 ดวงดาว สวรรค์ทั้ง 10 และพื้นพิภพทั้ง 12 พร้อมทั้งคำทำนาย และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการหาฤกษ์ วัน เวลาที่เหมาะสมตลอดจนทิศทางต่าง ๆ เป็นภาษาจีน ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปไม่ตรงกันในทุกปี การกำหนดฤกษ์ ยาม จากปฏิทินจึงต้องอาศัยปฏิทินของปีใหม่ เป็นรายปีไป

นอกจากนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา ยังสามารถกำหนดฤกษ์ ยาม ในการประกอบพิธีกรรมได้อีกวิธีหนึ่ง ได้แก่ การอัญเชิญเทพเจ้าหรือวิญญาณบรรพบุรุษที่ตนนับถือ มาประทับทรงกันร่างทรงแล้วสอบถาม หรือให้เทพเจ้าหรือเขียนในร่างทรงนั้นเป็นผู้กำหนดฤกษ์ ยาม ในการดำเนินการให้ ซึ่งกรณีนี้จะเป็นที่นิยมใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น การกำหนดฤกษ์ ยาม ในเทศกาลตรุษจีน หรือการกำหนดฤกษ์ ยามในการก่อสร้าง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการกำหนดฤกษ์ ยาม ในการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมนั้น ปัจจุบันความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เกี่ยวกับการ คำนับการก่อสร้างมักไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมากนัก ส่วนใหญ่จะ นิยมการก่อสร้างแบบอย่างสมัยใหม่ที่รูปทรงโครงสร้าง และวัสดุอุปกรณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ ยาม ความแบบแผนดั้งเดิมก็จะถูกมองข้ามไป หรือกลับ ไปนิยมใช้วิธีการของชนกลุ่มอื่น เช่น การวางศิลาฤกษ์ หรือการหาฤกษ์ลง เสาศอกตามแบบอย่างพิธีพราหมณ์ หรือไม่กี่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของช่างผู้รับ เหมาก่อสร้างจะดำเนินการไปตามความสะดวก เป็นต้น

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การก่อสร้างอาคารที่มีลักษณะเป็น สถาปัตยกรรมศิลปะแบบจีนครั้งล่าสุดในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัด สงขลา ได้แก่ การก่อสร้างอาคารศาลเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นการก่อสร้าง อาคารหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเก่าที่ชำรุด เมื่อปีพุทธศักราช 2524 โดยใช้วัสดุ และเทคนิควิธีสมัยใหม่ แต่กำหนดรูปทรงและลักษณะโครงสร้างตามแบบศิลปะ จีน

การดำเนินการก่อสร้างศาลเจ้าดังกล่าว ได้กระทำโดยประกอบพิธี ัญญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าแม่ทับทิมมาให้ประทับร่างทรง และให้เทพในร่าง ทรงนั้นเป็นผู้กำหนดสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดสถานที่อาณาบริเวณ
2. กำหนดรูปแบบ รูปทรง ขนาดความกว้าง ยาว ขนาดของห้อง จำนวนห้อง ตลอดจนการจัดวางแท่นบูชา
3. กำหนดจำนวนเสา สิ่งประดับตกแต่งลวดลายเสา
4. กำหนดวัน เวลา ที่ถือเป็นฤกษ์ดีในการเริ่มลงมือวางรากฐาน หรือเสาศอก

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวแล้วว่าการก่อสร้างอาคารของกลุ่มชาว ไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปอย่างมาก การยึด ถือในเรื่องของฤกษ์ ยาม ที่เกี่ยวข้องกับก่อสร้างไม่ปรากฏในพื้นที่ที่ทำการ ศึกษามาเป็นระยะเวลายาวนาน ขาดการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง

ของ ฤกษ์ ยาม ให้แก่คนรุ่นหลัง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ หันไปประกอบอาชีพอื่น และไม่ปรารถนาจะให้ความสามารถของตนปรากฏใน สังคมอีกต่อไป แม้ในส่วนของ การประกอบพิธีกรรมในรอบปีก็ต้องอาศัยการ พิจารณาจากปฏิทินที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี และไม่อาจจะบ่วงหน้าได้ ฤกษ์ ยาม ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนใน เขตเมืองสงขลา จึงมีแนวโน้มที่จะ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้นและสูญหาย ไปในที่สุด

บทที่ 4

วิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

การศึกษาสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นั้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า แม้ว่าชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว จะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะกลุ่มภาษาแต่การก่อสร้างที่อยู่อาศัย ศาลเจ้า และชวงซุ้ยของชาวจีนเหล่านั้นก็มิได้มีความแตกต่างกันที่ชัดเจนพอที่จะนำมาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มได้ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลาทุกกลุ่มต่างพยายามคิดค้น ดัดแปลง หารูปแบบของอาคารที่พักอาศัยและอาคารอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและสภาพแวดล้อมในเมืองสงขลาให้มากที่สุด ลักษณะโครงสร้างหลักของอาคารสถาปัตยกรรมของชาวจีนทุกกลุ่มจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันโดย เฉพาะอย่างยิ่งอาคารศาลเจ้า แม้ว่าเทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลนั้นจะเป็นเทพประจำถิ่นดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มภาษา แต่โครงสร้างหลักของศาลเจ้ากลับไม่แตกต่างกันโดยชัดเจน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า รูปแบบของศาลเจ้าในเขตอำเภอเมืองสงขลา นั้นมีแบบแผนการก่อสร้างที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด คตินิยม ตลอดจนฝีมือของช่างผู้สร้างสรรค์ที่มีหลักการ และวิธีการบนพื้นฐานของการเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมและดีที่สุด กล่าวโดย เฉพาะชวงซุ้ยก็เช่นเดียวกัน ลักษณะรูปทรงโครงสร้างก็ไม่มี ความแตกต่างใด ๆ ที่จะสามารถระบุให้ชัดเจนลงไปได้ว่า ชวงซุ้ยของกลุ่มภาษาใดมีลักษณะพิเศษอย่างไร

แต่อย่างไรก็ตามแม้โดยภาพรวมของสถาปัตยกรรมเหล่านั้นจะมีความคล้ายคลึงกันในเชิงโครงสร้างและลักษณะทางกายภาพ แต่รายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ที่เกิดจากคตินิยม รสนิยม ประโยชน์ใช้สอย และการประดับตกแต่งอันเป็นความต้องการส่วนตน จะเป็นสิ่งที่กำหนดให้สถาปัตยกรรมเหล่านั้นมีลักษณะที่แปลกแยกและหลากหลายออกไป ซึ่งสามารถพิจารณาจากรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง
2. โครงสร้าง การใช้วัสดุและเทคนิควิธี
3. ประโยชน์ใช้สอยและการใช้พื้นที่
4. การไหลไป - เทมาในที่ว่าง

1. รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง

1.1 รูปแบบของนิเวศสถานหรืออาคารที่พักอาศัยสามารถจำแนกได้โดยพิจารณาลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างที่แตกต่างกันได้ดังนี้

1.1.1 เรือนหมู่ ในบริเวณที่ทำการศึกษาวิจัยสำรวจพบเรือนชนิดนี้ จำนวน 1 หลัง ได้แก่ อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา ซึ่งตั้งอยู่บริเวณถนนจะนะ และถนนรองเมือง เดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร ๗ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2421 สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งต่อมาได้ใช้เป็นจวนข้าหลวง ศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช และศาลากลางจังหวัดสงขลา มาเป็นลำดับ หลังจากนั้นได้ถูกทอดทิ้งไว้จนชำรุดทรุดโทรม ในปีพุทธศักราช 2516 กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำหรับชาติ และทำการบูรณะซ่อมแซมจนแล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อปีพุทธศักราช 2520 และใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา สืบมา

อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา เป็นอาคารแก่งจิบขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยเป็นเรือนหมู่ อันเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยของคหบดีหรือผู้ดีจีน มี 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน ตัวเรือนสี่เหลี่ยมสร้างในผังสี่เหลี่ยมล้อมรอบที่ว่างตรงกลางด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันตก ซึ่งมีแหล่งน้ำคือ ทะเลสาบสงขลา จากด้านหน้าจะมีประตูและกำแพง ภายในมีสนามหญ้าหน้าบ้านกว้าง สองข้างสนามขนานด้วยเรือนโปร่งชั้นเดียว ผังด้านหลังของเรือนโปร่งนี้จะ เป็นผนังก่ออิฐทึบเป็นกำแพงของบ้านไปในตัว หน้าเรือนมีบันไดโค้งแยกเป็นสองทางขึ้นไปชั้นบน ระหว่างบันได เป็นประตูที่สามารถเดินตรงเข้าไปยังสวนปิดล้อมของอาคารทั้งหมดที่เป็นชั้นล่างได้ บันไดโค้งที่ทอดขึ้นไปยังตัวตึกชั้นบน จะพบเรือน

ด้านหน้าซึ่งเป็นอาคารยาวขวางด้านสกัดด้านทิศตะวันตก มีประตูใหญ่ตรงกลางทะลุไปสู่ชาน ซึ่งขนานกับเรือนหลังนี้และเชื่อมต่อกับชานเรือนหลังอื่น ๆ ถัดเข้าไปเป็นเรือนโถงซ้าย ขวา มีหลังคาคลุมระเบียงยื่นออกมาเชื่อมกับชานของเรือนด้านหน้าเป็นทางสัญจรชั้นบน ตรงกลางวงล้อมเป็นที่ว่างโล่งจากเรือนขวางเมื่อมองตรงไปทางทิศตะวันออกจะเห็นบันไดภายในทอดจากชั้นล่างเป็นบันไดแยกขึ้นมาสู่ชานเรือนด้านหลัง ซึ่งเป็นอาคารยาวขวางตลอดด้านสกัดของบ้านด้านทิศตะวันออก (ภาพประกอบที่ 32 หน้า 193)

สังเขปรูปทรงภายนอก เป็นอาคารแก่งจีน 2 ชั้นก่ออิฐถือปูน ผังด้านนอกชั้นล่างเชื่อมต่อกันเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมล้อมรอบที่ว่างภายใน หลังคาลาดทรงแก่งจีนมีจั่ว มุงหลังคาด้วยกระเบื้องจีน ที่เรียกว่ากระเบื้องรางลอนใหญ่ปั้นปูนปิดปลายกระเบื้อง สันหลังคาโค้งแอ่นตรงกลางปลายทั้งสองเข้ดขึ้นสูงกว่าระดับยอดจั่ว สันหลังคาแบ่งออกเป็นช่วงตามระยะแนวเสาศาและช่วงกลางสองช่วงระหว่างช่วงประดับตกแต่งด้วยอิฐดินเผาลายฉลุโปร่งสีแดงเพิ่มความสง่างามให้กับตัวบ้านยิ่งขึ้น หน้าจั่วประกอบด้วยลายปูนปั้นเป็นลายเครือจีนล้อมรอบภาพประติมากรรมนูนสูงทุกจั่ว (มีทั้งสิ้น 8 หน้าจั่ว) บานประตูหน้าต่างเป็นบานไม้ทั้งแผ่นเปิดเข้าด้านใน โดยเฉพาะบานประตูชั้นบนของเรือนขวางด้านสกัดทิศตะวันออกเป็นบานเหลี่ยมที่ใช้วิธีแกะสลักฉลุโปร่งเป็นภาพเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าหรือบุคคลสำคัญสลับกับลายพันธุ์พฤกษาและมังกร บางบานสลักเป็นลายมังกรคืบเมมชิงไข่มุกไฟอย่างวิจิตรสวยงาม โครงสร้างภายในเป็นโครงสร้างไม้ทาสีแดง เรือนโถงใช้โครงสร้างหลังคาแบบยกช่อแป (ดูรายละเอียดเรื่องโครงสร้าง การใช้วัสดุและเทคนิควิธี)

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. เป็นเรือนหลังคาจั่วทรงแก่งจีน 2 ชั้น 4 หลัง หันหน้าปิดล้อมบริเวณที่ว่าง
  2. ชั้นบนมีชานหรือเฉลียงด้านหน้าเชื่อมถึงกันโดยตลอด
  3. ลานโล่งภายในชั้นล่างปูกระเบื้องดินเผาและหินแกรนิต
- ได้มีพื้นที่ใช้ประโยชน์เป็นทางสัญจรชั้นล่าง 2

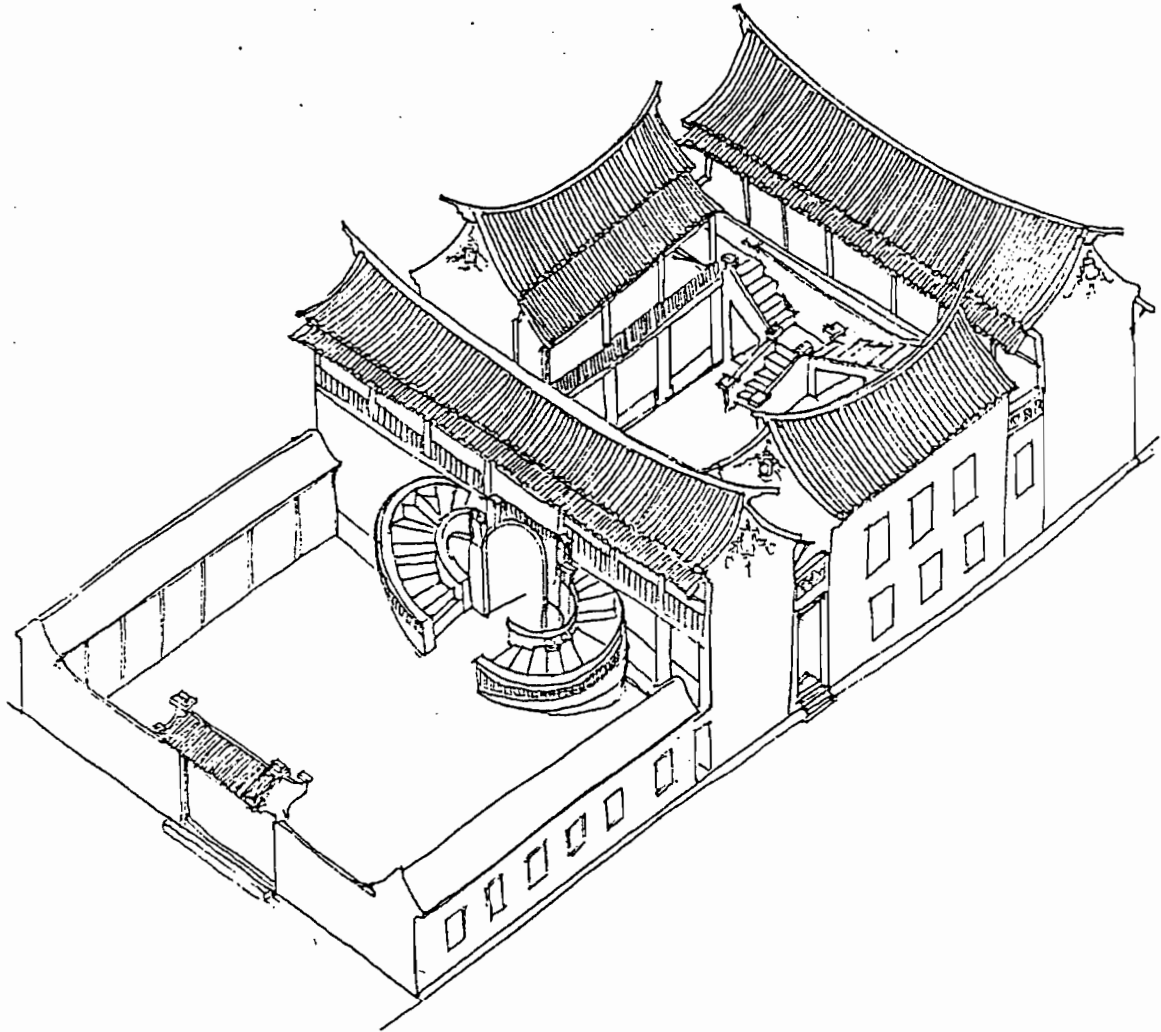
4. มีเรือนโปร่งด้านหน้าคล้ายทิมของวังเจ้านายไทย
5. มีบันไดขึ้นสู่ชั้นบนทั้งจากภายนอกวงล้อมและภายในวงล้อม
6. เรือนประธานไม่ได้อยู่ตรงกันข้ามกับประตูทางเข้าด้านหน้าตามแบบแผนการก่อสร้างเรือนหมู่ของจีน แต่เรือนหลังใหญ่กลับเป็นเรือนโถง 2 หลัง ซ้าย ขวา*
7. หน้าต่างเรือนด้านหลังสูงเท่าระดับฝาผนังคือ เจาะช่องหน้าต่างตั้งแต่พื้นห้องจนถึงระดับช่องลม
8. นิยมทาสีโครงสร้างส่วนที่เป็นไม้ด้วยสีแดง
9. บริเวณของอาคารทั้ง 4 หลัง รวม 8 จั่ว จะใช้วิธีประดับตกแต่งด้วยลายปูนปั้นกนกเครือจีน
10. เสาชั้นล่างที่รองรับระเบียงชั้นบนก่อด้วยอิฐถือปูน ต่อหัวเสาชั้นบนด้วยเสาไม้กลมรับโครงสร้างหลังคา

1.1.2 เรือนเดี่ยว

1.1.2.1 เรือนเดี่ยวชั้นเดียว เป็นบ้านที่อยู่อาศัยอีกลักษณะหนึ่งของกลุ่มชาวจีนที่ปรากฏอยู่ในบริเวณถนนนครนอกและถนนนครใน อำเภอเมืองสงขลา มีลักษณะเป็นบ้านหลังคาทรงจั่วคล้ายห้องแถวที่ปลูกอยู่เพียงห้องเดียว ก่อสร้างโดยยกพื้นขึ้นสูงกว่าระดับถนนประมาณ 40-60 เซนติเมตร แม้จะเป็นบ้านที่ปลูกสร้างอยู่เพียงหลังเดียว โดยไม่ใช้

---

* ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรือนประธานคือตัวเรือนจะต้องเป็นเรือนที่มีขนาดใหญ่กว่าเรือนประกอบ ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับประตูทางเข้า และต้องเป็นเรือนที่กำหนดให้เป็นห้องพักของผู้เป็นประมุขของบ้าน แต่สภาพที่ปรากฏของเรือนหลังนี้ เป็นเรือนขวางด้านสกัดทิศตะวันออกที่มีขนาดแคบกว่าเรือนโถง ซ้าย ขวา และตามข้อสันนิษฐานของผู้วิจัยซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนายชุมพล คชวงศ์ ผู้ช่วยหัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา ที่ว่าน่าจะไม่ใช่เรือนนอน เพราะเรือนนอนจะต้องมีความมิดชิดเป็นส่วนตัว และไม่ใช้ประตูบานเพี้ยมที่ฉลุเป็นลายโปร่งเช่นนั้น

ภาพประกอบ 32 แสดงทัศนียภาพเรือนหมู่ 2 ชั้น

ผาผนังด้านใดด้านหนึ่งร่วมกันกับอาคารใกล้เคียงตามลักษณะห้องแถวโดยทั่วไปก็ตาม แต่ลักษณะทางกายภาพและรูปแบบของตัวอาคารก็ไม่ได้แตกต่างไปจากลักษณะของอาคารห้องแถวแต่ประการใด กล่าวคือนิยมปลูกสร้างหันหน้าสู่ถนน ด้านกว้างคือด้านหน้าแคบมีขนาดตั้งแต่ 3.50 เมตร ถึง 5.50 เมตร โดยประมาณ ด้านยาว มีความยาวตั้งแต่ 10 เมตร ถึง 15 เมตร โดยประมาณ (รูปภาพประกอบที่ 33 หน้า 197)

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. ผนังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านแคบออกสู่ถนน
2. เป็นบ้านชั้นเดียวคูกาเดียว ผนังรับน้ำหนัก
3. ไม่ปรากฏเฉลียงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง
4. ตัวเรือนด้านหน้ามีหลังคาเดี่ยวมุงกระเบื้องรางลอนเล็ก
5. สันหลังคาเป็นเส้นตรงมีทั้งแบบประดับอิฐโปรงและฉาบปูนทึบ

1.1.2.2 เรือนเดี่ยว 2 ชั้น เป็นบ้านพัก

อาศัยที่ปลูกสร้างขึ้นเป็นเอกเทศไม่ใช้ผาผนังร่วมกับอาคารหลังอื่น ในบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยสำรวจพบเรือนชนิดนี้ 2 ลักษณะ คือเรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบเรือนแถว และเรือนเดี่ยว 2 ชั้นแบบเรือนแก่ง

1.1.2.2.1 เรือนเดี่ยว 2 ชั้น

แบบเรือนแถว ปรากฏอยู่ในบริเวณถนนนครนอกและถนนนครใน เป็นอาคารที่พักอาศัย 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน ก่อสร้างเป็นเรือนคูกาเดียว มีทั้งแบบคูกาช่วงเสาเดียว และไม่เกิน 2 ช่วงเสา แบบ 2 ช่วงเสาจะก่อสร้างให้ช่วงเสาด้านหนึ่งกว้างกว่าช่วงเสาดีกด้านหนึ่งโดยผนังด้านหน้าของช่วงเสาด้านกว้างจะเจาะช่องประตูชนิดบานคู่เปิดเข้าด้านในส่วนด้านแคบจะเจาะช่องหน้าต่างเสาด้านหน้ามีขนาดใหญ่ก่ออิฐถือปูนรับน้ำหนักหลังคาเฉลียงที่ยื่นออกมาจากตัวอาคารด้านหน้าตรงระดับพื้นชั้นบน หลังคาเรือนทรงจั่วด้านหน้ามีดัดเดียว ด้านหลังมี 2 ดัดลระดัด

ส่วนแบบช่วงเสาคูกาเดียวจะใช้วิธีก่ออิฐถือปูนเป็นเสาคู่หน้าและก่ออิฐค่อเนื่องเสาเป็นผนังเรือนขนาดเดียวกัน ไม่ทำเสากลาง หลังคาเฉลียง

ยื่นออกจากผนังด้านหน้าอาคารเหนือระดับพื้นชั้นบน หลังคาทรงจั่วด้านหน้ามี
 ด้ับเดียวสั้น ด้านหลังมีด้ับเดียวยาวตลอดอาคาร ที่น่าสังเกตคือจะไม่มีช่วงที่
 เป็นลานโล่ง จึงทำให้เป็นบ้านที่มีขนาดค่อนข้างสั้น (รูปภาพประกอบที่ 34 หน้า
 198)

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. มีเฉลียงยื่นออกจากตัวอาคาร มีหลังคาคลุม
2. สันหลังคาโค้งแอ่นเฉพาะแบบ 2 ช่วงเสา
3. มีทั้งแบบที่มีลานโล่งและแบบที่ไม่มีลานโล่ง
4. หลังคามุงด้วยกระเบื้องรางลอนโค้ง

1.1.2.2.2 เรือนเดี่ยว 2 ชั้น

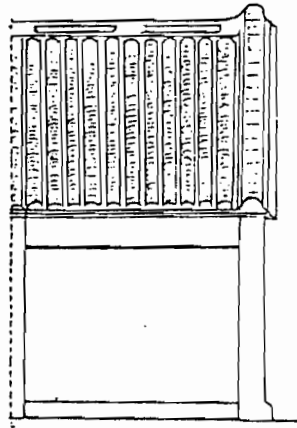
แบบเรือนแก่ง เป็นที่พักอาศัยที่ก่อสร้างกระจายอยู่โดยรอบชุมชนจีนในเขต
 อำเภอเมืองสงขลา แต่ส่วนใหญ่จะถูกรื้อทิ้งเพื่อสร้างอาคารสมัยใหม่ไปเกือบ
 หมดสิ้นมีเพียงบางหลังที่พอจะใช้ เป็นแหล่งข้อมูลศึกษารายละเอียดโครงสร้าง
 ทางสถาปัตยกรรม และคตินิยมในการก่อสร้างได้ เช่น อาคารตึกแม่หม้าย
 ภายในบริเวณวัดมัชฌิมาวาส และอาคารที่พักอาศัยบริเวณแหล่งชุมชนชาวจีน
 เรือนเดี่ยว 2 ชั้นแบบเรือนแก่ง มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนโถงของอาคาร
 เรือนหมู่ (อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา) ก่อสร้างโดยวิธีก่ออิฐถือปูน
 มีระเบียงและชานด้านหน้า หลังคาด้านหน้ามี 2 ด้ับ ด้ับล่างลดชั้นคลุม
 ระเบียง บันไดขึ้นชั้นบนอยู่ด้านหน้าภายนอกตัวอาคารเป็นบันไดแยกชั้นมาจาก
 ชายและขวาพาดจากพื้นลานขึ้นไปสู่บันไดเข้าประตูชานชั้นบน มีชุ้มประตูครึ่ง
 ของชานเป็นชุ้มประตูหลังคาแก่งจีน พนักบันไดเป็นลูกกรงดินเผาเคลือบสี
 เขียวอ่อนติดต่อกันเป็นหน่วยเดียวกันกับพนักราวลูกกรงของชานชั้นบน พื้นอาคาร
 ชั้นบนรวมทั้งพื้นระเบียงปูด้วยไม้ กระดาน พื้นชานปูกระเบื้องขนาด 14 x 14
 เซนติเมตร เสาก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ โครงสร้างส่วนที่เป็นคานวางพาดบน
 หัวเสา แล้วก่ออิฐทับหลังคานขึ้นเป็นจั่วรับโครงสร้างหลังคา

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

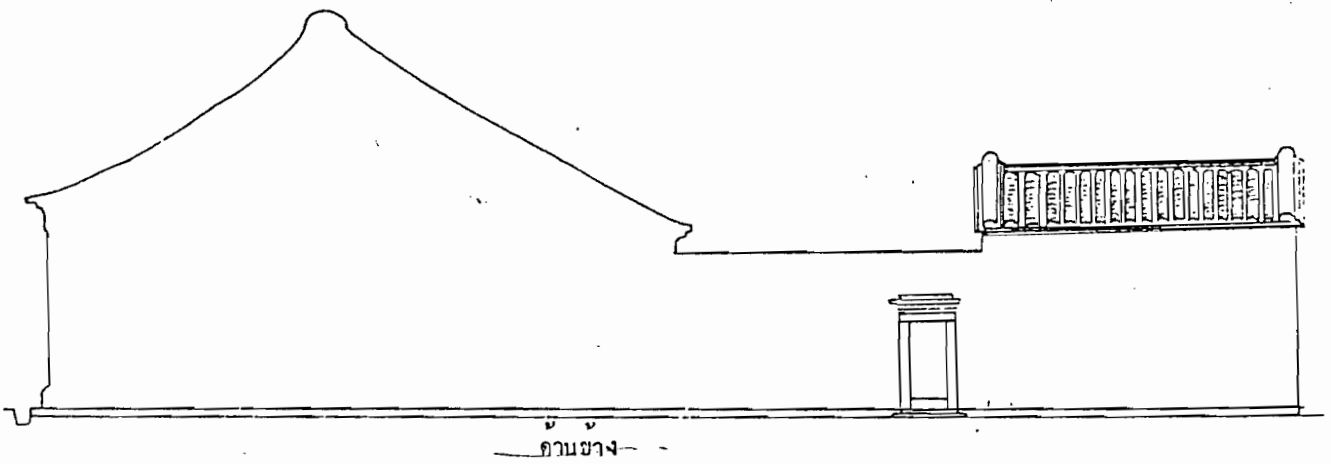
1. เป็นเรือนเดี่ยว 2 ชั้นทรงเก๋งจีน
2. สันหลังคาโค้งแอ่น ปลายสันหลังคาทั้งสอง เชิดสูงเหนือระดับยอดจั่ว
3. สันหลังคาแบ่งเป็นช่วงตามระยะแนวเสาศาและช่วงกลาง 2 ช่วงระหว่างช่วงก่ออิฐฉาบปูนทับ
4. หลังคามุงกระเบื้องรางลอนกว้างปั้นปูนปิดปลายกระเบื้อง
5. บริเวณจั่วประดับด้วยลายเครือจินล้อมรอบช่องแสงรูปสี่เหลี่ยม กรูกระฉาก
6. หัวเสาด้านหน้าตกแต่งลวดลายปูนปั้นประดับประติมากรรมนูนสูงรูปบุคคลทั้ง 4 เสาศา
7. เสาคู่หน้าก่ออิฐไม่ฉาบปูน
8. ผนังชั้นบนด้านหลังเจาะช่องหน้าต่างทุกช่วงเสาศาโดยเฉพาะช่วงกลางมีหน้าต่าง 2 ช่อง ผนังชั้นล่างด้านหลังมีหน้าต่างช่วงเสาศาละ 1 ช่อง
9. ลวดบัวชายคาประดับด้วยลายเขียนสีแบบจีน
10. ผนังด้านสกัดชั้นล่างเจาะช่องประตูเพื่อเข้าสู่ชั้นล่างภายใน ทั้ง 2 ด้าน (ดูภาพประกอบที่ 36 หน้า 200)

1.1.3 เรือนแถว

1.1.3.1 เรือนแถวชั้นเดียว เป็นอาคารพักอาศัยหรืออาคารพาณิชย์ที่มีจำนวนมากที่สุดในจำนวนนิवासสถานทั้งหมดในบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ เป็นกลุ่มอาคารที่มีลักษณะเป็นตึกแถวหลายคูหาติดต่อกัน โครงสร้างส่วนใหญ่ใช้วิธีก่ออิฐฉาบปูนและไม้ ยกพื้นสูงจากระดับถนนประมาณ 40-60 เซนติเมตร ประตูมีทั้งใช้แบบบานพับเปิดเก็บข้างและประตูบานคู่เปิดเข้าด้านใน พื้นมักมี 1-2 ระดับ ปูด้วยกระเบื้องหน้าจั่วทั้งขนาด 14 x 14 เซนติเมตร หรือ 28 x 30 เซนติเมตร

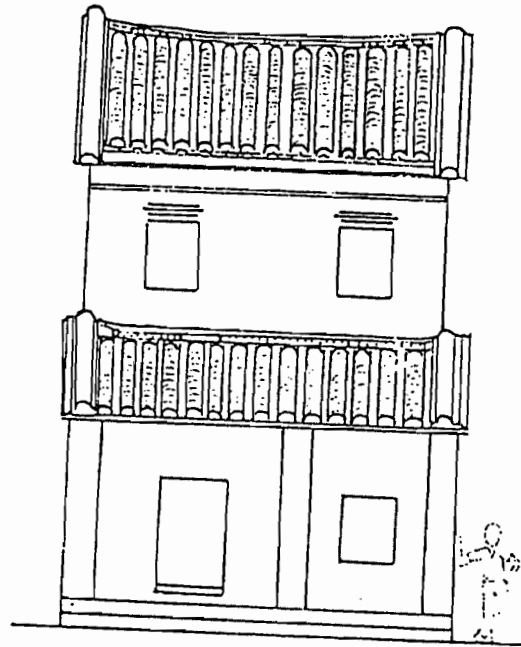

ด้านหน้า

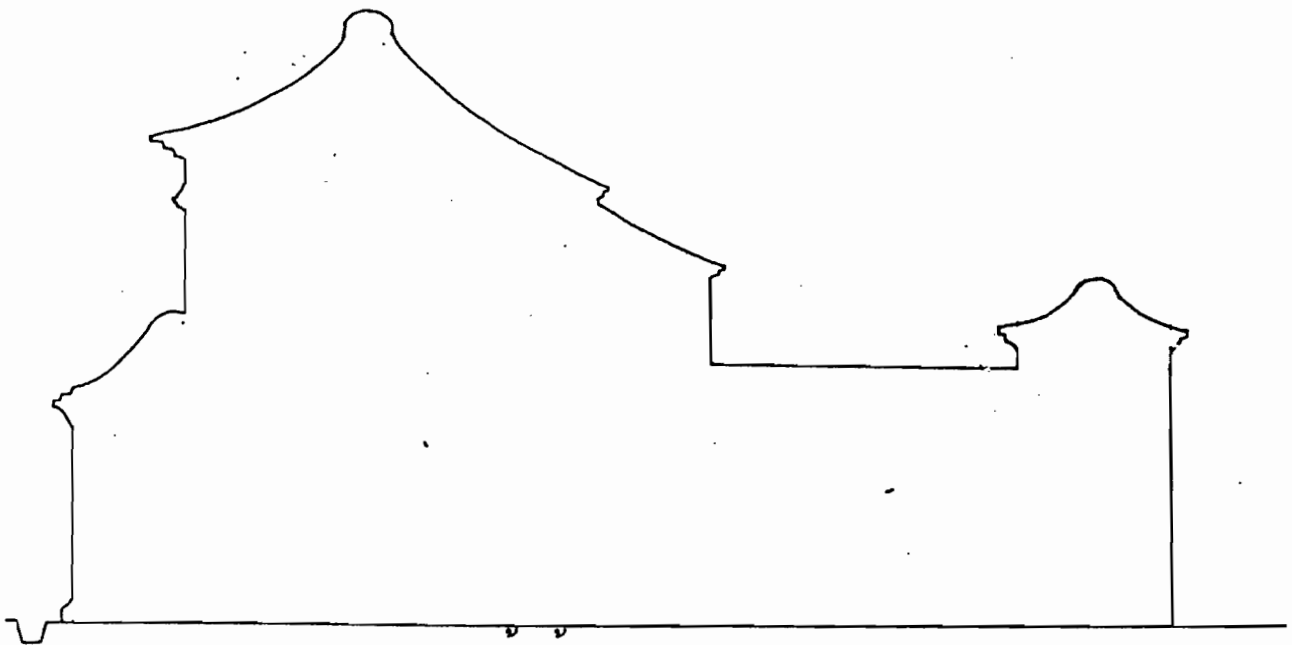

ด้านข้าง

ภาพประกอบ 33 เรือนเดี่ยวชั้นเดียว

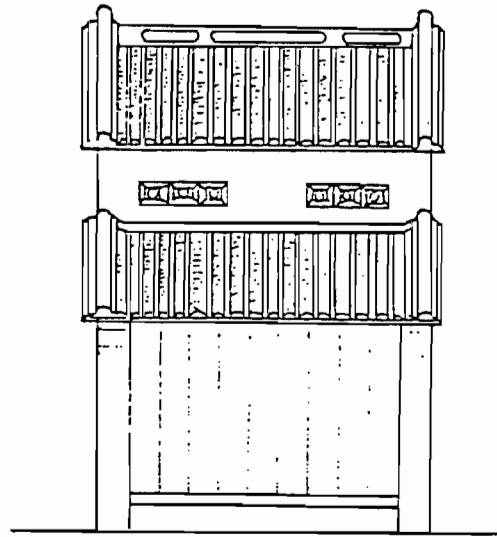
ด้านหน้า

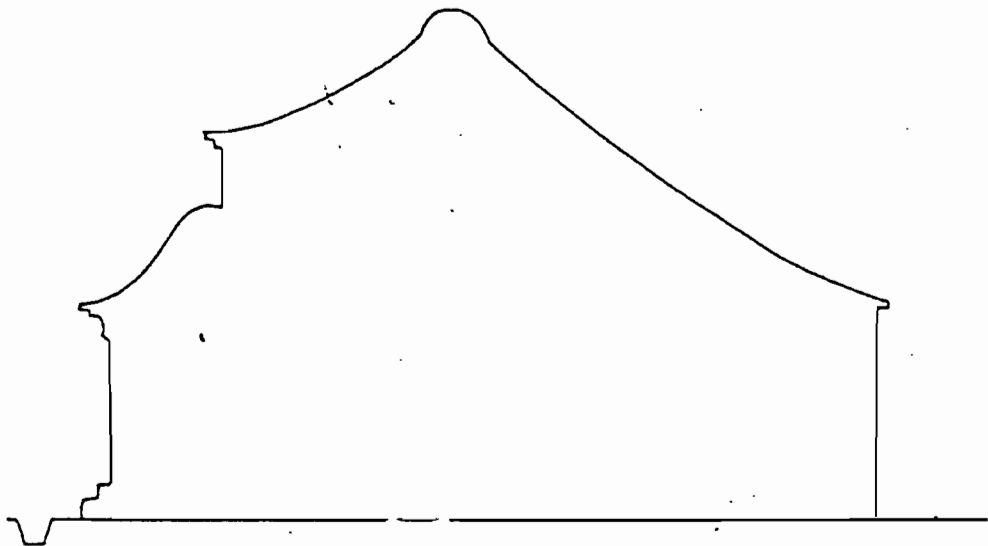
ด้านข้าง

ด้านข้าง

ภาพประกอบ 34 เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบที่ 1

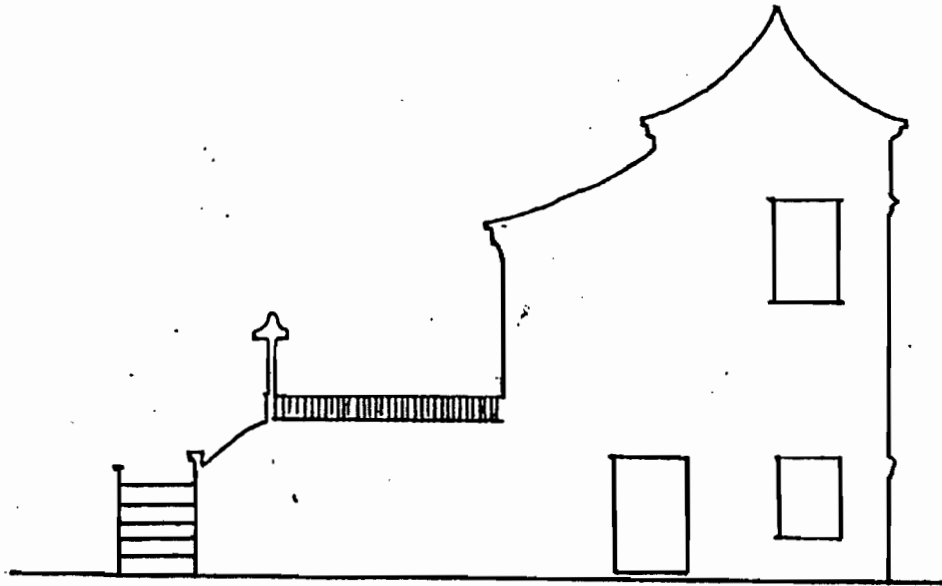
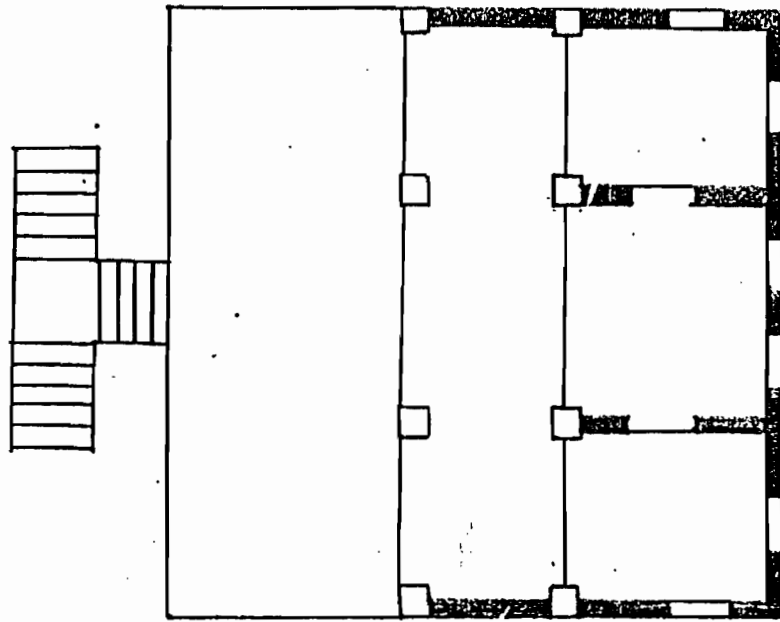

ด้านหน้า

ด้านข้าง

ภาพประกอบ 35 เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบที่ 2

ภาพประกอบ 36 แสดงผังและภาพด้าน เรือนเดี่ยว 2 ชั้น แบบเรือนแก่ง

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. เป็น เรือนแถวชั้นเดียวก่อสร้างติดต่อกันหลายคูหา
2. หลังคาลาดลงด้านหน้าและด้านหลัง มีทั้งแบบลาดชั้นด้านละ 2 ตับ และแบบหลังคาเดียว
3. ปล่องยบริเวจั่วโล่งไม่คกแต่ง
4. สันหลังคาตรงแบ่งเป็นช่วง ระหว่างช่วงใช้อิฐไปรังประดับตกแต่งหรือใช้วิธีก่ออิฐทับ
5. สันหลังคายาวตลอดเป็นหน่วยเดียวกับทุกคูหา การแบ่งช่วงสันหลังคาจะแบ่งตามระยะแนวเสาริมนอกสุดทั้งสองด้าน และช่วงกลาง 2 ช่วง เช่นเดียวกับเรือนเดี่ยว
6. พื้นมี 2 ระดับ จากเสาด้านหน้าคู่แรกเข้าไปประมาณ 1.50 เมตร จะทำเป็นพื้นคล้ายเฉลียง แล้วยกระดับขึ้นประมาณ 10-15 เซนติเมตร เป็นพื้นชั้นใน
7. ห้องส่วนหน้าเป็นห้องกว้างห้องเดียวตลอด
8. เรือนนอนอยู่ส่วนหลังสุด

1.1.3.2 เรือนแถว 2 ชั้น เป็นอาคารพักอาศัยที่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันมากที่สุดในจำนวนบ้านที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ทำการวิจัย เป็นตึกแถว 2 ชั้น ที่มีจำนวนตั้งแต่ 2 คูหา จนถึง 3 คูหา ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านพักอาศัยของชาวจีนที่มีฐานะหรือผู้ที่มีตำแหน่งทางราชการ เช่น กรมการเมือง เป็นต้น (รูปภาพประกอบที่ 37-40 หน้า 203-206)

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. เป็นเรือนแถว 2 ชั้น ขนาดกว้าง 2-3 คูหา
2. หลังคาทำเป็นลาดชั้นด้านละ 2 ตับ คับล่างของด้านหลังจะลาดลงไปจนถึงบริเวณลานโล่งของอาคาร
3. การลาดชั้นของหลังคา ด้านหน้ามี 2 ลักษณะคือ
  - ลาดชั้นเว้นระยะผนังทำให้เกิดผนังด้านหน้าชันบน
  - ลาดชั้นไม่เว้นระยะผนัง (รูปภาพประกอบที่ 41 หน้า 207)

4. สันหลังคาโค้งหรือตรง แบ่งเป็นช่วงระยะตามแนวเสา และตรงกลาง 2 ช่วง ประดับตกแต่งด้วยอิฐโปร่ง ก่ออิฐทึบ หรือประดับด้วยปูนปั้นเป็นลวดลายต่าง ๆ

5. นิยมตกแต่งบริเวณจั่วด้วยวิธีเจาะช่องลมกรูด้วยกระเบื้องปูเคลือบ เจาะช่องแสงหรือปั้นปูนลายเครือจีน

6. บัวชายคาประดับตกแต่งด้วยลายเขียนสี

7. ช่องหน้าต่างเจาะเฉพาะด้านหน้าชั้นบน (กรณีทำหลังคาลาดชันเว้นระยะผนัง) เป็นหน้าต่างบานคู่ คูหาละ 1-3 ช่อง

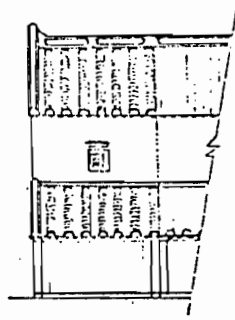
8. พื้นชั้นล่างปูกระเบื้องเป็นระดับเดียว พื้นของลานโถงลดลง 1 ระดับ

9. มีรูปแบบปลิกย่อยแตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ

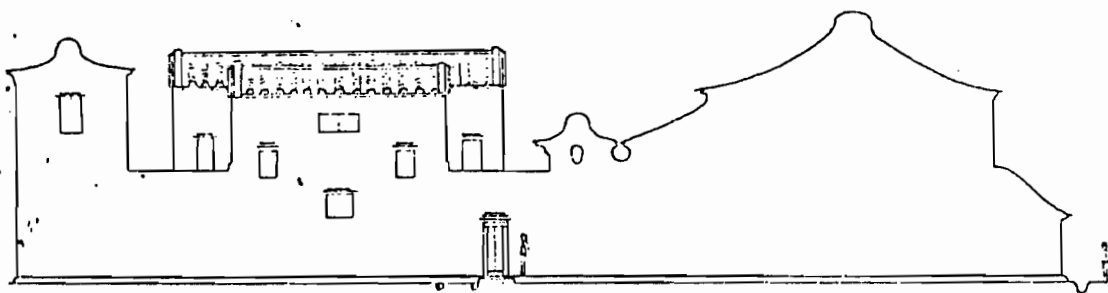
- ชนิดเรือนด้านหลังมีเรือนขวาง
- ชนิดเรือนด้านหลังมีเรือนตาม
- ชนิดเรือนด้านหลังมีทั้งเรือนขวางและเรือนตาม

(รูปภาพประกอบที่ 42-44 หน้า 208-210)

1.2 รูปแบบของศาสนสถาน ศาสนสถานในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นศาสนสถานชนิดศาลเจ้า อันเป็นที่ประดิษฐานเทพเจ้าที่ชาวจีนเคารพนับถือ ที่มีทั้งเทพเจ้าชั้นสูงและเทพเจ้าชั้นรองที่เป็นที่เคารพกันโดยทั่วไปกับเทพเจ้าประจำถิ่นในดินแดนจีนที่ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาให้ความเคารพและนำมาประดิษฐานไว้เพื่อสักการะด้วย ศาลเจ้าเหล่านั้น มีทั้งที่ก่อสร้างขึ้นพร้อม ๆ กับการเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองสงขลาของชาวจีน และที่ดำเนินการก่อสร้างขึ้นภายหลัง ซึ่งศาลเจ้าทั้ง 2 กลุ่ม จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ทั้งในเรื่องของรูปแบบ ผนังและคตินิยม แต่อย่างไรก็ตามรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง สถาปัตยกรรม และการตกแต่งก็มีส่วนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากจำนวนศาลเจ้าทั้งหมด 7 แห่ง ที่ทำการศึกษาวิจัยนั้นสามารถจำแนกลักษณะโครงสร้างได้ 3 แบบ ดังนี้คือ

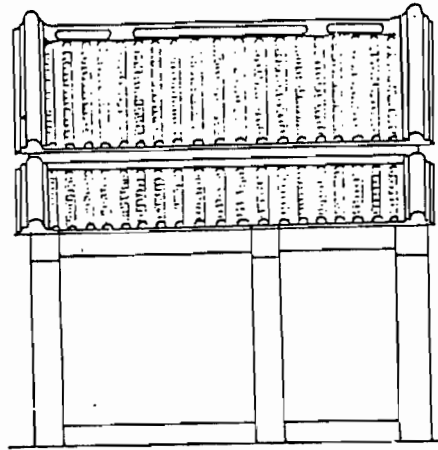

ด้านหน้า

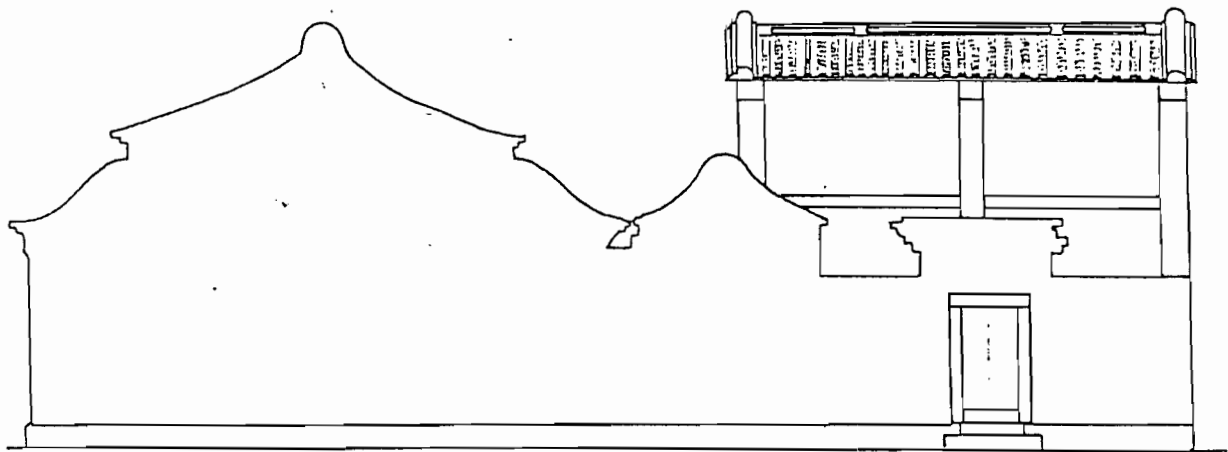

ด้านข้าง

ภาพประกอบ 37 เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 1

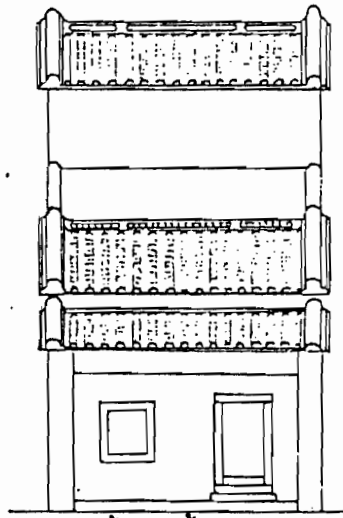

ด้านหน้า

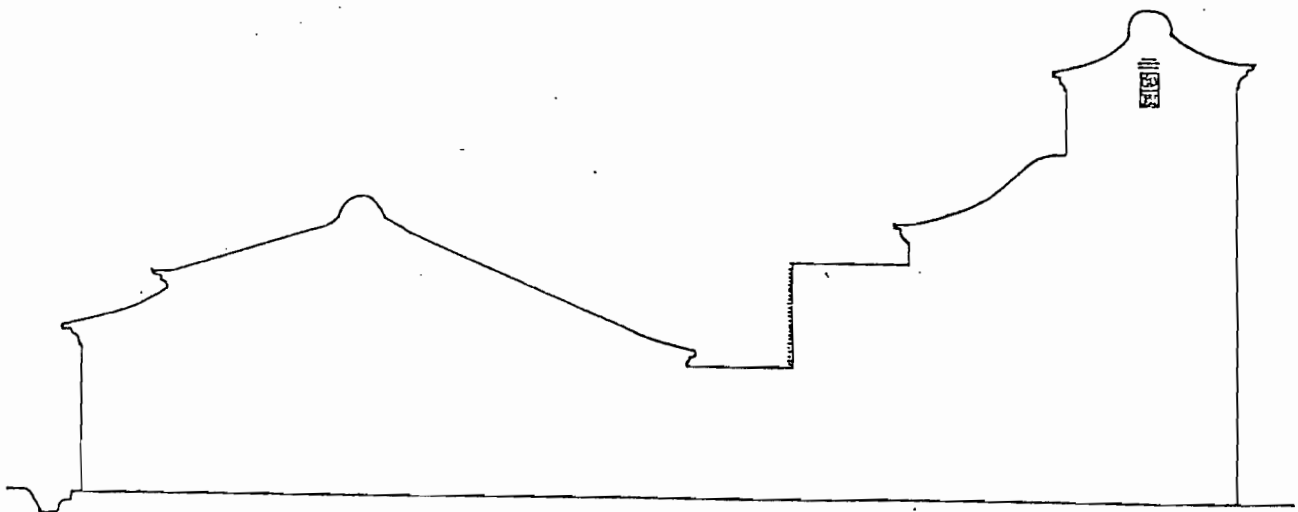

ด้านข้าง

ภาพประกอบ 38 เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 2

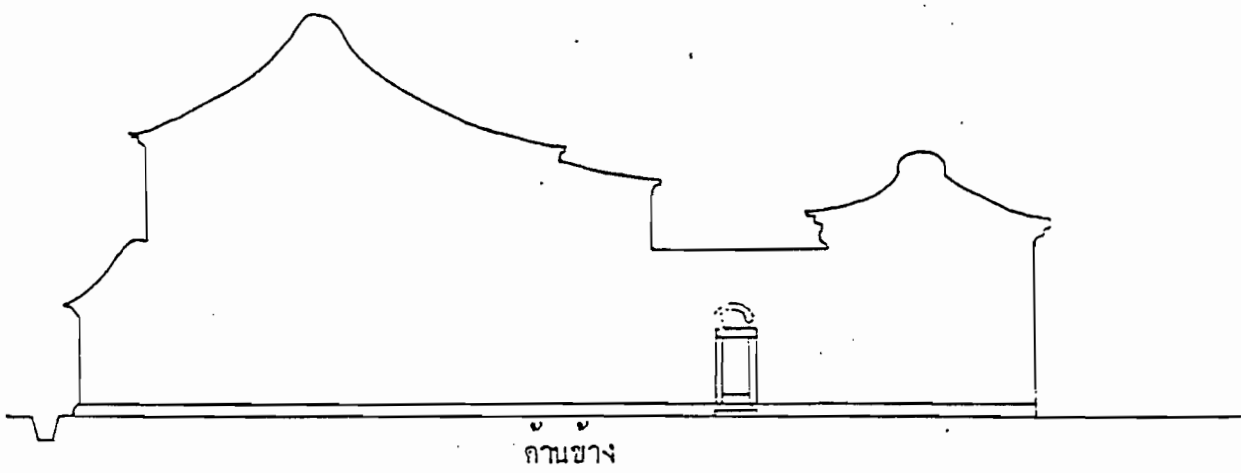
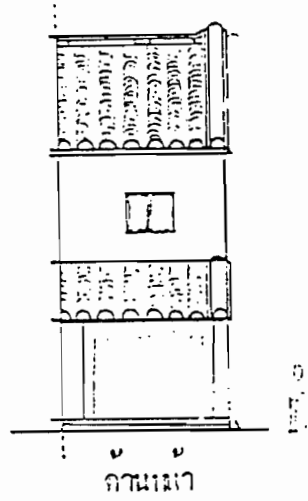

ด้านหน้า

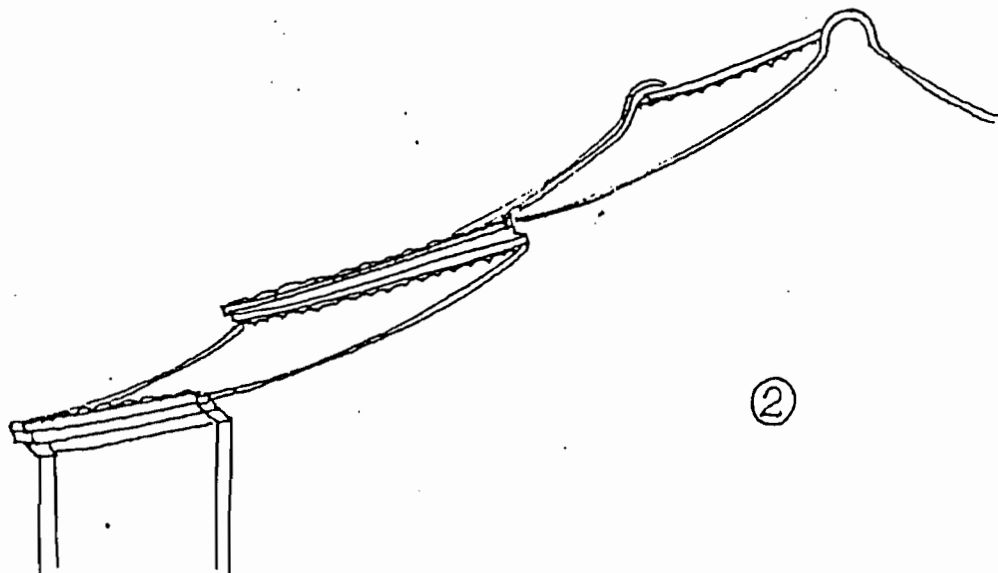
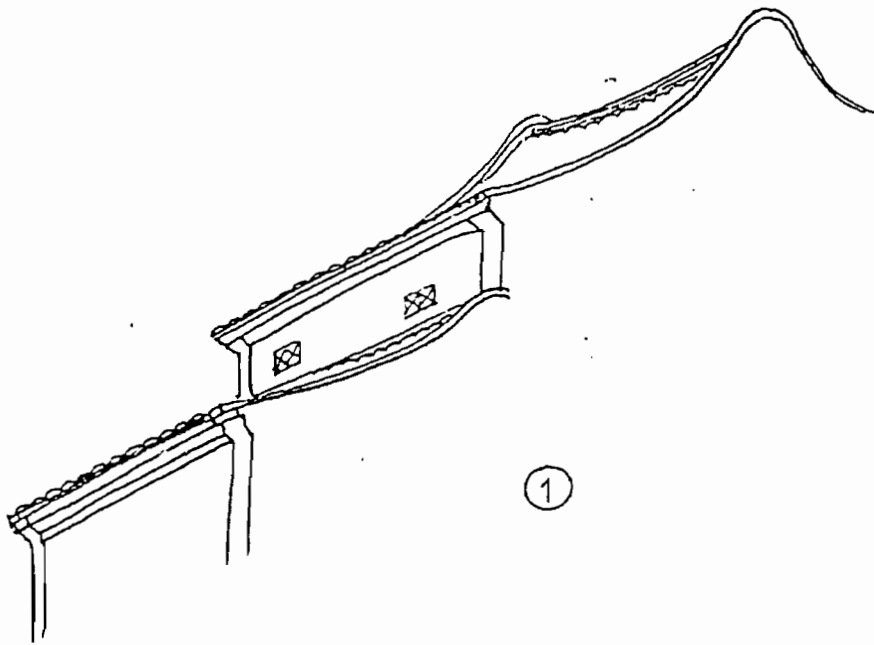

ด้านข้าง

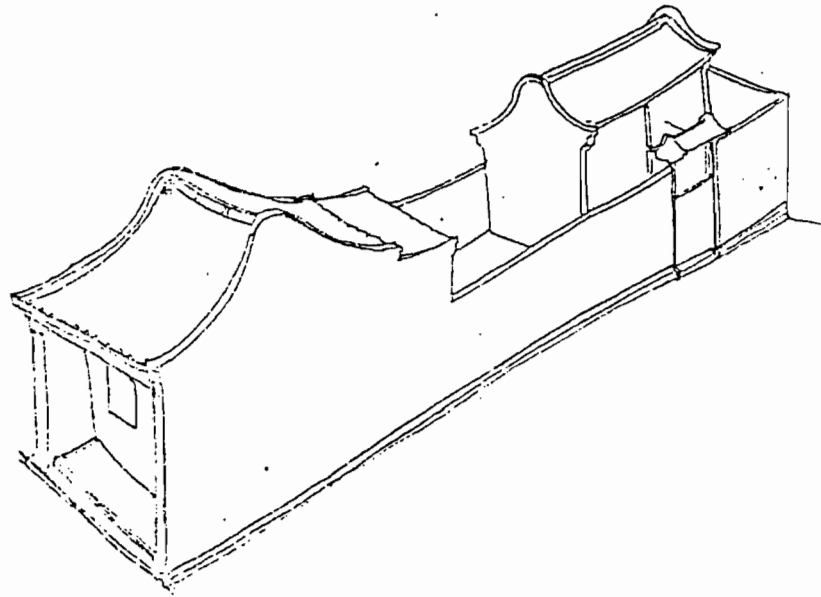
ภาพประกอบ 39 เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 3

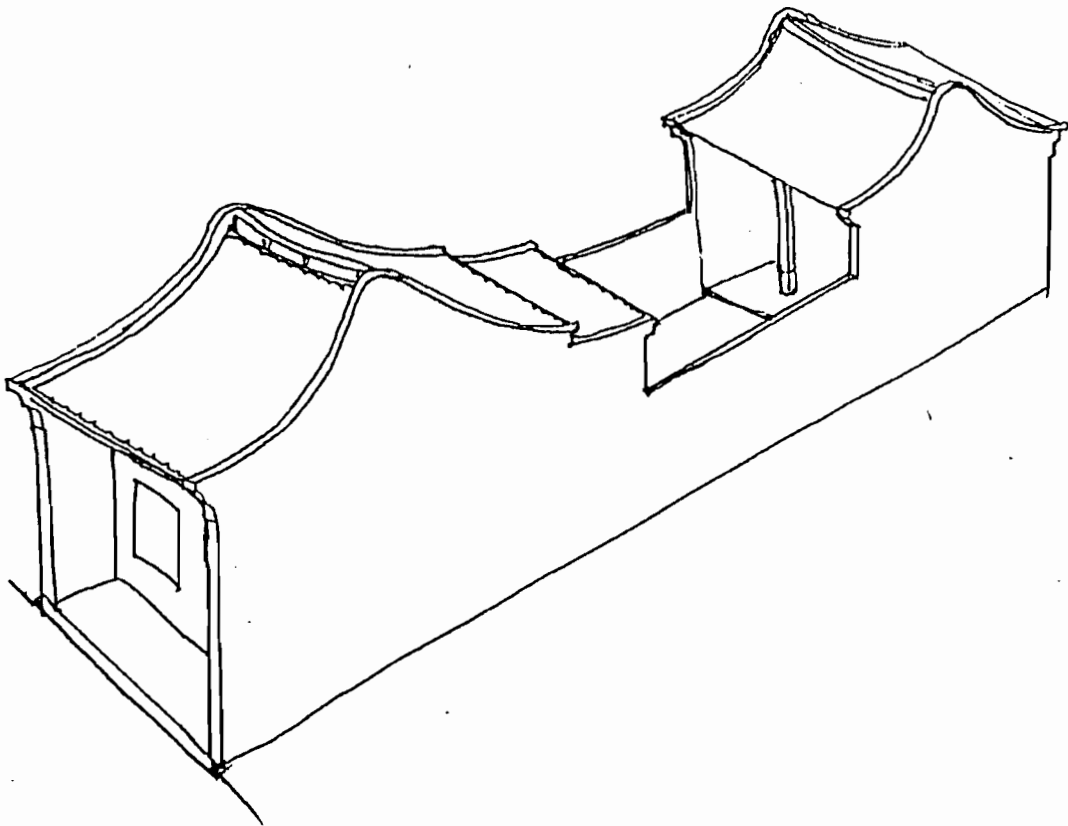
ภาพประกอบ 40 เรือนแถว 2 ชั้น แบบที่ 4

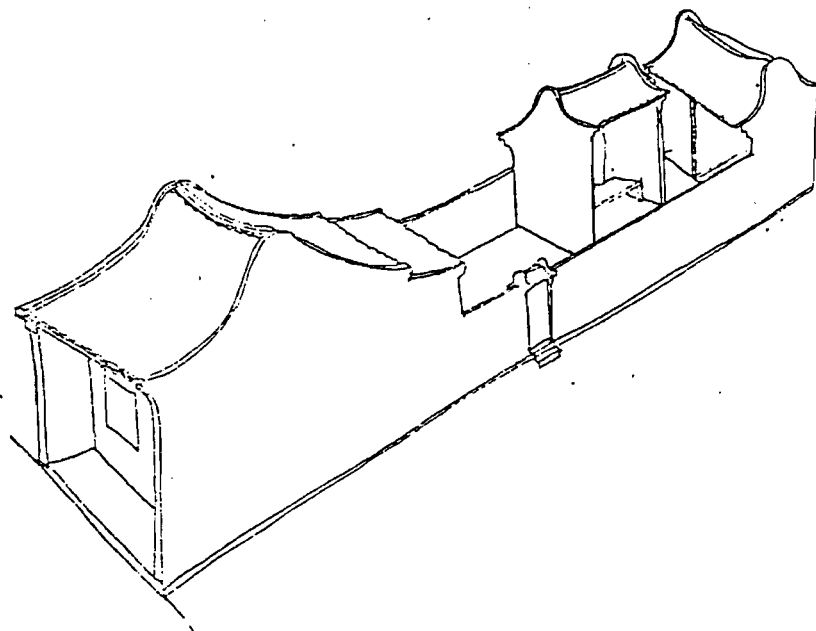
ภาพประกอบ 41 หลังคาตชันเว้าระยะผนัง 1
หลังคาตชันไม่เว้าระยะผนัง 2

ภาพประกอบ 42 เรือนแถวชนิดเรือนด้านหลังเป็นเรือนขวาง

ภาพประกอบ 43 เรือนแถวชนิดเรือนด้านหลังเป็นเรือนตาม

ภาพประกอบ 44 เรือนแถวชนิดเรือนด้านหลังเป็นเรือนขวาง
และเรือนตาม

1.2.1 โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป

1.2.2 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดคอกไก่

1.2.3 โครงสร้างหลังคาสมัยใหม่

ศาลเจ้าที่มีลักษณะทางโครงสร้างแตกต่างกันดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป

รูปแบบของอาคารศาลเจ้าลักษณะนี้ จะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากศาลเจ้ากลุ่มอื่นที่โครงสร้างของหลังคา เป็นศาลเจ้าที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ มีความกว้างมากกว่า 2 ช่วงเสา (ดูรายละเอียดเรื่องโครงสร้าง หน้า 222) จากการศึกษาสำรวจพบศาลเจ้าในกลุ่มนี้ 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และศาลเจ้าสำเล็งเตียน

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้ากว้าง
2. หลังคาทรงจั่ว มี 2 หลังคา ลดระดับหลังคาส่วนหน้า ทำหน้าที่คลุมอาคารที่เป็นเฉลียง หลังส่วนหลังทำหน้าที่คลุมพื้นที่ของอาคารใหญ่
3. การตกแต่งหลังคาจะตกแต่งเฉพาะหลังคาส่วนหน้า
4. โครงสร้างหลังคาใช้ระบบยกช่อแป
5. จั่วแหลมรับกับปลายสันหลังคาที่เข็สูงกว่าระดับจั่ว
6. ผนังจั่วด้านสกัดตกแต่งด้วยลายปูนปั้น
7. ใช้เสาไม้กลมรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาช่วงกลางอาคาร
8. สันหลังคาเป็นเส้นโค้งแอ่นตรงกลาง ประดับตกแต่งด้วย

ลวดลายตามคตินิยมแบบจีน

9. ผังของเสากลมภายในจั่ววางเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
10. บันได 1 ชั้น ทำด้วยหินแกรนิตพาดยาวตลอดด้านหน้า
11. ผนังด้านหลังทึบตัน ผนังด้านข้างเจาะช่องประตูแคบ ๆ ระหว่างช่วงต่อของอาคารส่วนหน้ากับอาคารส่วนหลัง

โครงสร้างหลังคาชนิดสอดออกไถ่

เป็นรูปแบบของอาคารศาลเจ้าที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม เรียบง่ายและตรงไปตรงมา เป็นเทคนิคการก่อสร้างอาคารรุ่นเก่าของกลุ่ม ชาวจีนเมืองสงขลา ศาลเจ้าที่ก่อสร้างด้วยวิธีนี้ส่วนใหญ่จะเป็นศาลเจ้าขนาดเล็กที่มีพื้นที่ด้านกว้างเพียงช่วงเสาเดียวและด้านกว้างของอาคารมีความ กว้างไม่มาก ศาลเจ้าในกลุ่มนี้ ได้แก่ ศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก ศาล เจ้าไต้ฮงเทียม และศาลเจ้าปูนเต้าก้งสามแยกสำโรง

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. ผนังอาคาร เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านแคบออกสู่ถนน
2. หลังคาทรงจั่ว หลังคาเดี่ยว ลาดลงสู่ด้านหน้า
3. สันหลังคาเป็นเส้นตรง เสมอระดับยอดจั่ว ประดับตกแต่ง ด้วยลายปูนปั้นและอิฐโปรง หรือฉาบปูนทึบ
4. โครงสร้างหลังคาใช้ไม้แต่งกลม เป็นโครงสร้างชนิดสอด ออกไถ่
5. จั่วเป็นจั่วยอดโค้งมนไม่ตกแต่งบริเวณจั่ว เพียงปั้นปูนเป็น แนวกรอบจั่วขนานกับแนวลาดเอียงของหลังคา
6. การรับน้ำหนักโครงสร้างของอาคารจะใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก
7. พื้นมีระดับเดียว ปูด้วยกระเบื้องหน้าวัว หรือแผ่นหินแกรนิต
8. ไม่มีเสากลางอาคาร
9. ผนังปิดทึบทั้ง 3 ด้าน ด้านหน้าตรงกลางเป็นประตูบานด้วย หน้าต่าง ทั้งประตูและหน้าต่างไม่นิยมทำบานปิด เปิด
10. บันไดประมาณ 2 ชั้น ทำด้วยแผ่นหินแกรนิต ทอดตรงประตู

โครงสร้างหลังคาสสมัยใหม่

เป็นกลุ่มอาคารศาลเจ้าที่ก่อสร้างขึ้นในระยะหลัง อันเป็นช่วงที่ อิทธิพลการก่อสร้างโดยเทคนิควิธีสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกได้แพร่เข้ามา และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อาคารศาลเจ้าในกลุ่มนี้ จึงมีลักษณะผสมผสานกัน ระหว่างเทคนิควิธีการก่อสร้างแบบใหม่กับคตินิยมแบบดั้งเดิมได้อย่างน่าสนใจ ศาลเจ้าในกลุ่มนี้ประกอบด้วยศาลเจ้าตั้ง เช็งอ้งและศาลเจ้าแม่ทับทิม

ลักษณะทั่วไปทางสถาปัตยกรรม

1. ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดค่อนข้างใหญ่
2. รูปทรงสถาปัตยกรรมจีน แต่วัสดุและโครงสร้างสมัยใหม่
3. หลังคามี 2 หลังคา มุงกระเบื้องลอน หรือราดซีเมนต์

ตกแต่งเป็นลอน

4. สันหลังคา ตกแต่งตามคติจีนด้วยลายปูนปั้น
5. เสาภายใน เป็น เสาคอนกรีต เสริม เหล็ก
6. การรับน้ำหนักของโครงสร้างอาคารจะใช้ระบบ เสารับน้ำหนัก
7. พื้นคอนกรีต เสริม เหล็ก ทำเป็น 2-3 ระดับ
8. ผนังก่ออิฐมวลเบาปูน เจาะช่องหน้าต่างด้านข้าง ด้านหน้า

เป็นประตูเข้า-ออก มีบานปิด-เปิด

9. มีลานประกอบพิธีด้านหน้าศาลเจ้า
10. ภายในประดิษฐาน เทพเจ้าหลายองค์
11. การประดับตกแต่งรายละเอียดภายใน เป็นศิลปะแบบไทย

ผสมจีน

1.3 รูปแบบของสุสานสถาน

ดังได้กล่าวแล้วว่าสุสานสถานหรือวงษ์ช้อยที่ฝังศพของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลานั้น ไม่มีข้อสังเกตใด ๆ ที่ชัดเจนพอที่จะจำแนกเป็นลักษณะที่แตกต่างกันออกให้เห็นได้ ลักษณะของวงษ์ช้อยแต่ละขนาดก็จะมีโครงสร้างและลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงกันไปตามกลุ่มขนาดนั้น ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในเรื่องศิลปะการก่อสร้าง เทคนิควิธีและความต้องการส่วนตนอันเป็นรสนิยม ก็มีส่วนที่ทำให้วงษ์ช้อยแต่ละกลุ่มขนาดมีข้อปลีกย่อยที่ทำให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายขึ้นได้ การศึกษารูปแบบของวงษ์ช้อยสามารถจำแนกได้ตามกลุ่มขนาดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.3.1 ชวงชั้ยขนาดเล็ก มีรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.3.1.1 กลุ่มที่มีเฉพาะป้ายจารึก เป็นชวงชั้ยแบบพื้นฐานที่มีวิธีการก่อสร้างอย่างง่าย ส่วนประกอบสำคัญประกอบด้วย เนินดิน ป้ายจารึก และอาจมีแผ่นหินหรือคอนกรีตที่เรียกว่า "ตะเกียบ" ขนาบแผ่นป้าย ซึ่งมีทั้งชนิดปล้อยโล่ง และแบบทำช่องเขียนภาพมงคล (รูปภาพประกอบที่ 45 หน้า 216)

1.3.1.2 กลุ่มที่มีป้ายจารึกและผนังปีกเป็นรูปเหลี่ยม ปรากฏเฉพาะชวงชั้ยของชาวจีนกลุ่มภาษาชกเกี้ยน ในสุสานชกเกี้ยนบริเวณสามแยกสำโรง โดยปะปนอยู่กับชวงชั้ยรูปแบบอื่น ๆ การก่อสร้างจะให้เป็นชวงชั้ยขนาดเล็ก มีป้ายจารึกชื่อและผนังปีกโอบป้ายจารึกเป็นรูปเหลี่ยม (รูปภาพประกอบที่ 46 หน้า 217)

1.3.1.3 กลุ่มที่มีแผ่นป้ายจารึก ผนังปีกโค้ง และผนังป้ายเขียนภาพมงคล นอกจากส่วนประกอบสำคัญตามข้อ 1.3.1.1 แล้วจะก่อสร้างผนังโค้งโอบป้ายจารึกและทำเป็นผนังคอนกรีตโอบด้านนอกของผนังป้ายเขียนภาพอีกชั้นหนึ่งเป็นปีกออกไปทั้งซ้ายและขวา ในกลุ่มชวงชั้ยขนาดเล็กจะมีผนังป้ายด้านหน้าไม่เกิน 2 ชวง (รูปภาพประกอบที่ 47 หน้า 218)

1.3.2 ชวงชั้ยขนาดใหญ่ มีลักษณะเหมือนกันทุกสุสานของแต่ละกลุ่มภาษามืองค์ประกอบที่สำคัญคือ เนินดิน ป้ายจารึก ตะเกียบ ผนังโค้งโอบป้าย ผนังป้ายเขียนภาพมงคลด้านหน้า 3 ชวง ด้านข้าง 2 ชวง พื้นประกอบพิธีเช่นไหว้ 3 ระดับ มีการตกแต่งด้วยสี การเขียนสี และปูนปั้น (รูปภาพประกอบที่ 48 หน้า 219)

1.3.3 ชวงชั้ยขนาดใหญ่มาก มืองค์ประกอบเช่นเดียวกันกับชวงชั้ยขนาดใหญ่ แต่จะมีขนาดและอาณาบริเวณกว้างขวางกว่าและอาจเพิ่มระดับของพื้นประกอบพิธีเช่นไหว้มากกว่า 3 ระดับ นอกจากนี้ยังมีการนำเอาศิลปะวัตถุต่าง ๆ มาประดับบริเวณชวงชั้ยมากขึ้น การประดับตกแต่งลวดลายผนังภาพลัทธิมงคลจะใช้วิธีแกะสลักประติมากรรมปูนต่ำบนหินแกรนิตแทน

การเขียนภาพ หรือใช้วิธีเขียนสื่ออย่างวิจิตรงดงามกว่า (รูปภาพประกอบที่ 49 หน้า 220)

2. โครงสร้าง การใช้วัสดุและเทคนิควิธี

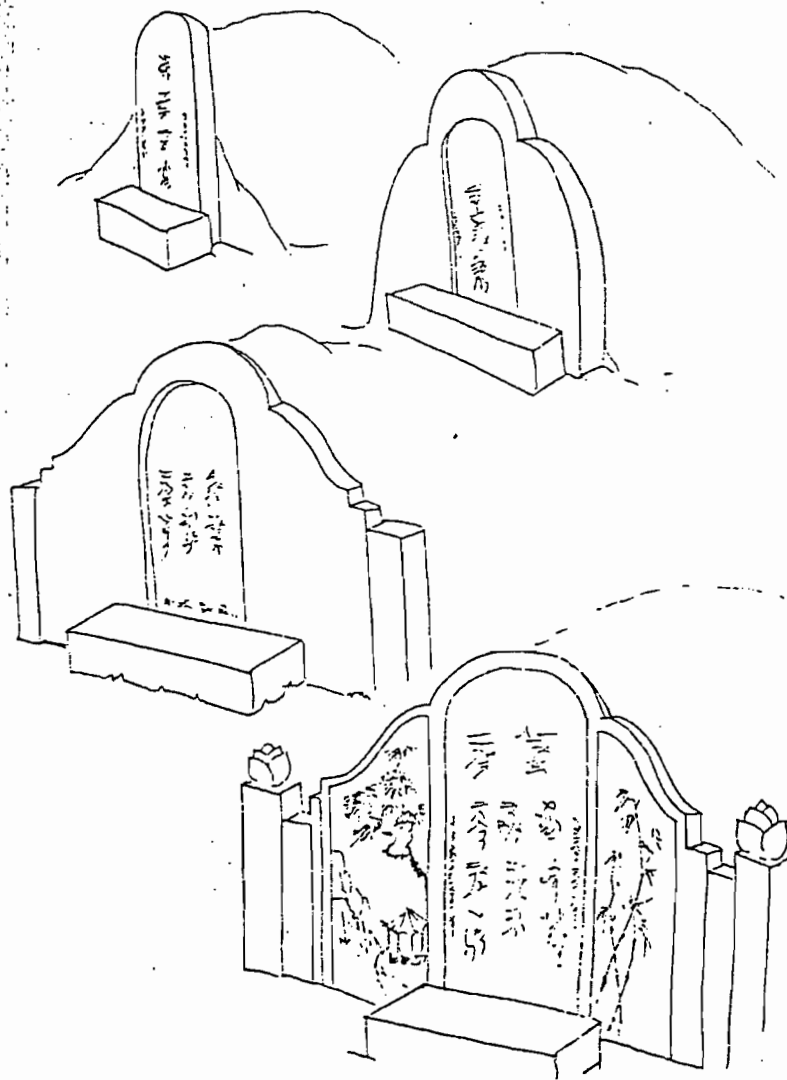
2.1 โครงสร้าง การใช้วัสดุ และเทคนิควิธีของนิวาสดาน และศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบเปิด เป็นอาคารที่มนุษย์สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ภายในได้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นโครงสร้างที่เป็นอิฐและปูน ยกเว้นโครงสร้างของพื้นชั้นบนและโครงสร้างหลังคา จะเป็นโครงสร้างไม้ ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 ฐานและพื้นชั้นล่าง เป็นโครงสร้างส่วนที่ไม่ปรากฏแก่สายตา การรับน้ำหนักของฐานจะใช้วิธีบังคับเศษอิฐผสมหินและทราย ให้แน่นในร่องหลุมแล้ว จึงก่ออิฐเป็นฐานเสาขึ้นมา จากนั้นจึงก่ออิฐล้อมกรอบบริเวณพื้นทั้งหมดหรืออาจใช้หินทรายแดงแทนอิฐแล้วจึงเทพื้นอาคารที่ผสมด้วย หิน อิฐ ทราย แล้วกระทุ้งและบดอัดจนแน่นแข็ง

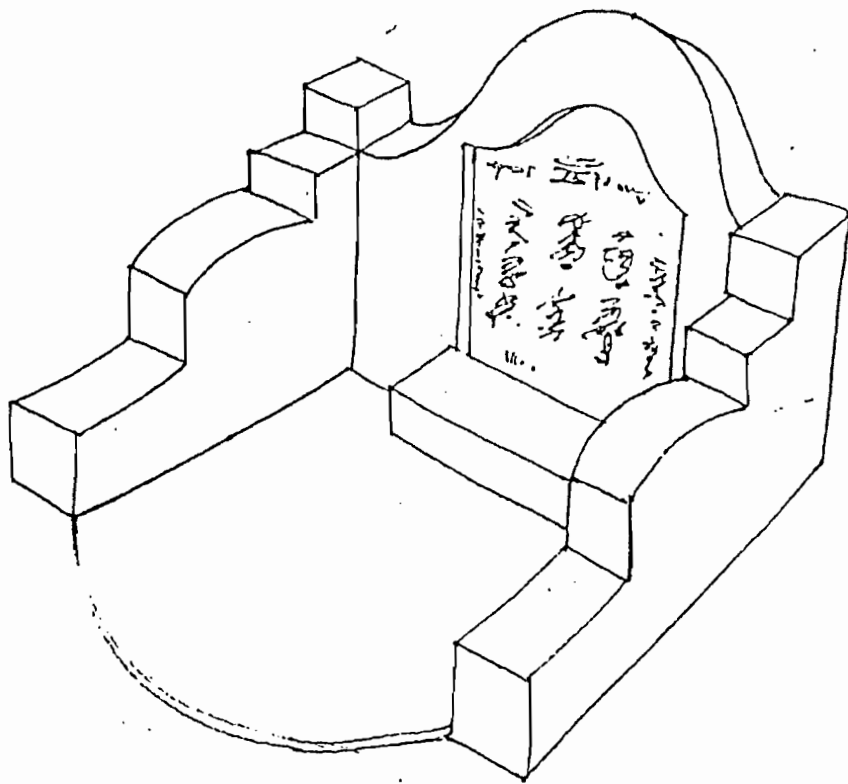
2.1.2 เสา เป็นโครงสร้างที่ถ่ายน้ำหนักของอาคารลงสู่พื้นและ เป็นโครงสร้างที่ช่วยให้ตัวเรือนทรงตัวอยู่ได้ แต่เนื่องจากอาคารสถาปัตยกรรมจีน เป็นโครงสร้างชนิดผนังรับน้ำหนัก อาคารบางหลังจึงไม่ปรากฏเสาที่ชัดเจน ทั้งนี้เพราะการก่อสร้างผนังจะก่ออิฐเชื่อมต่อออกจากเสาให้มีความหนาเท่ากับเสา เมื่อฉาบปูน เสากับผนังจึงเป็นโครงสร้างหน่วยเดียวกัน

เสาของอาคาร สถาปัตยกรรมจีน มีทั้งเสาก่ออิฐถือปูน เสาไม้กลม เสาไม้เหลี่ยม และเสาไม้เหลี่ยมฉาบปูน หน้าตัดของเสาเหลี่ยมมีทั้งสี่เหลี่ยมจัตุรัสและสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของเสาเหลี่ยมมีตั้งแต่ 8 x 24, 19 x 30, 20 x 28, 50 x 50 และ 60 x 60 เซนติเมตร ส่วนเสาไม้กลมมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20-30 เซนติเมตร นิยมแต่งให้โคนเสามีขนาดใหญ่แล้วค่อย ๆ เรียวไปสู่ปลาย

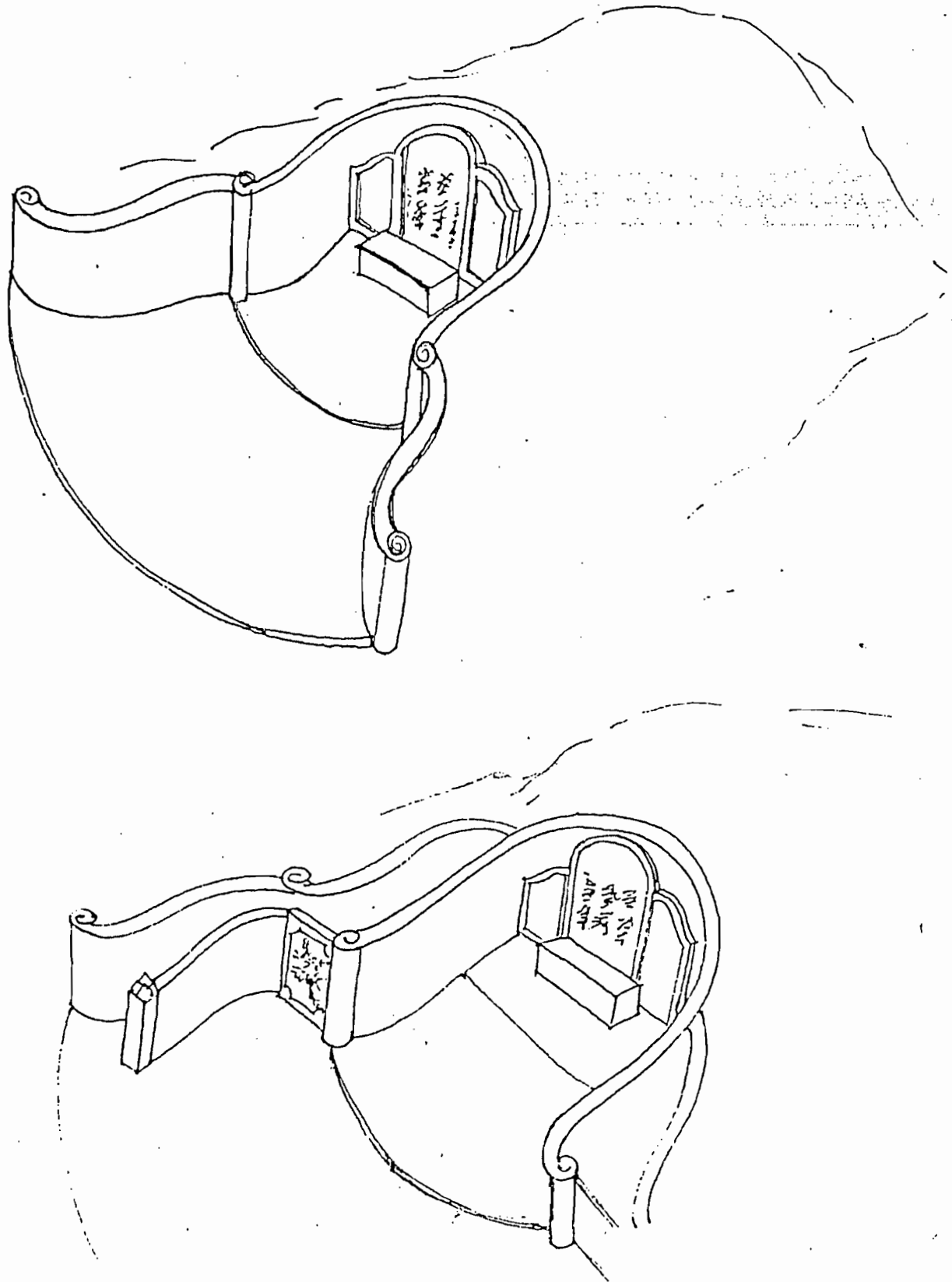
โคนเสาชนิดก่ออิฐถือปูนจะก่อขึ้นจากฐานอาคารโดยไม่ต้องลงฐานรากหรือตอกเสาเข็ม น้ำหนักทั้งหมดของอาคารจะกระจายลงสู่ฐานของ

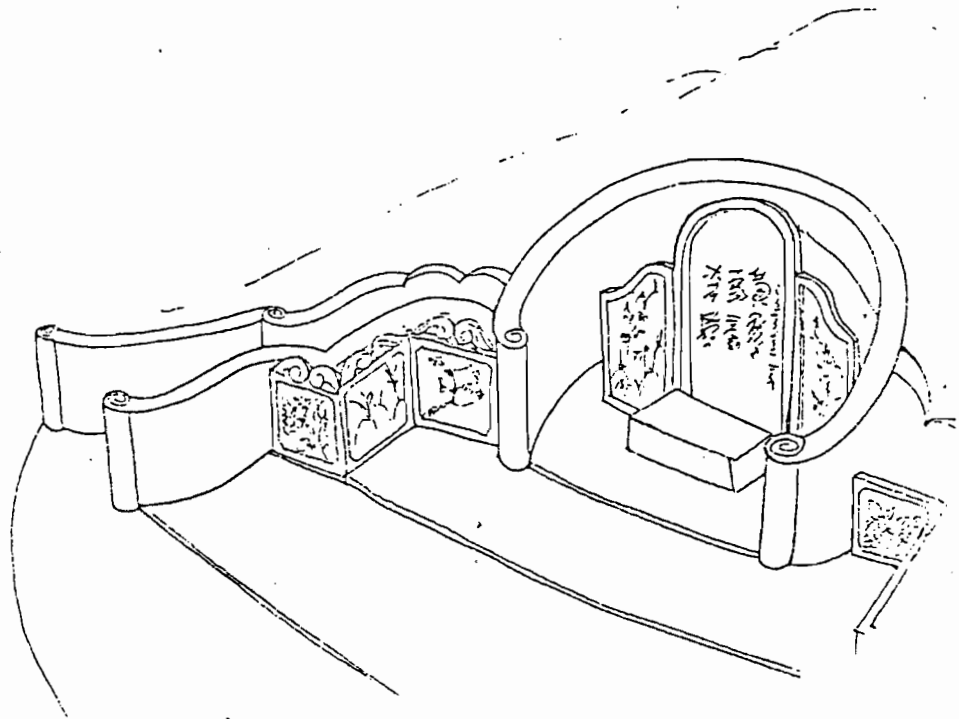
ภาพประกอบ 45 รูปแบบขวางชัยขนาดเล็ก

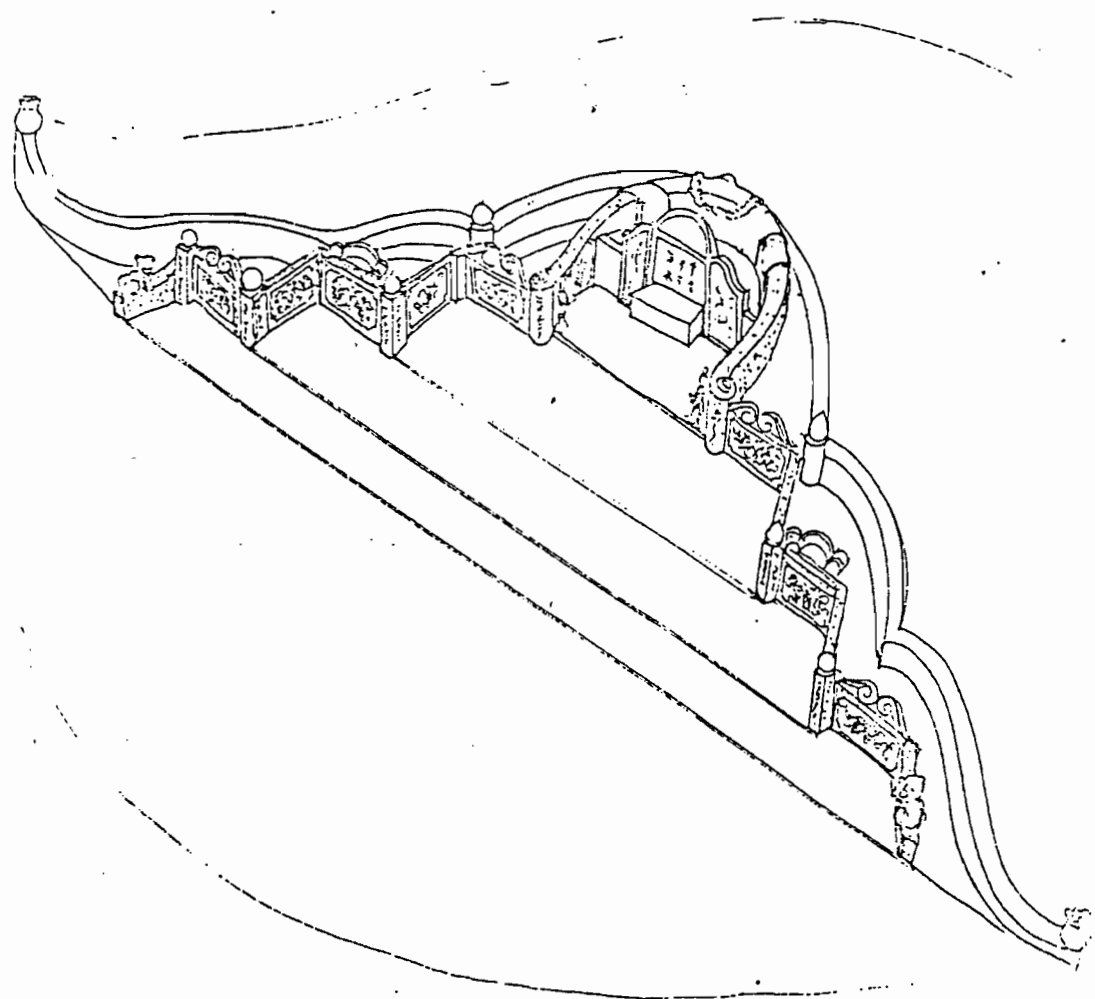
ภาพประกอบ 46 ขวางช้อยขนาดเล็กแบบผนังปีกเป็นรูปทรงเหลี่ยม

ภาพประกอบ 47 ชวางช้อยขนาดเล็กแบบมีป้ายจารึกและหนังปิดโค้ง

ภาพประกอบ 48 ขวางขั้วขนาดใหญ่

ภาพประกอบ 49 ขวางชั้ยขนาดใหญ่มาก

อาคารที่บดอัดดินจนแน่นแข็ง การมีเสาและผนังขนาดใหญ่จะทำให้อาคารมีน้ำหนักถ่วงที่สามารถรับแรงกระทำจากแวนอน เช่น แรงลมได้ดี

2.1.3 คาน คานของอาคารสถาปัตยกรรมจินทาหน้าที 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก เป็นคานที่ทำหน้าที่รับน้ำหนักโครงสร้างพื้นชั้นบน ลักษณะที่สอง เป็นคานที่ทำหน้าที่รับน้ำหนักโครงสร้างหลังคา

คานที่รับน้ำหนักพื้น ใช้ไม้มุงทั้งต้นแต่งกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 16 x 16 เซนติเมตร ผึงปลายไม้ไว้กับผนังพื้นทั้ง 2 ด้านแล้วปูด้วยไม้กระดานเขาะร่อง

ส่วนคานที่รับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาจะใช้ไม้ซุงทั้งต้นแต่งกลม หรือแต่งเหลี่ยมลบมุมวางพาดบนหัวเสาคู่ในด้านหน้า (เสาที่ทำหน้าที่แบ่งคูหา) ปลายอีกข้างของคานผึงไว้กับผนังห้อง แล้วก่ออิฐทับหลังคานขึ้นรูปเป็นผนังจั่วเหมือนผนังด้านข้าง คานส่วนนี้มักปล่อยให้หน้าตัดของคานโผล่ออกมาเสมอริมนอกของเสาด้านหน้า คานชั้นล่างก็ทำเช่นเดียวกัน

2.1.4 โครงสร้างหลังคา โครงสร้างหลังคาอาคารสถาปัตยกรรมจิน ทั้งอาคารที่พักอาศัยและอาคารศาลเจ้า เป็นโครงสร้างที่ใช้ไม้เป็นองค์ประกอบมี 2 ลักษณะคือ โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป และ โครงสร้างหลังคาชนิดสอดคอกไก่

2.1.4.1 โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป เป็นโครงสร้างไม้ที่ทำหน้าที่รับน้ำหนักของหลังคาที่ประกอบด้วยกระเบื้องหน้าวัว และกระเบื้องมุง ตลอดไม้กลอนรับกระเบื้อง และปูนซีเมนต์เชื่อมรอยต่อและยาแนว เทคนิควิธีการประกอบโครงสร้างชนิดยกช่อแป จะขึ้นทรงหลังคาโดยกำหนดเอาผนังจั่วทั้งสองด้านเป็นหลัก ในกรณีที่เป็นอาคารที่มีส่วนกว้างมากตรงส่วนกลางระหว่างผนังด้านสกัดจะมีเสาขึ้นรองรับน้ำหนักช่วงนี้ ระหว่างเสาก็ใช้ช่อแปเป็นค้ำสอดไว้กับหัวเสาแต่ละคู่แล้วตั้งตุ้กตาขึ้นบนช่อแปเพื่อรับแปตัวถัดขึ้นไปจากแปหัวเสา ที่ตุ้กตาก็จะเจาะรูไว้สำหรับสอดเดือยของช่อแปตัวที่ 2 ต่อไป บนช่อแปตัวที่ 2 ก็จะวางตุ้กตาตัวที่ 2 เพื่อรับแปต่อไปอีกเรื่อยๆ ทุกระยะของการเปลี่ยนแปลงมุมเอียงลาดของหลังคาจนถึงช่อแปบนสุดที่รอง

รับตุ๊กตาตัวสุดท้ายที่ทำหน้าที่คล้ายคั้งเพื่อรับอกไก่ เมื่อพาดข้อและแปแล้วจึง ปลูกไม้กลอนขนาดประมาณ 3 x 8 เซนติเมตร วางห่างกันประมาณ 3-4 เซนติเมตร (บางแห่งจะปลูกชนิดเว้นท่อน และบางครั้งก็พบว่าการปลูกไม้กลอนจะไม่ กำหนดระยะที่แน่นอน) เพื่อรองรับกระเบื้องหน้าวัวที่ปลูกเป็นชั้นแรกแล้วราดทับด้วยปูน จากนั้นจึงวางกระเบื้องมุงหงายสลับคว่ำ ระหว่างรอยต่อของกระเบื้องมุงจะสอดปูนยาแนวเพื่อกันรั่วซึม

โครงสร้างชนิดยกข้อแปมี 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 ชนิดมีอกไก่ จะวางข้อและตุ๊กตาสลับกันไปจนถึงตุ๊กตาที่รับข้อตัวบนสุดแล้วจึงวางตุ๊กตาลงบนข้อเพื่อทำหน้าที่เป็นคั้งรับอกไก่ (ดูภาพประกอบที่ 50 หน้า 224)

ลักษณะที่ 2 ชนิดไม่มีอกไก่ เมื่อวางตุ๊กตาคู่สุดท้ายบนข้อตัวบนสุดแล้ว ไม่ต้องมีตุ๊กตาตัวที่ทำหน้าที่เสาคั้งรับอกไก่อีก แต่จะใช้ไม้กลอนค้ำคั้งวางพาดกับแปคู่บนสุดแทนอกไก่ (ดูภาพประกอบที่ 51 หน้า 224)

2.1.4.2 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดอกไก่

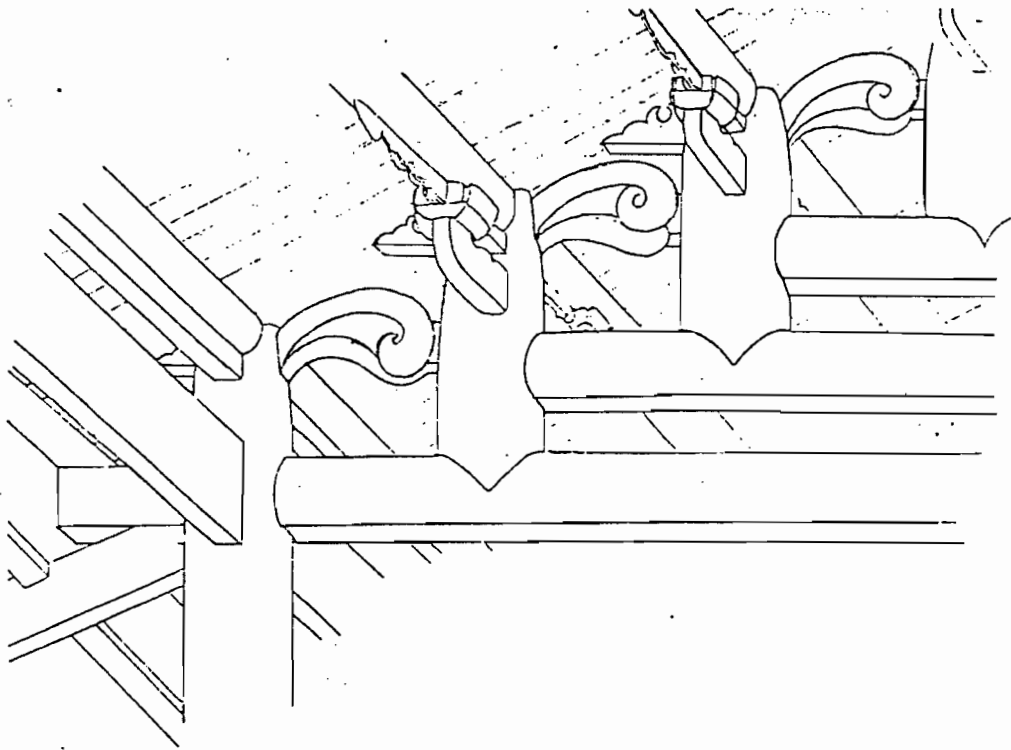
เป็นโครงสร้างหลังคาที่นิยมทำกันโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะเป็นโครงสร้างที่ง่าย บริสุทธิ์และตรงไปตรงมา ส่วนใหญ่จะเป็นโครงสร้างของหลังคาบ้านพักอาศัย ชนิดห้องแถวและอาคารศาลเจ้าขนาดเล็ก เช่น ศาลเจ้าปูนเก่าแก่ง ศาลเจ้าไป๋อันเตียน เป็นต้น เทคนิควิธีการก่อสร้าง จะใช้วิธีก่ออิฐเป็นจั่วขึ้นตามรูปที่ต้องการแล้วใช้ไม้ทั้งต้นแต่งกลมขนาดประมาณ 12-16 เซนติเมตร วางพาดเป็นแปไว้กับผนังจั่วทั้งสองด้านรวมทั้งอกไก่ที่วางไว้บนยอดจั่วด้วยโดยฝังลงไว้ให้ส่วนสูงของแปทุกต้น และอกไก่เสมอสวนโค้งบนของจั่ว จากนั้นจึงวางกลอนเพื่อรองรับกระเบื้องปูแล้วราดปูนก่อนวางกระเบื้องมุง โครงสร้างชนิดสอดอกไถ่มี 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 แบบมีจันทันและคั้งใช้ในกรณีที่อาคารมีส่วนกว้างมาก และไม่มีผนังชอยแบ่งห้อง จะใช้วิธีฝังข้อพาดไว้กับผนังด้านหน้าและผนังด้านหลัง จากนั้น จึงวางคั้งขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20-25 เซนติเมตร เพื่อรับอกไก่ บากร่องสอดจันทันเพื่อรับแป ปลายอีกด้านหนึ่งของจันทันจะฝังไว้กับผนังทั้งสองด้านเช่นเดียวกับข้อ (ดูภาพประกอบที่ 52 หน้า 226)

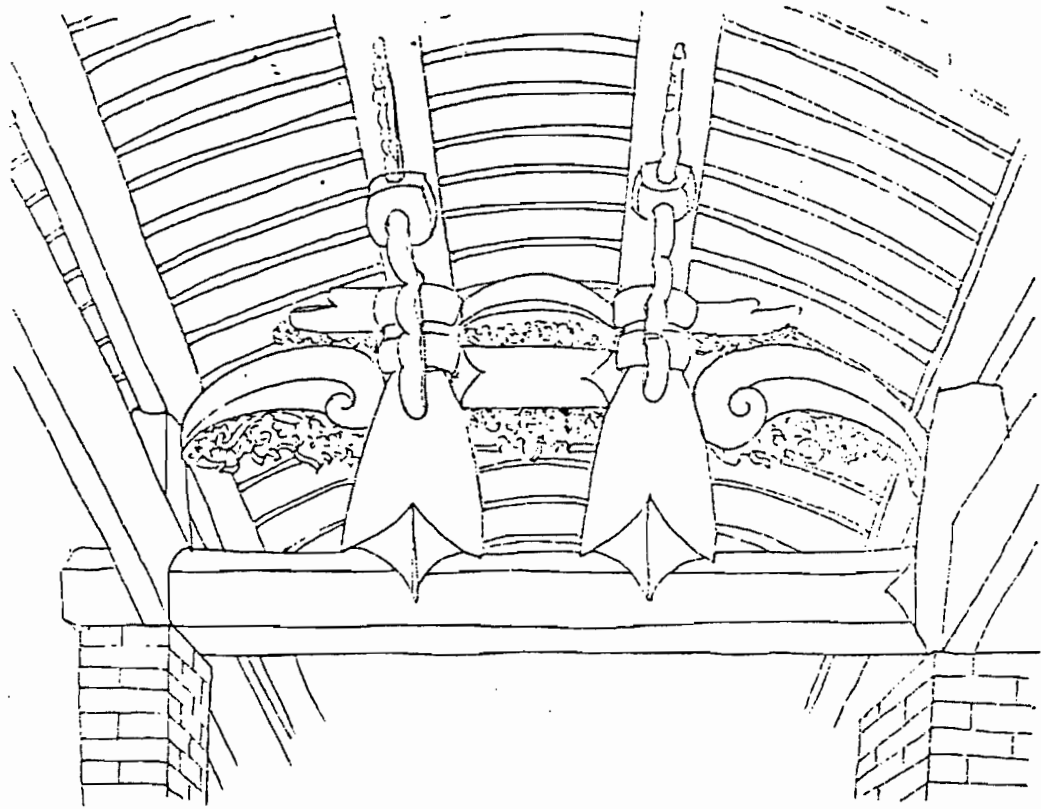
ลักษณะที่ 2 แบบไม่มีจันทันและตั้งใช้ในกรณีอาคารแคบและไม่มีการแบ่งห้อง โดยให้ไม้แป้นทุกตัวและอกไก่ฝังไว้กับผนังด้านสกัดทั้งสองด้านโดยตรง (ดูภาพประกอบที่ 53 หน้า 227)

เนื่องจากหลังคาอาคารสถาปัตยกรรมจีนจะประกอบด้วยวัสดุที่เป็นกระเบื้อง อิฐ และปูนซีเมนต์ที่วางซ้อนกันหนาจึงทำให้หลังคามีน้ำหนักมาก ไม้ที่ใช้ประกอบโครงสร้างหลังคาจึงมีขนาดค่อนข้างใหญ่ ผนังอาคารต้องรับน้ำหนักมากจึงต้องมีความหนาและแข็งแรงมากด้วย ข้อดีของหลังคาแบบนี้ก็คือเป็นฉนวนกันความร้อนได้ดี จึงทำให้อากาศภายในอาคารไม่ร้อนอบอ้าว ประกอบกับอาคารสถาปัตยกรรมจีนไม่นิยมตีฝ้าเพดานหลังคาปกปิดโครงสร้างไม้ เหตุผลหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ กล่าวคือ บริเวณอกไก่หรือแป้นบนสุดจะต้องมีการติดผ้ายันต์ เครื่องหมาย ยิน หยาง หรือไป๋ยก้วย ไว้เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาใกล้ร่างกายในบ้านได้ การไม่ตีฝ้าเพดานจึงเป็นจุดประสงค์หนึ่งที่จะให้ผ้ายันต์ที่ติดไว้นั้นปรากฏแก่สายตาผู้อยู่อาศัยในอาคารหลังนั้นได้อย่างชัดเจน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการปล่อยให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในผ้ายันต์นั้นสามารถแผ่อำนาจคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายแก่บ้านและผู้อยู่อาศัยได้อย่างเต็มที่ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือโครงสร้างหลังคาของอาคารสถาปัตยกรรมจีนจะมีส่วนประกอบที่เป็นไม้ที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามอยู่หลายรายการ ทั้งโดยวิธีการแกะสลัก หรือเขียนสี โครงสร้างหลังคาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกถึงฝีมือเชิงช่างที่ต้องให้ปรากฏแก่สายตาจากการปล่อยให้โครงสร้างหลังคาเปิดโล่งตาม เหตุผลดังกล่าวก็ส่งผลต่อการช่วยระบายอากาศภายในอาคารได้ส่วนหนึ่งแม้ว่าจะไม่มีช่องระบายอากาศบนผนังก็ตาม

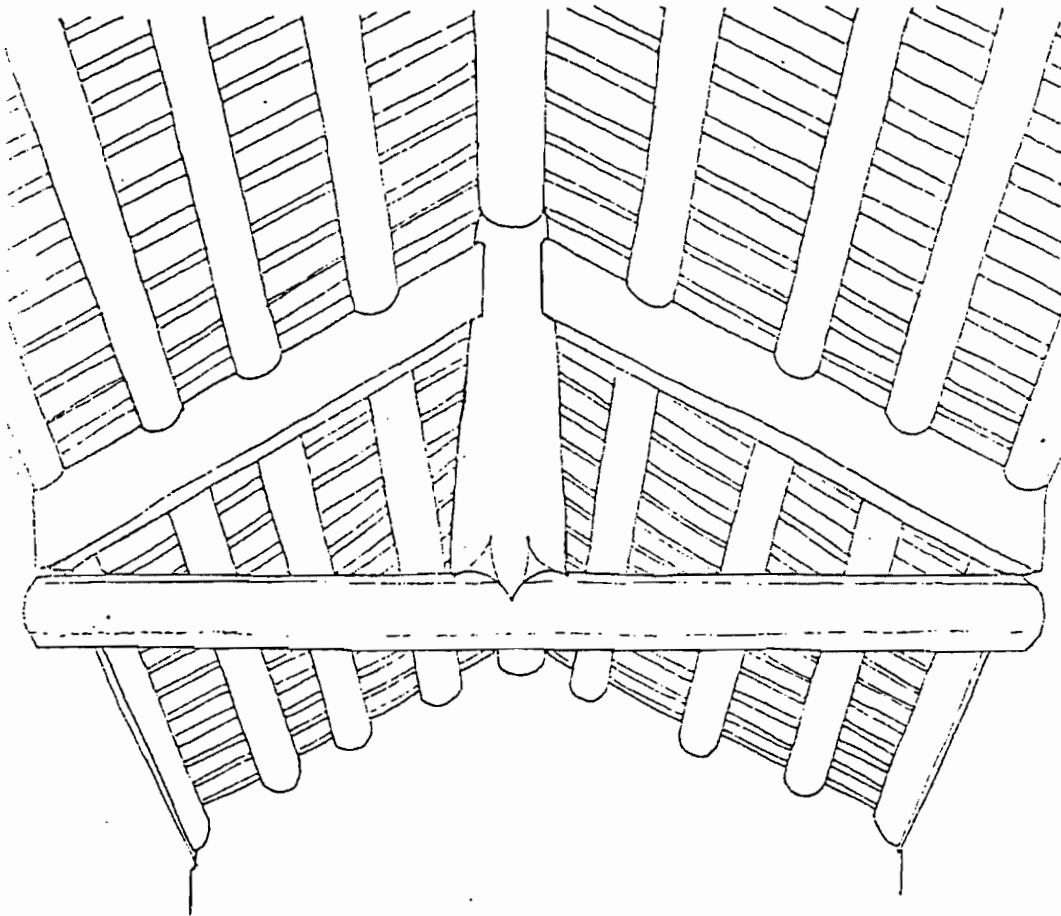
2.2 โครงสร้าง การใช้วัสดุและเทคนิควิธีของการก่อสร้าง
สุสานสดานซึ่งกล่าวโดย เฉพาะชวงชู้ย เนื่องจากชวงชู้ยเป็นสถาปัตยกรรมแบบปิดที่มุ่งสนองคุณค่าทางด้านจิตใจ และความเชื่อศรัทธามากกว่าคุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย เป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เป็นอนุสรณ์สถาน การ

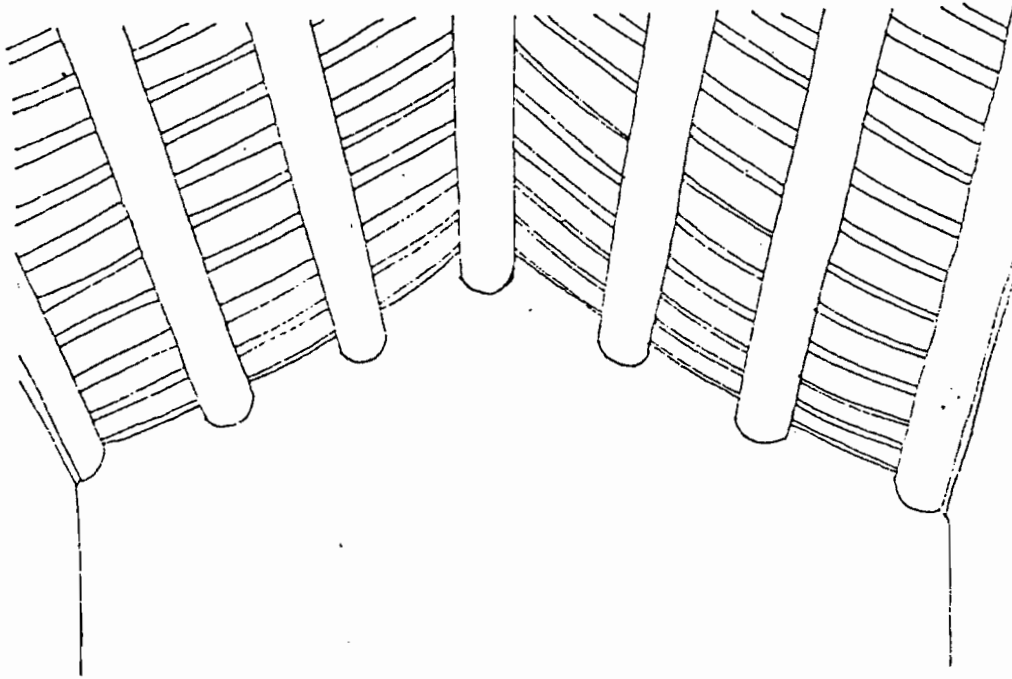
ภาพประกอบ 50 โครงสร้างหลังคาชนิดยกข้อแป

ภาพประกอบ 51 โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป แบบไม่มีอกไก่

ภาพประกอบ 52 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดดอกไม้ แบบมีจันทันและตั้ง

ภาพประกอบ 53 โครงสร้างหลังคาชนิดสอดอกไก่ แบบไม่มีจับหันและตั้ง

ก่อสร้างจึงมุ่งเน้นความงามและการแสดงออกถึงความเคารพ โครงสร้างของช่วงชั้วจึงได้รับการตกแต่งให้เกิดความสวยงามและสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อถือศรัทธาปรากฏอยู่บนโครงสร้างนั้นด้วย

2.2.1 โครงสร้างที่เป็นเสา เป็นโครงสร้างหลักที่ปรากฏอยู่ในการก่อสร้างช่วงชั้วขนาดใหญ่และขนาดใหญ่มาก จะประกอบด้วยเสา 2 ลักษณะคือ

2.2.1.1 เสาเหลี่ยม หัวเสาเป็นดอกบัวตูมหรือบัวลูกแก้ว นิยมใช้หินแกรนิตเป็นวัสดุเป็นเสาคู่หน้าของผนังป้ายด้านหน้าและด้านข้าง

2.2.1.2 เสากลม หัวเสากันหอย นิยมหล่อด้วยคอนกรีต หรือปูนปั้นเป็นเสาคู่ในสุดที่เชื่อมต่อกับผนังโค้งที่โอบรอบป้ายจารึก

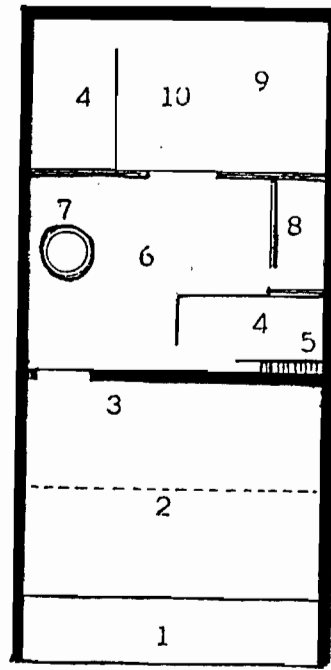
การก่อสร้าง จะเทฐานรากเพื่อรองรับเสาโดยฝังเสาลงในดินแล้วจึงก่อผนังต่าง ๆ เชื่อมกับเสาทั้งหมดตามรูปแบบที่กำหนด

2.2.2 ผนัง นิยมใช้วัสดุหลัก 3 ชนิดคือ ก่ออิฐฉาบปูนหล่อคอนกรีต และหินแกรนิต เทคนิคการก่อสร้างจะใช้เทคนิควิธีสมัยใหม่ เช่น การใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก การใช้หินขัด ตลอดจนการใช้เครื่องมือก่อสร้างที่ทันสมัย แต่จะกำหนดอิทธิพลประกอบและรายละเอียดยังคงเป็นคตินิยมแบบดั้งเดิม

3. ประโยชน์ใช้สอยและการใช้พื้นที่

3.1 อาคารที่พักอาศัย การวางผังของอาคาร เป็นลักษณะของอาคารที่ปิดล้อมบริเวณที่โล่งทั้งอาคารชนิด 2 ชั้น และชั้นเดียว การใช้พื้นที่ในอาคารจะแตกต่างกันออกไปตามฐานะทางเศรษฐกิจ และอาชีพของเจ้าของบ้าน แต่โดยทั่วไปแล้วการแบ่งพื้นที่ใช้สอยในบ้านของชาวจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน การแบ่งส่วนของอาคารจะเป็นไปอย่างง่ายไม่ซับซ้อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1.1 บ้านชั้นเดียว

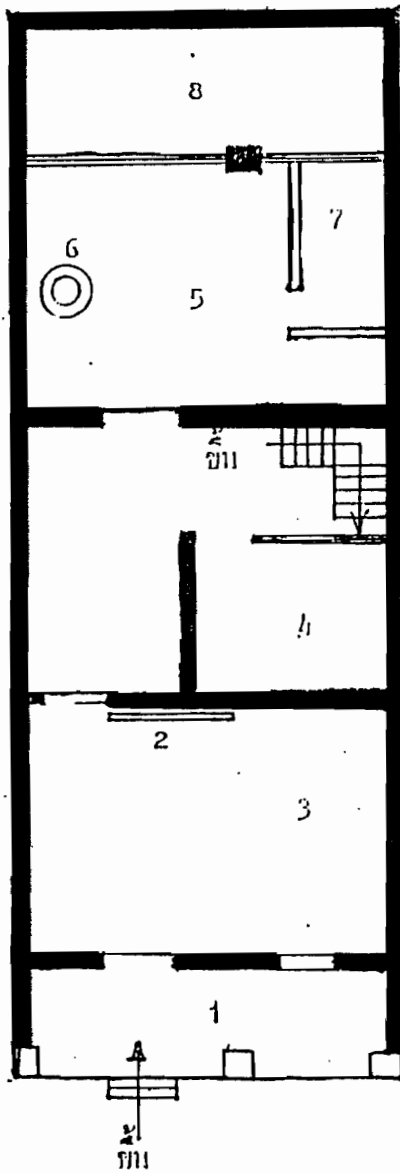
1. เจริญ
2. ห้องเอนกประสงค์
3. โต๊ะบูชาบรรพบุรุษ
4. นอน
5. บันไดขึ้นเล่าเต็ง
(ยกพื้นชั้นลอย)
6. ลานโล่ง
7. บ่อน้ำ
8. ห้องน้ำ-ส้วม
9. ครีว
10. ที่รับประทานอาหาร

ภาพประกอบ 54 ผังพื้นที่ภายในของอาคารชั้นเดียว

ในกรณีที่เจ้าของบ้านหรือผู้อยู่อาศัยประกอบธุรกิจค้าขายก็จะใช้พื้นที่บริเวณห้องเอนกประสงค์ทั้งหมดเป็นที่วางสินค้า สำหรับห้องนอนนั้นนอกจากจะใช้พื้นที่ตรงบริเวณหมายเลข 4 แล้วชาวจีนยังนิยมทำยกพื้นเป็นชั้นลอยเดี่ยว ๆ ที่เรียกว่าเล่าเต็งไว้ตรงอาคารส่วนหน้าด้วยโดยจะใช้วิธีฝังคอกับผนังทั้งสองด้านแล้วจึงปูพื้น ไม้กระดานใช้ไม้คร่าวยึดกับโครงหลังคา ตีฝ้าขึ้นเพียงครึ่งเดียว แต่ส่วนใหญ่จะใช้เป็นที่เก็บของมากกว่าเป็นห้องนอน สำหรับบันไดที่พาดขึ้นเล่าเต็ง จะเป็นบันไดไม้ที่ทำขึ้นอย่างง่ายอาจจะอยู่ตรงตำแหน่งหมายเลข 5 หรืออาจเจาะพื้นเล่าเต็งแล้วพาดบันไดริมผนังด้านใดด้านหนึ่ง ในบริเวณห้องเอนกประสงค์ก็ได้

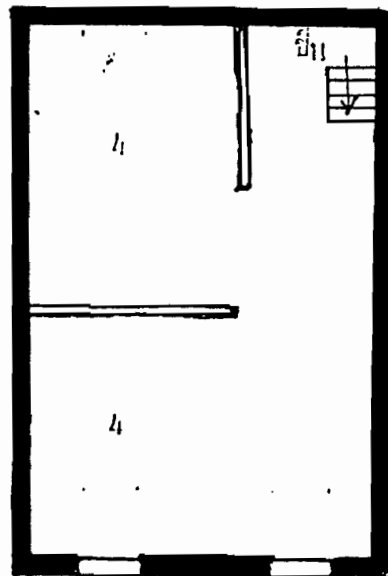
3.1.2 บ้าน 2 ชั้น

3.1.2.1 บ้าน 2 ชั้นที่เรือนหลังหน้า

ผังชั้นล่าง

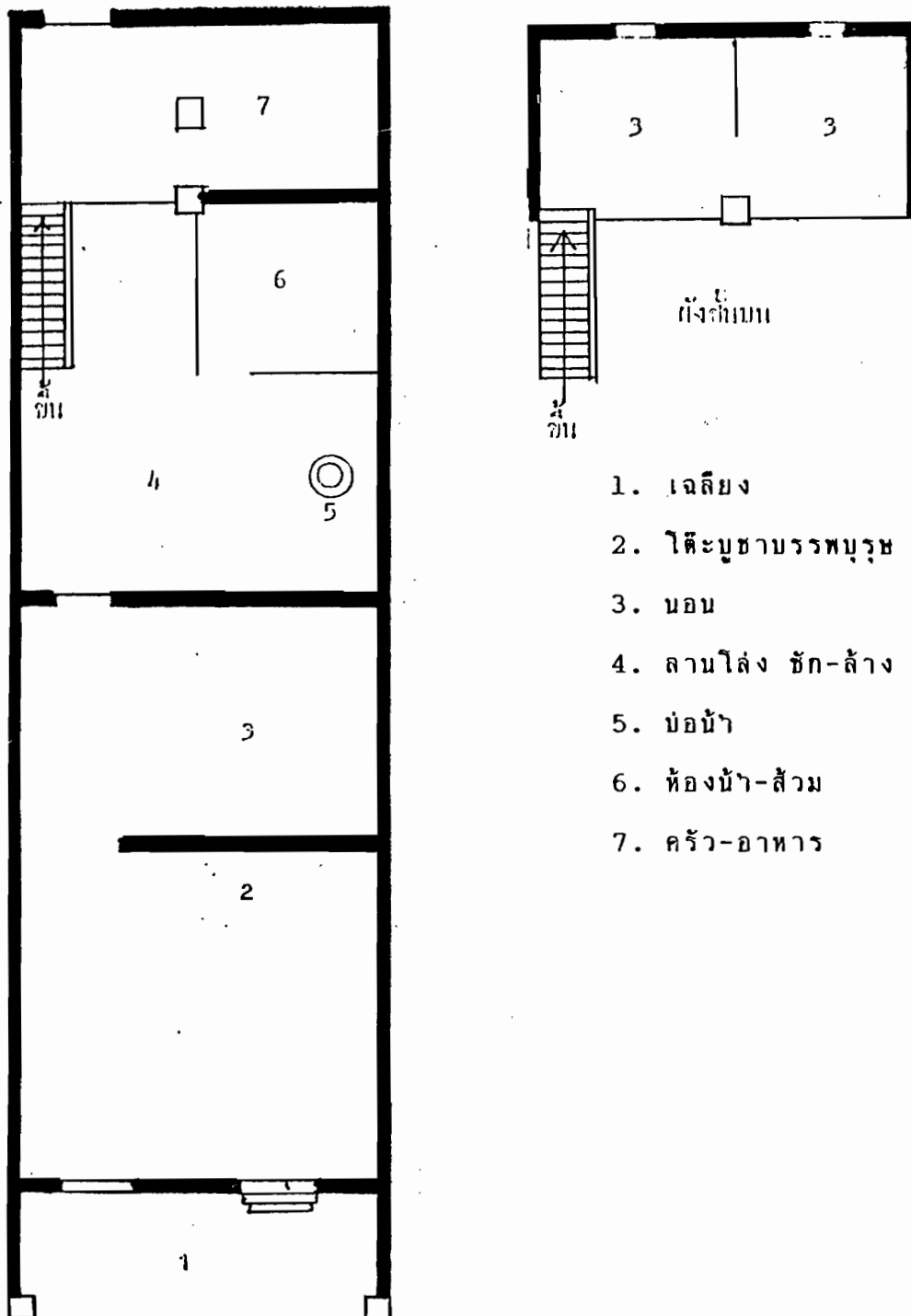
- 1. เกลียงด้านหน้า
- 2. โต๊ะบุชานรรพบุรุษ
- 3. ห้องเอนกประสงค์
- 4. นอน
- 5. ลานโล่ง
- 6. ป่อน้ำ
- 7. ห้องน้ำ-ส้วม
- 8. ครัว อาหาร

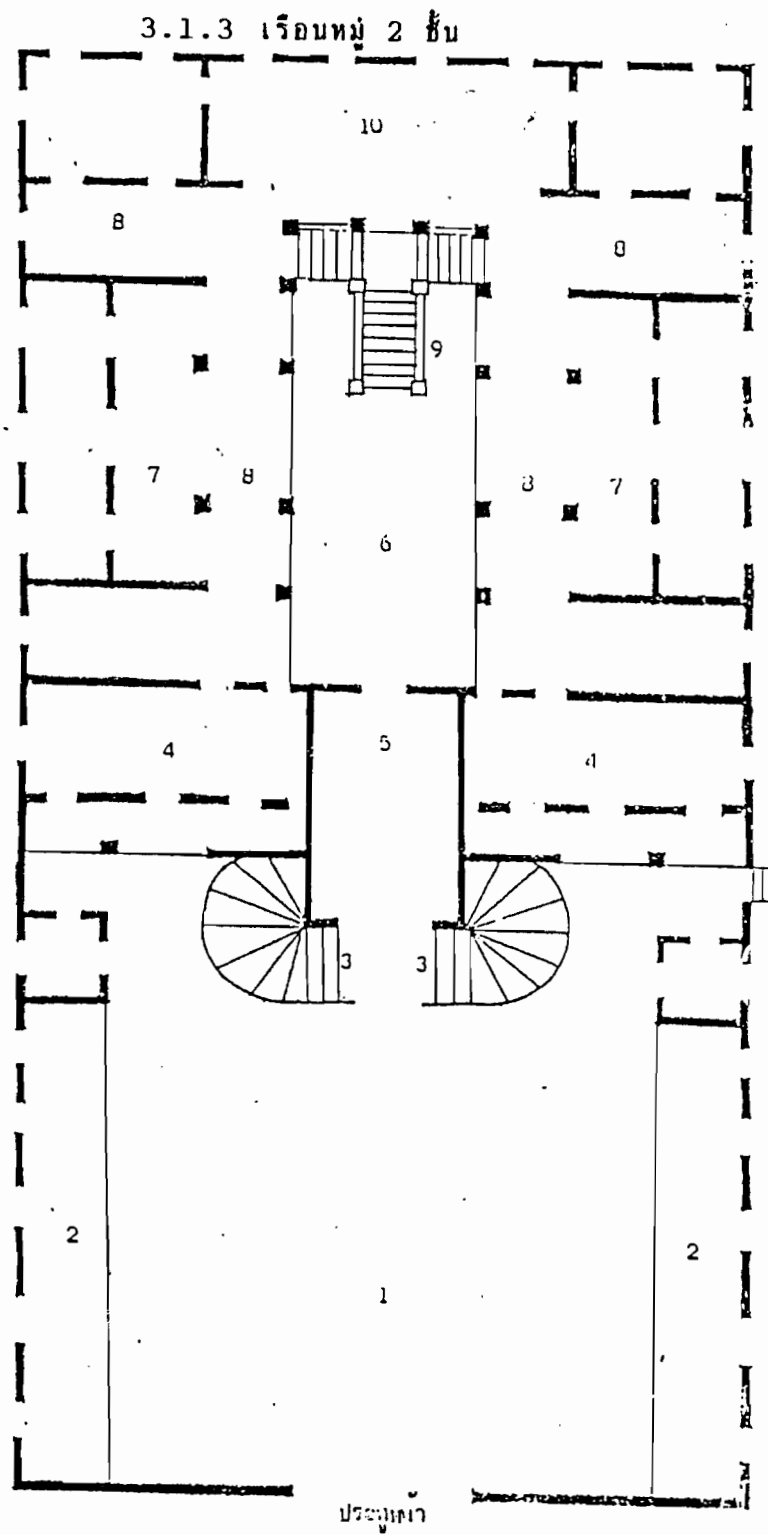
ผังชั้นบน

ภาพประกอบ 55 ผังพื้นที่ภายในอาคาร 2 ชั้นที่เรือนหลังหน้า

3.1.2.2 บ้าน 2 ชั้นที่เรือนหลังใน

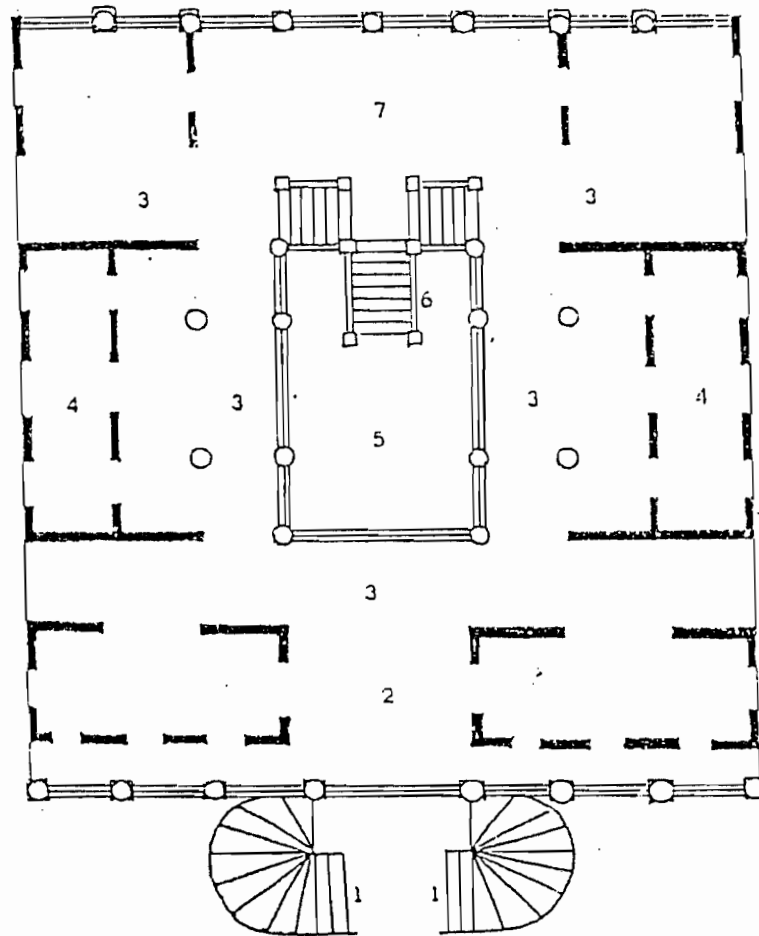

ภาพประกอบ 56 มังคุดที่ภายในอาคาร 2 ชั้น ที่เรือนหลังใน

ภาพประกอบ 57 ผังพื้นที่ภายในชั้นล่าง เรือนหมู่ 2 ชั้น

พื้นชั้นบน

ภาพประกอบ 58 ผังพื้นที่ภายในชั้นบนเรือนหมู่ 2 ชั้น

ความหมายประกอบภาพ แผนผังอาคารเรือนหมู่ 2 ชั้น

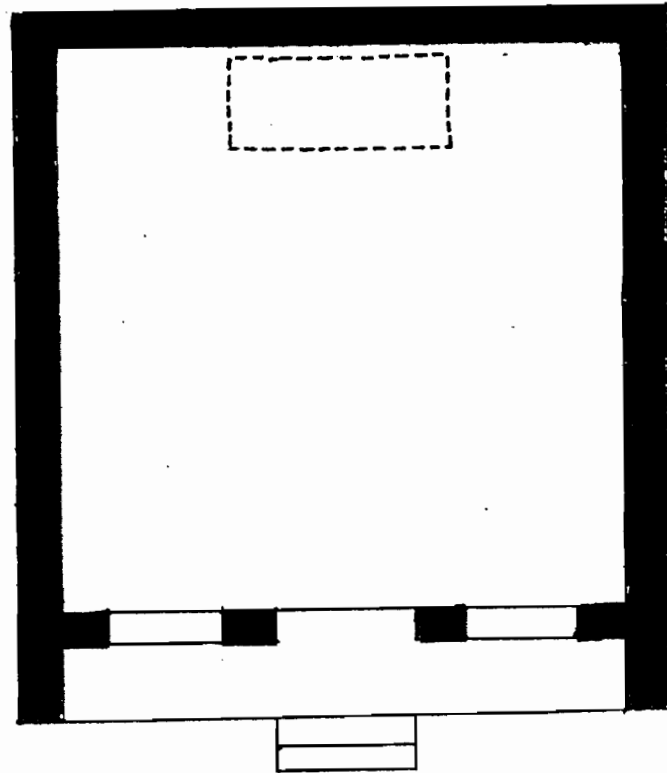
ผังชั้นล่าง

1. สนามหญ้า
2. เรือนโปร่ง
3. บันไดโค้ง
4. เรือนขวางด้านสกัดหลังหน้า
5. ประตูเข้าสู่ลานโล่งภายใน
6. ลานโล่ง
7. เรือนโถง
8. ระเบียง
9. บันไดขึ้นชั้นบนรอกภายในวงล้อม
10. เรือนขวางด้านสกัดหลังใน

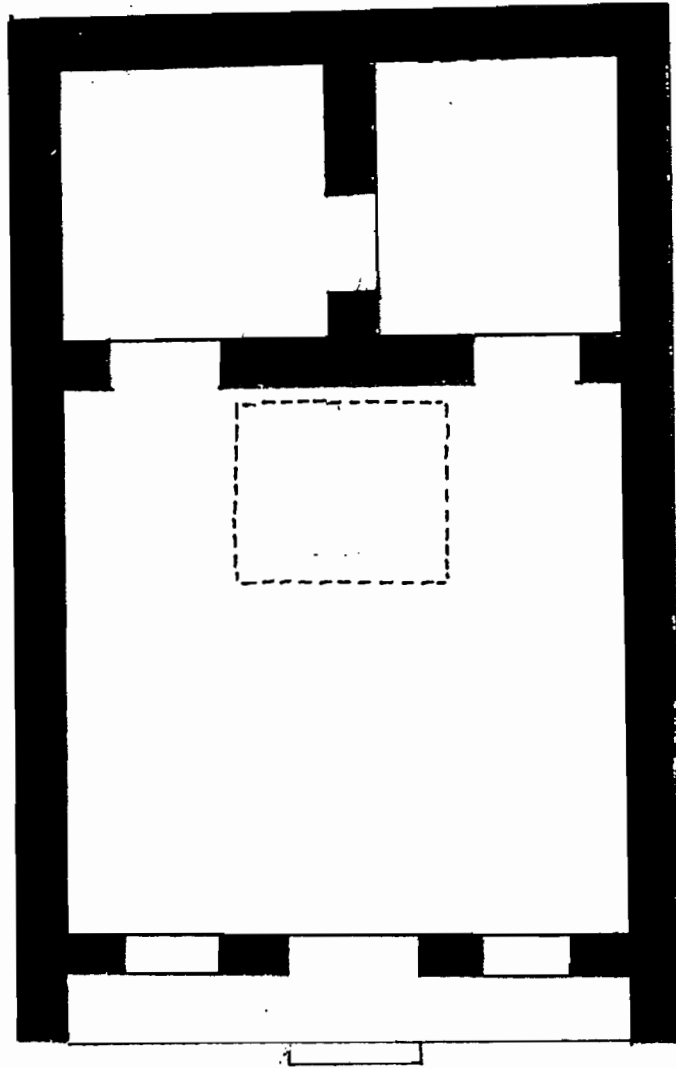
ผังชั้นบน

1. บันไดโค้ง
2. เรือนขวางด้านสกัดหลังหน้า
3. ระเบียง
4. เรือนโถง
5. ลานโล่ง
6. บันไดภายในวงล้อมจากชั้นล่าง
7. เรือนขวางด้านสกัดหลังใน

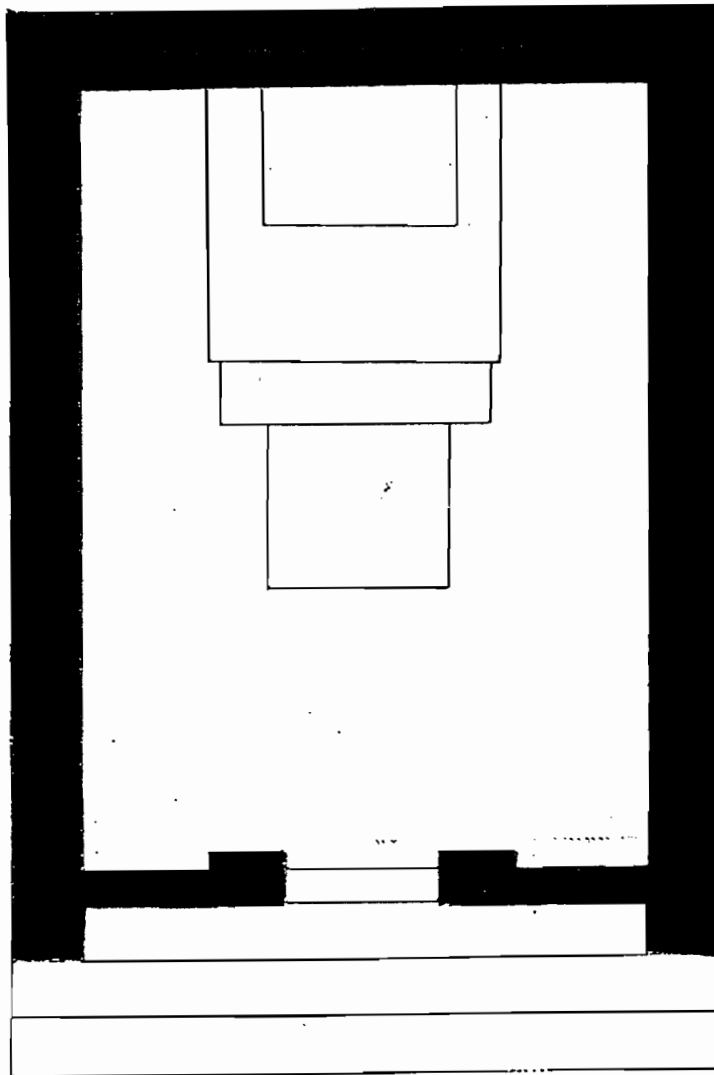
3.2 อาคารศาลเจ้า

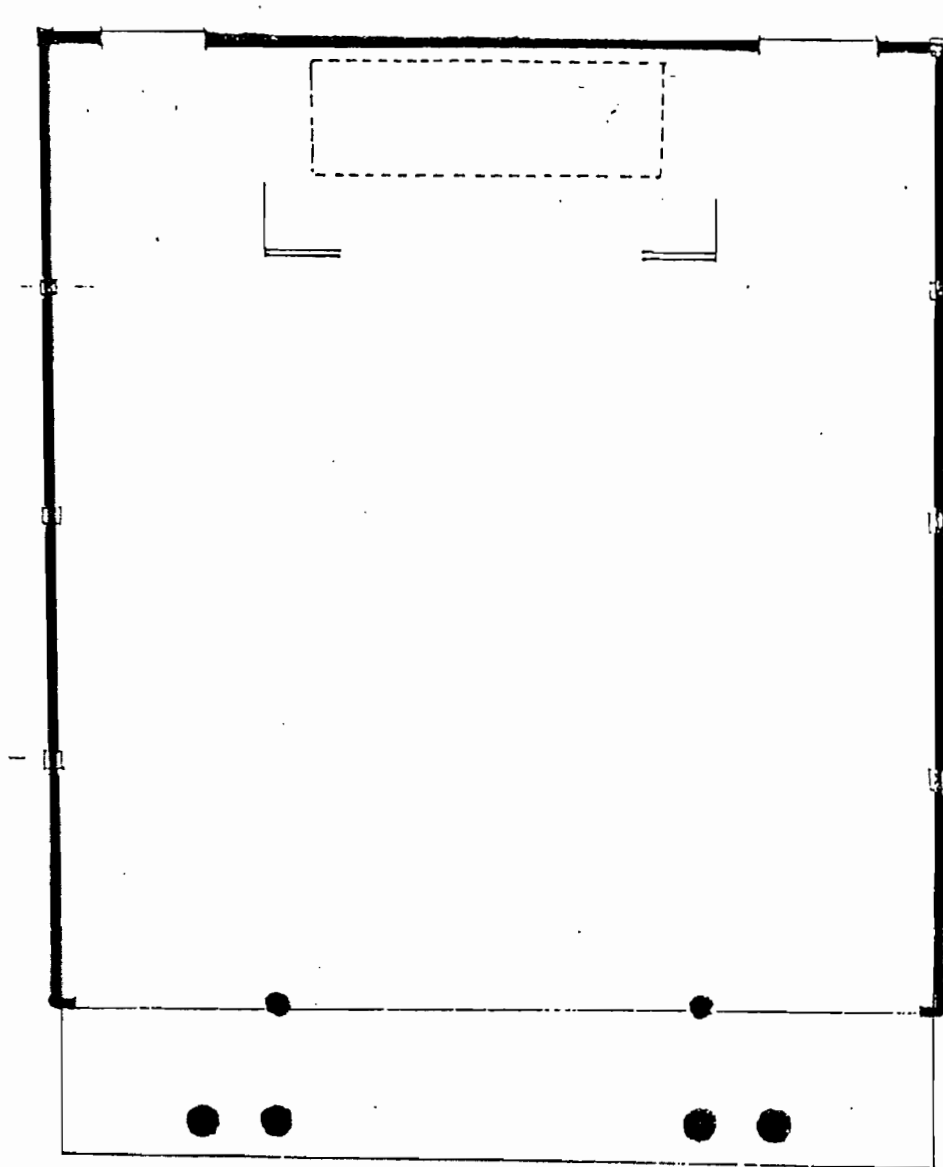
ศาลเจ้าปูนเต้าก้ง ถนนหนองจิก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นศาลเจ้าขนาดเล็ก พื้นที่ภายในทั้งหมดเป็นที่ว่างสำหรับประกอบพิธีกรรม โดยใช้พื้นที่บริเวณผนังด้านในสุดเป็นที่วางแท่นประดิษฐานเทพเจ้า 1 แท่น ผนังทั้งสามด้านปิดทึบ ผนังด้านหน้าเจาะช่องประตู 1 ช่องตรงกลาง ขนาบด้วยช่องหน้าต่าง ภายในประดิษฐานเทพเจ้าปูนเต้าก้งเป็นประธาน

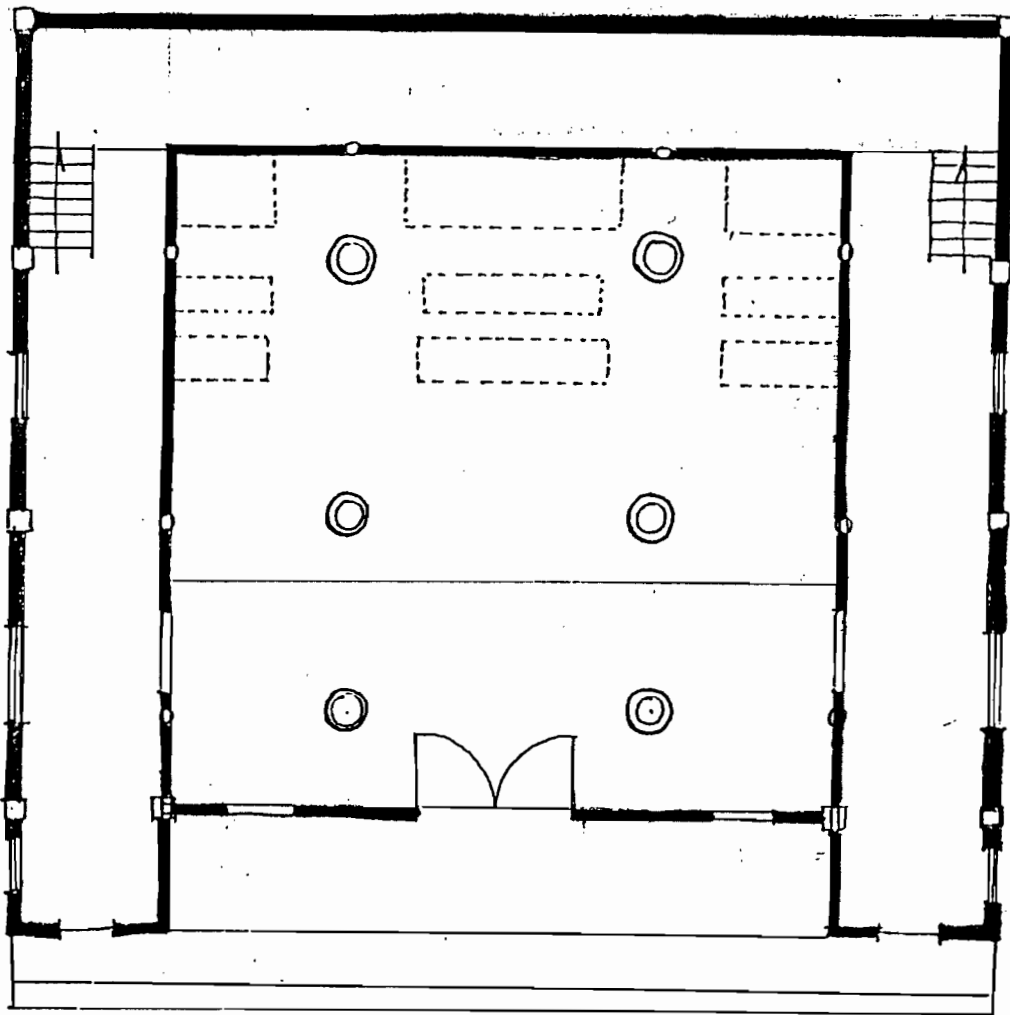
ศาลเจ้าไต้ฮงเอียน เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กเช่นเดียวกับศาลเจ้า
 ปุนไถ่ก้งถนนหนองจิก ลักษณะการก่อสร้างก็มีความคล้ายคลึงกัน ส่วนแตกต่าง
 ที่สำคัญคือศาลเจ้าไต้ฮงเอียนมีส่วนของอาคารด้านหลังต่อเติมออกไปเป็นที่พัก
 อาศัยของผู้ดูแลศาลเจ้า ภายในศาลประดิษฐานเทพเจ้าไต้ฮงเอียงอึ้ง
 เป็นประธาน แวดล้อมด้วยเทพอื่น ๆ และสัญลักษณ์ สิ่งมงคลต่าง ๆ

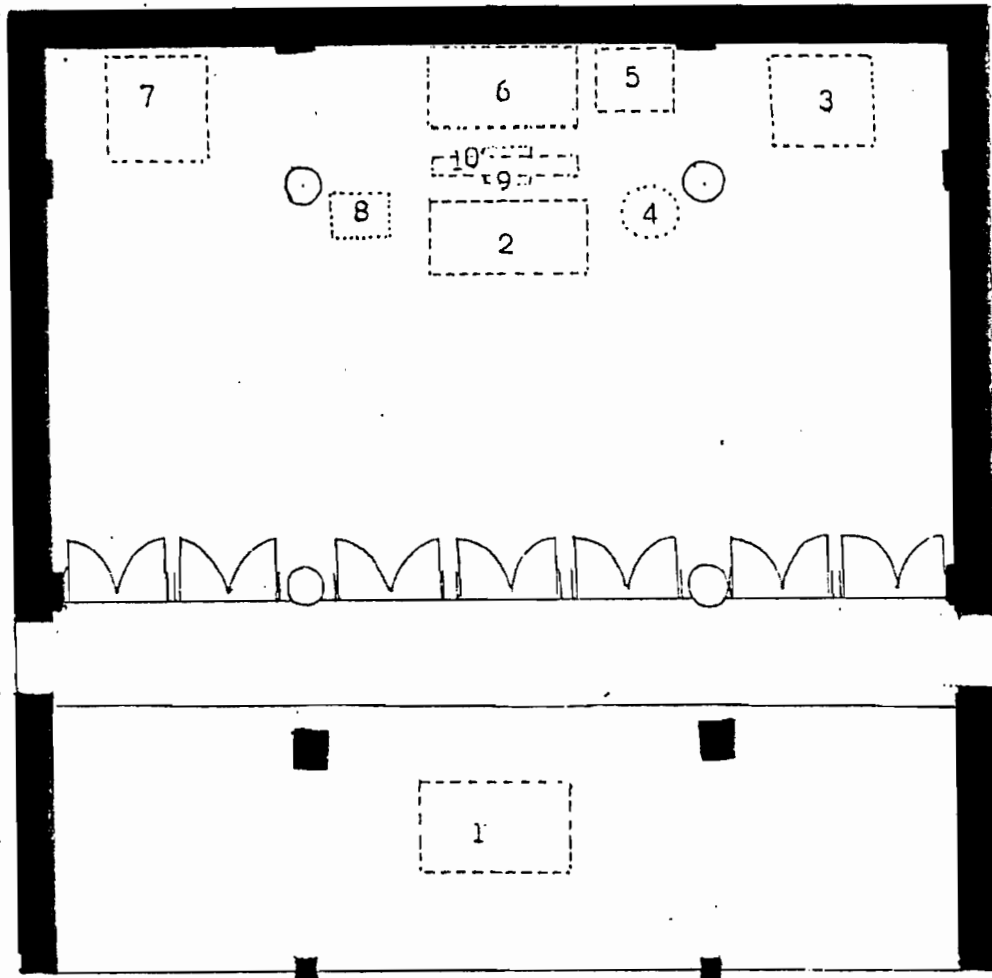
ศาลเจ้าปูนเต้าก้ง สำโรง เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กคูหาเดียว
 ก่อสร้างตามแบบแผนสถาปัตยกรรมจีนโบราณ ใช้ระบบผนังรับน้ำหนักโครงสร้าง
 สร้าง (ผนังก่อด้วยหินภูเขาและอิฐ) ปัจจุบัน(พ.ศ.2534)ได้รับการบูรณะ
 ขึ้นใหม่บนโครงสร้างเดิม มีการตกแต่งประดับลวดลายปูนปั้นเป็นมังกรชิง
 ไช้มุทไฟบนสันหลังคา ก่อแท่นบูชาเจ้าที่ สร้างซุ้มประตู และทาสีตกแต่งใหม่
 ทั้งหมด ภายในประดิษฐานรูปเคารพเทพปูนเต้าก้ง

ศาลเจ้าตั้งเชิงอ้อม เป็นศาลเจ้าคหฬาคเดียวขนาดใหญ่ ใช้โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ภายในเป็นโถงกว้าง ด้านหน้าศาลเป็นลานโล่งสำหรับประกอบพิธีและงานเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ ด้านหลังศาลเจ้าที่ก่อสร้างเป็นหน่วยเดียวกันกับตัวศาล เป็นอาคารสำหรับพักอาศัยของผู้ดูแลศาล โดยมีเทพเจ้าตั้งเชิงอ้อม หรือเจ้าย้อว เป็นองค์ประธาน

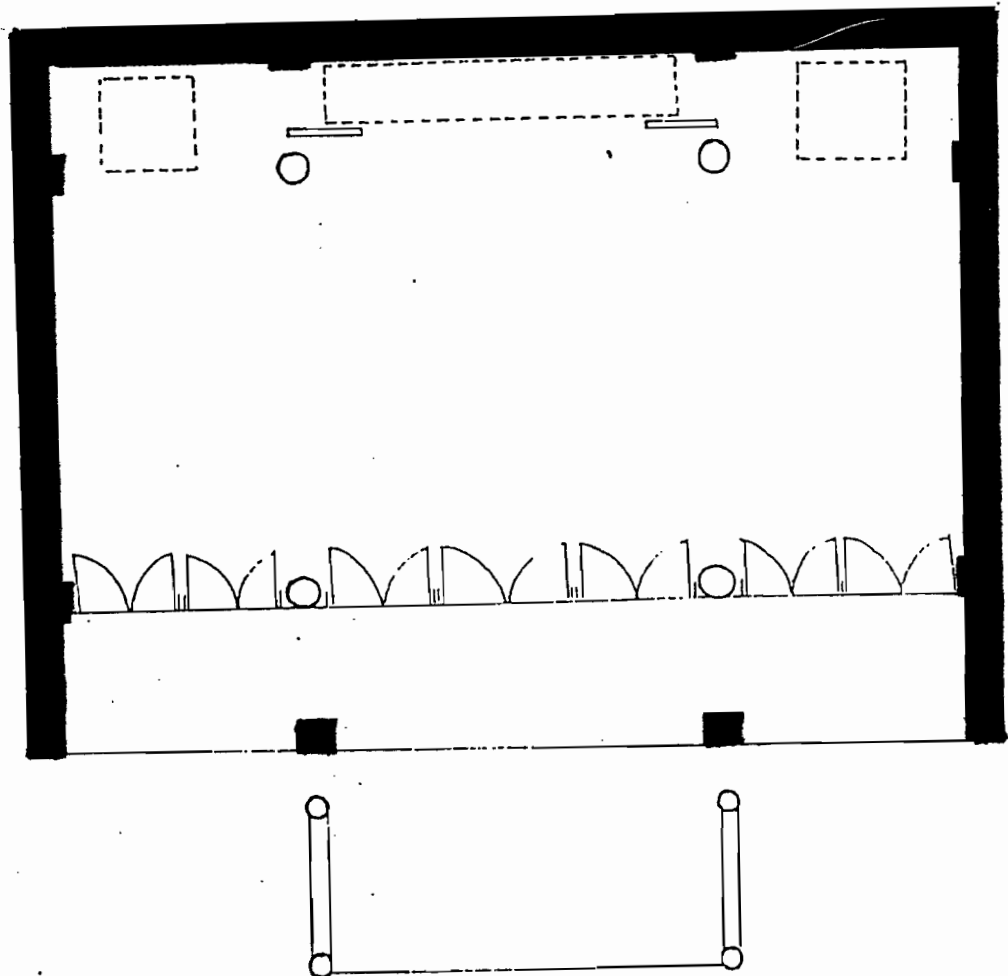
ศาลเจ้าแม่ทับทิม เป็นศาลเจ้าที่ก่อสร้างโดยเทคนิควิธีสมัยใหม่ ใช้วัสดุและโครงสร้างแบบใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการตกแต่งรายละเอียดต่าง ๆ จะยังคงคตินิยมแบบดั้งเดิมเอาไว้ โครงสร้างทั้งหมดเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ภายในก่ออิฐถือปูนเป็นคูหาประดิษฐานรูปเคารพ 3 คูหา โดยมีเจ้าแม่ทับทิม เป็นองค์ประธาน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือศาลพระหลักเมือง เป็นศาลเจ้าขนาด 3 คูหา ก่อสร้างขึ้นตามแบบแผนของสถาปัตยกรรมจีนโบราณ โครงสร้างหลังคาใช้ไม้ซุงทั้งต้นแต่งกลม พื้นที่ภายในนอกจากจะเป็นที่ตั้งของเสาหลักเมืองสงขลาแล้ว ยังประดิษฐานรูปเคารพของชาวไทย และชาวไทยเชื้อสายจีนอีกหลายองค์ (รายละเอียดหน้า 241)

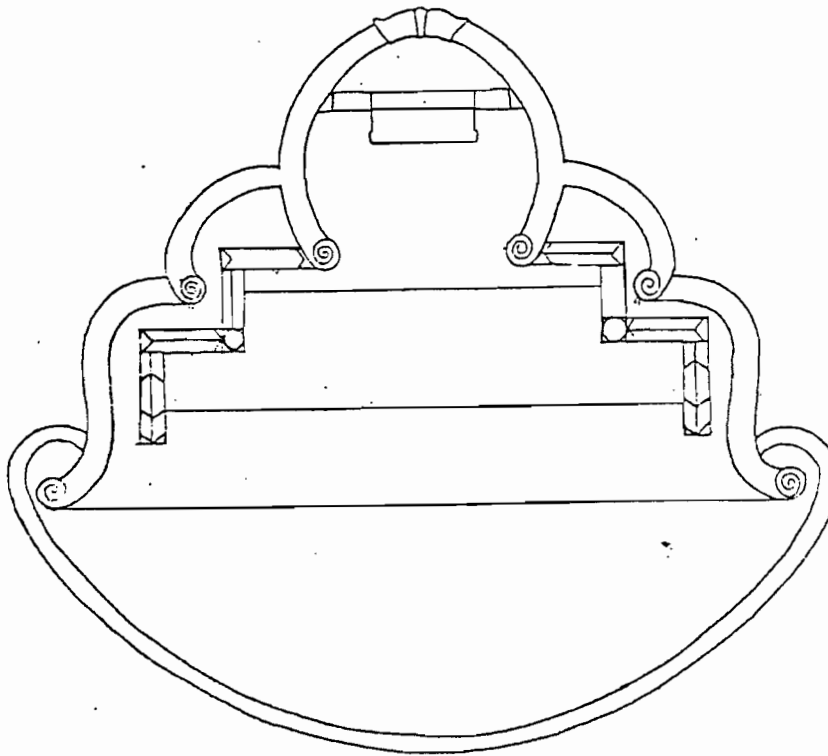
ความหมายประกอบภาพ

1. แทนบูชาเจ้าที่ และ เทวดา ฟ้าดิน
2. เสาหลักเมือง
3. แทนประทับเจ้าแม่ทับทิม
4. บริเวณประดิษฐานพระเลื้อเมือง (พระพุทธรูปหินยาน ประทับยืน)
5. พระอายุยืน (สัญลักษณ์แห่งเทพชีว)
6. แทนประทับเจ้าพ่อหลักเมือง
7. แทนประทับพระครุฑมอ
8. เจ้าพ่อทะเล
9. เจ้าพ่อเสือ
10. แทนวางของบูชาและ เครื่อง เช่น ไข่เจ้าพ่อหลักเมือง

ศาลเจ้าสำเล้งเตียน เป็นศาลเจ้าที่ก่อสร้างขึ้นระยะใกล้เคียงกัน
กับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ช่างก่อสร้างได้ถ่ายแบบมาจากศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
เกือบทุกอย่าง โครงสร้างภายในจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เทพเจ้าที่ประดิษฐาน
เป็นองค์ประธานภายในศาล ได้แก่ เทพเจ้ากวนอู

3.3 ขวางชั้ว

ภาพประกอบ 59 แสดงผังพื้นขวางชั้ว

การใช้พื้นที่บริเวณขวางชั้ว พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีคือพื้นที่ด้านหน้าของป้ายจารึก ทั้งบริเวณที่เป็นพื้นทุกระดับ รวมทั้งพื้นที่ที่สมมติให้เป็นสระน้ำตามคตินิยม โอกาสที่จะใช้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าว ได้แก่ การประกอบพิธีในเทศกาลเชียงใหม่ เป็นต้น

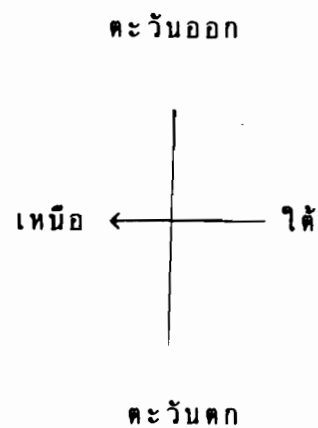
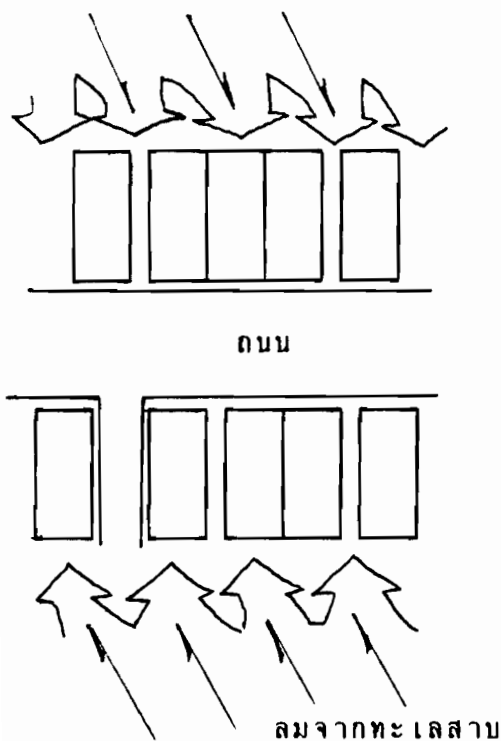
4. การไหลไป - เมาในที่ว่าง

เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของจังหวัดสงขลาอยู่ในคาบสมุทรที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านสลับกันตลอดในรอบปี กล่าวคือลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิกระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดทางด้านมหาสมุทรอินเดียระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ประกอบกับที่ตั้งของตัวเมืองสงขลา ปัจจุบันอยู่ติดชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านคือ ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับทะเลหลวงหรืออ่าวไทย และด้านทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลสาบสงขลา ทำให้สภาพอุณหภูมิอากาศภายในเมืองสงขลาไม่ร้อนอบอ้าว เนื่องจากมีลมทะเลทั้งสองด้านพัดผ่านอยู่ตลอดเวลา

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าการก่อสร้างบ้านเรือนของชุมชนชาวจีนในเมืองสงขลาในระยะแรกของการก่อตั้งชุมชนนั้น กลุ่มชาวจีนอพยพได้นำเอาวัฒนธรรมการก่อสร้างและถ่ายทอดแบบอย่างสถาปัตยกรรมมาจากแผ่นดินบ้านเกิด เมืองนอนของคนที่มีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นมาอย่างค่อนข้างสมบูรณ์แบบ รูปแบบของอาคารจึงมีลักษณะที่บดบัง มีผนังปิดล้อมที่ว่างภายในหมดเกือบทุกด้าน บริเวณผนังมีการเจาะเพียงช่องประตูและหน้าต่างที่เป็นเพียงช่องแสงหรือช่องลมเล็ก ๆ ซึ่งลักษณะดังกล่าว หากนำไปก่อสร้างในแหล่งที่มีภูมิอากาศร้อนอบอ้าวก็จะไม่เหมาะต่อการอยู่อาศัย แต่เนื่องจากสภาพอากาศในเมืองสงขลาได้รับอิทธิพลจากลมทะเลดังกล่าวแล้ว ปัญหาความร้อนอบอ้าวภายในอาคารจึงเกิดขึ้นน้อย ประกอบกับการจัดวางผังของเรือนในชุมชนชาวจีนบริเวณถนนนครนอกและถนนนครในในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา นั้น ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์กันกับสภาพภูมิอากาศเป็นอย่างดี กล่าวคือกลุ่มบ้านพักอาศัยจะก่อสร้างหันด้านหน้าออกสู่ถนนทั้งหมด ซึ่งถนนทั้ง 2 สายดังกล่าวจะตัดผ่านตามแนวทิศเหนือ - ใต้ การวางผังเรือนจึงมีลักษณะ "ตามตะวัน" คือวางผังอาคารเป็นแนวยาวไปตามทิศตะวันออก - ตะวันตกตัดกับแนวถนน ซึ่งแนวของอาคารจะเป็นแนวเดียวกับทิศทางของลมทะเลทั้งสองฝั่งและเป็นทิศทางเดียวกันกับแสงแดดทำให้ผนังด้านข้างของเรือนซึ่งเป็น

ด้านที่มีความกว้างและเรียบ ไม่ได้รับแสงแดดโดยตรง และด้านหน้าด้านหลังของเรือนซึ่งเป็นส่วนที่มีการเจาะช่องว่างของผนังทะลุเป็นแนวเดียวกันกับลานโล่งภายในทำให้อากาศสามารถไหลถ่ายเทผ่านถึงกันได้ (รูปภาพประกอบที่ 59 หน้า 213)

ลมจากทะเลอ่าวไทย

ภาพประกอบ 59 แสดงผังที่ตั้งที่สัมพันธ์กับลักษณะภูมิอากาศ

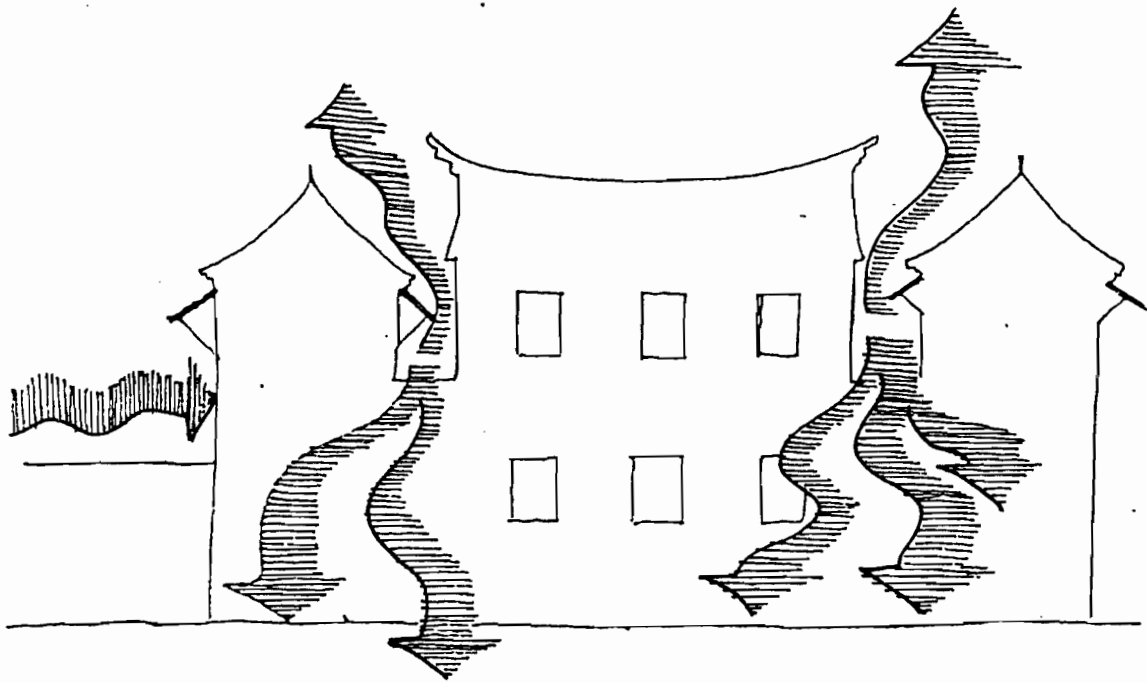
ลักษณะการไหลไปเทมาของอากาศ

เนื่องจากอาคารที่พักอาศัยแบบจีน จะนิยมก่อสร้างให้มีการปิดล้อมที่ว่างภายใน การถ่ายเทของอากาศระหว่างภายในและภายนอกอาคารจึงมีค่อนข้างจำกัด แต่อย่างไรก็ตามจากการที่บ้านเรือนของชาวจีนมีการเว้นระยะระหว่างตัวเรือนส่วนหน้ากับตัวเรือนส่วนหลังทำให้เกิดลานโล่งขึ้นภายในอาคาร ซึ่งจะเป็นส่วนที่ช่วยลดความอบอ้าวของอากาศ และช่วยให้การไหลเวียนของอากาศดีขึ้น

ลักษณะการไหลไปเทมาของอากาศในอาคารสถาปัตยกรรมจีนในเขต
อำเภอเมืองสงขลา มีดังต่อไปนี้

1. เรือนหมู่ 2 ชั้น

ลักษณะการวางผังของเรือนชนิดนี้ จะประกอบด้วยตัวเรือน
หลัก 4 หลัง วางผังต่อกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมปิดล้อมบริเวณที่ว่างตรงกลาง ทำ
ให้การไหลไปเทมาของอากาศถูกปิดล้อม แต่เนื่องจากบริเวณชั้นบนของเรือน
ทุกหลังจะมีการก่อสร้างระเบียงด้านหน้าเชื่อมต่อกันโดยรอบ ทำให้ผนังของ
อาคารชั้นบนไม่เชื่อมต่อกัน เกิดเป็นช่องว่างขึ้นตามความกว้างของระเบียงที่
ยาวตลอดด้านหน้าของเรือน ทำให้เกิดช่องทางอากาศสามารถไหลถ่ายเทได้

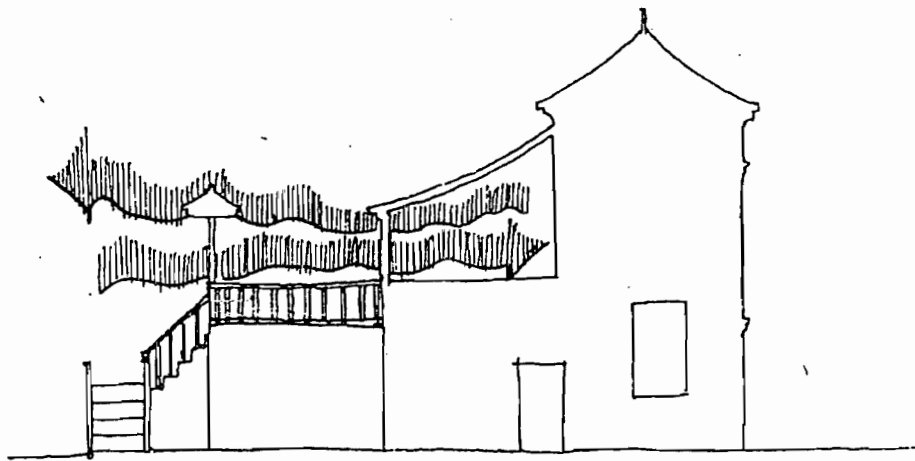

ภาพประกอบ 60 แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศในเรือนหมู่

2 ชั้น

2. เรือนเดี่ยว 2 ชั้น

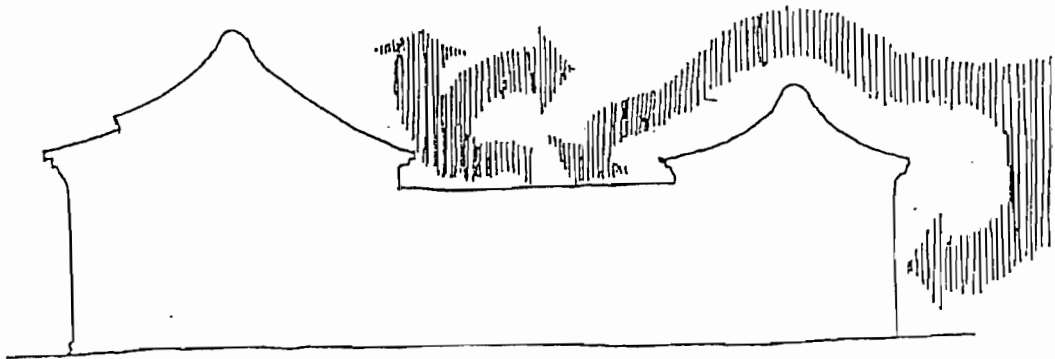
เรือลักษณะนี้จะมีส่วนปิดล้อม 3 ด้าน ด้านหน้าจะเป็นส่วนของประตูเปิด - ปิด ยาวตลอดแนวช่วงเสา ส่วนของเฉลียงอาจไม่มีเฉลียงด้านข้างจึงทำให้มีการไหลไป - เทมาระหว่างอากาศภายในและภายนอกอาคารได้ค่อนข้างดีกว่าอาคารประเภทอื่น

ภาพประกอบ 61 แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศใน
เรือนเดี่ยว 2 ชั้น

3. เรือนแถว

เป็นเรือนชนิดที่มีลานโล่งอยู่ตรงกลางตัวบ้าน โดยมีเรือนด้านหน้าซึ่งมีหลังคากระด้างสูงกว่าหลังคาเรือนส่วนหลัง ลักษณะการถ่ายเทของอากาศจะอาศัยการย้อนกลับเมื่ออากาศไหลมาปะทะกับผนัง หรือหลังหน้านั้นเอง

ภาพประกอบ 62 แสดงการไหลไป - เทมา ของอากาศในเรือนแถว

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

1. ความมุ่งหมายในการค้นคว้า

1.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทัศนียภาพด้านรูปธรรมและความเชื่อที่ปรากฏและเกี่ยวข้องในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนประเภท นิวาสนสถาน ศาสนสถาน และสุสานสถาน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

1.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ ส่วนประกอบ โครงสร้าง หน้าที่ประโยชน์ใช้สอยและการตกแต่งสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว

2. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาเท่านั้น

2.2 ขอบเขตด้านข้อมูล งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทัศนียภาพที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.2.1 สถาปัตยกรรมจีนประเภทนิวาสนสถาน ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อเป็นที่พักอาศัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษานิวาสนสถานชนิดที่พักอาศัยรวมทั้งที่พักอาศัยที่นำไปใช้เพื่อการพาณิชย์และอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน

2.2.2 สถาปัตยกรรมจีนประเภทศาสนสถาน ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเพื่อเป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษาศาสนสถานชนิดศาลเจ้า

2.2.3 สถาปัตยกรรมจีนประเภทสุสานสถาน ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่มุ่งประโยชน์เพื่อการประกอบพิธีศพ การเก็บศพ หรือการฝังศพ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษาสุสานสถานชนิดวงซุ่ม

2.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.3.1 ศึกษาคตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท ในประเด็นคตินิยมด้านรูปธรรมที่ปรากฏในสิ่งก่อสร้าง และคตินิยมด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างดังต่อไปนี้

2.3.1.1 คตินิยมด้านรูปธรรมที่ปรากฏในสิ่งก่อสร้าง

2.3.1.1.1 คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในนิวาสนสถานและศาสนสถาน ตามส่วนต่าง ๆ ดังนี้

หลังคา 2.3.1.1.1.1 ส่วน

หน้าจั่ว 2.3.1.1.1.2 ส่วน

ประตู หน้าต่าง ช่องลม 2.3.1.1.1.3 ส่วน

ผนัง เสา ฐาน พื้น บันได 2.3.1.1.1.4 ส่วน

2.3.1.1.2 คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถาน

ประดับ 2.3.1.1.2.1 ลวดลาย

2.3.1.1.2.2 สัญลักษณ์

2.3.1.1.2.3 คำจารึก

และอักษรประดิษฐ์

2.3.1.2 คตินิยมด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง

- 2.3.1.2.1 คตินิยมด้านความเชื่อ
เกี่ยวกับพื้นที่และทิศทาง
- 2.3.1.2.2 คตินิยมด้านความเชื่อ
เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง
- 2.3.1.2.3 คตินิยมด้านความเชื่อ
เกี่ยวกับฤกษ์ ยาม
- 2.3.2 ศึกษาวิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท
ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
  - 2.3.2.1 รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง
  - 2.3.2.2 ส่วนประกอบ โครงสร้าง การใช้
วัสดุและเทคนิควิธี
  - 2.3.2.3 การแบ่งพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย
  - 2.3.2.4 การไหลไป - เทมาในที่ว่าง

3. วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน
ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงาน
วิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสำรวจพื้นที่และปริมาณข้อมูลเบื้องต้น โดยการ
ออกสำรวจพื้นที่เป้าหมาย ตรวจสอบ และบันทึกจำนวนอาคารและสิ่งก่อสร้าง
ดังกล่าวพร้อมทั้งทำแผนที่สังเขปแสดงที่ตั้ง จากการศึกษาดำเนินการดังกล่าวทำให้
ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานในการกำหนดหัวข้อเพื่อการศึกษา การกำหนดแหล่งข้อมูล
การกำหนดกลุ่มประชากรและกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

แหล่งข้อมูลที่มาศึกษาได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และ
สังเกตโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยกำหนดกลุ่มข้อมูล 2 ลักษณะ คือ
กลุ่มตัวอย่างข้อมูลสถาปัตยกรรมและกลุ่มตัวอย่างผู้บอกข้อมูล ซึ่งกำหนด
คุณสมบัติดังต่อไปนี้

3.1 เป็นชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน พูดและฟังภาษาไทย ได้เข้าใจ

3.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา หรือพิธีกรรม เกี่ยวกับชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน

3.3 เป็นช่างก่อสร้างหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมจีน

3.4 เป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาปัตยกรรมนั้น ๆ เช่น เจ้าของบ้าน เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้าและสุสาน เป็นต้น

วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ด้านรูปแบบ โครงสร้าง สัดส่วนและองค์ประกอบรวมทั้งใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูล บันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร เขียนภาพลายเส้นและภาพถ่าย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งหมดมาเรียบเรียงโดยจัดหมวดหมู่และจำแนกประเภทตามชนิดของสถาปัตยกรรมเทียบเคียงกับข้อมูลเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้านคตินิยมและนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุปผลการค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าคตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนทั้ง 3 ประเภท คือ นิवासถาน ศาสนสถาน และสุสานสถานในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ทั้งคตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่อง คตินิยมด้านความเชื่อ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัคตินิยมในการก่อสร้าง ปรากฏผลดังนี้

5.1 คตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน

5.1.1 คตินิยมด้านรูปธรรม

5.1.1.1 คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม

เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในนิवासสถาน หรืออาคารที่พักอาศัย นิยมก่อสร้างตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม โดยมีลักษณะเป็นตัวตึกชั้นเดียว และสองชั้นทั้งแบบตึกแถว เรือนเดี่ยวและเรือนหมู่ คตินิยมการก่อสร้างจะปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1.1.1 ส่วนหลังคา จำแนก

รายละเอียดเป็นส่วนของสันหลังคาซึ่งนิยมก่อสร้างเป็น 2 ลักษณะคือสันหลังคาแอ่นตรงกลาง ปลายทั้งสองด้านงอนเข้ดขึ้น และสันหลังคาเป็นเส้นตรงยาวตลอด มีรายละเอียดการตกแต่งแตกต่างกัน 4 แบบ คือ แบบก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวฉาบปูนทึบ แบบก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัวระหว่างบัวแบ่งเป็นช่วง 3 ช่วง แบบก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัวระหว่างบัวแบ่งเป็น 3 ช่วงประดับตกแต่งด้วยลายปูนปั้น และแบบก่ออิฐฉาบปูนเป็นบัว ระหว่างบัวแบ่งเป็น 3 ช่วง ประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องปรูไมเคลือบสีส้มหรือสีแดง

ส่วนเครื่องมุงจะใช้กระเบื้องดินเผา 4 แบบที่มีชื่อเรียกแตกต่างกัน คือ กระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องราง กระเบื้องจีน และกระเบื้องเกาะยอหรือกระเบื้องเมืองสงขลา

บริเวณริมหลังคาและชายคาจะก่ออิฐซ้อนขึ้นเป็นบัว บริเวณบัวชายคาปั้นปูนเป็นแนวยาว บริเวณนี้จะนิยมมีการตกแต่ง โดยเฉพาะบ้านของผู้มีฐานะหรือมีตำแหน่งทางราชการจะนิยมเขียนลาย เขียนสี หรือลายเอกรงค์เป็นลายกนก เครือจีนหรือลายพันธุ์พฤกษา

5.1.1.1.2 ส่วนหน้าจั่ว องค์ประกอบ

ส่วนนี้ของอาคารที่พักอาศัย มีลักษณะแตกต่างกัน 3 รูปแบบคือ จั่วยอดโค้งมน จั่วยอดเหลี่ยมและจั่วยอดแหลม บริเวณหน้าจั่วนิยมตกแต่งหลายลักษณะขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ หรือตำแหน่งทางราชการของผู้เป็นเจ้าของบ้าน

โดยเฉพาะอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา ซึ่งเดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของผู้ช่วยราชการ เมืองสงขลาจะมีการตกแต่งบริเวณजूด้วยวิธีปั้นปูนเป็นลายกระบวนจินอย่างสวยงาม

5.1.1.1.3 ส่วนประตู หน้าต่าง

ช่องลม

5.1.1.1.3.1 ส่วน

ประตู ประตูด้านหน้าจะนิยมเจาะช่องประตูเดี่ยวบานคู่เปิดเข้าด้านใน หากบ้านหลังนั้นไม่ได้เปิดทำการค้า ส่วนบ้านที่เปิดเป็นร้านค้าจะใช้ประตูไม้บานพับเก็บข้างแบบบานลูกฟัก หรือบานไม้ธรรมดา เปิดตลอดความกว้างของอาคาร เนื่องจากอาคารพักอาศัยแบบจีนไม่นิยมเจาะช่องประตูด้านข้าง แต่ในบ้านบางหลังที่มีความยาวมาก ๆ จะมีการเจาะช่องประตูด้านข้างอาคารตรงส่วนของลานโล่งด้วย ส่วนประตูภายในจะมีลักษณะเป็นช่องประตูบานคู่ เช่นเดียวกับประตูหน้าแต่จะมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย สำหรับวัสดุที่ใช้ในการทำกรอบประตูมีหลายชนิด เช่น หินแกรนิต ไม้ อิฐและปูน ในส่วนของบานประตูจะมีการตกแต่งอย่างสวยงาม โดยเฉพาะบานประตูของอาคารที่พักของผู้มีฐานะ เช่น เรือนหมู่ที่เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์จะมีการแกะสลัก และเขียนสีบานประตูอย่างวิจิตรสวยงาม

5.1.1.1.3.2 หน้าต่าง

ในผนังอาคารบ้านพักอาศัยแบบจีนดั้งเดิมจะไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่าง แต่เนื่องจากสภาพภูมิอากาศในจังหวัดสงขลาค่อนข้างร้อนชื้น บ้านพักอาศัยแบบจีนในเมืองสงขลาจึงมีการเจาะช่องหน้าต่างเพิ่มขึ้น โดยมีคตินิยมการก่อสร้างช่องหน้าต่างหลายรูปแบบ เช่น ช่องหน้าต่างชนิดไม่มีบานปิด - เปิด ช่องหน้าต่างชนิดบานปิด - เปิด โดยใช้ไม้เป็นวัสดุ ข้อสังเกตที่สำคัญคือแต่เดิมนั้นในอาคารรุ่นเก่าจะมุ่งเจาะช่องหน้าต่างเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการระบายอากาศ แต่ในเวลาต่อมาเมื่อมีอิทธิพลการก่อสร้างแบบตะวันตกเผยแพร่เข้ามา การเจาะช่องหน้าต่างจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นการเน้นความงามมากขึ้น

5.1.1.1.3.3 ช่องลม

เนื่องจากโครงสร้างสถาปัตยกรรมจีนชนิดที่พักอาศัยเป็นแบบผนังรับน้ำหนักจึงต้องก่ออิฐผนังขึ้นรองหลังคาทั้งหมดทำให้ไม่สามารถเว้นระยะ เพื่อเป็นช่องลมหรือช่องระบายอากาศระหว่างผนังกับหลังคาได้ แต่อย่างไรก็ตามการเจาะช่องลมก็เป็นสิ่งจำเป็น แต่ในอาคารที่พักอาศัยบริเวณที่ศึกษาจะพบว่ามีการเจาะช่องลมเล็ก ๆ บริเวณผนังजूด้านสกัดด้วยเช่นกัน โดยช่องลมที่เจาะจะใช้กระเบื้องปูเคลือบสีเขียวกรูดด้วย

5.1.1.1.4 ส่วนผนัง เสา ฐาน

พื้นและบันได เป็นส่วนล่างของอาคารที่มีหน้าที่ในการรับน้ำหนักของอาคารวัสดุหลักที่ใช้ในโครงสร้างส่วนนี้ ได้แก่ หิน ทราย อิฐ และปูน

5.1.1.1.4.1 ผนัง

ผนังจะทำหน้าที่รับน้ำหนักของอาคารโดยทั่วไปจะใช้อิฐขนาด 18 x 24 x 3 หรือขนาด 20 x 28 x 3 เซนติเมตร เป็นวัสดุ และเมื่อก่อผนังแล้วนิยมฉาบปูน จะทำให้ผนังมีความหนาเพิ่มขึ้นประมาณ 30 - 50 เซนติเมตร

5.1.1.1.4.2 เสา

แม้ว่าโครงสร้างส่วนใหญ่จะเป็นโครงสร้างชนิดผนังรับน้ำหนัก แต่บางครั้งในอาคารที่มีความกว้างมาก ๆ ก็จำเป็นต้องใช้เสาช่วยรับน้ำหนัก การก่อสร้างก็จะใช้อิฐขนาดเดียวกันกับผนังเป็นวัสดุ มีการตกแต่งหัวเสาด้วยประติมากรรมจิตรกรรม หรือการเขียนตัวอักษรที่มีความหมายเป็นมงคล

5.1.1.1.4.3 ฐาน

ระบบฐานรากจะไม่มีการก่อคานและลงฐานราก น้ำหนักทั้งหมดของอาคารจะกระจายลงบนฐานที่ใช้วิธีกระทุ้งดินให้แน่นแล้วก่ออิฐล้อมเป็นกรอบฐานใช้เศษอิฐผสมดินและทราย เททับแล้วบดอัดจนแน่นแข็ง

5.1.1.1.4.4 พื้น

ยกพื้นสูงจากระดับถนนประมาณ 40 - 60 เซนติเมตร ปูด้วยกระเบื้องหน้าวัวขนาด 30 x 30 x 3 และ 10 x 10 x 2 หรือใช้อิฐก่อผนังปูพื้นด้วยอาคารบางหลังจะใช้ปูด้วยหินแกรนิตสกัดเป็นแผ่นปูแทนกระเบื้อง

5.1.1.1.4.5 บันได

แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือบันไดด้านหน้าอาคารเป็นบันไดขนาด 1 - 3 ชั้น ขนาดสั้นเท่าช่องประตู หรือยาวเท่าความกว้างของอาคาร ก่อสร้างด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น ก่ออิฐถือปูน หรือใช้หินแกรนิต บันไดภายในอาคารเป็นบันไดไม้ที่ทำอย่างง่ายและบันไดก่อกอิฐถือปูน ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กและแคบ

5.1.1.2 คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม

เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในศาสนสถาน ซึ่งศึกษาศาสนสถานประเภทศาลเจ้า จำนวน 7 แห่ง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามระยะเวลาการก่อสร้าง คือ กลุ่มที่ก่อสร้างก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ศาลเจ้าปูนเก่าก่ง ศาลเจ้าไป๋ฮันเตียน และศาลเจ้าปูนเก่าก่งสำโรง กลุ่มที่ก่อสร้างภายหลังสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ ศาลเจ้าตั้งเซ่งอ๋อง และศาลเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งมีคตินิยมการก่อสร้างปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1.2.1 ส่วนหลังคา มีลักษณะ

ทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบแก่งจีน หลังคามีคันทับเดียว บางศาลเจ้าทำเป็น 2 หลังคา คตินิยมการก่อสร้างส่วนหลังคาปรากฏดังนี้

5.1.1.2.1.1 สันหลังคา

มี 2 ลักษณะ คือ แบบแอ่นโค้งตรงกลางเป็นท้องสำเภายาวทั้งสองเขตรันเหนือยอดจั่ว และสันหลังคาแบบตรง บริเวณสันหลังคาตกแต่งด้วยรูปปูนปั้นมังกร หงส์ หรือสิ่งมงคลอื่น ๆ

5.1.1.2.1.2 เครื่องมุง

ใช้วัสดุมุงที่เป็นกระเบื้องดินเผา และใช้วิธีเทพูนปั้นเป็นลอนโค้งตกแต่งคล้ายกระเบื้อง

5.1.1.2.1.3 ชายคา

มีเทคนิควิธีและคตินิยมการก่อสร้างคล้ายคลึงกับกับอาคารที่พักอาศัย ยกเว้นศาลเจ้าในกลุ่มที่ใช้โครงสร้างหลังคาสมัยใหม่ และมีชายคายื่นล้ำออกมามาก มีการใช้ปูนปั้นเป็นรูปมังกรคั่นเมฆเป็นทิวแขนรับน้ำหนักชายคา แต่ก็ไม่ได้เป็น

โครงสร้างบริสุทธิ์ที่ใช้ประโยชน์จริง ๆ หากทำขึ้นเพียงเพื่อเป็นสิ่งประดับตกแต่งให้ดูสวยงามมากกว่า

5.1.1.2.2 ส่วนหน้าจั่ว ผนังจั่วจะมีห้องที่ปล่อยว่างหรือตกแต่ง เช่นเดียวกับกับผนังจั่วของอาคารที่พักอาศัย

5.1.1.2.3 ส่วนประตู หน้าต่าง ช่องลม ส่วนของประตุนิยมทำเป็นบานคู่ไม้ เปิดเข้าด้านใน พบมีการเขียนลายทวารบาลเป็นลายกำมะลอ และแกะสลักหรือตกแต่งบานประตูเป็นลายมงคลต่าง ๆ ด้วย ส่วนหน้าต่างไม่พบมีการตกแต่งในศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 ส่วนศาลเจ้ากลุ่มที่ 2 คือ ศาลเจ้าแม่ทับทิม มีการเจาะช่องหน้าต่างเป็นรูปแปดเหลี่ยม ในศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 ไม่ปรากฏมีการเจาะช่องลม แต่ในศาลเจ้ากลุ่มที่ 2 เป็นโครงสร้างสมัยใหม่มีการเจาะช่องลมด้วย

5.1.1.2.4 ส่วนผนัง เสา ฐาน พื้นและบันได ในศาลเจ้ากลุ่มที่ 1 จะใช้ระบบผนังรับน้ำหนักโครงสร้าง ผนังจึงมีความหนาเฉลี่ยประมาณ 40 เซนติเมตร แต่บางแห่งที่มีความกว้างมากก็จะใช้เสารายในอาคารช่วยรับน้ำหนักหลังคาช่วงกลางด้วย สำหรับระบบฐานรากของศาลเจ้าในกลุ่มที่ 1 จะใช้เทคนิควิธีเดียวกับกับอาคารที่พักอาศัย แต่ศาลเจ้าในกลุ่มที่ 2 จะใช้ระบบฐานรากชนิดมีเสาเข็ม ส่วนพื้นและบันไดเนื่องจากอาคารศาลเจ้าเป็นอาคารชั้นเดียว การยกพื้นจะยกขึ้นจากพื้นลานด้านหน้าเพียงเล็กน้อยจึงไม่ปรากฏมีการก่อบันได

5.1.1.3 คตินิยมด้านรูปธรรมและสถาปัตยกรรม เกี่ยวเนื่องที่ปรากฏในสุสานสถาน จากการศึกษาสุสานสถานชนิดขวงซู้ย สามารถจำแนกขนาดของขวงซู้ยในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มขนาดเล็ก กลุ่มขนาดใหญ่ และกลุ่มขนาดใหญ่มาก ทุกกลุ่มขนาดจะมีส่วนประกอบสำคัญ คือ ส่วนของป้ายจารึก ส่วนของเนินดิน และส่วนของลานประกอบพิธี เช่นไว้ การศึกษารายละเอียดการก่อสร้างปรากฏคตินิยมอยู่ในองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ลวดลายประดับ สัญลักษณ์ และคำจารึกและอักษรประดิษฐ์

5.1.1.3.1 ลวดลายประดับ ปรางค์
การประดิษฐ์ลวดลายทั้งที่เป็นรูปทรง ลวดลายจากสี และลวดลายจากเส้น

5.1.1.3.2 สัญลักษณ์ ปรางค์แสดง
ออกทั้งลักษณะของงานจิตรกรรม งานประติมากรรม และงานสถาปัตยกรรม
ซึ่งรวมทั้งสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่อง

เนื่องจากชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับ
เรื่องวิญญาณบรรพบุรุษที่จะมีต่อบุคคลผู้อยู่เบื้องหลัง การก่อสร้างชวงชู้จิง
เต็มไปด้วยความพิถีพิถันและระมัดระวัง การประดับตกแต่งบนชวงชู้จิงเป็น
สิ่งสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายสิริมงคลทั้งสิ้น จากการศึกษาสัญลักษณ์ต่าง ๆ
ในชวงชู้สามารถจำแนกได้ดังนี้

5.1.1.3.2.1 ใช้พืช
และส่วนประกอบของพืชเป็นสัญลักษณ์ เช่น ใบต้น ไม้ ห้อ เบญจมาศ ทับทิม
บัว ส้ม สน เหมย สู่ยเซียน น้ำเต้า เขียวหมื่นปี เป็นต้น ซึ่งมีชื่อเรียกหรือ
ความหมายของพืชเหล่านี้ มีความหมายและแทนคำสิริมงคล

5.1.1.3.2.2 ใช้สัตว์
เป็นสัญลักษณ์ เช่น มังกร หงส์ เต่า ปลา กุ้ง เป็ด นกกาเหว่า นกกระยาง
นกกระเรียน ค้างคาว นกยวนยัง กวาง กระจ่าง สิ้งโต ม้า เป็นต้น ซึ่งชื่อ
พฤติกรรมและคุณลักษณะบางอย่างของสัตว์เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนความหมาย
ที่เป็นสิริมงคล

5.1.1.3.2.3 ใช้
สิ่งของเป็นสัญลักษณ์ เช่น แจกัน หนังสือ พัด เงินเหรียญโบราณ เป็นต้น
ซึ่งคำเรียกชื่อและลักษณะของสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีความหมายไปในทาง
สิริมงคลเช่นเดียวกัน

5.1.1.3.2.4 ใช้
บุคคลเป็นสัญลักษณ์ เช่น เทพ ชก ลก ชิว ซึ่งแทนความหมายของโชควา
สนา อายุยืน ชาวประมง บุคคลในตำนาน วรรณคดีและประวัติศาสตร์
เป็นต้น

5.1.1.3.2.5 ไร่

ภาพอื่น ๆ เป็นสัญลักษณ์ เช่น ภาพเรื่องราวเหตุการณ์จากวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ภาพทิวทัศน์ สถานที่ที่ผู้ตายเคยไปหรือชื่นชอบ หรือสถานที่สำคัญของท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ เป็นต้น

5.1.1.3.3 คำจารึกและอักษรประดิษฐ์

ใช้วิธีการแกะสลักลงบนพื้นผิววัสดุเป็นร่องแล้วลงสี และวิธีแกะสลักเป็นร่องแล้วเทปูนหินขัดลงในร่อง คำจารึกที่ปรากฏจะมีการจารึกทั้งบนแผ่นป้าย และเสา ผนังโค้ง ข้อความที่จารึกส่วนใหญ่จะนิยมจารึก 3 ลักษณะ คือ บทกลอนหรือบทกวี ที่มีความหมายเป็นสิริมงคล ชื่อผู้ตาย และวันเดือนปีที่ตั้งวงชู้ย

5.1.2 คตินิยมด้านความเชื่อ

คตินิยมด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมจำแนกได้ 3 ประการดังนี้

5.1.2.1 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่และ

ทิศทาง มีการพิจารณาลักษณะภูมิประเทศและที่ดินอย่างละเอียด ศึกษาลักษณะของธรรมชาติรอบข้างและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ นำมาอธิบายความสัมพันธ์กับตัวบุคคล หลักการดังกล่าวถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องดำเนินการโดยผู้มีความรู้หรือหมอซินแสหรือนักภูมิพยากรณ์ หรือที่เรียกว่าซินแสวงชู้ย ดังนั้นก่อนที่จะมีการดำเนินการก่อสร้างสถาปัตยกรรมใด ๆ ลงบนพื้นที่สำหรับปลูกสร้างจะต้องผ่านการตรวจสอบอย่างระมัดระวัง และได้รับการชี้แนะโดยซินแสวงชู้ยทุกครั้ง แต่อย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบันได้เกิดมีเงื่อนไขต่าง ๆ เข้ามาเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางคตินิยมเชื่อและการปฏิบัติ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมในอุดมคติจึงเกิดข้อยกเว้นและนำสิ่งอื่นเข้ามาทดแทนข้อบัญญัติหลายประการลงไป เงื่อนไขดังกล่าวก็คือ เงื่อนไขทางธรรมชาติ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และเงื่อนไขทางสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างวงชู้ยเพื่อการฝังศพของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลายังคงมีความยึดมั่นและศรัทธาในความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น และยังมีความต้องการที่จะได้

พื้นที่ที่เป็นอุดมคติในการผังศพบรพบุรุษ เช่น พื้นที่ที่ประกอบด้วยเนินสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคลคือเนินมังกร เนินมังกรเขียว เนินเสือขาว เนินกระบอกแดงและเนินเจ้า นอกจากนั้นเมื่อได้พื้นที่ที่ต้องการแล้วก็จะต้องมีการกำหนดทิศทางในการวางตำแหน่งป้ายหน้าวงชัย โดยทิศทางเหล่านั้นจะต้องมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราศีหรือธาตุประจำตัวของผู้ตาย ซึ่งจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่ดาราและซินแสวงชัย เป็นผู้กำหนดชี้แนะ

นอกจากนี้แต่ละองศาของทิศทางที่วงชัยหันหน้าไปนั้นจะมีการกำหนดตำแหน่งทายาทชายหญิงไว้ด้วย เรียกตำแหน่งเหล่านี้ว่าภูมิทายาท โดยกำหนดไว้หลายตำแหน่ง เช่น ด้านที่เป็นเนินมังกรเขียวหรือด้านซ้ายมือจะเป็นตำแหน่งของบุตรชายคนที่ 1, 4, 7 ตำแหน่งตรงกลางจะเป็นตำแหน่งของบุตรชายคนที่ 2, 5, 8 และทางด้านขวา หรือด้านที่เป็นเนินเสือขาวจะเป็นตำแหน่งของบุตรชายคนที่ 3, 6, 9 การหันหน้าของป้ายจารึกชื่อผู้ตายจะต้องหันไปสู่ทิศทางที่สมมูลและเที่ยงธรรมในการเฉลี่ยความดีไปยังบุตรทุก ๆ คน

5.1.2.2 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุ

อุปกรณ์และองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง

5.1.2.3 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัสดุอุปกรณ์

ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน จะมีเครื่องมือการก่อสร้างที่สำคัญอยู่ประการหนึ่งคือ ไม้บรรทัดวงจรัญ ซึ่งเป็นไม้บรรทัดที่มีมาตราส่วนสำหรับวัดรายละเอียดและขนาดของมิติต่าง ๆ ว่ามีขนาดหรือสัดส่วนที่เป็นมงคลหรือไม่ การกำหนดขนาดหรือสัดส่วนขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม จะต้องให้ได้ขนาดที่เป็นมงคลเท่านั้น (ดังนั้นในการเขียนแบบและคัตลอกแบบจึงมีผลให้ไม่สามารถใช้มาตราส่วนสากลกับอาคารแบบจีนได้)

5.3.2.2 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ

ของสถาปัตยกรรม เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการปรากฏอยู่ขององค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างว่าปรากฏในลักษณะต้องห้าม หรือให้ควมให้โทษอย่างไร เช่น ห้ามก่อสร้างบ้านให้มีประตูเส็งกับศาลเจ้าหรือป่าช้า ห้ามมิให้ประตูรั้ว ประตูหน้า

บ้าน ประตูในบ้านและประตูหลังบ้านอยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกัน ห้ามก่อสร้างให้ประตูหลังบ้านใหญ่กว่าประตูหน้าบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังคำนึงถึงความ เป็นสิริมงคลในการกำหนดตำแหน่งจัดวางสิ่งต่าง ๆ ภายในบ้านด้วย และ เชื่อว่าโครงสร้างบางอย่างของอาคารจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ถ้าปล่อยปละละเลยให้อิทธิพลของโครงสร้างนั้นอยู่ในลักษณะข่มสิ่งอื่น ๆ เช่น คานซึ่งเป็นโครงสร้างที่อยู่ส่วนบน จะต้องไม่อยู่ในลักษณะทับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ส่วนล่าง เป็นต้น

5.1.3 คตินิยมด้านความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์-ยาม

ฤกษ์-ยาม เป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวันเวลาที่ได้รับอิทธิพลจากทิศทางโคจรของดวงดาวต่าง ๆ การปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์-ยามของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา จะเกี่ยวข้องอยู่กับพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมในรอบปีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต การหาฤกษ์-ยามในการปฏิบัติทุกพิธีกรรมจะกำหนดโดยปฏิทินจีนที่มีใช้ เป็นประจำทุกปีและกำหนดโดยหมอซินแส ผู้มีความรู้ตลอดจนกำหนดโดยวิธีการอัญเชิญวิญญาณเทพเจ้าบางองค์มาประทับทรงแล้วให้เป็นผู้กำหนดฤกษ์-ยาม

5.2 วิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

5.2.1 รูปแบบของอาคารและสิ่งก่อสร้าง

5.2.1.1 นิवासสถาน มีทั้งประเภทเรือนหมู่ อันได้แก่ อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสงขลาปัจจุบัน เป็นอาคารเก็บเงินขนาดใหญ่ หลังคาจั่ว 2 ชั้น ชั้นบนมีเฉลียงและชานเชื่อมต่อกัน อาคารทั้งหมดล้อมรอบลานโล่งภายใน ด้านหน้ามีเรือนโปร่งคล้ายทิมของวังเจ้านายไทย มีการประดับตกแต่งบริเวณจั่ว บัวชายคา หั่วเสา และบานประตูอย่างวิจิตรสวยงาม ประเภทเรือนเดี่ยวมีทั้งเรือนเดี่ยวชั้นเดียว แบบห้องแถวที่มีผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านแคบออกสู่ถนน ใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก ตัวเรือนด้านหน้ามีหลังคาเดี่ยว เรือนเดี่ยว 2 ชั้นแบบเรือนแถว ก่อสร้าง

เป็นเรือนคูลาเดียว มีทั้งช่วงเสาเดียวและ 2 ช่วงเสา แบบ 2 ช่วงเสา ผนังด้านแคบเจาะช่องหน้าต่าง ผนังช่วงเสาด้านกว้างกว่าจะเจาะช่องประตู หลังคาทรงจั่ว ด้านหน้ามีคิ้วเดียว ด้านหลังมี 2 คิ้วลระดับ เรือนเดี่ยว 2 ชั้นแบบเรือนเก๋ง ก่อสร้างโดยก่ออิฐถือปูน มีระเบียงและชานด้านหน้า หลังคาด้านหน้ามี 2 คิ้ว คิ้วล่างลดชั้นคลุมระเบียง พื้นอาคารชั้นบนปูด้วยไม้เนื้อแข็ง พื้นชานปูกระเบื้อง เสาชั้นล่างก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ โครงสร้างส่วนที่เป็นคานทำอย่างง่ายโดยวางพาดบนหัวเสาแล้วก่ออิฐทับหลังคานขึ้นเป็นจั่วรับโครงหลังคา ประเภทเรือนแถวมีทั้ง เรือนแถวชั้นเดียวและเรือนแถว 2 ชั้น ที่มีลักษณะการก่อสร้างเป็นคิกแถวหลายคูหาติดต่อกัน โครงสร้างส่วนใหญ่จะใช้วิธีก่ออิฐฉาบปูน และมีไม้เป็นส่วนประกอบของโครงหลังคา นิยมทำให้หลังคาด้านหน้าและด้านหลังของเรือนหลังหน้าลดชั้น ซึ่งมีทั้งแบบลดชั้นเว้นระยะผนัง และลดชั้นไม้เว้นระยะผนัง

5.2.1.2 ศาสนสถาน ศึกษาศาสนสถานชนิด

ศาลเจ้า ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของโครงสร้างหลังคา 3 แบบ คือ โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป โครงสร้างหลังคาชนิดสอดอกไก่ และโครงสร้างหลังคาสมัยใหม่

5.2.1.3 สุสานสถาน ศึกษารูปแบบของชวงชู้ย

ซึ่งจำแนกได้ดังนี้คือ ชวงชู้ยขนาดเล็ก มีทั้งที่มีเฉพาะป้ายจารึก และผนังปักทั้งรูปเหลี่ยมและรูปโค้ง ชวงชู้ยขนาดใหญ่และชวงชู้ยขนาดใหญ่มาก

5.2.2 โครงสร้างการใช้วัสดุ และเทคนิควิธี

5.2.2.1 โครงสร้าง การใช้วัสดุ และเทคนิค

วิธีของนิवासถาน และศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบเปิด โครงสร้างส่วนใหญ่จะใช้อิฐและปูน ใช้วิธีฉัดดิน หิน ทราวย และเศษอิฐเป็นฐาน ใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก มีการใช้เสาในกรณีช่วงผนังกว้าง ระบบคานจะใช้ไม้ซุงทั้งต้นฝังปลายไม้ไว้กับผนังทั้ง 2 ด้าน สำหรับคานที่รับน้ำหนักโครงสร้างหลังคา จะเป็นคานไม้เหลี่ยม โครงสร้างหลังคามีทั้งแบบยกช่อแป และแบบสอดอกไก่

5.2.2.1 โครงสร้างการใช้วัสดุ และเทคนิค
 วิธีของการก่อสร้างช่วงชั้ว ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบปิด จะมุ่งเน้นความงาม
 และการแสดงออกถึงความเคารพ ปรากฏอยู่บนโครงสร้างของช่วงชั้ว เช่น
 บริเวณเสา ซึ่งมีทั้งเสาเหลี่ยม และเสากลม ผนังโค้ง หรือผนังเหลี่ยม
 สำหรับจารึก และเขียนภาพมงคล

5.2.3 ประโยชน์ใช้สอย และการใช้พื้นที่

5.2.3.1 นิเวศสถานหรืออาคารที่พักอาศัย
 วางผังอาคารปิดล้อมบริเวณที่โล่ง การใช้พื้นที่ภายในจะแตกต่างกันออกไปตาม
 ฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพ แต่ส่วนใหญ่จะมีการแบ่งพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย
 คล้ายคลึงกัน เช่น ถ้าประกอบธุรกิจค้าขาย ก็จะใช้พื้นที่ส่วนหน้าทั้งหมดเป็นที่
 วางสินค้า เว้นเพียงทางเดินแคบ ๆ อาคารส่วนหน้าของเรือนแถวชั้นเดียว
 จะนิยมทำยกพื้นเป็นชั้นลอยเตี้ย ๆ โดยฝังตงไว้กับผนังแล้วปูพื้น ติฉานเพียง
 ครึ่งเดียวเฉพาะด้านหน้า นิยมใช้เป็นที่เก็บของ ส่วนบ้าน 2 ชั้น จะใช้ชั้นบน
 เป็นห้องนอน นิยมแบ่งส่วนของอาคารชั้นล่างออกเป็นเฉลียงด้านหน้า บริเวณ
 ที่วางโต๊ะบรรพบุรุษตรงช่วงเสาที่ 2 ถัดเข้าไปเป็นห้องเอนกประสงค์
 ห้องนอนชั้นล่าง ลานโล่งที่มีบ่อน้ำและบริเวณซักล้างหรือห้องน้ำอยู่ด้วย และ
 ด้านในสุดเป็นห้องครัวและรับประทานอาหาร

5.2.3.2 อาคารศาลเจ้า ในจำนวนศาลเจ้าที่
 ทำการศึกษาทั้งหมด 7 แห่ง มีลักษณะการใช้พื้นที่ภายในอาคารที่คล้ายคลึงกัน
 กล่าวคือบริเวณตรงกลางติดผนังด้านหลังเป็นบริเวณที่ตั้งของแท่นประทับของ
 เทพเจ้าสูงสุดหรือเทพประธานประจำศาล แวดล้อมด้วยเทพชั้นรอง บริวาร
 และองค์ประกอบอื่น ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ว่างสำหรับผู้มาเคารพบูชา
 เช่นไหว้ บางศาลเจ้าที่ผู้ดูแลอาศัยอยู่ประจำศาลด้วย จะก่อสร้างที่อยู่อาศัย
 ของผู้ดูแลแยกออกไปต่างหากแต่เป็นหน่วยเดียวกับกับอาคารศาลเจ้า

5.2.3.3 ช่วงชั้ว พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์
 ในการประกอบพิธีตามคติความเชื่อ กล่าวคือ พื้นที่ด้านหน้าของป้ายจารึก
 ทุกระดับ รวมทั้งพื้นที่ที่สมมติที่ให้ เป็นสระน้ำตามคตินิยมด้วย

5.2.4 การไหลไป - เหมานในที่ว่าง

อาคารที่พักอาศัยแบบจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลานั้นส่วนใหญ่จะเป็นการนำเอาเทคนิควิธีการก่อสร้างตามแบบอย่างคตินิยมของจีนดั้งเดิมมาใช้ รูปแบบของอาคารจึงมีลักษณะที่บดบัง มีผนังปิดล้อมที่ว่างภายในหมดเกือบทุกด้าน ทำให้การไหลไป - เหมานในที่ว่างอากาศค่อนข้างมีจำกัด แต่เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดสงขลามีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีลมมรสุมพัดผ่านตลอดปี และอยู่ริมทะเล จึงลดปัญหาความอับอ้าวภายในอาคารลงได้ ประกอบกับผนังของอาคารที่สัมพันธ์กับลักษณะภูมิอากาศจึงทำให้ทิศทางลมสามารถไหลผ่าน ถ่ายเท เข้าสู่ตัวอาคารโดยทางช่องเปิดของอาคาร เช่น ประตูหน้าต่างได้

การอภิปรายผล

ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลามาดำเนินการผู้วิจัยได้ประมวลผลการศึกษาดัง เป็นข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. อาคารที่พักอาศัยตามลักษณะสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถจำแนกลักษณะทางกายภาพได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ อาคารประเภทเรือนแถวหรือตึกแถว อาคารประเภทเรือนเดี่ยว และอาคารประเภทเรือนหมู่ ซึ่งลักษณะของอาคารทั้ง 3 จะมีความแตกต่างกันทั้งรูปแบบ โครงสร้างและการประดับตกแต่ง ความแตกต่างดังกล่าวส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับฐานะของเจ้าของอาคารที่จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คืออาคารประเภทตึกแถว และอาคารประเภทเรือนหมู่หรือเรือนเดี่ยว อาคารประเภทตึกแถวส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยของพ่อค้า กรรมการหรือลูกจ้าง ส่วนเรือนเดี่ยวและเรือนหมู่ 2 ชั้นนั้นจะเป็นที่พักอาศัยของคหบดีหรือผู้ประกอบการ เมืองหรือผู้มีอำนาจในชุมชน ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของวิบูลย์ ลีสุวรรณ (2529 : 117) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของอาคารที่พักอาศัยของชาวจีนในกรุงเทพฯ ซึ่งจำแนกตามสภาพของผู้อยู่อาศัยว่ามี 2 ลักษณะ เช่นเดียวกันคือกลุ่มเรือนแถวหรือตึกแถวจะเป็นที่อยู่ของลูกจ้างและกรรมการ ส่วนบ้านเรือนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะเป็นเรือนหมู่หรือเรือนเดี่ยวจะเป็นที่อยู่อาศัยของคหบดี

แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลา นั้น กลุ่มชาวจีนต่างมีความรู้สึกร่วมกันประการหนึ่งคือ ความรู้สึกโศกเศร้าและว่าเหวঁฮัน เนื่องจากห่างไกลบ้านเกิดเมืองนอน การเข้ามาอาศัยใช้ชีวิตในดินแดนต่างชาติต่างภาษาและวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรวมตัวกันเพื่อสร้างความรู้สึกอบอุ่น และความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ กลุ่มชนชาวจีนจึงมีความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ ทำให้เห็นความสำคัญและจำเป็นในการรวมกลุ่ม การปลูกสร้างบ้านเรือนจึงมักปรากฏเป็น

แถวลักษณะชุมชนตลาดขึ้น ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของ กลุ่มชาวจีน จึงไม่เป็นเงื่อนไขให้มีการปลูกสร้างบ้านเรือนของกลุ่มพ่อค้า ข้าราชการ ผู้มีฐานะและตำแหน่งแยกออกจากกลุ่มของบ้านเรือนลูกจ้างหรือ กรรมกรแต่ประการใด ในบริเวณชุมชนชาวจีนที่ทำการศึกษาค้นพบว่า เรือน แถวของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็จะอยู่ในแถวเดียวกันกับ เรือนแถว ของผู้ค้อยฐานะทางสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

สำหรับ เรือนหมู่ 2 ชั้น ซึ่งเป็นอาคารที่พักอาศัยของผู้ช่วยข้าราชการ เมืองสงขลาในอดีตนั้นจะเห็นว่าได้ก่อสร้างแยกออกมาจากกลุ่ม เหตุผลสำคัญ คือ อาคาร เรือนหมู่ดังกล่าวได้ก่อสร้างขึ้นในระยะหลัง คือช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นระยะที่ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเมืองสงขลาอย่าง มั่นคงแล้ว และกลุ่มผู้ประกอบการเองก็เป็นชาวจีน หรือผู้มีเชื้อสายจีน

ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างที่พักอาศัยที่เป็น เรือนแถวของกลุ่มพ่อค้า คหบดี กับที่พักอาศัยของกลุ่มลูกจ้างหรือกรรมกร นอกจากจะพิจารณาจาก ลักษณะทางกายภาพและขนาดของ เรือนแล้ว การประดับตกแต่งองค์ประกอบ ภายนอกของอาคารก็เป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจ จากการศึกษาพบว่าอาคาร เรือนแถวที่เป็นเรือนพักของคหบดี กรรมการเมือง หรือผู้มีตำแหน่งทาง ราชการอื่น ๆ จะนิยมตกแต่งบริเวณลวดบัวชายคาด้วยวิธีเขียนสีเป็นลาย เครือจีน หรือลายพันธุ์พฤกษา บริเวณจั่วนิยมตกแต่งด้วยวิธีปั้นปูนเป็นลาย กระบวนจีน บัวหัวเสา ด้านหน้าอาคารจะตกแต่งด้วยภาพเขียนหรือประติมา- กรรมนูนสูง ในขณะที่บ้าน เรือนแถวของผู้ค้อยฐานะกว่าจะ ไม่มีการตกแต่งใน บริเวณดังกล่าว

2. วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม ที่ปรากฏ อย่างเด่นชัดบนสถาปัตยกรรมจีนทั้งประเภทนิเวศสถาน ศาสนสถาน และ สุสานสถาน ได้แก่ การแสดงออกถึงคติความเชื่ออันเกี่ยวโยงกับความ เป็นสิริมงคล ทั้งนี้เพราะชาวจีนเป็นกลุ่มชนที่ยึดมั่นในเรื่องของสิริมงคลเป็นอย่างมาก ความเชื่อดังกล่าวฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต และยึดถือปฏิบัติต่อกันมายาวนาน จนอาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนนั้นจะแยกออกจากเรื่องสิริ

มงคลไม่ได้เลย เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่นำมาแทนคำพูดเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลที่เป็นเสมือนหนึ่งการให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต จึงมักปรากฏอยู่ทั่วไปตามสถาปัตยกรรมทุกประเภท

คำสิริมงคลที่นิยมใช้และเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ก็คือถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับโชคลาภ ความสำเร็จ และความมั่งคั่ง ยืนยาว ชาวจีนได้นำเอาสิ่งต่าง ๆ มาเป็นสัญลักษณ์แทนคำสิริมงคลเหล่านั้น เรียกว่า ชก ลก ชิว เช่น รูปชายชรา 3 คน รูปสัตว์ พืชผลไม้ สิ่งของและลวดลายต่าง ๆ

ในอาคารที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมืองสงขลา จะปรากฏรูปสัญลักษณ์คำสิริมงคลอยู่ตามส่วนต่าง ๆ เช่น สันหลังคา ฝ้า บัวชายคา และบานประตู อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในอาคารประเภทนี้ว่าสถานนั้นนอกจากจะเป็นการประดับตกแต่งตามคติความเชื่อเรื่องสิริมงคลแล้วยังแสดงออกถึงฐานะความเป็นอยู่ของเจ้าของบ้านดังกล่าวอีกด้วย

ในทำนองเดียวกันกับอาคารศาลเจ้าการประดับตกแต่งภายนอกและภายในอาคาร นอกจากจะเป็นเครื่องหมายแทนคำอวยพรเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องของความร่มเย็นเป็นสุข โชคลาภ และอายุยืนแล้วการประดับประดาศาลเจ้าอย่างวิจิตรพิสดาร ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาของกลุ่มชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าในศาลนั้น ๆ ด้วย

ความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเทพเจ้าแต่ละแห่ง จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลให้ศาลเจ้ามีความเจริญก้าวหน้าหรือมีการก่อสร้างตกแต่งอย่างยิ่งใหญ่อลังการได้ กล่าวคือหากเทพเจ้าองค์ใดสามารถมีอิทธิฤทธิ์คลีใจให้ผู้คนเข้ามากราบไหว้บูชาจนทำให้ศาลเจ้าร่ำรวย เทพองค์นั้นก็ได้รับการยกย่องให้เป็นเทพประธานของศาล และจะมีการปรับปรุงแต่งเติมศาลเจ้าให้มีขนาดใหญ่โตกว้างขวางขึ้น หรืออาจมีสิ่งประดับตกแต่งที่มีค่าและสวยงามมากขึ้น ในทางกลับกันหากเทพเจ้าองค์ใดไม่สามารถทำให้ศาลเจ้าที่ประดิษฐานอยู่เป็นที่เคารพ เชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ได้ การเอาใจใส่ดูแลจากผู้เกี่ยวข้องก็จะลดความสำคัญลง ในศาลเจ้าบางแห่ง เทพองค์นั้นก็

จะถูกเลื่อนระดับลงมาเป็นเทพชั้นรอง และเปลี่ยนเอาเทพองค์อื่น ๆ ขึ้นมา เป็นเทพประธานแทน (พรพรรณ จันทโรนานนท์, '2535 : 75) แต่กรณีดังกล่าว ไม่ปรากฏการเปลี่ยนหน้าที่ของเทพประธานในศาลในเขตอำเภอเมืองสงขลา แต่จะมีปรากฏอย่างเด่นชัดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนลักษณะของอาคารศาลเจ้าในทางที่พัฒนาขึ้น หรือขยายขนาดของศาลเจ้าขึ้น เช่น ผลจากการยอมรับนับถือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเทพขุนเถ้าก่ง ในศาลเจ้าขุนเถ้าก่ง สำโรงที่ได้เกิดการรำลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าเทพในศาลเจ้าแห่งนี้ มีส่วนผลักดันให้การก่อสร้างอาคารสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลาในปี พ.ศ.2533 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับศาลเจ้าประสบความสำเร็จ ผลจากอิทธิปาฏิหาริย์ดังกล่าวทำให้ศาลเจ้าขุนเถ้าก่ง สำโรง ซึ่งขาดการดูแลเอาใจใส่มานาน ได้รับการบูรณะปรับปรุงและตกแต่งประดับประดาองค์ประกอบภายนอกอย่างสวยงามขึ้นเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันกับศาลเจ้าบางแห่ง เช่น ศาลเจ้าขุนเถ้าก่ง ถนนหนองจิกและศาลเจ้าไต้ฮงเทียม ถนนยะลา ที่ไม่ค่อยปรากฏความเลื่องลือในอิทธิฤทธิ์ใด ๆ สภาพของอาคารศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้จึงค่อนข้างจะถูกปล่อยปละละเลย จึงทำให้ลักษณะของอาคารยังคงดำรงรูปแบบการก่อสร้างตามคตินิยมดั้งเดิม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง (ในช่วงที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจอาคารศาลเจ้าต่าง ๆ ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ.2534 ปรากฏว่าโครงสร้างหลังคาอาคารศาลเจ้าขุนเถ้าก่งถนนหนองจิกได้ยุบพังลง คณะกรรมการผู้ดูแลศาลเจ้าต้องใช้เวลาในการรวบรวมทุนทรัพย์อยู่เป็นเวลาหลายเดือนจึงได้มีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นในเวลาต่อมา)

3. การนับถือเทพเจ้าของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลาจะมีลักษณะ เป็นพหุเทวนิยม อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของความเชื่อที่ผสมผสานกันในการนับถือศาสนาเต๋า ลัทธิขงจื้อ และพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน เทพเจ้าที่ปรากฏในศาลเจ้าแต่ละแห่งจึงมีมากกว่า 1 องค์ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในศาลเจ้าที่มีอิทธิพลของศาสนาเต๋ายู่เป็นอย่างมาก ก็ไม่ได้หมายความว่าในศาลเจ้าแห่งนั้นจะต้องประดิษฐานรูปเคารพซึ่งเป็นเทพสูงสุดของ

ศาสนาอันได้แก่ เทพหลิงเป่าเทียนจุน หรืออิ๋หวงสังตี้ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในเมืองไทยว่า พระเจ้าเจ็กเทียนฮ่องเต้ ไว้แต่อย่างใด จากการสำรวจศาลเจ้าทั้งหมดกลับพบว่า แม้ศาลเจ้าบางแห่งจะเป็นศาลเจ้าในศาสนาเต๋าเทพประธานที่ปรากฏอยู่จะเป็นเทพทางศาสนาเต๋ารดับรองลงมาที่ชาวจีนกลุ่มภาษาผู้ก่อตั้งศาลเคารพนับถือ หรือเป็นเทพประจำถิ่นที่เป็นที่เคารพกันมาก่อนตั้งแต่ยังอยู่ในแผ่นดินใหญ่จีน

4. ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา ไม่นิยมก่อสร้างที่อยู่อาศัยตามแบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษอีกต่อไป (ยกเว้นการก่อสร้างชวงซุ้ยและศาลเจ้า) ด้วยเหตุผลและปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านธรรมชาติ การนิยมหันมาใช้เทคนิควิธีสมัยใหม่ ความต้องการประหยัดเวลา แรงงาน และวัสดุ เป็นต้น แต่ถึงแม้ว่าโดยโครงสร้างแล้ว การก่อสร้างอาคารบ้านพักอาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนจะเป็นแบบโครงสร้างสมัยใหม่ แต่องค์ประกอบและเนื้อหาบางประการก็ยังคงดำรงอยู่ตามแบบแผนดั้งเดิม เช่น อาคารบ้านเรือนบางหลังที่สำรวจพบ แม้จะมีโครงสร้างตามแบบตะวันตก แต่ก็ยังออกแบบประยุกต์บริเวณประตูหน้าบ้านให้มีลักษณะแบบจีนคือประตูทางเข้าจะอยู่ตรงกลางขนานข้างด้วยหน้าต่างด้านละ 1 ช่อง มีหลังคาคลุมเฉลียงที่ยื่นออกมาเป็นหลังคาแบบแก่งจีนหรือการจัดการกับที่ว่างภายในอาคาร การแบ่งส่วนพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย ล้วนยังคงลักษณะเดิม

ผลจากการสำรวจศึกษาอาคารสถาปัตยกรรมจีนในบริเวณที่ทำการวิจัย พบว่าวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยจะปรากฏเป็นคตินิยมและพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้อาศัยที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนโดยทั่วไป เช่น ในบ้านพักอาศัยบางหลังที่ตั้งอยู่ในบริเวณทางแยก หรือมีส่วนแยกของถนนพุ่งเข้าหาตัวบ้าน ก็จะนิยมติดแผ่นป้ายยันต์ไ้บ่ยก่วย (สัญลักษณ์ของเส้นทั้ง 8 ประกอบกับวงกลม หยิน หยาง) ไว้บริเวณหน้าบ้าน ซึ่งบางแห่งจะใช้คู่กับหัวสิงห์คาบกันหยั้น เพื่อป้องกันอำนาจอันชั่วร้ายมิให้พุ่งเข้าไปในบ้านเรือน การตั้งศาลเทพเจ้าไว้ในบ้านบริเวณประตูชวงเสาที 2 ที่เรียกว่า

ติจูเอี้ยะ ซึ่งถือว่าเป็นศาลเจ้าที่ที่คอยให้ความคุ้มครองผู้อยู่อาศัยในบ้านนั้น บุคคลในบ้านจะต้องทำการบวงสรวง เช่นไหว้ด้วยอาหารคาวหวานที่มีอยู่ทุกวัน หรือการไ้ช้บริเวณส่วนหนึ่งของอาคาร เป็นที่สำหรับวางแท่นบูชาป้ายสติก วิญญาณบรรพบุรุษจะมีปรากฏอยู่และสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปตามบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาทั้งบ้านที่เป็นอาคารเก่าที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมจีนหรืออาคารสมัยใหม่ก็ตาม คตินิยมดังกล่าว เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ยังคงดำรงอยู่แม้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งบางครั้งจะพบว่ามียันต์ไ้ป้ายก้วยติดตั้งอยู่หน้าบ้านของนายแพทย์ หรือมีศาลติจูเอี้ยะ อยู่ในคลินิก สำนักงานทนายความ ในบ้านของข้าราชการ วิศวกร และนักธุรกิจ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ เหล่านั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลาปัจจุบันก็ได้เข้าใจลึกซึ้งมากขึ้นกว่า ทว่าบางคนก็ยังคงปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษที่ผ่านมานานนับศตวรรษอยู่อย่างเหนียวแน่น คำอธิบายลักษณะที่เป็นอยู่ส่วนใหญ่มักได้ข้อสรุปว่าเป็นความพยายามที่จะรักษาจารีตประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติของตนเอาไว้มากกว่าจะเรียนรู้ถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงที่จะนำมาอธิบายให้แจ่มแจ้ง

คำตอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะกล่าวว่า เป็นความศรัทธาสวนตน เป็นความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน ถือเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มที่เป็นที่ยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายในเชิงตรรกะใด ๆ กับทั้งถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงความ เป็นกลุ่มพวกเดียวกันของผู้ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน

5. คตินิยมการก่อสร้างชวงซุ้ยเป็นสิ่งแสดงออกถึงความผูกพันกับ วิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชวงซุ้ยตั้งแต่เริ่มดำเนินการก่อสร้างไปจนกระทั่งถึงการ เช่นไหว้ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเชื่อในเรื่องของวิญญาณและความเป็นผู้มี ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นอย่างสูง ทั้งนี้เพราะชาวจีนถือว่าเป็นหน้าที่ของครอบครัวผู้ยังมีชีวิตอยู่ ที่จะต้องให้เกียรติ

แก่ผู้ขายชนม ผู้ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ครอบครัว โดยการเอาใจใส่ ปรนนิบัติให้วิญญาณเกิดความพึงพอใจ การประกอบพิธีกรรมหรือการปฏิบัติใด ๆ ในแต่ละขั้นตอนที่เกี่ยวกับชวงชู้ย จึงต้องยึดถือแบบแผนธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด เช่น การประดับตกแต่ง การกำหนดทิศทาง การจารึกถ้อยคำต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีสิ่งที่จะต้องปฏิบัติที่ถือ เป็นความสำคัญอันดับแรก ก็คือ การกำหนดพื้นที่สำหรับก่อสร้างชวงชู้ยซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลา ยังคงมีความต้องการเป็นอย่างดีที่จะได้ที่ดินอัน เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมประกอบด้วยลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เป็นมงคลตามอุดมคติ แต่อย่างไรก็ตามจากเงื่อนไขทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ความต้องการเหล่านั้นไม่อาจได้รับการสนองตอบได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่การก่อสร้างชวงชู้ยในสุสานรวมของแต่ละกลุ่มภาษาที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการของสมาคมกลุ่มภาษานั้น ๆ ทำให้ข้อจำกัดในการเลือกพื้นที่มีมากขึ้น ยกเว้นในกรณีที่ครอบครัวของผู้ตายมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเป็นพิเศษ ก็จะสามารถเลือกพื้นที่ที่มีทำเลเหมาะสมตามความต้องการได้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในอาณาเขตพื้นที่ของสุสานของแต่ละกลุ่มภาษาที่ทางสมาคมกลุ่มภาษานั้น ๆ ดำเนินการ พบว่าในบางสุสานจะมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจะเป็นเขตของการก่อสร้างชวงชู้ยแบบรวมกลุ่มซึ่งเมื่อมีการติดต่อขอซื้อที่ดินในส่วนนี้ เพื่อฝังศพหรือก่อสร้างชวงชู้ย สมาคมจะเป็นผู้กำหนดบริเวณให้ก่อสร้างโดยผู้ซื้อหรือเช่าไม่มีสิทธิเลือก ส่วนพื้นที่อีกส่วนหนึ่งจะเป็นบริเวณที่สมาคมกันไว้สำหรับญาติผู้ตายที่มาติดต่อขอซื้อที่มีกำลังซื้อสูงกว่า ผู้ติดต่อจะมีสิทธิเลือกทำเลในการก่อสร้างชวงชู้ยในพื้นที่ส่วนดังกล่าวนี้ได้

พื้นที่ที่กันไว้สำหรับผู้มีกำลังซื้อสูงจะเป็นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ลาดและค่อนข้างสูงกว่าพื้นที่โดยรอบที่เป็นที่ราบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พื้นที่ที่เป็นที่ราบจะมีราคาของที่ดินต่ำกว่าพื้นที่ที่เป็นที่ลาดหรือที่เนินสูง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับชวงชู้ยของชาวจีนโบราณที่ว่า "คนธรรมดาตายไป จะถูกฝังไว้ในที่ราบ เจ้าชายสวรรคตก็จะบรรจุพระศพ (ฝัง) ไว้ที่

เป็นเขาเตี้ย ๆ แต่ถ้าเป็นพระจักรพรรดิก็จะบรรจุพระศพ (ฝัง) ไว้ใต้เนินดินบนยอดเขาที่สูงที่สุด" (ละเอียด ศิลาน้อย. 2530 : 204) ซึ่งจากการสำรวจในบริเวณสุสานแห่งนี้พบว่าชวงชัยขนาดใหญ่มากที่ก่อสร้างไว้ในพื้นที่ที่เป็นที่สูงที่สุดของสุสานเป็นชวงชัยของตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก บางแห่งก็เป็นชวงชัยของคหบดี พ่อค้า นักธุรกิจที่มั่งคั่ง ส่วนชวงชัยขนาดใหญ่และขนาดเล็กซึ่งเป็นชวงชัยของกลุ่มผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีน้อยกว่าจะปรากฏอยู่ในบริเวณที่เป็นที่ลาดต่ำและที่ราบถัดลงมาเป็นลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ทั้ง 3 ประเภท คือ นิวาสนสถาน ศาสนสถาน และสุสานสถานนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

เนื่องจากสถาปัตยกรรมเป็นหลักฐานสำคัญประการหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่จะเผยให้เห็นถึงสภาพการณ์ทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างแจ่มชัด เพราะการสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมเป็นผลผลิตทางความคิดที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ในอันที่จะสื่อความหมายให้ประจักษ์ถึงความสามารถของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ เป็นภาพสะท้อนรวมของมนุษย์ที่อาศัยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้ามาผลักดันให้เป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมขึ้นมา การศึกษาสถาปัตยกรรมจึงเป็นการทำความเข้าใจกับเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านั้น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนสำคัญจึงปรากฏอยู่กับสถาปัตยกรรมอย่างชัดเจน

อาคารสิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จึงถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างยิ่ง และเป็นหลักฐานที่ชี้บ่งถึงพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของภูมิภาคนี้อีกด้วย ความสำคัญดังกล่าว สถาปัตยกรรมจีนในเมืองสงขลาจึงควรที่จะได้รับการเอาใจใส่ดูแล อนุรักษ์ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนอย่างจริงจัง ควรมีกฎหมาย เทศบัญญัติ หรือข้อบังคับอื่น ๆ ที่เป็นมาตรการในการควบคุมการก่อสร้างที่จะมีขึ้นในเขตชุมชนชาวจีนบริเวณถนนนครนอกและถนนนครในและที่อื่น ๆ รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติ ได้มีอำนาจที่จะสามารถเข้าไปควบคุมดูแลตรวจสอบและยับยั้งการรื้อถอนทำลายอาคารสิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรมจีนแม้ว่าจะเป็นเอกสิทธิ์ส่วนบุคคลก็ตาม ทั้งนี้เพื่อผลในการอนุรักษ์ดังกล่าว ตลอดจนควรมีการสนับสนุนให้องค์กร เอกชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น สมาคมกลุ่มภาษาต่าง ๆ มูลนิธิ หรือการรวมกลุ่มของ

กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจในรูปแบบอื่น ๆ ได้เข้าใจ มองเห็นคุณค่าความสำคัญและมีบทบาทในการอนุรักษ์ด้วยตัวเอง

ในแง่ของสถาปัตยกรรมศึกษา ควรจะมีการค้นคว้าอย่างละเอียด เพื่อนำจุดเด่นทางโครงสร้างของการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเทคนิควิธีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน และควรจะมีการสืบค้นรวบรวมตำราว่าด้วยการก่อสร้างไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้า เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับผลงานทางสถาปัตยกรรมของชาติจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนของประเทศไทยควบคู่กับหลักฐานที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่ยังคงหลงเหลืออยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. จากการศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในสิ่งก่อสร้างทั้ง 3 ประเภท ผู้วิจัยเห็นว่าสถาปัตยกรรมจีนเหล่านั้น แม้จะเป็นสิ่งก่อสร้างที่เป็นสามัญที่สุดก็ยังมีกรนำเอารูปแบบทางศิลปะเข้ามาเป็นองค์ประกอบ รูปแบบของศิลปะเหล่านั้นมีทั้งชนิดที่เป็นโครงสร้างบริสุทธิ์ เป็นสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่อง เป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรมและงานฝีมืออื่น ๆ ซึ่งล้วนให้คุณค่าในทางความงาม การศึกษาสิ่งศิลป์ที่ปรากฏอยู่บนสถาปัตยกรรมจีนจึงเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจถึงคตินิยม รสนิยม และวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของผลงานเหล่านั้นได้ในอีกแง่มุมหนึ่ง

2. ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบผลงานสถาปัตยกรรมจีนระหว่างชุมชนชาวจีนแหล่งต่าง ๆ ในภาคใต้ของประเทศไทยหรือเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบ โครงสร้าง เทคนิควิธี วัสดุและสาระสำคัญต่าง ๆ ทางสถาปัตยกรรมระหว่างชาวจีนกลุ่มภาษา หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อศึกษาข้อแตกต่างที่ปรากฏอันจะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจต่อบัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างผลงานสถาปัตยกรรมของแต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนได้

מרכז המידע

บรรณานุกรม

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- จุลทัศน์ พยามรานนท์. "เรือนไทย." ราชบัณฑิตยสถาน. 5(1) : 74-80 ; กรกฎาคม - กันยายน 2522.
- _____. "ลักษณะสถาปัตยกรรมไทย," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา : อารยธรรม หน่วยที่ 6 -11. หน้า 91 - 194. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523.
- _____. "คติการปลูกเรือนเครื่องผูก," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. บรรณาธิการ โดย เพ็ญศรี คุ้ม. หน้า 395-516. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาประยุกต์ ชุตฉิน. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2515.
- จำเริญ แสงดวงแข. โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก. สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. การศึกษาความเชื่อของศาสนาเด้าและซ่งจ้อในประเทศไทย : กรณีศึกษาในจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.
- _____. "คติความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในจังหวัดนครปฐม," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ บรรณาธิการโดย เพ็ญศรี คุ้ม. หน้า 325 - 349. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- _____. ประเทศจีนกับพระพุทธศาสนา (ฝ่ายมหายาน). กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525.

- ช. ใจเปี่ยม(ขามแฝง). **ความเป็นมาแห่งศาสนาโลก.** กรุงเทพฯ :
 สื่อการค้า, 2508.
- ชลอ บุญช่วย. **ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.** ปรินญาณินทร์ ศศ.ม.
 สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532.
 ถ่ายเอกสาร
- ชลูด นิ่มเสมอ. **องค์ประกอบของศิลปะ.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
 2531.
- ชุมศรี ศิวะศรียานนท์. **สถาปัตยกรรมไทยพื้นฐานสำหรับช่างเทคนิค.**
 กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), 2521.
- เดอ. แบริ, วิลเลียมส์ ธีไอคอร์ด. **บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีนภาค 3. สมัย
 ไบราซ.** แปลจาก Sources of chinese Tradition โดย
 งามงค์ ทองประเสริฐ. ทรชนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2511.
- น้อย พงษ์สนิท. **ปรัชญาจีน.** เชียงใหม่ : สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่, 2528.
- นันทา โรจนอุดมศาสตร์. **"ลักษณะลวดลายการตกแต่งบ้านของชาวไทย'
 มุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้,"** ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศิลปกรรม.
 บรรณาธิการโดย เพ็ญศรี ติ๊ก.** หน้า 177 - 203. กรุงเทพฯ :
 ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- นุกูล ชมภูนิช. **บ้านไทยเอกลักษณ์ของชาติ.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
 2530.
- ประทีป มาลากุล. **พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง.** กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ประยงค์ อานันทวงศ์. **แลหลังจีน.** กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2527.
- ประยูร อุลุชาฎะ. **คติความเชื่อและประเพณีเกี่ยวกับการสร้างเรือน.
 โดย พลุล่วง(นามแฝง).** กรุงเทพฯ : มหานคร, 2526.

ประยูร อุลูชาฎะ. ศิลปะจีนและคนจีนในไทย. โดย น.ฉปากน้ำ(นามแฝง).

กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2530.

ปราณี วงษ์เทศ. พื้นบ้าน พื้นเมือง. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2525.

มุสดี ทิพทัส. หลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2530.

พรพรรณ จันทโรนานนท์. ชกลกชีว ไซคลากอายุยีน. กรุงเทพฯ :

ศิลปวัฒนธรรม, 2530.

พรรณฉ ฉัตรพลรักษ์. "แนวความคิดดั้งเดิมของชาวจีน," ใน รวมบทความ

อารยธรรมตะวันออก. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 175-188.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

พทยา สายหู. "ศิลปะกับสังคม," สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6(4) : 23-

42 ; มีนาคม 2512.

พิชัย(นามแฝง). "ตำราแพทย์ตีกดาบรर्थ หวงตี้เบ่ยจิง ชู่เวิ่น," เมือง

โบราณ. 2(1) : 91 - 95 ; ตุลาคม - ธันวาคม 2518.

ไพโรจน์ เพชรสังหาร. คติการปลูกเรือนผู้ไทย อำเภอลำปาง จังหวัด

กาฬสินธุ์. ปรินญาณินท์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531.

พื้น ดอกบัว. ปวงปรัชญาจีน. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2532.

ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยา.

ชีวิวัฒน์. กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา, 2504.

มานพ ถนอมศรี. "อาคารจีนเก่าแก่ในเมืองไทย," คุรุปริทัศน์. 12 :

58 - 61 ; เมษายน 2530.

รังษี ชันโสภา. อารยธรรมจีน. ปัดตานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคม

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัดตานี, 2531.

เลียง เสถียรสุด. ประวัติวัฒนธรรมจีน. โดย ล.เสถียรสุด(นามแฝง).

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,

2516.

- วสันต์ ชีวะสาธน์. สถาปัตยกรรมจีนในเมืองปัตตานี. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี, 2529.
- วัลภา บุรุษพัฒน์. ชาวจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2517.
- วิเชียรศิริ, พระยา. ทงสาวदारเมืองสงขลา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.
- _____. ทงสาวदारเมืองสงขลา. ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงอนุสารกรณี (เอิบ ๗ สงขลา). หน้า 25- 26 พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร. 2519.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปะน่ารู้ในสองศตวรรษ. กรุงเทพฯ : ปาณยา, 2525.
- _____. ศิลปะไทยที่น่ารู้. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2529.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมมูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและการวางแผน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- วิวัฒน์ เคมียพันธ์. "คุณค่าการศึกษาเรื่องบ้านพักอาศัย (ลานนา)," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาด้านนาคติศึกษา : ศิลปกรรม. หน้า 2 - 7. เชียงใหม่ : สหวิทยาลัยครูล้านนา วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2529.
- _____. "อาคารพักอาศัยลานนา : คติความเชื่อและประเพณีบางประการเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้างและการวางผัง," ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ บรรณาธิการโดย เพ็ญศรี ตึก. หน้า 518 - 601. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ศร บันหทัย (นามแฝง). "ฟ้าของจีน," ชาวกรุง. 21(1) : 113 - 118 ; ตุลาคม 2514.

- ศรีศักร วัลลิโภดม. "การสลายตัวของศิลปพื้นบ้านไทยในปัจจุบัน," ใน
 พื้นบ้าน พื้นเมือง ปราณี วงษ์เทศ บรรณาธิการ หน้า 314 - 338.
 กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา 2525.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "จีนในไทย." เมืองโบราณ. 5(6) : 39 - 51 ;
 สิงหาคม - กันยายน, 2522.
- สกินเนอร์ จี. วิลเลียมส์. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิง
 วิเคราะห์. แปลจาก Chinese Society in Thailand :
 An Analytical History โดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ.
 กรุงเทพฯ : มุลินีโครงการคาราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
 2529.
- สงขม ส่งเมือง. การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัย
 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2310 - 2444). สงขลา :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน.
 งานวิจัยลำดับที่ 18 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ :
 ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สมภพ ภิรมย์, น.อ. "บ้านไทยภาคกลาง," ใน อนุสรณ์ในงานสถาปนากิจศก
 นางเที่ยง แพทยคดี. หน้า 1 - 126. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 กรมแผนที่ทหาร, 2515.
- สืบแสง พรหมบุญ. ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.
 1282 - 1853. แปลจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก Sino Siamese
 Tributary Relation 1282 - 1853. โดย กาญจน์ ละอองศรี.
 บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
 2525.
- สุชาติ เดาทอง. ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- สุชีพ ปุณฺณานุกาพ. ประวัติศาสตร์ศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
 บารุงสาส์น, 2526.

- สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์. "บ้านรัตนเลิศ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529 เล่ม 5. หน้า 1873 - 1875. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2529.
- สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. หน้า 3632 - 3645. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา. 2529.
- เสฐียร พันธงชัย. ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2527.
- เสถียร โทษินันตะ. เมธิดะวันออก. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2512.
- แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว. และ วิมล พงศ์พิพัฒน์. ประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-2394). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2523.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. "ศิลปกรรมจีนในกรุงเทพฯ," ใน คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร บรรณาธิการโดย บุญเกิด อระด้น. หน้า 145 - 150. กรุงเทพฯ : ศิริชัยการพิมพ์, 2526.
- หลิน ยู่ ถัง. วิถีแห่งเต๋า. แปลจาก The Wisdom of China โดย พจนา จันทรสันติ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2525.
- อนุমানราชธน, พระยา. ปลุกเรือน. โดย เสฐียรโกเศศ(นามแฝง). กรุงเทพฯ : แม่คำผาง, 2531.
- อนุวิทย์ เจริญศุกุล. "บทบาทของสถาปัตยกรรม แบบศรีวิชัย กลุ่มไชยา กับประวัติศาสตร์อารยธรรมเอเชียอาคเนย์ : แนวความคิดเบื้องต้น," ศิลปากร. 28(4) : 64 - 80 ; กันยายน 2527.
- _____ . เรือนลานนาไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2521.

- อภิชัย ไพบรประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนาหายาน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527.
- อรศิริ ปาณินท์. มนุษย์กับการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.
- อารี สุทธิพันธ์. ศิลปะนิยม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,
2516.
- อีฟ หลิน, ลิป. พลิกตำนานความเชื่อและไสยศาสตร์จีน. แปลและ
เรียบเรียงโดย บรรยง บุญฤทธิ์. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการ
พิมพ์, 2532.
- เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์ แสงวิเชียร. ความงามสุนทรียศาสตร์
สำหรับผู้ไม่รู้. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.

การสัมภาษณ์

- เขมชาติ เทพอิชย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา ถนนจะนะ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2533.
- จิด สรรเสริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 163 ถนนนครใน ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2534.
- จำเริญ ลีวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 296 ถนนราษฎร์อุทิศ 1 ซอย 10 ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532.
- ชัยรัตน์ ลีวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 296 ถนนราษฎร์อุทิศ 1 ซอย 10 ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2532.
- ชุมพล คชวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ถนนจะนะ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2534.
- ธাত্রี สติรวณิชย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม ถนนรามวิถี ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2534.
- นวม ทิมมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลเจ้าสำเล็งเตียน ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2534.

- ไพฑูรย์ กปิลกาญจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี, เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 95 ถนนนครใน ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2533.
- ลิปิน ชองไพบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17 ถนนหนองจิก ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2533.
- วิฑูรย์ ตั้งศิริสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 203 ถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ 1 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535.
- วรรณยุทธ ฆ วิชาส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา ถนนจะนะ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2533.
- วิวัฒน์ วรกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 94 ถนนนครใน ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2533.
- ศิริ นพคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 178 ถนนนครใน ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2534.
- สวัสดิ์ แซ่เช่า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 113/15 ถนนวิเชียรชม ซอย 4 ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2534.
- สุกิจ ลิตธิสุนทร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศาลเจ้าไต้ฮงเจียน ถนนยะลา ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2533.

สุพิน พัฒนานิกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้าน
เลขที่ 227 ถนนนครไทร ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัด
สงขลา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2533.

หมึก บิลปักซ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้าน
เลขที่ 18 ถนนสายสงขลา - นาทวี หมู่ที่ 4 ตำบลเขารูปช้าง
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.
2534.

อิน แก้วประดับ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมปอง ยอดมณี เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถนนนางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง
สงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2534.

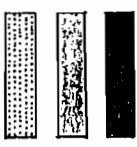
ภาคผนวก

๗
๖
๕
๔
๓
๒
๑

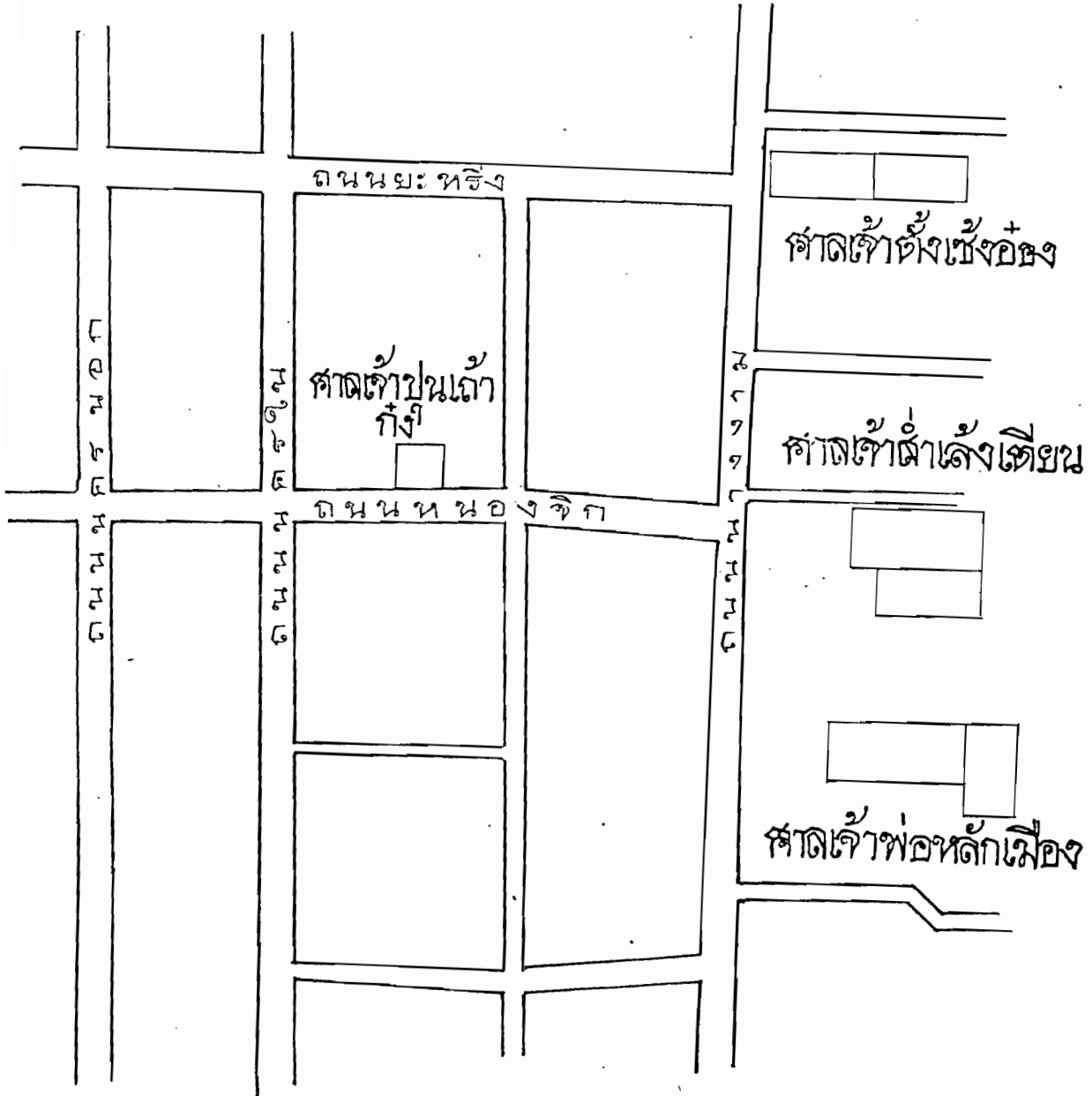

- อาคารแบบสถาปัตยกรรมจีน : ชั้นเดียว
- อาคารแบบสถาปัตยกรรมจีน : สองชั้น
- อาคารแบบสถาปัตยกรรมจีน : ศาลเจ้า

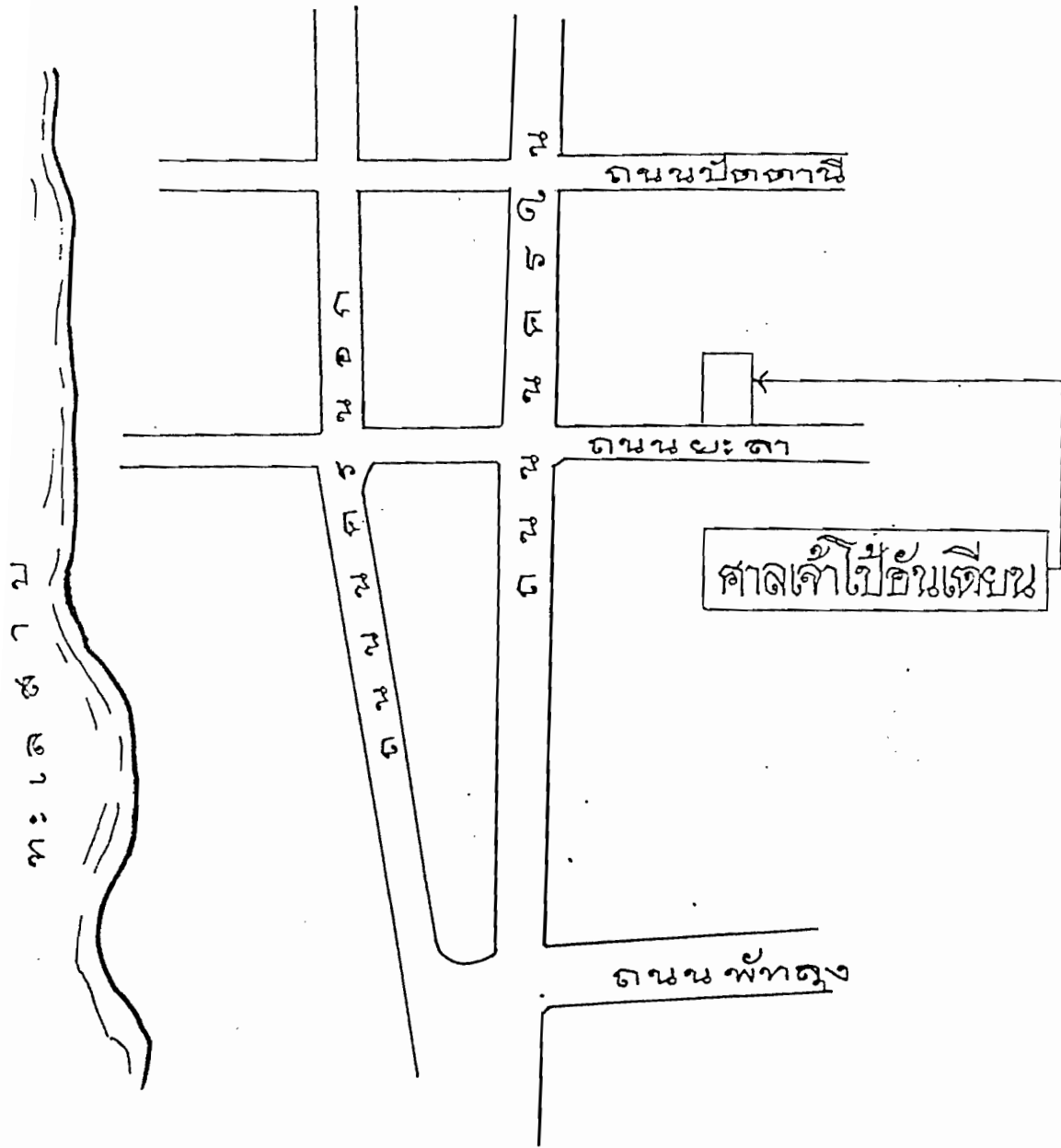

อาคารในบุรีเวียงชุมชนชาวจีน

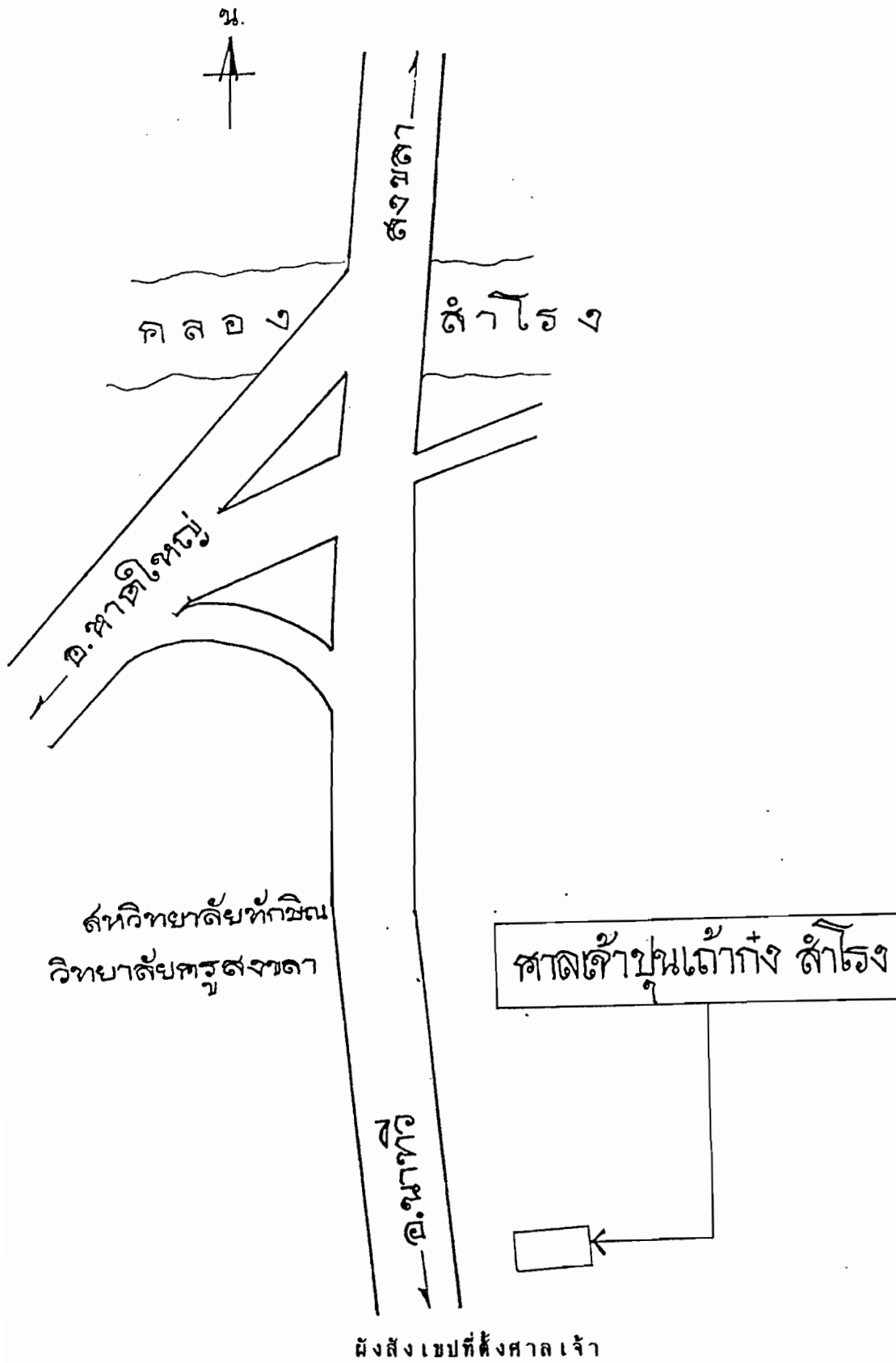

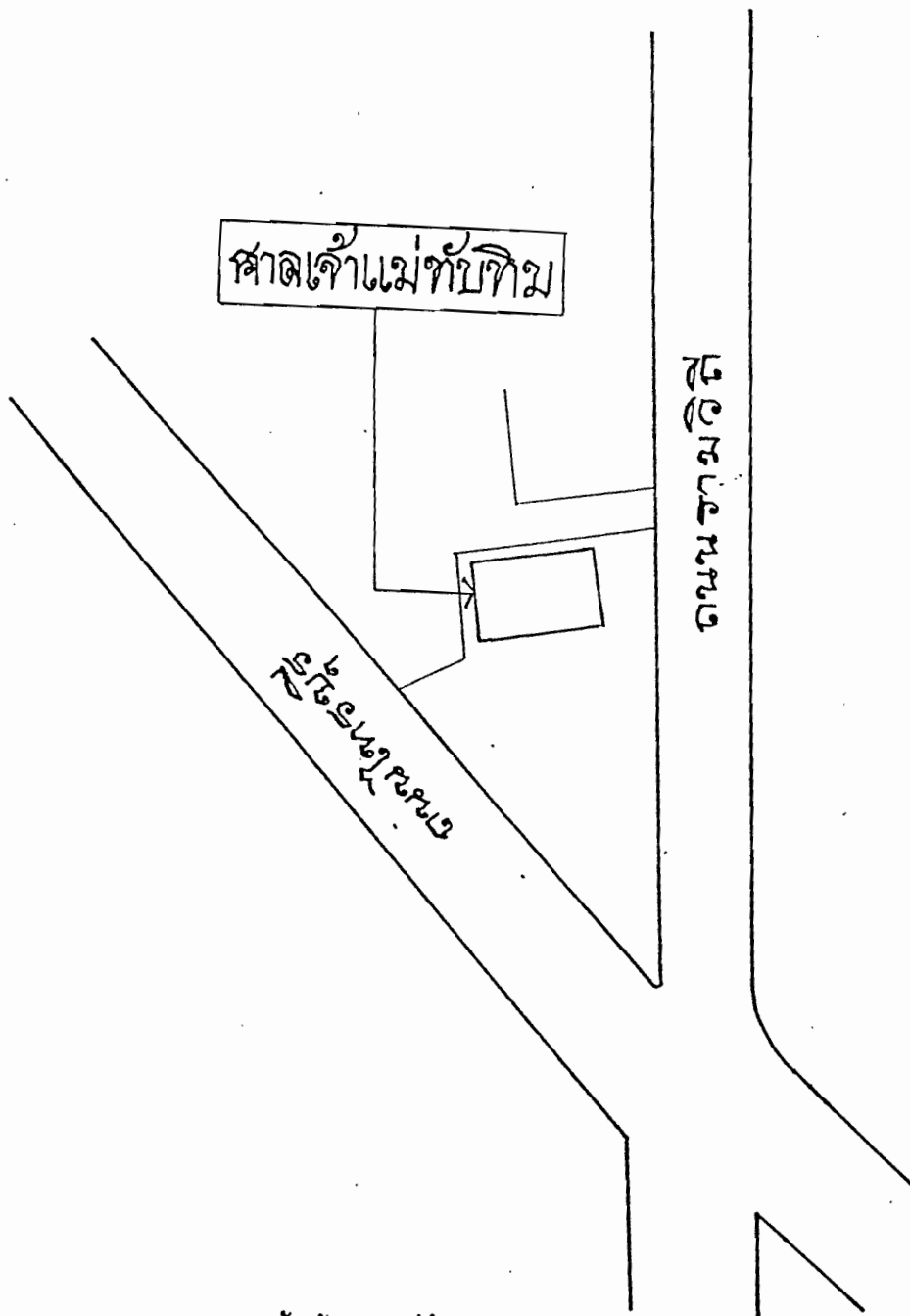
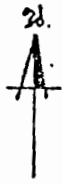

ผังสังเขปที่ตั้งศาลเจ้า

ผังสังเขปที่ตั้งศาลเจ้า

ฝั่งฝั่งเขาที่ตั้งศาลเจ้า

ภาพประกอบ 62 สภาพปัจจุบัน ถนนนครไชย

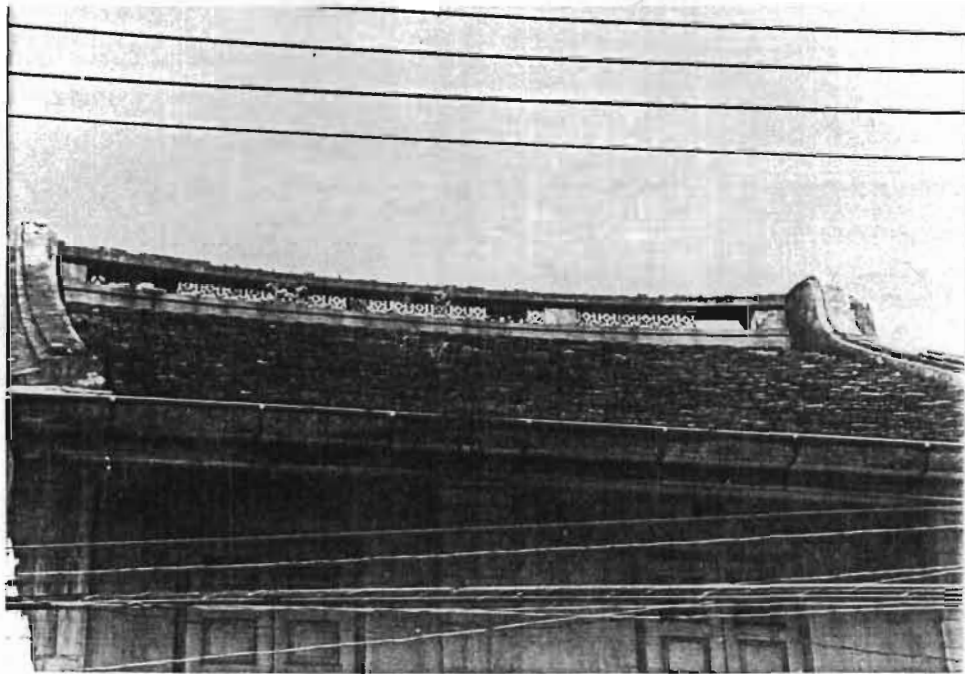
ภาพประกอบ 63 สภาพปัจจุบัน ถนนนครนอก แขวงของถนนคือ
แนวกำแพงเมืองสงขลา ด้านทิศตะวันตกเฉียงริมทะเลสาบ

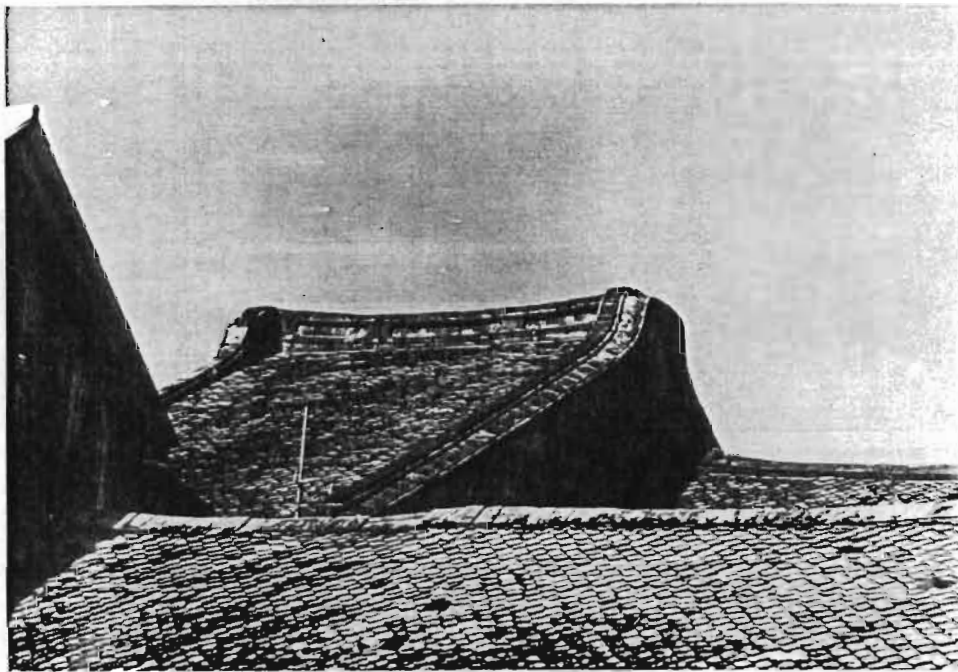
ภาพประกอบ 64 ถนนยะหริ่ง เส้นทางสู่ทะเลสาบ

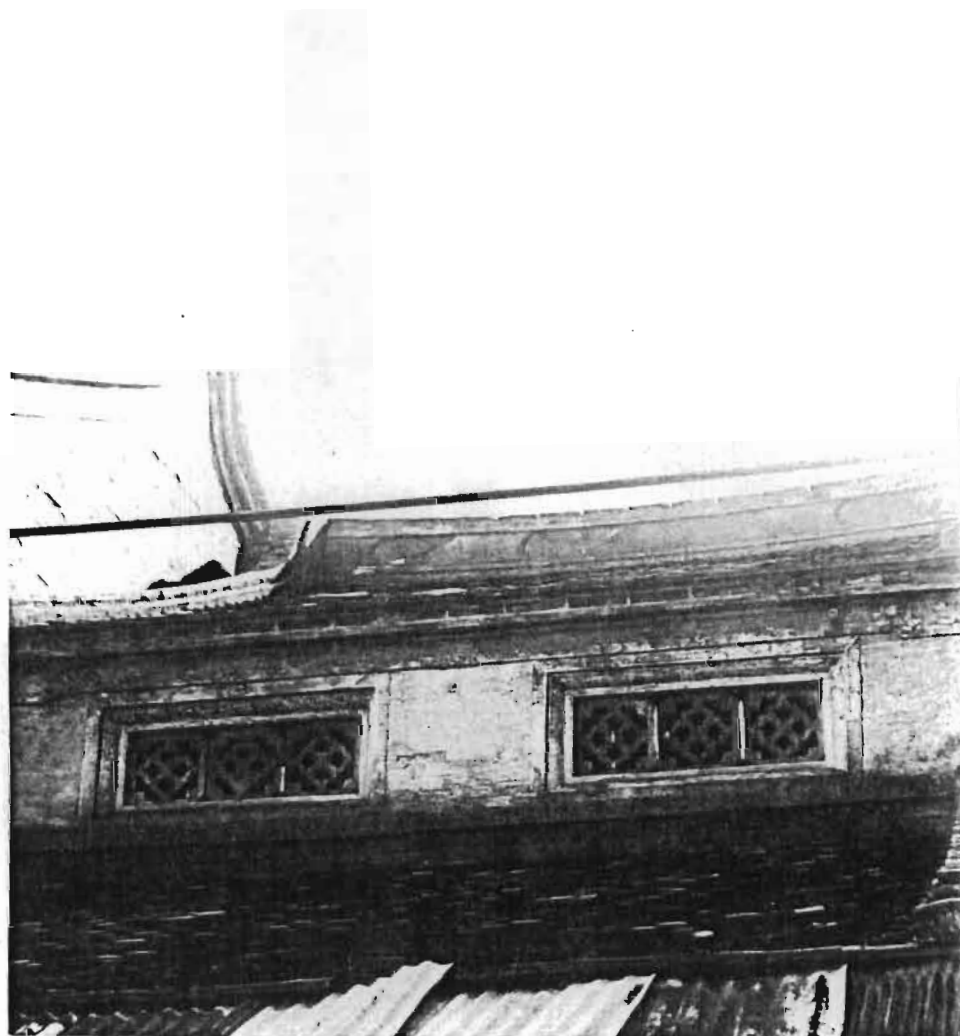
ภาพประกอบ 65 สีนหลังคา แบบ ก่ออิฐฉาบปูนทึบ
ประดับด้วยปูนปั้น เป็นลายพันธุ์พฤกษา

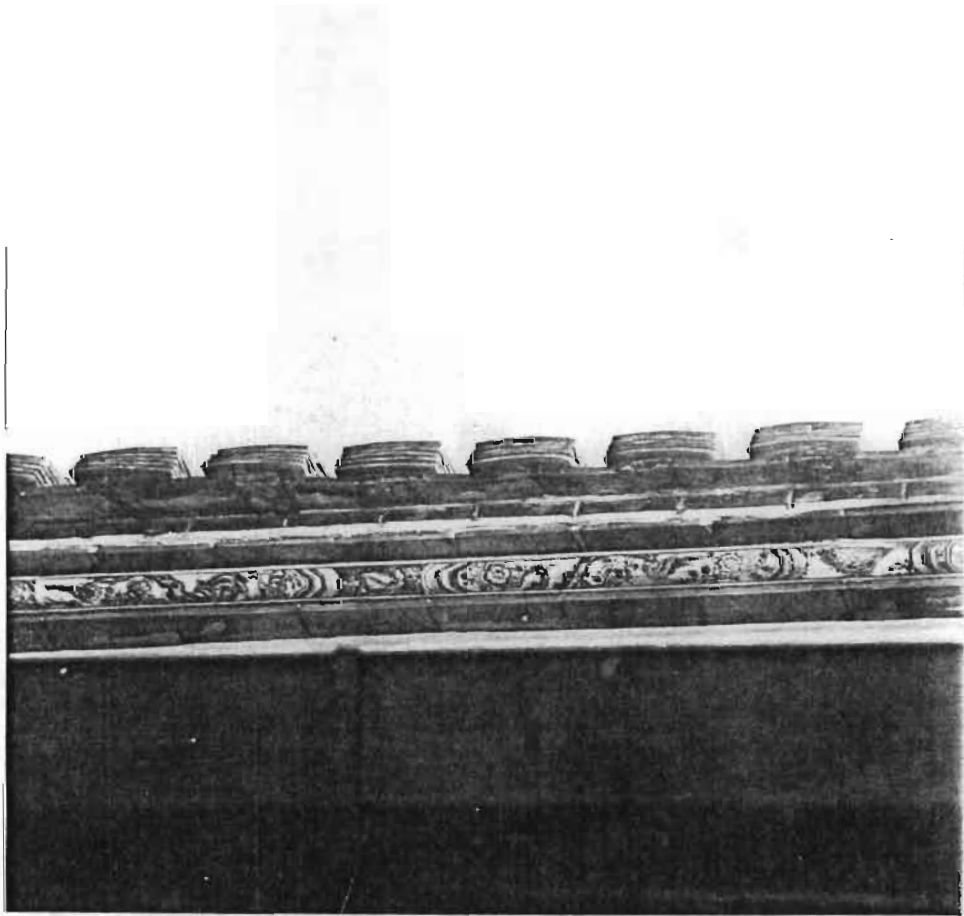
ภาพประกอบ 66 สันหลังคา แบบ ประดับด้วยอิฐโปรง ดินเผา

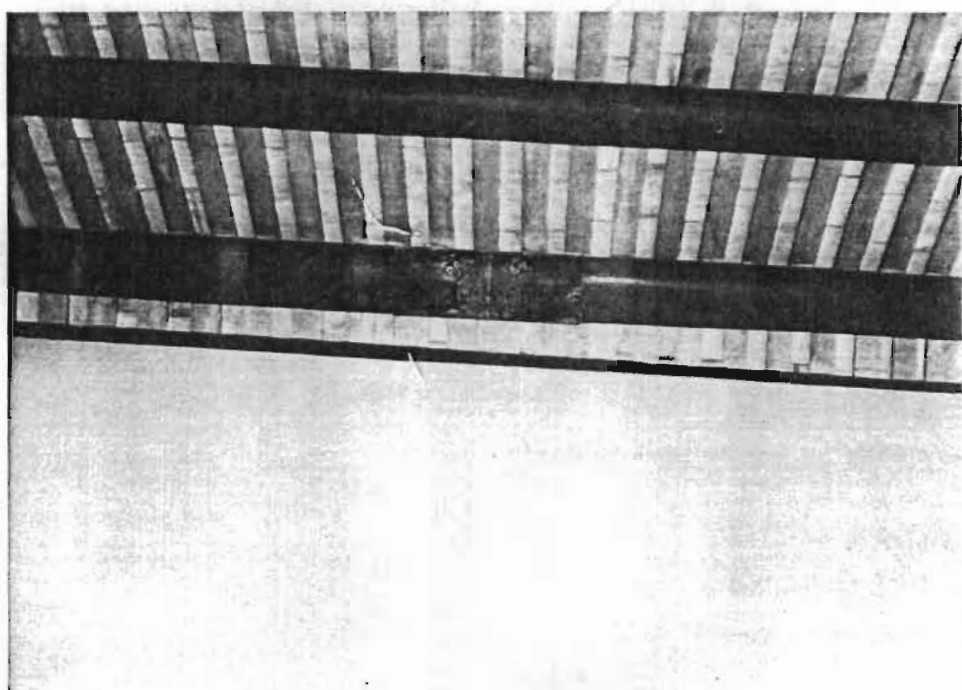
ภาพประกอบ 67 สันหลังคา แบบ ก่ออิฐฉาบปูนทึบและการใช้
กระเบื้องเกล็ดเต่า หรือกระเบื้องเกาะยอแทนการใช้กระเบื้องราง
เป็นการช่วยลดน้ำหนัก และวัสดุโครงสร้างหลังคา

ภาพประกอบ 68 ช่องระบายอากาศกรุด้วยกระเบื้องปูเคลือบ

ภาพประกอบ 69 กนกเครื่องจีน สายเขียนสีที่ประดับตกแต่ง
บริเวณลวดบัวชายคา

ภาพประกอบ 70 ยันต์ไผ่ยก้วย เครื่องรางป้องกันสิ่งชั่วร้าย
บริเวณอกไม้บนโครงสร้างหลังคา

ภาพประกอบ 71 ประติมากรรมปูนปั้นบนสูง
และลวดลายประดับหัวเสา

ภาพประกอบ 72 การใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ
(อิฐ, กระเบื้องดินเผา, หินแกรนิต, ไม้) มาประกอบเป็นกรอบประตู

ภาพประกอบ 73 มังกรชิงไข่มุกไฟแกะไม้บุษสูง บนนานประตู

ภาพประกอบ 74 มังกรชิงไข่มุกไฟนกะไม้เป็นลายลลุปริ่ง
บนบานประตู

ภาพประกอบ 75 ลายฉลุโปร่งเป็นเรื่องราวจากตำนาน,
ประวัติศาสตร์, หรือประวัติบุคคล

ภาพประกอบ 76 หน้าต่างชั้นบน ของอาคาร 2 ชั้น
อิทธิพลตะวันตกที่ผ่านเข้ามาทางปิ้งและสิงคโปร์

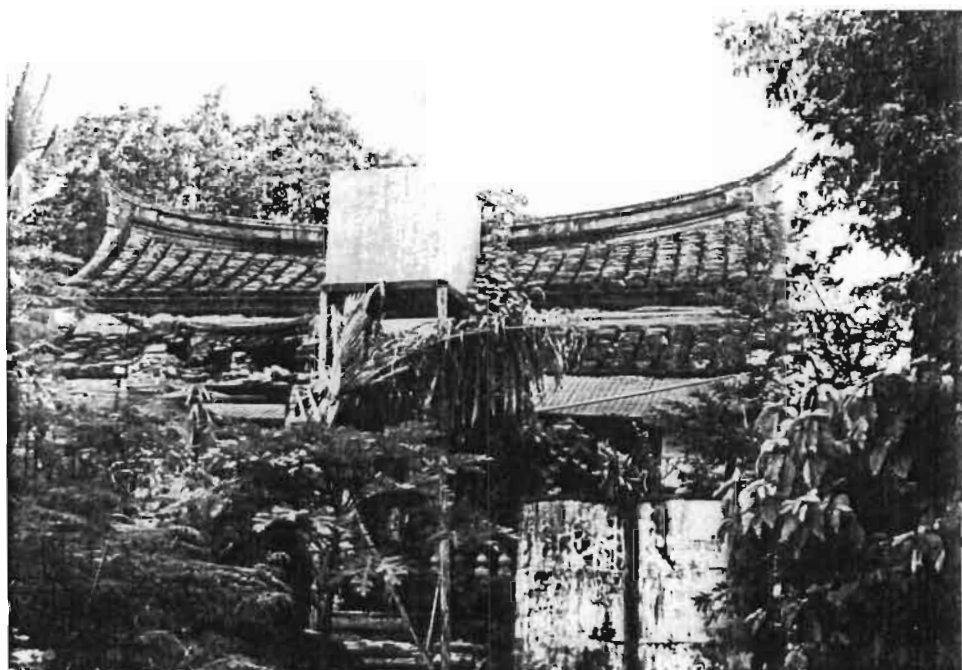
ภาพประกอบ 77 ตึกฝรั่งผสมจีน อิทธิพลตะวันตก ที่แสดงขั้นตอน
พัฒนาการทางการก่อสร้าง และประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

ภาพประกอบ 78 อาคารเรือนขวางด้านสกัด
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา

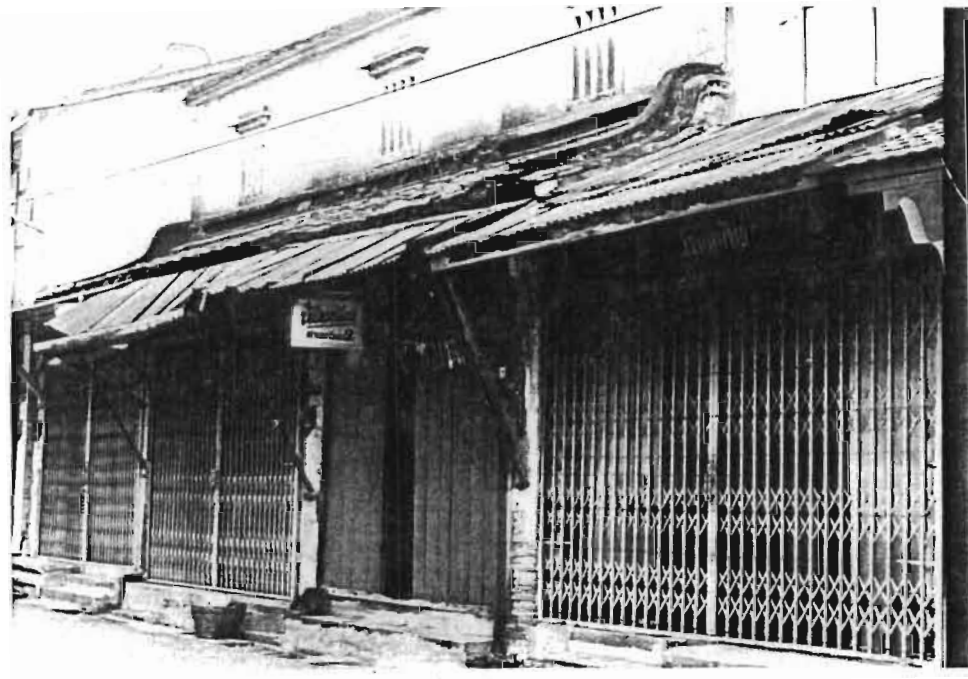
ภาพประกอบ 79 อุโบสถวัดคอนแแม่ ถนนไทรบุรี
ก่อสร้างตามแนวศิลปสถาปัตยกรรมจีน

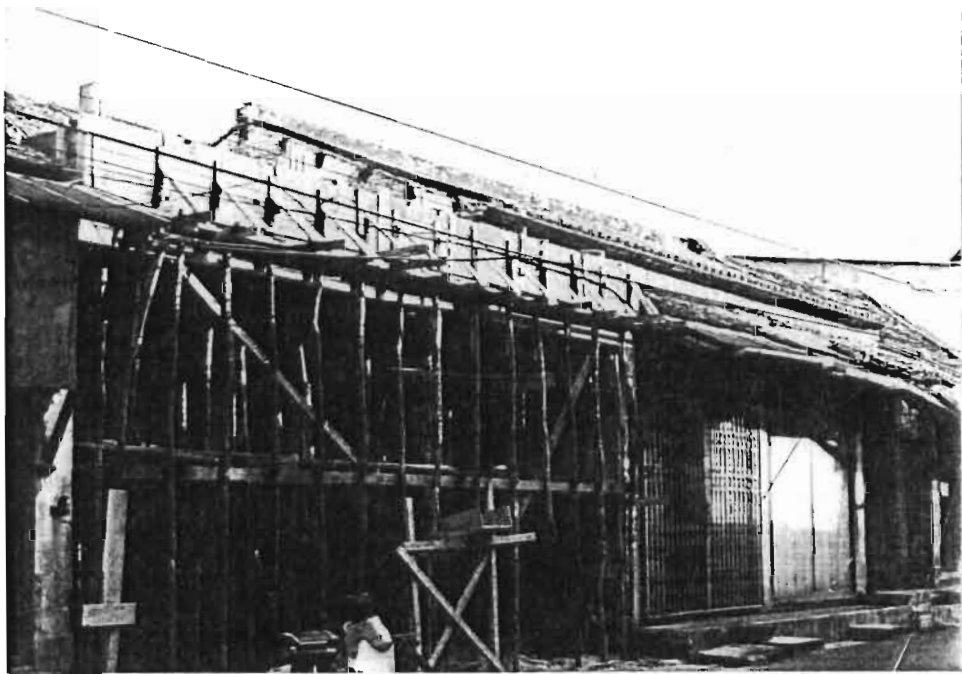
ภาพประกอบ 80 ศักดิ์แม่หม้าย กุฎิสงฆ์ ในบริเวณวัดมัชฌิมาวาส สงขลา

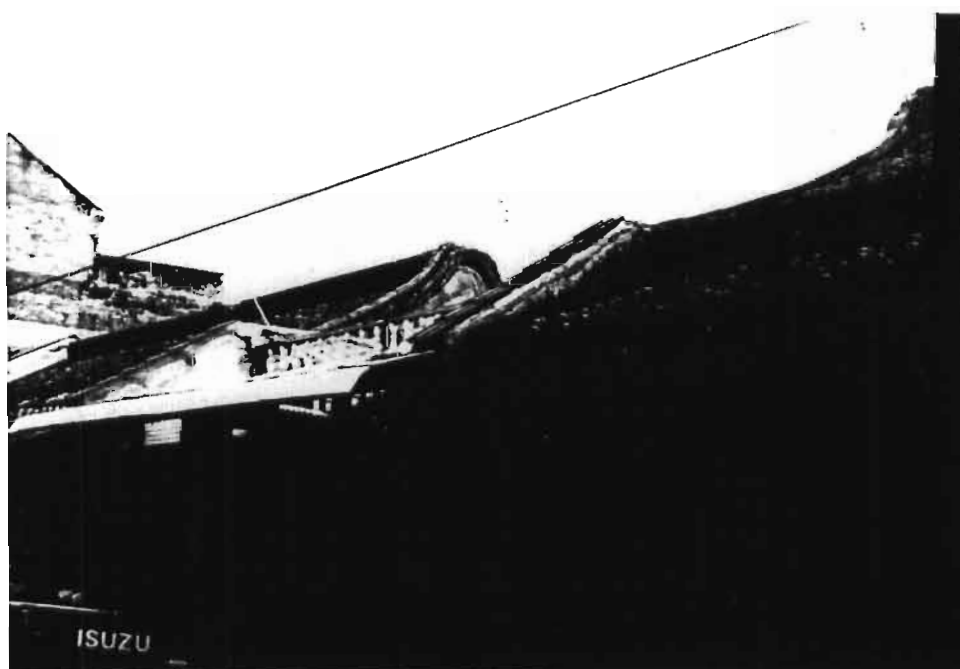
ภาพประกอบ 81 อาคารสถาปัตยกรรมจีนที่ถูกปรับใช้ เป็น
สถานบริการต่าง ๆ

ภาพประกอบ 82 อาคารสถาปัตยกรรมจีนที่ถูกปรับใช้ เป็น
สถานบริการต่าง ๆ

ภาพประกอบ 83 ห้องแถวสถาปัตยกรรมจีนที่ถูกรื้อถอนเพื่อสร้าง
อาคารสมัยใหม่

ภาพประกอบ 84 การปรับปรุงและต่อเติมที่ปราศจากการควบคุม

ภาพประกอบ 85 ศาลเจ้าขุนเต๋ากัง ถนนหนองจิก

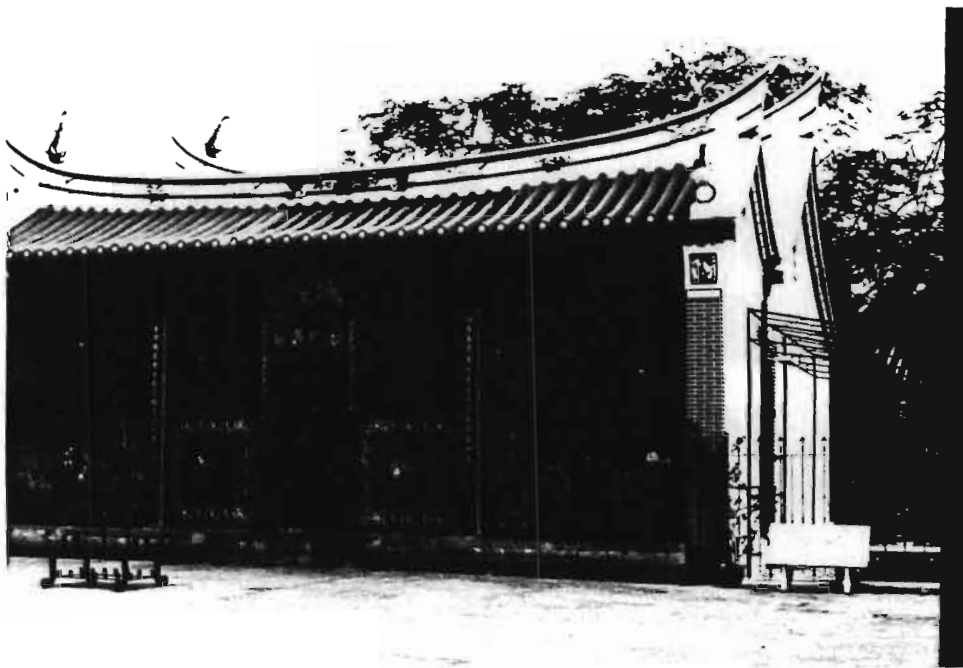
ภาพประกอบ 86 ศาลเจ้าไป๋อันเตียน ถนนยะลา

ภาพประกอบ 87 ศาลเจ้าปู่ขี้เก๋ากัง สำโรง

ภาพประกอบ 88 ศาลเจ้าตั้งเชิงฉ่อง ถนนนางงาม

ภาพประกอบ 89 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถนนนางงาม

ภาพประกอบ 90 ศาลเจ้าสำเล้งเตียน ถนนนางงาม

ภาพประกอบ 91 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ถนนรามวิถี

คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน
ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ
ของ
สมปอง ยอดมณี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา

ธันวาคม 2535

บทคัดย่อ

ปริณิษานี้ฉบับนี้ เป็นการศึกษาคตินิยมที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับทั้งด้านรูปธรรมและด้านความเชื่อในสถาปัตยกรรมจีน 3 ประเภท ได้แก่ อาคารที่พักอาศัย อาคารศาลเจ้า และชวงซู่ย ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยศึกษาคตินิยมด้านรูปธรรมจากรายละเอียดต่าง ๆ ทางโครงสร้างและลักษณะทางกายภาพของสิ่งก่อสร้างที่ปรากฏอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ทำการวิจัย ศึกษาคตินิยมด้านความเชื่อที่ปรากฏเป็นวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยสถาปัตยกรรมเหล่านั้นของชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน วิเคราะห์ถึงรูปแบบ โครงสร้าง การใช้วัสดุ เทคนิควิธีประโยชน์ใช้สอย และการใช้พื้นที่ภายในอาคาร ตลอดจนลักษณะการไหลไปมาในที่ว่างอากาศที่สัมพันธ์กับอาคารด้วย โดยการศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนามจากข้อเท็จจริงของสถาปัตยกรรมแบบจีนทั้งหมด รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณาวิเคราะห์

เนื้อหาของการวิจัย กล่าวถึงคตินิยมด้านรูปธรรมที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมทั้งโดยแบบแผนของการก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์โดยการประดับตกแต่งเพื่อความงามและโดยความศรัทธาในศาสนา หรือความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งคตินิยมในด้านนี้จะปรากฏเป็นสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของอาคารที่พักอาศัย และศาลเจ้า เช่น หลังคา หน้าจั่ว ผนัง เสา พื้น ฐาน เป็นต้น ส่วนชวงซู่ยซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบปิด จะปรากฏคตินิยมด้านรูปธรรมตามส่วนต่าง ๆ ภายนอก เช่น ภาพวาดบนผนัง ฝ้าจารึก สัญลักษณ์ สิ่งประดับตกแต่ง และสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ คตินิยมด้านความเชื่อ ปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม 3 ประเภท คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพื้นที่และทิศทาง เป็นความเชื่อที่เกิดจากการให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เข้ามากำหนดเป็นความสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งก่อสร้างนั้น ๆ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และ

องค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับเครื่องมือเครื่องใช้ จำนวนนับ ตัวเลข และสิ่งต้องห้ามหรือสิ่งควรปฏิบัติที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรม

3) ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์-ยาม เป็นความเชื่อที่ยึดถือความสัมพันธ์ระหว่าง วันเวลากับอิทธิพลของดวงดาวมาเป็นสิ่งกำหนดขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินก่อสร้าง

การวิเคราะห์สถาปัตยกรรมจีนในพื้นที่ที่ทำการวิจัยพบว่ารูปแบบของการก่อสร้างสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ประเภท ยังคงเป็นรูปแบบตามประเพณีดั้งเดิมของชนชาวจีน ลักษณะของอาคารที่พักอาศัยจะเป็นตึกก่ออิฐทึบตันมีคอง มีทั้งแบบเรือนหมู่ เรือนเดี่ยว และเรือนแถวที่มีลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงกันคือมีหลังคาทรงเก๋งจีน มีจั่ว ยอดจั่วมีทั้งแบบโค้งมน จั่วเหลี่ยม และจั่วแหลม มีทั้งหลังคาเดี่ยวและ 2 หลังคา สันหลังคาก่ออิฐถือปูนฉาบผิวตกแต่งด้วยกระเบื้องปูเคลือบ และลายปูนปั้น บริเวณชายคาถ้าเป็นบ้านของผู้มีฐานะมีตำแหน่งทางราชการ หรือผู้มีอำนาจในท้องถิ่น จะนิยมตกแต่งบริเวณลวดบัวชายคาเป็นลายเขียนสี นิยมเจาะช่องหน้าต่างเฉพาะด้านหน้า ด้านข้างเจาะช่องลมขนาดเล็ก รูปแบบดังกล่าวเป็นลักษณะเดียวกันกับอาคารศาลเจ้า แตกต่างกันเพียงศาลเจ้าจะเปิดโล่งด้านหน้า ส่วนรูปแบบของชวงชู้ยจะไม่แตกต่างกันระหว่างชวงชู้ยของกลุ่มภาษาต่าง ๆ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดจะปรากฏอยู่ที่ขนาดของชวงชู้ย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคมของเจ้าของด้วย โครงสร้างการใช้วัสดุ และเทคนิควิธีในส่วนของอาคารที่พักอาศัยและศาลเจ้าพบว่า การรับน้ำหนักโครงสร้างของอาคารจะใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก ซึ่งจะผนังก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ ผนังจึงมีความหนากว่าปกติ วัสดุหลักในการก่อสร้าง ได้แก่ อิฐ หิน และปูน บางส่วนจะใช้ไม้ซุง กลม หรือเหลี่ยมเป็นส่วนประกอบ มีการนำหินแกรนิตมาใช้ร่วมด้วย เช่น สกิดเป็นกรอบประตู ปูพื้น และบันได ประโยชน์ใช้สอยและการใช้พื้นที่ในอาคารที่พักอาศัยแบบ 2 ชั้น ชั้นล่างจะใช้ประกอบการค้าขาย ทำอาหาร และรับประทานอาหาร ชั้นบนจะเป็นที่หลับนอน อาคารแทบทุกหลังจะมีลานโล่งอยู่กลางบ้าน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการถ่ายเทอากาศและเป็นช่องเปิดที่สำคัญของ

อาคาร การใช้พื้นที่ในอาคารศาลเจ้าส่วนใหญ่จะเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ และประกอบพิธีของผู้มาเคารพ เช่น ไหว้ ส่วนการใช้พื้นที่ของชวงฮุ่ย จะใช้พื้นที่ส่วนผนัง เป็นที่เขียนภาพและตกแต่ง ในขณะที่พื้นที่ด้านหน้าจะใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรม การไหลไป - เทมา ของอากาศในอาคารที่พักอาศัย และอาคารศาลเจ้าค่อนข้างจะมีจำกัดเนื่องจากลักษณะปิดทึบของผนัง แต่เนื่องจากมีการก่อสร้างที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศในจังหวัดสงขลา จึงทำให้สามารถลดภาวะอบอ้าวในอาคารลงได้

THE IDEOLOGY OF CONSTRUCTION AS HAVING APPEARED IN
CHINESE ARCHITECTURE IN AMPHORMUANGSONGKHLA
CHANGWAT SONGKHLA

AN ABSTRACT
BY
SOMPORNG YODMANEE

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Art degree in Thai Studies
at Southern Srinakarinwirot University

November 1992

Abstract

This thesis is a study of an ideology of the Chinese as reflected in three types of Chinese architecture, namely dwelling houses, shrines, and tombs located in Amphoe Muang, Changwat Songkhla. The objects for the study are the structures and physical details of the Chinese construction. These objects were studied in terms of the beliefs held by the Chinese or Thai Chinese which reflect their cultural behavior related to the architecture. The objects were analyzed on form; structure; the materials and techniques used for construction; the utility; and the use of space as well as the air ventilation inside the building. The techniques used in the research included the document study and fieldwork on the Chinese architectures as well as interviews of informants. The obtained data were analyzed and the results of the study were presented using the descriptive method.

The contents of the research deal with the ideology regarding the physical structures of the architecture, religious beliefs as well as beliefs in their ancestors' souls. The physical beliefs are vividly reflected in the architectural styles of the various parts of dwelling houses and shrines, e.g. roofs, gables, walls, pillars, floors, and foundation.

The beliefs in the physical structures of the Chinese tombs, the closed architecture, can be seen on the exterior, e.g. murals, epitaph, symbols, decorations, and other related architectural entities. There are three beliefs which can be ascribed to the architecture: 1) The belief in location and directions -- the crucial role of nature and the environments in determining their relationship with persons and with the construction; 2) the beliefs regarding the materials used for and the components of the constructions--the merits of the tools, numbers, measurement, and the do and don't in architecture; and 3) the beliefs in auspicious time--the significance of the relationship between time and stars which determines the procedures of the construction rites.

Analyses of the Chinese architecture reveal that the construction is of traditional architectural styles. The dwelling houses, whether clustered, single, or row houses, are made of solid brick and of similar physical features. All houses have Chinese patterned roofs with either arch, angular, or pointed at the top of the gables. The roofs can be single or two tiers. The ridges of the roofs are made of brick and plastered with cement decorated with perforated tiles and embossed long pattern. The eaves of the houses belonging to the well-to-do, high ranking officials, or influential people are decorated and color painted. Windows are normally constructed on the front walls, and the side walls are

perforated to allow air ventilation. The same structures are found in the architecture of the shrines, the only difference being the shrine's open front side. Tombs belonging to the dead of different dialects differs. Differences in the sizes of the tombs reflect the different social status of the buried persons. As for the structure, the materials and the techniques used in the construction, walls are designed to function as beams. Most of the walls are made solidly of brick and cement. The materials used for the construction are brick, rock, and cement. Some parts of the walls are reinforced with cylindrical or rectangular logs. Granite is used to make door frames, staircases, and for flooring. As for utility, the first floor of two stories dwelling houses is normally used for business purposed, and as cooking and dining area. The upper floor is used as sleeping quarter. Every dwelling house contains an open court which induces air ventilation in the house. Space in the shrines is used mainly for placing statues of worship and for devotees to come and worship. Walls in the tombs are decorated and painted with murals. The space in front of the tombs are used for performing worshipping rites. Air ventilation in the dwelling houses and the shrines is rigid due to the solid walls in these places. However, because the construction is designed to go along well with the climate in Songkhla, the problem of air ventilation inside the building is solved to a certain extent.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายสมปอง ยอดมณี

เกิด วันที่ 16 เดือนกันยายน พุทธศักราช 2500

สถานที่เกิด ตำบลจะโหนง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 6 ถนนสระเกษ ซอย 4

อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนบ้านม่วงอน สำนักงานการประถมศึกษา

ศึกษาอำเภอจะนะ อำเภอจะนะ จังหวัด

สงขลา

ประวัติการศึกษา

2517 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา จากวิทยาลัยครูสงขลา

2520 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จากวิทยาลัยครูสงขลา

2524 กศ.บ. (วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิชาโทไทยคดีศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา)

2535 ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคใต้